

לעילוי נשמת הרבנית מרת חנה שטיינמן ע"ה בת מרנא רבינו שמריהו יוסף חיים קנייבסקי וצוק"ל
אשת יבדלחט"א הגאון הגדול רבי שרגא נח שטיינמן שליט"א - נלב"ע י"ג אלול תשע"ד, ת.ג.צ.ב.ה.

אוצר הפרשה

ממרנן ורבנן וראשי הישיבות זיע"א ושליט"א

'כי הם חיינו'

רשיכה"ג רבינו מרן ראש הישיבה הגר"ד לנדו שליט"א
מסר שיעור בפתחת הזמן לתלמידים בסלבודקה.

מעמד פתיחת בית הוראה "בירורי חיים"
בראשות הגר"ש סגל נערך במעונו של מרן
פוסק הדור הגר"י זילברשטיין שליט"א
עם חברי הבר"ץ הגר"י רוזנטל, והגר"ר גמליאל
הכהן רבינוביץ בעל "גם אני אודך"
ובהשתתפות הגר"מ פריד.

ניתן להשיג את האוצר מידי שבוע במוקדים כדלהלן:

אופקים ביה"כ נאות יוסף ביה"כ רמב"ם ישיבת פוניבז' - אהל קדושים ישיבת ארחות תורה ישיבת בית מדרש עליון ישיבת סלבודקא ביה"כ הליכות חיים ביה"כ תפארת ציון ביה"כ שומרי שבת ביה"כ אהל תמר ביה"כ יד אהרן ביה"כ המרכזי שיכון ה' ביה"כ חניכי הישיבות שיכון ה' ביה"כ דרכי אי"ש ביה"כ חמדת צבי ביה"כ שונה הלכות ביה"כ שיח תפילה כולל ברסלב ביה"כ צעירים ביה"כ מוהליבר ביה"כ המרכזי נחלת סירוקה קרית הרצוג ביה"כ אילת השחר פרדס כץ ביה"כ בית אהרן פרדס כץ ביה"כ המרכזי מנין אברכים פרדס כץ רש"י 14 ב"ב קומה ב'	זכרון יעקב ביה"כ מסילת ישרים	חيفا ביה"כ תפארת ישראל ביה"כ החדש רחוב הרצוג ישיבת נחלת הלויים	כרמיאל ישיבת רנה של תורה קהילת תורה ותפילה	לוד - גני איילון ביה"כ המרכזי ביה"כ אהבת תורה ביה"כ תורה ותפילה	מודיעין עילית ביה"כ חזון דוד ביה"כ משובב נתיבות ביה"כ בית תפילה ביה"כ שאג תאריה ביה"כ נאות השמחה ביה"כ קהילת מרומי שדה כולל בית אבא כולל עטרת שלמה ביה"כ תורה ותפילה ביה"כ שיח יצחק ביה"כ המרכזי ביה"כ זכרון משה ביה"כ היכל יצחק ביה"כ קהילת משך חכמה ביה"כ המרכזי נאות הפסגה ביה"כ קהילת יח"ל ביה"כ חניכי ארחות תורה ביה"כ אהל יוסף מאיר כולל לב אחד קהילת קצות החושן קהילת אהל אברהם חפציבה נאות עילית ביה"כ רמב"ם נאות עילית מרכזי מהרי"ל המרכזי גן הדסים קהילת הרשב"א	ברכפלד: ביה"כ אהל תורה ביה"כ חניכי הישיבות רשב"י ביה"כ קהילת רבי עקיבא ביה"כ שערי תפילה	ביה"כ בני הישיבות כולל אהבת שלום	נוף הגליל ביה"כ המרכזי הר יונה ביה"כ המרכזי נוף הגליל	נתיבות ביה"כ בית יצחק ישיבת שכר שכיר	נתניה מנין אברכים	פתח תקוה ביה"כ שירת מרים	עוצם ישיבת נר זרח	עפולה עילית ביה"כ המרכזי	קרית אתא ביה"כ המרכזי שביט	קרית יערים - טלזסטון ביה"כ המרכזי בני הישיבות ישיבת כתר תורה	ראשון לציון ישיבת עטרת שלמה	רחובות ביה"כ היכל זרח ישיבת מאור התלמוד	רכסים ביה"כ בית יצחק ביה"כ שבטי ישראל ביה"כ בני הישיבות ביה"כ היכל משה ביה"כ מאורות ביה"כ אהל מלכה ביה"כ מנין אברכים	תל ציון ביה"כ המרכזי	תפרח ביה"כ בית יוסף
---	--	--	---	---	--	--	--	--	---	-----------------------------	------------------------------------	-----------------------------	------------------------------------	--------------------------------------	---	---------------------------------------	--	--	--------------------------------	-------------------------------

המעוניין לעזור בהפצת הקובץ באזור מגוריו יפנה לפרטים המופיעים למטה.
תשלום הקובץ בקופה או בעמדות נדרים פלוס (גם אחרי שב"ק)
בחשבון כולל דף היומי - אליבא דהלכתא - קטגוריית אוצר הפרשה
לתרומות והנצחות לזכות ולע"נ בסכום סימלי ולקבלת הקובץ במייל ניתן לפנות
במייל: a169258235@gmail.com ובטלפון: 055-760-0055

קו החירום - דעת תורה בעניני השעה וגזירת הגיוס: 03.313.3306
בו ניתן להאזין להוראות וחיזוקים ממרן ורבנן גדולי הדור ונראשם ושכניהם רבינו מרן הגר"ד לנדו שליט"א

עטרת תפארת

במחיצת רבינו הגדול מרן בעל אילת השחר זצוקללה"ה
טור שביעי מהחברות הגרמ"י שניידר שליט"א

ימי ה"אלול", וסיום "עבודה זרה"

הכל – הכנה לנעילה..

ואומר רבנו – כמדומה בשם מרן החפץ חיים זצוק"ל: כל ימי האלול הם הכנה לראש השנה ועשרת ימי תשובה, ועשרת ימי תשובה הם ימי הכנה "ליום הכיפורים", ותכלית יום הכיפורים היא שעת "נעילה", ומה אומרים בתפילת נעילה "למען נהדל מעושק ידינו..."

מעשה שהיה

ואשתף את הקוראים החשובים שיחי' בסיפור קטן, שנתן לי חיוזק במחשבה על השני.

במוצש"ק האחרון, אירע "שיטפון" בחנות כובעים [הסמוכה לביתנו], שנמצאת בקומת מרתף, והגיע בנו של בעל החנות, וטרח הרבה לפנות את הארגזים הרטובים, ובעיקר לגרוף את המים. והבעי' היתה שחור הניקוז הי' פתוח חזק, ולא היו לו כלים האידך לפתחו.

ומספר שעברו כמה אנשים, וראו מה שקרה, ונדו בראשם בצער אוי וויי.. והמשיכו הלאה, אך לפתע עבר שם יחודי מבוגר, וראה מה שקרה, ושאל שאלה פשוטה... מה אני יכול לעזור לך.

השיב לו הבן, פטוש יוכל לעזור לני הלק היהודי והיפך בבית מדרש באזור, והביאו לו פטוש, והביא לו את הפטוש, ובדפיקה פתח את הניקוז, והכל התנקז בקלות לחור, והיתה הרווחה.

למדנו מזה, אם רוצים לעזור לשני, מספיק פתחו של "מחט", עם שאלה קטנה של השתתפות בצער השני, והקב"ה פותח לך פתחו של "אולם", שעזר לו הרבה "מאד".

בואו אלי..

ועל דרך זה סיפר שכננו הגאון הגדול רבי נחום שיינץ שליט"א, שפעם אירעה שריפה בוילנא, וכילתה דירה שלימה, וכל העוברים שם ראו את בני המשפחה ברחוב, מחוסרי בית, ה' ירחם, ונדו בצער אוי וויי..

אך סביו הגה"צ ר' יחיאל סוראולוב זצ"ל מחשובי וילנא, ניגש מיד למשפחה, ואמר להם "בואו אלי הביתה", ואירחם אצלו – שמונה נפשות! בבית קטן שהיו שם עוד כמה יתומים, חוץ מבני המשפחה.

צריך "לפחד" מיום הדין

כאשר אנו כבר "בעיצומו" של אלול!! נביא תחילה ממה שזכינו לראות ולשמוע מרבנו, בימים אלו. [ונעתיק מפרי חיים אלו תשע"ו].

כשיקש הגאון רבי רפאל גפן שליט"א מרבני "תורה בתפארתה" [בסיום השיעור לתלמידים היקרים בבית רבנו], כמה מילי דחיוזק לאולל, אמר רבנו כך.

אתם יודעים עוד מעט ראש השנה, שלשה ספרים נפתחין בראש השנה, אחד של צדיקים, אחד של רשעים, ואחד בינונים, אוי וויי... אשקעקליקע זאך, דארף וויסן יעדער איינער, זאך שרעקין וואס וועט זיין מיטן יום הדין.

תרגום: דבר מבחיל! כל אחד צריך לדעת שצריך לפחד מה יהי' עם יום הדין... והוסיף, כל אחד צריך לפחד ולעשות תשובה.

דער אייביגשטער זאלל רחמנות האבבין אויף כלל ישראל, די רשעים די גוים זאללן גיין אין גיהנום, אויף כלל ישראל אידישע קינדער, זאללן זיין אין גן עדן.

תרגום: שחקב"ה ירחם על כלל ישראל, והגויים הרשעים ילכו לגיהנום, וכלל ישראל, יהיו בגן עדן. כמו שכתוב ועמך כולם צדיקים, נצר מטעי מעשה ידי להתפאר.

לעשות "תשובה"

וכשנשאל רבנו ע"י כמה וכמה ת"ח ואברכים יקרים, במה ראוי להתחזק בימי אלול, אמר "לעשות תשובה", והדגיש ביותר בעניני "ממוין", ולבני הישיבה הק' אמר "לא לדבר לשון הרע".

וזכרנו לפני כמה שנים כשיורד רבנו משיחתו הקבועה בישיבת מיר המעטירה בירושלים, לקראת ימים נוראים, ניגש הגאון הגדול רבי יצחק אזרחי שליט"א ושאל מה לדבר בכנס חיוזק בימים אלו. אמר לו רבנו –

לדבר בענין "בין אדם לחבירו", והוסיף כי יש בזה מן ה"חילול ה'" אם בני תורה ותלמידי חכמים אינם מתנהגים בסדר, בדברים של "בין אדם לחבירו", על אף שנוהרים מאד בקיום מצוות של בין אדם למקום.

פרשת השבוע – ולא יראה כך ערות דבר וגו'

לפני כחמש עשרה שנה, הגיע מכתב שאלה ובקשה לרבנו, מבחור שלומד בישיבה מצוינת באחת המדינות, ושואל על כך שבישיבה הביאו "גזירות" לנקות, וכמובן הצניעות... ואינו יודע לשית עצה בנפשו מה לעשות.

לקח רבנו ניר ועט וכתב מכתב לראשי הישיבה הק', וז"ל:

אבקש מכבודכם דבר שנוגע מאד לצפור נפשם של התלמידים היקרים של הישיבה, הלא הנכריות פרוצות מאד ומספיק ראייה אחת של פרוצות עושה פגם גדול בהתפתחות הרוחנית של הבחור, וזה עושה כתם גדול כמעט בלתי נמחק כל החיים.

ואם אי אפשר להשיג אחרים בזול יקה אפילו במחיר יוקר מאד. ראו מש"ב באגרת הגר"א שלא תלך לקנות שום דבר רק ע"י שליח ואע"פ שזה מעלה הרבה אפילו פעמים ושלוש, חיד ה' תקצר.

ובזכות זה יזכו זכות גדול מאד. וטוב יותר שלא ינקו כל יום ולא יהי' רשע אפילו שעה אחת לפני המקום.

והמשתדלים שלא יאונה כל אָין אין לשער זכותם בזה ובכא.

בברכה

ב' אב תש"ע

כל הצרות מ"הסתר פנים"

עוד נביא מה שאמר בכנס צניעות ארצי למורות בית יעקב [כשישב מאחורי פרגוד] בליל י"א מרחשון תשע"ד

וכך היו דבריו: כתוב שתמיד יש שכונה בכלל ישראל, כלל ישראל זוכה שיש שכונה. אבל המצב הכי גרוע הוא בזמן שיש "הסתר פנים", זאת אומרת שהשכונה לא מלכה את האדם, את העם, יש הסתר פנים, ואנכי הסתר אסתיר פני ביום החוא, אז יש חלילה וחס כל מיני צרות. הרי ידוע היום בזמנינו כמה צרות שיש לכלל ולפרט, כמה אנשים חולים, כל מיני צרות שיש נורא ואיום, יש פיגועים, וכל מיני צרות, זה הכל הסתר פנים!

ולמה יש הסתר פנים? כתוב פסוק בתורה "ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך" אם יש ערות דבר ושב מאחריך, ושב מאחריך הפשט שאין שכונה, אם אין שכונה זה הסתר פנים! אוי ואבוי! א"ב אין לתמוה מה שיש כל כך הרבה צרות, כ"כ הרבה חולים, כ"כ הרבה מצבים קשים, למה? ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך!

ממילא כלל ישראל צריך להתחזק מאד שלא יהיה חלילה וחס הסתר פנים, היום כ"ה הציבור דוקא רוצה להיות טוב, אך בכל זאת אפילו שרוצה להיות טוב, צריך לעשות מאמצים שלא יהי' חלילה וחס יראה בך ערות דבר ושב מאחריך.

ועי' הקב"ה יציל אותנו, שלא יהיה חלילה וחס כ"כ אסונות, לא יהי' כ"כ פיגועים, שום דבר רע לא יהיה, רק טוב.

הקב"ה יעזור שנזכה עד שירחם עלינו ויוציאונו מן הגלות המר הזו, ונזכה לביאת המשיח במהרה בימינו אמן סלה.

סיום עבודה זרה

במה אקדם ה' איכף לאלוקי מרום, על שיוכני להגיע לסיום מסכת "עבודה זרה" על סדר הדף היומיומי. ושיעור זה נתייחס עפ"י הוראות רבנו, כאשר מתחילה אמר לי ללמוד דף היומיומי, והכל במתיקות לשון, ששאלני דו לערנסט דף היומיומי, וכשהשכתי בשליחה, יעין לי ללמוד בסדר. ואף ששאלתי אם אי"ץ על חשבון לימוד ב"עיון", חשב כמה רגעים, ואמר סיועט נישט שטעריק. היינו שזה לא יפרע. [וכמובן אי"ץ הוראה כללית].

ולאחר כמה חדשים, אמר לי לפתוח "שיעור" דף היומיומי. וכשאלתי שאוחרים קעת לקראת סוף יבמות, אולי להמתין לתחילת כתובות, אמר בתוקף "לא לחכות", וב"ה בכחו הגדול זכינו ללמוד מאז ועד עתה.

שיח "שרפי קרדש"

ורצוני להביא לפני הקוראים החשובים שיחיו כמה דברים בנוגע ללימוד הדף היומיומי, שהי' תוך כדי שיחה של רבנו עם מרן פוסק הדור הגרי"ש אלישיב זצוק"ל, כשבא רבנו לבקר אחרי שנפל ושבר את רגלו, בקיץ תשס"ג.

וכך הי' שלאחר שהתעניין רבנו בפרטות על הכאבים וכו', שאל רבנו. מה עם השיעורים, הרי יש עכשיו הפסק, והוסף, אבל מסתמא זה לא לפי סדר של יום מסוים, כמו "דף היומיומי".

הגוי' מרן. [אחרי שהי' נשמע לו, שרבנו הושב שמוסר שיעור ב"דף היומיומי", ונודעק, מה פתאום דף היומיומי... בכלל אני קצת מתנגד ללימוד הדף היומיומי, ובפרט שבישיבה לימדו דף היומיומי? זה אולי בשביל בעלי בתים, יש רש"י בסהדרין על מחשבה מועלת לדברי תורה, שאם קובעים זמן זה לא יצליח, מילא לבעלי בתים זה ענין, אבל להכניס בכולל של בני תורה שילמדו דף היומיומי?]

אמר רבנו: בישיבות באמת לא לומדים דף היומיומי.

הוסיף מרן: ישנם ישיבות של לימוד הדף היומיומי, אמנם לא ישיבות שלנו, אבל יש כאלו ישיבות. [ואם בכין הסדרים ללמוד זה טוב מאוד].

וספר רבנו: בשעה שיצא הרעיון של הדף היומיומי הי' הרבה מתנגדים גדולים מאד, ואפי' מהאדמו"רים..

אמר מרן: לבעלי בתים אולי זה ענין, שיחי' להם קשר, שייכות, אבל מה זה האם זה נקרא ללמוד דף גמ' "אדוכט טאן אכלאט גמרא" והזכיר רבנו: ר' מאיר שפירא כותב שאלה, אם אחד לומד נזיר דף ל"ה שיש שם רק עמוד א' אם זה נקרא דף.

וסיים מרן: לבעלי בתים זה קצת ענין, אבל אם היו קובעים סדר ללמוד משנה ברורה כמודמני שזה הי' יותר טוב, אבל בני תורה וישיבות... מה פתאום. ע"כ הדברים.

והי' רצון שנזכה ללמוד וללמד, לשמור ולעשות, ולקיים את "כל דברי תלמוד תורתך באהבה".

מי "מבשל" את היין

ונביא מעשה קטן בנוגע לסוגיות "יין נסך" שטרחו ועמלו עליהם בשבועות האחרונים.

פעם נכנס לרבנו, ראש ישיבה של יהודים יקרים שזכו להתקרב לתורה. ושואל כך, אני עומד לקראת חתונה של א' מילדי, ובצד השני ישנו קרוב משפחה שאינו שומר תורה ומצוות, ומבקשים לכבדו בכרכה בחופה, אך השאלה מה יהי' עם היין...

אמר לו רבנו, תבשל את היין.

הגוי' אותו רח"י במעט פגיעה.. תינה כשאני מסדר קידושין אצל תלמידי, אני צריך לבשל את היין, מפני קרוביהם, אבל אני? בחתונה שלי? אבשל את היין?

"אוהבים דבריה" – ימי שישי "מתקצרים"

ב"ה היות ובשבועות אלו, השקיעה "רצח" כלפי מטה, וימי שישי מתקצרים "מאד" משבוע לשבוע, נביא מה שדיבר רבנו "בפתחת חזק" בישיבתו הק' "ארחות תורה" [חשון תשע"ג]. ויהיו הדברים לזכות כולנו לקראת "יום הדין".

מורי ורבותי, בעצם הכל בסדר ברוך השם, מתחילים ללמוד מסכתא מאד עמוקה, [א"ה גיטין], ובאמת כל המסכתות עמוקות..

רק יש דבר אחד שצריך להזהר, היות שבחורף חמים יותר קצרים, לכן בשעה הסמוכה לשבת צריך מאד להתחזק שלא יבוא חלילה וחס להיכנס לשבת ברגע האחרון, ולכל הפחות כמו שאנחנו אומרים תמיד "חצי שעה לפני השקיעה" כבר יהיה הכל בסדר, אחרת יכול לבוא לעשות דבר שיכנס קרוב לשבת.

ומאד צריך להיזהר, כי הענין של שבת המור מאד! ומצד שני זכות השבת גדול מאד, ומו' ששומר שבת יש לו כל כך הרבה הצלחה בכל הענינים, ולהיפך חס ושלום חילול שבת מאד המור.

לכן כל אחד יותר וישתדל בפרט עכשיו שהימים חלכים ומתקצרים, כל שבוע יותר ויותר, מאד צריך להיזהר שלכל הפחות חצי שעה לפני השקיעה יהיה כבר הכל בסדר, ולא יבוא להידי איחורתי, אין כזה תירוץ...

הקב"ה יעזור שבוכות שבת ובזכות לימוד התורה תזכו בעז"ה בזמן הזה זמן החורף לעשות הרבה שטייגען, הרבה לעלות, אפשר לעלות מאד במסכתא הזאת גיטין היא מסכתא עמוקה, ויש הרבה מה לעשות.

הקב"ה יעזור שעי' זה כולכם תעלו ותעלו בתורה ויראת שמים, ואתם וכל משפחתכם יהי' לכם רק טוב ברוחניות ובגשמיות, והקב"ה יעזור שנזכה לכל טוב סלה.

לתרומות להפצת הגליון השבועי ולקבלת הגליון ניתן לפנות למס' 055-7600953 וכן בקובץ השבועי "אוצר הפרשה" או למייל לאורו נלך s31626532@gmail.com וכן ניתן להשיג את הגליון מודפס ברש"י 14 קומה ב' ליד הדלת

לתועלת הרבים ניתן להאזין לדברים על פרשת השבוע מרבינו הגדול מרן בעל אילת השחר זצוקללה"ה.

ע"י יבדלה"ט החברותא שליט"א כמידי עש"ק בקו אילת השחר שמספרו 0799-555-555 שלוחה 6.

אמר לו רבנו, תראה הייתי בחתונה של בן מרן הגרי"ז זצוק"ל במקום שנקרא "בבא תמא" בירושלים, ועמדו שם תחת קורת גג אחד ר' עמרם בלוי זצ"ל ומאיר ברלין [בנו הקטן של הנצי"ב, דו"ז של מרן], וכיבד מרן זצוק"ל את מאיר ברלין בכרכה בחופה.

ומה אתה הושב, הרי בודאי מרן "בישל את היין", נו, אם לבריסקר רב הי' מותר לבשל את היין, גם לך מותר...

תמים תהי' עם ה' אלוךך

כאשר הביא רבנו את דברי הרמב"ם שבעניני "אמונה" צריך להאריך, רצוני להביא דבר "שנתחדש" אצלי, בפרשת שבוע שעבר – פר' שופטים, בבואור לשון רש"י הקדוש עה"פ "תמים תהי' עם ה' אלוךך", מוש"כ בקצרה בעל השפתי חכמים, והוא מר"א מורחי, ונביא העתק לשונו של הרא"ם.

תמים תהי' עם ה' אלוךך. התחלך עמו בתמימות ותצפה לו, ולא תחקור את העתידות, אלא כל מה שיבא עליך קבל בתמימות. זה הלשון מצאתי ברוב הנוסחאות, ופירושו שהתמימות האמור פה, הוא שלא יבקש לדעת עתידות עם הדרכים הנזכרים לעיל, אלא שיצפה לו יתברך, ויקבל כל מה שיבא עליו בתמימות.

אבל בקצת נוסחאות מצאתי שכתוב בהן אחר הלשון הזה "ואז תהי' עמו ולחלקך".

וזה מסכים עם מה ששנו בספרי, תמים תהי', עם ה' אלוךך, כשאתה תם, חלקך עם ה' אלוךך. וכן דוד אומר ואני בתומי אלך פרני וחנני, ואומר ואני בתומי תמכת בי. ולשון אחר תמים תהי' לה' אלוךך אם עשית כל האמור בענין, הרי אתה תמים לה' אלוךך. ושתי הלשונות מורות ש"עם ה' אלוךך" הוא "שכר" התמימות, כאילו אמר כשתהיה תמים, אז תהיה עם ה' אלוךך.

ולפי הנוסחאות הללו צריך לומר שמה שכתב "התחלך עמו בתמימות", אין מלת "עמו" פירוש של "עם ה' אלוךך", אלא של "תמים תהי'", ו"עם ה' אלוךך" הוא "השכר" של תמים, כאילו אמר תהי' תמים עמו, ואז תהי' "עם ה' אלוךך עמו ולחלקך", עכ"ל.

זכרון לנפש יקרה

האשה הצדקנית מרת חנה ע"ה בת רשכבה"ג מרן שר התורה זצוק"ל, ויבדלה"ט אשת הגאון הגדול רבי שרגא נ. שטיינמן שליט"א, שחל היא"צ בשב"ק י"ג אלול.

לא נכביר במלין, אחרי שיש הרבה מה ללמוד מדרבניה, רק נעלה "נקודה אחת" שיש בזה לימוד לכולנו. זכתה בעבודת הקודש שלה, להשפיע בלב הניבותי ילדות קטנות, לבבות פתוחים.. הרגשים "נעלים" ביותר, הן באהבת תורה, הן במתיקות השבת, ובעוד הרבה "ערכי היחודות", באופן שנחרט עמוק עמוק בנפשות, לכל ימי חייהן, ומנחילות אותם לדורות הבאים.

הלימוד הוא "לכל אחד ואחד", כמה "כל מילה" משפיעה, עד שאי אפשר לתאר.. ובפרט בלבבות רכים..

וגם חשוב מאד ה"אורח" הרוחנית שיוצרים, שהשפעתה גדולה מאד, וכפי שכתב רבנו במכתב על גודל חשיבות תפילה במקום בני תורה.. וז"ל והנה חזין מכל זה הא מקום תפילה מהוה מקום אשר נותן אותותיו להדור הצעיר והוא מקום שבו מתחנכים הצעירים, וכל דבר שבהנהגת הציבור שבמקום תפילה עושה רושם כביר עליהם, ומקום שהתפילה היא בשיא הרצינות בכחינת רתת וזיע לפני הקב"ה, יש לקוות שמאד ישאר חרות על לבם אהבת תורה ויראת שמים, ע"כ.

וכן אמר רשכבה"ג מרן בעל הקהלות יעקב זצוק"ל לגיסי החשוב הרח"ג ר' מיכאל ארי' שטייגל זצ"ל להתפלל עם הילדים "בישיבה" קדושה, מטעם זה. יהיו הדברים לע"צ הצדקנית ע"ה, ותנצב"ה.

בדרכו אמונה

במשנת מרן רשכבה"ג הדרך אמונה זללה"ה

ועשיית מעקה לנגף: שו"ת עם רביה"ק בדיני מצוות מעקה

גג שמשמששים כמה ימים בשנה

ש. עוד כתב רבינו שליט"א שחיוב מעקה הוא דוקא בגג שרגילים להשתמש בו אבל אם אין משתמש בו כלל פטור. לכאורה מדיוק ברישא משמע שדוקא ברגילים להשתמש חייב, אבל באופן שלא רגילים כי אם לפעמים ממש, כחד פעמי ויותר, ג"כ פטורים ממעקה. כי החיוב ברגילים דוקא. ומאידך מדיוק בסיפא משמע להיפך, שרק באופן שלא משתמשים כלל, אז פטור, אבל אם משתמשים אפילו בעראי כחד פעמי ויותר, כבר חייבים. כי למעשה משתמשים בזה אף שזה לא ברגילים להשתמש. א"כ כיצד הדין לדינא בגג שמשמששים בו רק כמה ימים בשנה בלבד.
ת. לחומרא (אבל בלי ברכה).

האם לעשות מעקה על ימי הסוכות

ש. הנפק"מ היא לגבי גגות של בתים שכל השנה לא משתמשים בהם כלל, כי אם בחג הסוכות עולים ובונים שם סוכות, ומכיון שכל השנה לא עולים לגג הזה ואין משתמשים בו, אין שם מעקה אולם בערב סוכות עולים ובונים שם סוכות. האם על זמן עראי כזה של חג הסוכות יצטרכו לעשות מעקה ובברכה.
ת. לא נהגו וצ"ע.

לברך על סתימת הפרצה במעקה

ש. עשה מעקה ובהמשך הזמן נשבר ונפרץ חלק מהמעקה, וכאן כשבא לסתום הפרצה, האם צריך לברך שוב על עשיית מעקה, כי עד כמה שנפרץ המעקה ואפשר ליפול, הרי זה כמי שאין מעקה, וע"י הסתימה יחשב כעושה מעקה חדש.
ת. כן.

ברכת הטוב והמטיב על מעקה וסורגים

ש. אדם שגר בבנין של כמה קומות ועושה מעקה וסורגים בביתו בכל החלונות והמרפסות כדי למנוע אסון ח"ו, וכעת הוא רגוע יחד עם שאר בני ביתו, האם שייך לברך ע"י הטוב והמטיב כשעושה סורגים חדשים לחלונותיו כי יש לו בזה שמחה שאף אחד לא נופל.
ת. יברך. [עזרת אליעזר]

האם גוי מצווה על מעקה

שאלה. האם גוי מצווה על מצות מעקה? (דהוא בכלל אביוזריהו דשפ"ד או דלמא שלא שהרי הרמב"ם בפ"א מהלכות ברכות ה"ח כתב "עשה מעקה מברך בשעת מעשה אקב"ו לעשות מעקה, ואם ב"י חייב במצות מעקה למה יברך הישראל הרי כל שבני נח הוזהרו אליו כגון גזל וחמס וצדקה וכו' אין צריך לברך שהברכה וציונו ולא לעכו"ם, ועוד דכל מצוה שהיא מן המושכלות אין מברכין.
תשובה. לא.

לעסוק בשיחה באמצע בניית המעקה

שאלה. האם הבונה מעקה אין לו לעסוק בשיחה וכו' עד שיגמור את כולה (כי לכאורה צריך לברך בתחילת הבנייה משום עובר לעשייתו)
תשובה. לא

מעקה נאה מצד הידור מצוה

שאלה. ועשיית מעקה לגגך. האם יש מעלה לעשות מעקה נאה מדין הידור מצוה.
תשובה. בכל בו כתב שלא לדרוך על מעקה משום ביזוי מצוה, ואם יש ביזוי מצוה יש הידור מצוה. [שמחת מרדכי]

רבינו ביקש מהגה"צ רבי אריה שכטר זצ"ל להשתתף עמו בגגו, כדי לקיים מצות מעקה.

לפי שבביתו של רבינו לא היה גג לקיים בו מצות מעקה, ואילו בביתו של הגר"א שכטר היה גג רעפים, ומשום שרצה לקיים מצות עשה דמעקה, ביקש ממנו להסיר את הרעפים שבגגו ולהשאיר גג שיתחייב במעקה, וישתתף עמו בשותפות כדי לקיים מצות מעקה, אלא שעלות הדבר היה סכום של 1500 לירות, שהיה זה סכום מאד גדול שלא היה ברשותו לכן לא איסתעייא מילתא, וכל ימיו היה הגר"א שכטר מצטער על דבר זה שלא עלתה בידו.

מדוע הדגישה התורה בית חדש

ש. בפרשת כי תצא כתוב (דברים כב' ח') "כי תבנה בית חדש ועשיית מעקה לגגך". מדוע הדגישו "בית חדש", הרי גם בישן צריך לעשות מעקה כשעדיין לא עשו.
ת. בישן בודאי עשו כבר.

מדוע מברכים על עשיית מעקה

ש. במצות מעקה מצינו שצריך לברך על עשיית המעקה. מדוע תיקנו ברכה על מצוה זו, הרי לכאורה הוי רק סילוק היזק ומניעה שלא יהא אסון, וכי על זה צריך ברכה.
ת. זו מצוה גמורה ככל המצוות.

החילוק בין מעקה לכיסוי בור

ש. עוד צ"ב, אם מצינו שבכל אופן מברכים בעשיית המעקה, מדוע מי שרואה בור פתוח שח"ו אפשר ליפול ולהיזק, לא מצינו שמברך כשמכסה הבור.
ת. א. ע"ז אין מצוה מיוחדת בתורה.
ב. אין מצוה לעשות בור אבל יש מצוה לעשות בית.

חיוב מעקה רק כשיבואו לגור

ש. אדם שבנה בית חדש אבל יקח זמן רב עד שיבואו לגור שם, האם חייב לבנות את המעקה מיד או רק כשיבואו לגור שם.
ת. אין חייב.

בטעה וברך קודם שהגיע לדור

ש. הרב שליט"א כתב לי שחיוב ברכה על מעקה זה רק כשנכנס לדור בתוך הבית. כיצד הדין באופן שטעה וברך על המעקה זמן רב לפני שנכנס לדור בביתו, האם הוי ברכה לבטלה כי עדיין לא הגיע זמן חיוב מעקה.
ת. יתכן.

בהנ"ל

ש. אם ברכתו לבטלה על עשיית המעקה לפני שדר בבית כי לא הגיע זמן חיובו, כיצד יעשה כשבא לדור בבית כדי לקיים המצוה, האם מכיון שכבר יש מעקה, הפסיד המצוה, או שראוי שישבור חלק מהמעקה כדי להתחייב עתה כדין במעקה ויוכל לברך.
ת. יכול לברך.

הברכה לפני תחילת קביעת המעקה

ש. הרב שליט"א בהלכות מעקה מביא שצריך לברך לעשות מעקה לפני שמתחיל לקבוע תחילת המעקה אפילו שנמשך כמה ימים כמו בבדיקת חמץ ולא כדעת החתם סופר שאין לברך עד מכוש אחרון. ולכאורה צ"ב, עד כמה שדעת הרב שליט"א לדמות דין ברכה על מעקה לבדיקת חמץ, מדוע בהמשך כותב רבינו שליט"א שאם עושה מעקה בכמה בתים צריך לברך על כל אחד ואחד, ואין יכול לפוטרים בברכה אחת, הרי בבדיקת חמץ יכול לכוין לפטור בברכה על כמה בתים.
ת. כאן בתים מחלקים שהמצוה נפרדת.

מעקה בגשר

ש. ראיתי שהכינו לרבינו שליט"א גשר ומעבר מהבית לכיוון בית הכנסת לדרמן. ונתעוררתי לשאלה בהלכה, האם יש מצוה של מעקה בגשר הזה עם ברכה. או לא.
ת. כן.

שְׁבִתִי בְּבֵית ה': שו"ת עם רבינו בעניני אמירת מזמור לדוד ה' אורי וישעי – לוקט ונערך מקונטרס עזרת אליעזר

הרגשה שמא יגרום החטא

ש. הגמ' בברכות ד' ע"א אומרת "ודוד מי קרי לנפשיה חסיד והכתיב לולא האמנתי לראות בטוב ה' בארץ חיים ותנא משמיה דר' יוסי למה נקוד על לולא, אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע מובטח אני בך שאתה משלם שכר טוב לצדיקים לעתיד לבוא אבל איני יודע אם יש לי חלק ביניהם". ומתרת הגמ' "שמא יגרום החטא".

האם כל אדם שאומר את הפסוק הזה בתהלים, ראוי לו להרגיש כדוד המלך שמא גרמו החטאים שלו שיפסיד מה שנגזר עליו לטובה, או שרק דוד המלך הרגיש זאת באמת ולכן אמר זאת כדרשת חז"ל.

ת. **אם מרגיש ראוי.**

לזכור שכל היסורים מצד חסרון האדם שמא גרם החטא

ש. אנו נוהגים לומר בכל חודש אלול את הפרק מזמור לדוד ד' אורי וישעי שקשור לימים הנוראים. ובפרק הזה יש את הפסוק שנזכר כאן בחז"ל "לולא האמנתי", והמילה "לולא" מרמז על חודש אלול.

האם אפשר לפרש טעם לאמירת פרק זה בחודש אלול לפי דברי חז"ל כאן, שבאים להזכיר לנו שאדם צריך לדעת, שכל מה שעבר עליו במשך השנה החולפת, ונדמה לו שהיו לו יסורים וצרות והקב"ה לא גזר עליו בראש השנה שעבר דברים טובים, אין החסרון מצד הקב"ה ח"ו שהוא רק טוב ורוצה להיטיב, אלא החסרון הוא מצד האדם שמא גרם החטא והפסיד לעצמו כמו שהרגיש דוד המלך.

וראוי ג"כ לומר את הפסוק "לולא האמנתי" כפי דרשת חז"ל שנקוד על לולא, להרגיש שלא בטוח שמגיע לו משהו, וכך יעזור לו לבוא לפני ראש השנה הבא עלינו לטובה כדלים וכרשים.

ת. **נכון.**

מה שייך בקשת שבתי בבית ד' אצל נשים

ש. נשים שאומרות בחודש אלול פרק "לדוד ד' אורי וישעי וגו'", מה שייך לבקש "אחת שאלתי מאת ד' אותה אבקש שבתי בבית ד' כל ימי חיי לחזות בנועם ד' ולבקר בהיכלו". הרי נשים פטורות מתלמוד תורה, ולא יושבות בבית המדרש.

ת. **לעזור לבעליהן ולבניהן.**

מדוע לא אומרים גם בשמחת תורה

ש. מדוע נוהגים לומר פרק לדוד ד' אורי וישעי עד אחרי הושענא רבה ולא ממשיכים אח"כ בשמחת תורה, הרי שמחת תורה זה חלק מהיו"ט של סוכות, שבו הקב"ה אומר באו אני ואתם נשמח יחד, לאחר שהקריבו קרבנות נגד שבעים אומות העולם.

ת. **כבר נחלקו הפתקאות.**

אומר במעריב ומתפלל במקום שאומרים אחר מנחה

ש. אדם שמתפלל נוסח אשכנז שאומרים לדוד ד' אורי וישעי במעריב, ומתפלל עתה מנחה במקום שנוהגים כנוסח ספרד לומר לדוד אחר מנחה, האם צריך לומר עמהם לדוד במנחה או לא.

ת. **יתכן.**

אומר במנחה ומתפלל במקום שאומרים אחרי מעריב

ש. אדם שמתפלל נוסח ספרד שאומרים לדוד במנחה, ומתפלל עתה מעריב במנין שנוהגים כנוסח אשכנז שאומרים אחרי מעריב, האם צריך לומר עמהם, שהרי כבר אמר במנחה.

ת. **לא ישנה מהמנהג.**

בחור שלומד במקום שאין אומרים במעריב

ש. בחור שלומד בישיבה שנוהגים שלא לומר לדוד במעריב, האם יכול לומר פרק זה בלחש או שעליו לנהוג כמנהג הישיבה שבה הוא לומד ולא לומר.

ת. **יאמר.**

לומר את הברכו ממש בסיום התפילה

ש. אומרים בשם החזו"א שבחודש אלול שמוסיפים פרק לדוד ד' אורי וישעי בסיום התפלה, צריך לומר את הברכו רק אחרי לדוד ולא אחרי אין כאלוקינו כשאר ימות השנה, כי צריך לומר את הברכו ממש בסיום התפלה. מעתה יש לעיין לגבי נוסח ספרד בכל ימות השנה שהם נוהגים לומר שיר של יום ואח"כ אין כאלוקינו ואח"כ עלינו לשבח. והם אומרים את הברכו בקדיש דרבנן אחרי אין כאלוקינו לפני עלינו לשבח. האם לפי החזו"א יצטרכו לומר רק אחרי עלינו לשבח שאז הוא סיום התפלה.

ת. **כן.**

בבית האבלים מתי לומר הברכו אחרי לדוד או אחר למנצח

ש. בבית האבלים נוהגים לומר בסיום התפלה, פרק מט' בתהלים למנצח לבני קורח מזמור. ובחודש אלול אומרים זאת לאחר אמירת לדוד ד' אורי וישעי, כי לדוד ד' אורי זה תדיר. מעתה יש לעיין מתי יאמרו את הברכו בתרא בסיום התפלה, לפי שיטת החזו"א שמקפיד שיאמרו בסיום התפילה ממש.

האם יאמרו זאת רק אחרי פרק זה בתהלים, או אחרי לדוד, כי לא כולם אומרים בחודש זה את הלמנצח כי אם אבלים, ואולי משום לא פלוג, תיקנו שבכל המקומות יאמרו אחרי לדוד הגם שיש שצריכים להוסיף עוד פרק בתהלים.

ת. **יש מנהגים בזה ודעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד.**

הגאון רבי משה חליוה שליט"א מרבני המכון בדברי זכרון בקו דרך אמונה בעקבות פטירת הרבנית איכנשטיין ע"ה אשת חבר ליבדל"ח הגאון רבי יצחק איכנשטיין שליט"א מרבני המכון

ברשות ידידנו הרבנים הגאונים מוסרי השיעורים והמשיבים וכל השומעים איש לפי מהללו, עודנו עומדים בימי השבעה להסתלקותה בדמי ימיה של האשה הצדקנית אשת חיל מרת אסתר הינדה ע"ה אשת חבר לידידנו מזה הרבים פה מפיק מרגליות דובר צדק ומגיד מישרים הרב הגאון רבי יצחק איכנשטיין שליט"א מרבני הקו וממזכי הרבים בתורתו של מו"ר מרן רבינו שר התורה זצוק"ל מידי שבוע בשבוע.

כשאנו מתבוננים בפסוקי אשת חיל (משלי ל"א י' ואילך) רואים אנו את דמותה של אותה אשת חיל ע"ה שנסתלקה לבית עולמה, שלמה המלך ע"ה אומר אשת חיל מי ימצא, ומפרש המצודת דוד (ד"ה מי ימצא) "מי יוכל למצוא אשת חיל כי היא דבר יקר ומילתא דלא שכיחא" ביחוד בדורינו אנו דור של שפע ומותרות נדיר מאד למצוא אשת חיל שכזו מרוממת מכל בני גילה שכל שאיפותיה היו לעשות את רצון ה' ולהקים בית של תורה במלא המובן, "בית של תורה", פירושו שכל כולו מושתת רק על פי התורה, בית שבו בני הבית יוסיפו חיל בעמלה של תורה, ובכדי שזה יתקיים צריך את האשת חיל שיהיה אכפת לה מביטול תורה ושתרצה בכל מאודה להרבות את אור התורה בעולם.

אומרים שמאחורי אדם גדול עומדת אשה גדולה, כשאנו רואים את עמל תורתו של ידידנו הגר"י שליט"א בכל הזמנים ובכל המצבים עד להפליא, אנו מבינים כי אכן זכה לאותה אשת חיל המיוחדת במעלותיה, ועל דא קא בכינא, על האי שופרא דבלי בארעא, זכיננו שחלק מילדינו שיחיו לאוי"ט היו אצלה בן, ואין לשער ואין לתאר את גודל המסירות וההשקעה שהיו מצידה בכל הפרטים ובכל המובנים, ועל כולנה שהחדירה בהם את יראת ה' הטהורה, ואין ספק כי את פירותיה ופירות פירותיה רואים לאורך ימים ושנים.

אנשי אמונה אבדו, סעו המה למנוחות עזבו אותנו לאנחות, אותה צדקת יושבת בגן עדן ונהנית מזיו השכינה ומקבל שכר על מעשיה הטובים, אבל אנו נאנחים וכואבים על אותה אשת חיל שהיתה דמות למופת ועתה חסרונה, ובמה נתנחם ובמה ננחם, אין לנו פה להשיב ולא מצח להרים ראש, אבל ה' שהוא בעל הנחמות ישלח צרי ומזור לבעלה ידידנו הגר"י שליט"א וכל בני המשפחה הרוממה ה' עליהם יחיו ותהא אותה צדקת מליצת יושר וזכות עליהם שיזכו להמשיך במפעלותיה הגדולים והנשגבים, ואך ששון ושמחה ישיגו ונסו יגון ואנחה אכזר.

לע"נ הרבנית הנח בת רבינו שמריהו יוסף חיים ע"ה, אשת חבר ליבדל"ח הגה"ג רבי שרגא נח שטיינמן התדב"נ רבינו אילת השחר, נלב"ע י"ג אלול תשע"ד

ממשיכים להעתיק בתפילה ובתחנונים לרפואת הגאון הגדול רבי ישראל בונים בן חיה רויזא שרייבר שליט"א ר"י נתיב הדעת וגאב"ד אשדוד, הזקוק לרחמי שמיים

יו"ל ע"י מכון "דרך אמונה" בקול ובכתב – קו דרך אמונה: 0799-211-666 לקבלת הגיליון במייל: a0799211666@gmail.com

הגיליון מובא מידי שבוע במסגרת חוברת אוצר הפרשה, גליונות מרביתנו זעוק"ל ושליט"א ניתן לקבלו במייל – a169258235@gmail.com

נא טלו שותפות בזיכוי הרבים - לתרומות והנצחות ליזכות ולע"נ ניתן לפנות למייל אוצר הפרשה, וכן במספר - 055-760-0055

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

729

משיחות רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זללה"ה • כי תצא - אלול תשפ"ה

כתוב בהמשך שם "לא נפלאות היא ממך ולא רחוקה היא", דהיינו שזה לא קשה, ואפשר לעשות תשובה בנקל, ולכן אין להתיימש, אלא צריך להתחיל לברר ולעשות תשובה!

לימוד ספר שערי תשובה באלול

ובאמת ספר-המוסר שרגילים ללמוד באלול הוא 'שערי תשובה', ויש שם ארבעה שערים: בשער הראשון מבאר את עשרים עיקרי התשובה, ובשער השני מבאר ששה דרכים המעוררות לתשובה, שהם סיבות המעוררות את האדם לתשובה, ובשער השלישי מבאר את המדרגות של כל המצוות, מה זה מצוות דרבנן, ומה זה מצוות עשה, לאו הניתק לעשה, לאו שאין בו מעשה ולא שיש בו מעשה, אזהרות התלויות בלב, מיתה בידי שמים ומיתה בית דין, עד המדרגה העשירית של אלו שאין להם חלק לעולם הבא, ויש שם רשימה גדולה מאד.

וכבר אמרתי פעם שבמדרגה העשירית כתוב דבר אחד שאיני רוצה לדבר עליו, שיש כת הנקראים 'שונאי השם', וכתוב שם שבעה דברים שהם לא דיבור ולא מעשים, רק בלב יש איזה מחשבות, הרהורים בלב, ורבינו יונה כותב שם שיכול להיות אפילו אדם שומר תורה ומצוות ועושה חסד ומקיים תרי"ג מצוות, אבל בלב יש לו מחשבה שנקרא בה שונא השם רח"ל, איני רוצה לומר את זה ומי שרוצה יכול לעיין שם (אות קס), ומרן המשגיח זללה"ה היה מדבר על זה, שרואים ברבינו יונה שם שאפשר להפסיד עולם הבא ממחשבה אחת שבלב, ואמנם אפשר לחזור בתשובה, אם מתחרטים ועושים תשובה, אבל אם לא עושים תשובה מפסידים את העולם הבא רח"ל.

בענייני הפרשה

"כי יהיה לאיש בן סורר ומורה" (כא, יח).

באלול תשס"א כשלמדו בישיבה פרק 'בן סורר ומורה' עמד רבינו בשיחתו על לימוד של חיזוק מן הפרשה:

נזכיר דבר גדול מאד ופשוט מאד שצריך תמיד לחזור ולהזכיר, שיש ענין של זיכוי הרבים, שנותן זכויות גדולות מאד, עד כדי כך שאמרו חז"ל (אבות ה, יח) כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, כלומר שבזכות זיכוי הרבים ניצלים אפילו מ'חטא' בשגגה, וזוהי לסיעתא דשמיא שאין לשער.

וכיצד עושים זיכוי הרבים? אפילו בלי שום מעשים של השפעה, אם אדם מתנהג בצורה נכונה זה משפיע ממילא על מי שנמצא בסביבתו! וגם להיפך אם אחד מתנהג בצורה לא טובה זה גם משפיע, וכשנמצאים בתוך ציבור כל אחד הוא משפיע ומושפע, משפיע לטובה ומושפע לטובה, ויכול להיות גם להיפך.

ומצינו ענין זה גם בפרק 'בן סורר' הנלמד כעת בסדרי הישיבה (סנהדרין עא, ב) שבן סורר ומורה אינו חייב עד שיאכל בחבורה שכולה סריקין, ופירש רש"י: שכולה סריקין - ריקים, שירגילוהו בכך, אבל אם יש בחבורה אדם הגון, בכי האי גוונא לא ממשך ואינו נעשה בן סורר ומורה, ע"כ.

ומבואר שאם היה אדם אחד הגון בין החבורה שלו, שנמצא ואוכל איתם אבל הוא הגון ואינו סריקין, אזי הבן סורר ומורה כבר לא יימשך אחרי תאוותו, כי הוא רואה את האדם הגון איך שהוא אוכל כמו אדם הגון, ובהכרח זה משפיע עליו, ואף על פי שבינתיים הוא זולל וסובא, אבל הוא לא יימשך הלאה, כי האדם הגון משפיע עליו, אפילו אדם אחד הגון שנמצא בחברה של ריקים ופוחזים משפיע עליהם!

וזהו הזיכוי הרבים שכל אחד יכול לזכות, ובעמדתו עתה בחודש אלול בודאי צריכים להוסיף זכויות, ומי ששומר את סדרי הישיבה הרי הוא זוכה לעצמו וזוכה לאחרים ומזכה את הרבים, וכל סדרי הישיבה מסודרים בצורה שהיא לטובת כל הציבור, וזו זכות גדולה והכנה ליום הדין.

הרגשת האלול בדורות קודמים

*אנו נמצאים בחודש אלול, ובדרך כלל באלול תמיד יש התעוררות, כי עכשיו אלול! ובעבר הרגישו את זה מאד.

וסיפר לי אדם מבוגר מה שהיה בזמנו לפני יותר ממאה שנה, שהיו נוסעים בעגלות עם עגלונים, להעביר משאות או מעיר לעיר, והעגלונים בשוק היו מחכים שמישהו יבוא, ולפעמים היו מתקוטטים ביניהם, והם היו אנשים פשוטים ביותר, שכל החכמה שלהם היה רק לרתום את הסוס ולהצליף עליו עם השוט, אבל באלול כשהיה איזה מריבה ביניהם, היה אחד אומר לשני: **הרי היום אלול, ואיך אתה מדבר!?** כך היה מפחיד אותו, העגלון הפשוט ביותר, שהיה עם הארץ גמור, אלול היה מפחיד אותו, כך היה המציאות.

מדוע אין להחשיב עצמו לצדיק

וכיום פחות מרגישים את זה. סיפר לי רב אחד מתל אביב, שיש לו שם בית כנסת והוא אומר שיעורים לבעלי בתים, ויש ביניהם כמה בעלי בתים יותר חשובים, ופעם נזדמן לו באלול ללכת עם האחד הכי חשוב שביניהם, שהיה אדם רציני ותמיד בא לשיעור, והלך איתו כנראה בדרך אחרי השיעור, ואמר לו הרב, עכשיו אלול וצריכים להתחזק... ונענה אותו אדם, במה להתחזק? אצלי כל השנה זה כמו אלול ואין לי צורך בשום חיזוק, כל היום מסודר ומתוכנן אצלי, עם תפילות ועם כל מה שצריך, ואין לי במה להתחזק, כך הוא חשב שהוא צדיק.

ובאמת גם אני בילדותי חשבתי שאני צדיק, ושמעתי שיש ספרי מוסר, אבל פחדתי לפתוח אותם ולקרוא בהם, כי מי יודע מה שכתוב שם, במסילת ישרים, ובראשית חכמה על הגיהינום (ויש שם 'מסכת גיהינום' בשער היראה פרק י"ג), פחדתי מספרי מוסר, עד שפעם אחת, כנראה שזה היה מן השמים, נזדמן לי לפתוח 'חיי אדם' בהלכות ראש השנה ויום כיפור, שיש שם דברי חיזוק על מה לחזור בתשובה, ומסביר שם מה הם החטאים שעלולים להיכשל בהם, כזה חטא וכזה חטא וכזה חטא, הרבה מיני חטאים.

ונוכחתי לראות שאני בכלל לא צדיק, וגם אני נכשל בחלק מהדברים האלה, ואמנם נכון שאני מתפלל, אבל האם התפילה בכוונה כמו שצריך? וברכת אבות? וביטול תורה? ולשון הרע? ועוד כל מיני דברים כאלה, אינני זוכר כעת את הפרטים, אבל ראיתי הרבה דברים שיש לי מה לתקן, **ולא הצטערתי על זה, אלא שמחתי! כי עכשיו אני יודע מה לתקן ויודע את הבעיה שיש לי, וכך קיבלתי טעם במוסר**, כי בספרי המוסר כתוב מה שצריך לתקן, וצריכים לדעת את זה.

להתבונן בפרטות מה צריך לתקן

וראיתי שגם מרן המשגיח זללה"ה כותב על זה באור יחזקאל (אלול) כי הבעיה היא שלא חושבים, והשכל אינו פועל, שהרי כל אדם בטוח שיש לו מה לתקן, ולא מדובר באנשים שחושבים עצמם למושלמים כאותו בעל הבית שהזכרנו... אלא כל אחד מבין שיש לו משהו שצריך לתקן ואף אחד לא חושב עצמו לצדיק גמור, ואם ישאלוהו במה אתה רשע ומדוע איך צדיק, הוא ישיב בפליאה, וכי אני צדיק, הרי בודאי שאינני צדיק, אבל אם ישאלוהו ומדוע לא, אמור נא מהו החטא שלך, הוא שוב יאמר, בודאי יש לי הרבה חטאים, ואין צריך לפרטם, כי הרי אינני לומד מוסר ובודאי שיש לי חטאים... אבל אם יחזרו וישאלוהו, אף על פי כן, תגיד מה הם החטאים, הוא לא יידע להשיב! ומאחר שאינו יודע מה הם החטאים, כיצד יחזור בתשובה עליהם!?

לכן מי שהוא בעל שכל מתחיל לחשוב מה לתקן עכשיו, ולכל הפחות פרט אחד שצריך תיקון, כי אם רק יהיה בטוח שהוא רשע ולא יחשוב לתקן כלום, רק יבוא מזה לייאוש, וייתייש מעצמו, והייאוש הוא נגד השכל, כי הרי יש תשובה, ואפשר לחזור בתשובה, יש שערי תשובה ויש מצות התשובה, כמו שכתוב (דברים ל, יא) "כי המצוה הזאת אשר אנכי מצווך היום", ופירש הרמב"ם שזה נאמר על מצות התשובה, ועל זה

* מתוך שיחה שנאמרה בר"ח אלול תשע"א.

חיזוק בימי ששי ושבת באלול

מדי שנה בחודש אלול היה רבינו מאריך בדברי הדרכה לתלמידים החדשים שנכנסו ליישובה, והרבה פעמים ייחד את הדיבור על החיזוק הנצרך ביום ששי ושבת. להלן דברים שנאמרו בסוף השיעור היומי יום חמישי לסדר שופטים ד' אלול תשס"ח.

ברצוני לעורר על דבר אחד שחשוב עכשיו לדעת, אנו עומדים כבר ביום חמישי, ומחר יהיה יום ששי, ואחר כך שבת, וידוע שיום ששי ושבת זה זמן שצריך חיזוק.

ואמנם יש כאלה שהם כבר מחזקים, ויש גם ילדים כאלה בחדרים, כמו ששמעתי מעשה שהיה בילדים במקום אחד שהיו לומדים בכל ששי ושבת שמונה עשרה שעות, בזמנים הפנויים, ילדים בחיידר לפני בר מצוה, למדו שמונה עשרה שעות בששי ושבת! והם אכלו סעודת שבת עם זמירות, וישנו כמה שצריך לישון, והספיקו עוד ללמוד שמונה עשרה שעות, תשע שעות בכל יום, כי ביום ששי ושבת יש ארבעים ושמונה שעות, ונשאר עוד הרבה זמן, חוץ מהשמונה עשרה נשארו עוד שלושים שעות, וגם אחרי שישינים כמה שצריך ומתפללים, יש עוד מספיק זמן לזמירות שבת וסעודת שבת.

וחשוב מאד לדעת את זה ולהתחזק בששי ושבת, וזו זכות מיוחדת, מצד שני עניינים, ראשית כי יש את קדושת השבת, וגם ערב שבת זה הכנה לשבת והוא כבר קרוב ושייך לשבת, וקדושת התורה שלומדים בשבת היא הרבה יותר מכל השבוע, וכבר כתבו בספרים בשם המקובלים (בן איש חי שמונת שנה ב') ששכר המצוות שעושים בשבת הוא פי אלף ממה שעושים ביום חול, כי קדושת השבת מקדשת, וגם ערב שבת הוא זמן שכבר קרוב לשבת ויש בו מהשפעת קדושת השבת.

ועוד ענין יש בזה, כי יש רבים שמתרפים ביום ששי ושבת, ומי שמתחזק בזמן שיש רפיון נוטל שכר כנגד כולם, כמו שאמרו (ירושלמי סוף ברכות) אם ראית את הבריות שנתייאשו ידיהן מן התורה מאד עמוד והתחזק בה ואתה נוטל שכר כולם, מאי טעמא? הפרו תורתך עת לעשות להשם, ע"כ, והיינו שבזמן שיש רפיון מתורה, בבחינת 'הפרו תורתך', זהו העת להתחזק ולעשות להשם, ומי שמתחזק בזמנים כאלו שכרו גדול מאד כנגד כולם.

וכמו שאמרו חז"ל על אברהם אבינו (אבות ה, ב) עשרה דורות מנח ועד אברהם וכו' שכל הדורות היו מכעיסין ובאין עד שבא אברהם וקיבל שכר כולם, ולכאורה מהו 'שכר כולם', הרי הם היו מכעיסין ובאין ולא מגיע להם שום שכר? אלא הביאור הוא שקיבל את השכר שהיו מקבלים כל העשרה דורות אם הם היו צדיקים, ונטל שכר כולם כאילו שהם היו צדיקים, ויש הסברים מדוע זה כך, אבל על כל פנים צריכים לדעת שכך זה בזמנים שיש רפיון, שכל מי שמתחזק ולומד נוטל שכר כולם! ומקבל גם את השכר של אלו שלא למדו כאילו שהם למדו.

ולכן כדאי מאד, ובמיוחד באלול, בודאי זכות גדולה מאד היא להתחזק ביום ששי ושבת ולנצל את השעות כמה שאפשר, עם סדרים ועם חברותות, ואם קובעים מה ללמוד דברים קבועים ומסודרים אפשר להספיק הרבה, הרבה בכמות והרבה באיכות! וזה גם הרבה מצוות וזכות לימים הנוראים.

ושמעתי פעם או שראיתי כתוב באיזה מקום*, שאם רוצים להתחיל לדעת מה צריך לתקן, איפה חסר תיקון וכיצד לתקן, צריכים ללמוד את השער השלישי בשערי תשובה.

וגם השער השני מבאר את הדרכים המעוררות לתשובה, וכתב שם ששה דרכים בזה, הא' כשבאים על האדם צרות וייסורים, והב' בהגיע ימי הזקנה, והג' כשאומרים לו דברי תוכחה ומוסר, והד' שהוא מעצמו רואה וקורא דברי מוסר, והה' להתעורר מעשרת ימי תשובה, והו' לחשוב על יום המיתה כמה זמן נשאר לו וכמו שאמרו (ברכות ה, א) יזכיר לו יום המיתה, ואמרו (שבת קנ"ג, א) ישוב היום שמא ימות למחר, והדברים האלו מפחידים ומעוררים לתשובה.

התעוררות מכוח זכירת ההשגחה

אמנם כתב בתחילת השער השני שם כי הכי טוב הוא להתעורר מעצמו, בלי כל הסיבות האלה, להתעורר על ידי 'זכירת השם יתברך', ולחיות תמיד עם הזכירה שיש השגחה ואין מקרה, ועל כל מעשה לעשות חשבון האם זה כדון או שלא כדון, והאם זה חטא או לא חטא, כל מעשה וכל דיבור וגם מחשבות, מה לחשוב עכשיו, יש מחשבות בטלות ויש מחשבות של מצוות, דברים שאפשר לחשוב עליהם, כגון חשבון הנפש שצריכים לעשות, ואם אדם חי עם חשבון מפני שיש השגחה וכמו שאמרו (אבות ב, א) דע מה למעלה ממך עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים, זה נקרא 'שויתי השם לנגדי תמיד', וזהו זכירת השם יתברך, ונעשה בזה אדם אחר לגמרי!

ובשער השלישי (אות כז) כתב עוד על זכירת השם יתברך "מן האזהרות התלויות בלב הישמר לך פן תשכח את השם אלוקיך וכו', הוזהרנו בזה לזכור את השם יתברך בכל עת, וחיוב האדם להשתדל לקנות לנפשו תמיד ההנהגות המחויבות מן הזכירה, כמו היראה והצניעות וקישוט המחשבות וטכסים המידות, כי זרע הקודש ישיגו כל הנהגה נאווה והמעטירה בעליה מזכירת השם יתברך, כמו שנאמר בהשם יצדקו ויתהללו כל זרע ישראל", עכ"ד. ואמנם הסמ"ג פירש הפסוק הישמר לך פן תשכח – שהוא אזהרה על גאווה המביאה לשכחת השם, אבל רבינו יונה פירש שזו אזהרה על זכירת השם יתברך בכל עת, לחיות עם זכירת ההשגחה בכל רגע ורגע!

וזהו ענין 'שויתי' שכתוב בשולחן ערוך אורח חיים בסעיף הראשון, ובתחילה כתב המחבר שם "יתגבר כארי לעמוד בבוקר לעבודת בוראיו", והיינו זריזות לעבודת הבורא בקום ועשה, בידיים ובמעשים, והרמ"א הוסיף על זה ממורה נבוכים להרמב"ם "שויתי השם לנגדי תמיד זה כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלוקים", וזהו הזכירה, לזכור תמיד את ההשגחה.

ומן הגר"ד פוברסקי זללה"ה אמר פעם כי העצה בחודש אלול היא 'לזכור שהיום אלול', וכשזוכרים שהיום אלול בודאי זה משפיע מאד ומזכיר לעסוק בתשובה כל אחד כפי הבנתו, על ידי מחשבות והתבוננות.

תשובה – לעסוק בביקורת עצמית

וכבר סיפרתי על אברך אחד שאמר לי, שהוא חושב בכל יום 'שלוש מחשבות של מוסר', שלוש מחשבות קצרות שלא לוקחות הרבה זמן: הא' מה עם התורה שלו, איך הוא לומד, האם הוא לומד כראוי, וב' מחשבה על התפילה שלו, איך הוא מתפלל, וג' מחשבה על בין אדם לחברו ומידות טובות, איך הוא מתנהג עם אנשים, האם הוא פוגע ומצער או לא, והאם יש מישחו שנפגע ממנו.

וסיפר לי אדם אחד שהוא פעם עשה טובה למישהו, ואחר כך אמר לו השני, אתה עושה לי את הטובה 'לשם מצוה', כי אתה רוצה מצוה ולכן אתה עושה אותה, ואינך עושה מתוך אהבת הבריות וחסד, ולא מפני שאתה חושב עלי ודואג לי ואוהב אותי, אלא כי אתה רוצה מצוה, ומצאת דרך לקיים את המצוה על ידי שמצאת אותי, ובאמת זה היה

* בספר אור ישראל להגר"ס (מכתב ז') כתב "כן גם באלול, אם כי העת קצר, יראה ללמוד הספר הקצר כמו שערי תשובה לרבינו יונה וכיוצא, המדבר כמעט מכל שרשי מצוות ועבירות", ובאור יחזקאל מכתבים (רצ"ז) "מה מאד צריך האדם ללמוד בימים אלו שערי תשובה של רבינו יונה ז"ל, ועיקר שער השלישי" ... ובאור יחזקאל אלול (עמ' כא) "וביותר נראה לי שמחויבים אנו ללמוד את המדרגה העשירית בשער השלישי, שבו מבאר רבינו יונה אותם שאין להם חלק לעולם הבא, וכל שלא למד אינו יודע היכן מצבו בעולם", ועיין עוד אור יחזקאל אלול עמ' ל' ועמ' פ"ו.

נכון, וכאב לו מאד, והיה אכפת לו מדוע אינני עושה את הטובה מתוך אהבת הבריות, והתחיל לחשוב על זה והשתנה מאד.

וזה נקרא תשובה, שעוסקים בביקורת עצמית, עם הבנה והרגשים כאלה, ובישיבות יש לזה סדר מוסר קבוע חצי שעה בכל יום, ושמעתי על אחד שלא למד מוסר כלל, ואחר כך הבין שכדאי לו ללמוד מוסר, והתחיל ללמוד בקביעות בספר העיקרים, שהוא ספר של אמונה, וזהו זכירת השם יתברך, שויתי השם לנגדי תמיד, והוא מרגיש טעם בזה, ומרגיש שזה משנה את כל החיים שלו, שהתפילה היא אחרת וכל המחשבות הם אחרת לגמרי.

אלו הם הדברים שיכולתי לומר עכשיו, ולמעשה יש לנו דרכים להתחזק ולזכות לכתובה וחתימה טובה, לשנה טובה ומתוקה, לכן אל דאגה, וכולם יכולים להיות בשמחה!

מוקדש ללידינו החתן המופלג **אברהם דוד קורלנסקי** נ"ו
מתלמידי מרן רבינו זללה"ה לרגל שמחת אירוסיו בשעט"מ
יזכו לבנות בית נאמן בישראל בנין עדי עד!

לעילוי נשמת
רבי **ישעיה** ב"ר **משה** זצ"ל
נלב"ע ט"ו אלול תשפ"א - תנצב"ה

לעילוי נשמת הרב **משה שמואל לוקסנברג** זללה"ה
ב"ר **ישראל מיכאל** זללה"ה
נלב"ע ט"ז אלול תשנ"ד - תנצב"ה

מתורת אאמו"ר מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זללה"ה

א. בגדר חיוב שמירה בשומר אבדה

והיה עמך עד דרוש אחיך אותו והשבתו לו (כב, ב). התו' בב"מ דף ל' א' [סוד"ה לצורכן] כתבו דשומר יש לו לעיין בפקדון שלא יתקלקל. והיינו דחיוב השמירה אינו רק שלא יגנב או יאבד אלא מכלל חיוב השמירה הוא גם לשמור על החפץ שלא יבוא לידי קלקול.

ובאבן האזל פ"ג מהל' גולה ואבדה ה"א כתב דמדברי הרמב"ם יש להוכיח שחולק ע"ז וס"ל דאין חיוב שמירה שלא יתקלקל החפץ, וכל חיוב שמירה הוא רק לשמור שלא ינזק מדבר חיצוני, אבל שהחפץ מצד עצמו לא יתקלקל זה אינו בכלל חיוב שמירה. והוא ממש"כ הרמב"ם שם וז"ל, וצריך לבקר האבדה ולבדקה כדי שלא תפסד ותאבד מאליה שנא' והשבותו לו ראה היאך תשיבנו לו, כיצד מצא כסות של צמר מנערה וכו'. עכ"ל. הרי שחיוב זה הוא מגז"ה דהשבותו לו, דמשום מצות השבת אבדה הוא חייב לטפל שלא תתקלקל האבדה, אבל מדין חיוב שמירה דעלמא משמע שאינו חייב בזה. עכ"ד.

ואאמו"ר הגאון זללה"ה אמר דלכא"ו יש לדחות, דשאני שומר אבדה דכל החיוב שמירה שלו אינו אלא משום המצות השבת אבדה שנתחייב בה, וכמו דאמרינן בב"ק נ"ו ב' דרחמנא שעבדיה בע"כ, והיינו במצות השבת אבדה נשתעבד לשמור האבדה. ומעתה י"ל דאין חיובי השמירה דשומר אבדה אלא במה שמחויב מצד מצות השבת אבדה, והרי מבואר ברמב"ם דלולי קרא דהשבותו לו לא היה בזה חיוב מצד מצות השבת אבדה להתעסק בה שלא תתקלקל, דהיה סגי במה שיחזירנה לו כמות שהיא, ורק מגז"ה דהשבותו לו שמעינן שמחויב לדאוג שלא יתקלקל. וא"כ שפיר י"ל דגם הרמב"ם מודה דכל שומר חייב לעיין שלא יתקלקל הפקדון דזהו מכלל חיובי השמירה, אלא דבשומר אבדה אי לאו דהיה בזה חיוב מצד השבת אבדה לא היה בזה חיוב מצד דין השמירה, דכיון דחיוב השמירה הוא מכח מצות השבת אבדה, כל שלא היה בזה חיוב מדין השבת אבדה גם חיוב השמירה לא היה מחייבו.

ואמר אאמו"ר דנפק"מ בזה למה שיש להסתפק בשומר אבדה שלא טיפל באבדה ונפסדה אם חייב לשלם כדון שומר שפשע בפקדון. דלפימשי"כ באבן האזל בשיטת הרמב"ם דאין חיוב שמירה על קלקול של החפץ מצד עצמו, וכל חיובו הוא רק מצד השבת אבדה, לכא"ו פטור מלשלם, דאין כאן אלא חיוב השבת אבדה, ומה שלא קיים מצות השבת אבדה אינו מחייבו בתשלומין.

אכן למשי"נ דגם הרמב"ם מצי סבר דכל שומר חייב לשמור שלא יתקלקל החפץ וכדעת התו', ורק בשומר אבדה ס"ד לפוטרו משום דהו"א דאין ע"ז מצות השבת אבדה, א"כ י"ל דמ"מ לבתר דגלי קרא דמחויב בזה מצד מצות השבת אבדה שוב הדר דינא דקאי ע"ז גם מצד חיוב השמירה וככל שומרים דעלמא, וא"כ יהא חייב לשלם ע"ז.

אלא דשוב הראה אאמו"ר למשי"כ הרמב"ם פ"ז משאלה ופקדון ה"ד דהמפקיד אצל חברו כסות של צמר "מנערה אחת לשלשים יום כדרך שאמרו באבדה וכן כל כיוצא"ב. שזו חובה עליו משום השב אבדה לבעלים. בד"א בפקדון שהלכו בעליו למדנה"י אבל אם היו עמו באותה הארץ הרי"ז לא יגע בו אע"פ שהוא אבד". ומבואר להדיא דאין חיוב שומרים לטפל בפקדון אלא רק משום השבת אבדה, ודלא כשיטת התו'. וכמוש"כ באבן האזל. וכ"כ בחזון יחזקאל ב"מ פ"ב ה"ט [ד"ה מנערה] לדייק כן מהרמב"ם. ועי' הערות וביאורים ע"ס הרמב"ם הל' גז"א.

חיוב שמירה על דמי החפץ

ב. והנה באבן האזל שם כתב לסייע לדברי הרמב"ם דאין חיוב שמירה שלא יתקלקל החפץ מהא דתנן בב"מ דף ל"ח א' דהמפקיד פירות אצל חברו אם הם אבודים ביותר מכדי חסרון מוכרן מפני השב אבדה. הרי דחיובו רק מפני השבת אבדה ולא מדין שומר. ומבואר דאין חיוב שומר אלא על נזק מסיבה חיצונית ולא על מה שהחפץ מתקלקל מצד עצמו.

ולפי"ד דהחיוב למכור את הפירות כשהם מרקבין הוא רק משום השבת אבדה ולא מדין שומר, נמצא לכא"ו דאם עבר ולא מכרן והרקבו הפירות אינו חייב לשלם, דכיון דחיובו רק מדין השבת אבדה אם לא עשה כן ביטל מצות השבת אבדה אבל אי"ז פשיעה בשמירה ולא יהא חייב בתשלומין.

אמנם באמת במחנה אפרים שומרים ס"י ל"ה דן בזה בשומר שלא מכר פירות אבודין אם חייב לשלם כדון שומר שלא קידם ברועים ומקלות. אלא שהוא כתב הטעם שלא יהא בזה חיוב מדין שומר משום דיי"ל דשומר חייב לשמור רק את גוף החפץ שלא יבוא לידי נזק, אבל בפירות שמרקבין הרי אינו יכול להציל שלא ירקבו ואין הרקבון מחמתו ורק דיכול למכרו ולעשותו דמים, וי"ל דזה אינו מחיובי השמירה. ועי' באבן האזל שם שהעלה סברא זו.

ובשו"ע ס"י תמ"ג סעי' ב' כתב דישאל שהי' בידו חמצו של ישראל אחר בפקדון, אם לא באו בעליו עד שעה חמישית ימכרו לאינו יהודי ואם לא מכרו יבערנו. וכתב המג"א שם סק"ה דאם הי' באפשרותו למכרו ונתעצל ולא מכרו עד שהוצרך לבעור חייב לשלם אח"כ דמי הפקדון להמפקיד דהוי פשיעה במה שלא מכרו. וכתב דזה דומה לשומר חנם שהי' יכול להציל ברועים ובמקלות ולא הציל דחייב, וה"נ דכחותה כשלא מכר את החמץ לגוי.

אמנם במ"ב שם ס"ק י"ב כתב דזהו דעת המג"א, אבל רוב האחרונים מסכימים דבין שומר חנם ובין שומר שכר פטור מלשלם על מה שלא מכר את החמץ, דזה לא נכנס בכלל שמירה, שלא קיבל עליו אלא לשמור את החפץ שיהא ברשות בעליו ושיחזירו לו בשלמות, אבל לא קיבל עליו למכרו שהרי אדרבה במכירה זו מוציאו מרשות בעליו ואינו צריך למכרו אלא מטעם מצות השבת אבדה ולא מצינו שמחויב לשלם מי שאינו משיב אבדה. ועיי"ש בשע"צ ס"ק ט"ז שהביא שכן דעת האה"ע ומטה יהודה ויד אליהו והגר"ז והבית מאיר, עיי"ש. ונמצא דבאמת האחרונים נחלקו אם הך דינא דפירות שמרקבין צריך למכרן אם הוא מחויב השמירה או רק מפני השבת אבדה. ומשי"כ האבה"ז לדקדק מלישנא דמתני' דמפני השב אבדה. עיי"ש במחנ"א מה שכתב לדחות הראיה.

ובבית מאיר או"ח ס"י תמ"ג סעי' ב' כתב דיי"ל דאין הכונה דכל החיוב הוא משום השבת אבדה ולא משום חובת השמירה, אלא דלולא תקני"ח שצריך למכרן משום השבת אבדה לא הי' יכול למכרן דאין שלו, ורק אחרי שחכמים תקנו שמשום השבת אבדה צריך למכרן א"כ יכול למכרן, וכיון שכן אם לא מכר הוי פושע וחייב. וכ"כ בתשו' חת"ס או"ח ס"י ק"ה [ד"ה אבל] דהא דבעי' לטעמא דמשיב אבדה משום דאלי"ה לא היה יכול למכרו את של חברו.

והנה בשו"ע חו"מ רצ"ב סעיף ט"ז כתב דהמפקיד פירות אצל חברו והרקבו מוכרן בב"ד. ובגליון הגרע"א שם כתב וז"ל, נ"ב בטור איתא יכול למכרן והרמב"ן במלחמות כתב דצריך למכרן. עכ"ל. ולכא"ו כונתו דבטור משמע דאינו חייב למכרן רק דיכול למכרן. וצ"ע הא בפשוטו ודאי חייב למכרן. ולמשי"כ הבי"מ והחת"ס י"ל דכונת הטור דתחילת הדין הוא דיכול למכרן ושוב ממילא יש לחייבו בזה. וא"כ אין כאן פלוגתא בין הטור לרמב"ן.

השבת אבדה בדבר שאין עושה ואוכל

ג. והנה בדבר שאין עושה ואוכל דינו שימכר, וילפי' לה מדכתוב והשבותו לו כדתנן בב"מ דף כ"ח ב'. ויל"ע היכא דלא מכרו בזמנו והאכילו את דמיו האם צריך לשלם לבעלים את מה שהפסידו, דעיי' שלא מכרו בזמנו הפסיד הבעלים במה שצריך ליתן עכשיו דמי מה שאכל.

ואאמו"ר הגאון זללה"ה אמר דלכאוי פשוט דאינו חייב לשלם לו, ולא הוי כדן שומר שפשע, שהרי האבדה עצמה לא נפסדה כלל אלא הרי היא קיימת כמות שהיא, ורק ממון אחר הפסידו להבעלים במה שנתחייב לשלם לו דמי מה שהאכיל, והרי על ממון אחר של הבעלים לאו שומר הוא, וכל חיוב המכירה כדי להציל הבעלים מלהתחייב הוא רק מצד מצות השבת אבדה בלבד, וא"כ לא שייך ע"ז חיוב תשלומין.

ב. שלחה וחזרה אם קיים מצות שילוח

שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך (כב, ז). בחולין דף קמ"א א' תנן שלחה וחזרה אפילו ארבעה וחמשה פעמים חייב, שנאמר שלח תשלח את האם. והנה בפשוטו הא דחזור ומתחייב לשלחה היא מצוה חדשה של שילוח הקן מחמת מה שעכשיו היא שוב רובצת על הבנים, אבל השילוח הראשון לא נתבטל וכבר נתקיימה בזה מצוה גמורה, אלא שחזור ומתחייב שנית. וכמו דמצינו בהשבת אבדה דמרב"י השב תשיבם אפי' מאה פעמים, דאין הכוונה שאם חזר ונאבד נתבטלה המצוה הראשונה של השבת אבדה, אלא שבכל פעם שחזר ונאבד יש כאן מצוה חדשה של השבת אבדה.

ושמעתי בשם אאמו"ר הגאון זללה"ה שאמר לדון בזה די"ל דכל שחזרה האם נתבטלה מצות השילוח הראשונה, ואם לא חזר ושלחה לא קיים המצוה בשילוח הראשון. ונפק"מ בזה לענין הדין שאם עבר ונטל את האם על הבנים הו"ל לאו הניתק לעשה שישלחה עכשיו, דלפי"ז יש לעיין אם שלחה וחזרה, אי נפטרה מהמלקות, דאם הוא חיוב חדש שפיר נתקיים העשה ונפטרה מן המלקות ורק יש עליו חיוב חדש לחזור ולשלח, אבל אי נימא דנתבטלה המצוה א"כ כשחזרה לא נתקיים השילוח ולא נפטר כלל מהמלקות, עכ"ד. ועיי' בדבר אברהם ח"ב סי' ח' אות ו' שכתב דבחזרה האם לא קיים מצות שילוח הראשונה.

ובספר מגדלות מרקחים עה"ת [להגרא"צ קרפט זללה"ה] הביא לסייע לזה ממה דמצינו ברמב"ם הלכות טומאת צרעת פי"א ה"א לגבי ציפור המשולחת של מצורע, שאם שלחה וחזרה שלחה וחזרה צריך לחזור ולשלח אותה אפילו מאה פעמים, והרי בזה ליכא למימר דהוא חיוב חדש כשחזרה, דהא המצורע כבר נטהר. ולכאורה מבואר דכל שחזרה לא נתקיים הדין שילוח הראשון. ולפי זה יש לומר דגם בשילוח הקן הכי הוא. ועיי' שם עוד מה שכתב בזה.

אלא שכתב להעיר ע"ז מהא דאיתא בחולין דף קמ"א ב' י"עד כמה משלחה, אמר רב יהודה כדי שתצא מתחת ידו, ופירש רש"י שם דמייירי בעבר ונטל האם על הבנים ומחויב לשלחה, דצריך לשלחה עד שתצא מתחת ידו, ואחר כך רשאי לשוב וליטלה. ולכאורה אי נימא דבחזרה מעצמה נתבטל השילוח הראשון ולא הוי ניתק לעשה א"כ כל שכן שאם חזר ונטל הוא עצמו שנתבטל השילוח הראשון. ומוכח לכאוי דהא דשלחה וחזרה חייב לשלח הוא חיוב חדש ולכן רשאי אף לחזור ולתופשה כיון דכבר ניתקן הלאו בשילוח הראשון. וצ"ע.

ואפשר דבאמת דוקא אם חזרה מעצמה נתבטל מצות השילוח הראשון, ומשום דכל שהיא חוזרת מעצמה הוי חיסרון בעיקר השילוח דנמצא דאי"ז שילוח גמור, דכיון שהיא חוזרת מעצמה הרי לא הועיל השילוח לשלחה לגמרי. אבל היכא דאינה חוזרת מעצמה רק הוא חזר ותפשה, בזה שפיר נתקיימה המצוה בשילוח הראשון כיון דהוא שילוח גמור.

וכעני"ז יש לדון במש"כ הרמב"ם הנ"ל גבי ציפורי מצורע דאם הציפור המשולחת חזרה צריך לחזור ולשלחה, דלמשי"נ י"ל דזהו דוקא אם חזרה מאליה דאז הוי חיסרון בשילוח הראשון והרי"ז כמו שלא נגמר עדיין השילוח, אבל אם לא חזרה מעצמה רק הוא חזר ונטלה בזה אינו צריך לחזור ולשלחה. [ובזה גם לא שייך מצות שלוח חדשה שהרי שכבר נטהר המצורע וכנ"ל]. וכן מסתבר שהרי המשולחת מותרת באכילה, ואי נימא דגם אם החזירה בידים צריך לחזור ולשלחה א"כ יהא צריך לראות שלא יתפשנה אדם ויחזירנה לתוך העיר.

והרה"ג ר' אברהם גרינפלד שליט"א אמר ליישב עוד, די"ל דרק בחזרה האם לשבת על הבנים בזה נתבטל שילוח הראשון, אבל בעבר ונטל האם דעכשיו המצוה היא לשלח את האם מידו בזה אם חזרה האם לידו לא נתבטל השילוח הראשון, ולכן שפיר אמרי' דמשיצתה מתח"י יכול לחזור ולתופשה כיון דאינה מחזירה להיות על הבנים. אבל היכא דחזרה האם על הבנים י"ל דבטל השילוח הראשון וכמו שאמר אאמו"ר זללה"ה.

ג. מצות מעקה אם מקיים בכל רגע

ועשית מעקה לגגך (כב, ח). יל"ע אם מצות מעקה הוי מצוה נמשכת שמקיים מצוה בכל רגע וכמו מזוזה וציצית שכל רגע ורגע מקיים מצוה, דכשם שהבגד מחייב ציצית והבית מחייב מזוזה כך הבית מחייב מעקה, או דשאני מצות מעקה שכל ענינה לסלק הסכנה וכדכתיב "כי יפל הנפל ממנו" ומאחר שעשה מעקה שוב אין צריך כבר מעקה, דכיון דעיקר חיוב מעקה הוא תיקון הבית לסלק ההיזק הרי כשעשה מעקה תוקן הדבר ושוב א"צ הבית מעקה ואי"ז מצוה נמשכת, משא"כ ציצית ומזוזה המחייב נשאר כמות שהוא דיש כאן בית שחייב במזוזה ויש כאן בגד שחייב בציצית, ולכן כל רגע הוא מקיים מצוה במה שיש לו מזוזה בפתחו וציצית בבגדו.

ונפק"מ בזה למי שעשה מעקה ולא בירך בשעת עשייה אם יכול לברך אח"כ, דהא קיי"ל במצוה נמשכת דיכול לברך אח"כ, וכמו בציצית אם לא בירך מיד מברך אח"כ, וכן במזוזה מבואר בתשו' הגרע"א תנינא סי' י"ג דאם לא בירך בשעת קביעה יברך אח"כ, וא"כ אי נימא דאף במעקה המצוה נמשכת ה"נ אם לא בירך בשעת עשייה יוכל לברך אח"כ, אבל אי נימא דבמעקה המצוה היא רק בשעת עשייה בלבד ושוב אין בזה עוד קיום מצוה א"כ הפסיד הברכה.

ומו"ר הגר"ש זצ"ל [חיי' ר"ש פסחים סי' ז' אות ג'] הביא מהפמ"ג או"ח סי' תל"ב במשב"ז שם סוף ס"ק ג' שכתב דאם לא בירך בשעת עשייה שוב אין יכול לברך, ומבואר דס"ל דאי"ז מצוה הנמשכת כל שעה.

ועיי' תו' ב"ק דף נ"ו ב' שכתבו להוכיח דעוסק במצוה פטור מן המצוה היינו דוקא בא"א לקיים שניהם, דאל"כ כל אדם שיש לו ציצית בבגדו ומזוזה בפתחו ותפילין בראשו יפטר מכל המצוות, עכ"ד, ואי נימא דגם מצות מעקה מקיים מצוה בכל רגע הרי יכלו גם לומר דאטו מי שיש לו מעקה בגגו יפטר מכל המצוות.^א

וידידי הגאון רח"פ ברמן שליט"א אמר עוד נפק"מ בזה אם הוריד את המעקה והחזירו אם צריך לחזור ולברך, דאם מקיים מצוה בכל רגע אין לו לברך כיון דאין כאן היסח הדעת, והרי"ז כנוטל מזוזה מפתחו ומחזירה דאינו מברך על קביעתה מחדש [אלא א"כ נפלה שלא מדעתו או אם הסיח דעתו מלקביעה], אבל אי נימא דאינו מקיים מצוה בכל רגע נמצא דהמצוה נגמרה לפני זמן רב בעת שעשה המעקה בראשונה וא"כ צריך לברך עכשיו על המצוה שבא לעשות עכשיו.

[והראוני בחרדים שכתב דאם מפקח תמיד לראות אם המעקה כתיקונו הרי זה כאילו מקיים בכל יום מצות עשה זו, ומשמע דאין בזה קיום מצוה בכל רגע אלא רק ההתעסקות והשמירה על קיומה הוי כאילו מקיימה, ולא מצוה ממש היא, אך אולי יש לדחות דכוונת החרדים דבהך מילתא יש גם איזה קיום מצוה בקום ועשה מלבד מה דמקיים מצוה גמורה בכל עת שזה הוי רק בשוא"ת].

ועיי' בשבלי הלקט חנוכה סי' קפ"ה שכתב שאסור להשתמש במעקה דרך בזיון לדרוש עליו עיי"ש, ומזה משמע דיש מצוה בכל רגע, דאם המצוה היא רק סילוק הנוק הרי אין המעקה חפצא דמצוה כלל אלא הוי רק היכ"ת לסלק את האופן שיוכל הנופל ליפול, דאמנם זהו מעשה מצוה אך המעקה אינו החפצא דמצוה אלא רק היכ"ת לקיים בה המצוה. ואפשר דגם נפק"מ בזה אי שייך הידור מצוה לעשות מעקה נאה, ועיי' מש"כ בזה בשלמי יוסף מנחות ח"א סי' רמ"ה אות ג'.

[דא.ה.] יל"ע לענין אם בירך על עשיית מעקה וקודם שעשה המעקה רוצה להחליפו ולעשות מעקה אחר [באותו מקום] אי הוי כמו החליף השופר דמדמה לה הבנין עולם סי' ל"א לנפל תורמוס מידו כשדר בבית חייב במזוזה וכמש"כ הגרע"א תשו' ט', אמנם עדיין תיקשי דאית ליה מעקה, דלכאוי מצות מעקה היא גם כשאינו בבית, ולא אלא סילוק ההיזק וכנ"ל הרי המצוה מתקיימת במה שאין כאן מקום ליפול וכלפי זה לא שייך לומר שבירך על מעקה אחר, ושפיר חלה הברכה על איזה מעקה שיהיה, ורק אם דעתו לעשות מעקה בגג זה ובסוף עושה בגג אחר בזה הוי מצוה אחרת כיון דכל גג הוא חיוב אחר].

^א א.ה. וכעני"ז העירו במעשה דדוד בבית המרחץ [מנחות מ"ג ב'] שראה עצמו ערום אמר אוי לי שאעמוד ערום בלא מצוה, ועיי' באחרונים שהעירו דהא אית ליה מצוה מזוזה, וזה י"ל דכשאינו בביתו אינו מקיים המצוה דרק כשדר בבית חייב במזוזה וכמש"כ הגרע"א תשו' ט', אמנם עדיין תיקשי דאית ליה מעקה, דלכאוי מצות מעקה היא גם כשאינו בבית, ולא מסתבר דלא היה לו שום מעקה, וגם דלכאוי חיוב מעקה אינו דוקא בגג אלא כל בית גבוה המוקף כתלים הרי הכתלים הם מעקה, אלא משמע דאין מצוה אלא בשעת עשייה בלבד.

מנחת דבר פרשת כי תצא

שנה ג' גיליון מ"ג

מרבן של ישראל רבינו מרן הגר"ד לנדו שליט"א

עשה דקריאת שמע ולידחי לא תעשה דלא יראה בך ערות דבר, ואין לומר דלא אמרינן בכה"ג עשה דוחה לא תעשה כיון דהלאו הוא בעשה גופא, וכמש"כ הרעק"א בתוספתיו פ"ג דפסחים משנה ז' יעו"ש, דהכא הלאו הוא לאו כללי בכל דברי קדושה שאסור לאומרם כנגד ערוה ואינו רק לאו בקריאת שמע, וא"כ שפיר איכא למידן בי' עשה דוחה לא תעשה ויקרא קריאת שמע כשהוא ערום. ומיהו כיון דפלוגתא היא מה הוא חיוב קריאת שמע מדאורייתא (אם רק פסוק ראשון או כל פרשה ראשונה או ב' פרשיות) וכן לברכהמ"ז לכאור' בעי לברוכי בנוסח הקצר ביותר, א"כ א"א לדידן מחמת ספק לקראותה כשהוא ערום דהא יותר מן החיוב בתורת ודאי אסור לקרות דשוב ליכא דחית עשה ללאו.

וכן יש לומר גבי דרשא דאיתא בירושלמי תרומות (עי' בב"י או"ח סי' צ"ט) דשיכור לא יקרא קריאת שמע משום ולא יראה בך ערות דבר דדרשינן מיני' ערות דיבור [ויל"ע אי הוי דרשא גמורה מדאורייתא], ומתבאר שם דגם אם לא יוכל לקרות אח"כ ק"ש אפ"ה לא יקרא, ולהנ"ל יל"ע מ"ט לא אמרינן בזה עשה דוחה לא תעשה כיון דהלאו הוא כללי [בדאורייתא] ולא נתיחד למצות ק"ש וכנ"ל. [ובגוונא דפושע יל"ע תוס' עירובין ק' א' וברשב"א ושאר קמאי שם].

ונפ"מ נמי בכל זה לגבי ברכת המזון כשהוא ערום או שיכור ואם לא יקרא כך בעודו שיכור או ערום יעבור שיעור עיכול ושוב לא יוכל לברך.

כי תדר נדר וגו' לא תאחר לשלמו (כ"ג כ"ב)

נדר מעות לצדקה ועבר הרגל ועבר בבל תאחר (היכא דקיימי עניים או בג' רגלים) יש לדון דיוכל לבטל איסורו דקעבר אבל תאחר, דהנה בשו"ע סי' קנ"א סי"ב איתא דמותר לפרנס עניי עכו"ם, וכן מייתי ברמ"א יו"ד סי' רנ"א ס"א דמפרנסין עניי עכו"ם עם עניי ישראל, ונראה דמ"מ לא חל על צדקה זו דין נדר דלא הוי צדקה ולא הוי נדרי מצוה, ויש לעיין אם מי שנדר לתת לעני סתם אי רשאי לתת לעני עכו"ם מהאי טעמא דמפרנסין ענייהם עם עניי ישראל, ואי נימא דשרי מ"מ לא יקיים שום מצוה בנדרו והרי"ז כנודר על תנאי שאם יתן לגוי לא יתחייב, ולפ"ז י"ל דאם עבר על כל תאחר בצדקה שנדר ועבר הרגל יתננו לעניי עכו"ם ועי"ז איגלאי מילתא דלא היה נדר כלל ולא עבר בזה אבל תאחר, מיהו אפשר דדוקא בנודר לתת לגבאי צדקה סתם יל"ד בהנ"ל אבל בנודר לתת לעני לא.

מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת וגו' (כ"ג כ"ד)

כתב הרמ"א יו"ד רכ"ח ס' י"ג, אם חשב בלבד ליתן איזה דבר לצדקה חייב לקיים מחשבתו ואין צורך אמירה. ע"כ. ולכא' אין דין זה רק בצדקה אלא בכל נדרי מצוה דהו"ל כצדקה, [יעו"ל לעיל סי' רי"ג ס"ב, האומר אשנה פרק זה הוי כאילו נדר לצדקה או לעשות שאר מצוות נדרו קיים. ע"כ. ויעו"ש בנו"כ]. ויעוין בזה בלשון תוס' רבינו אלחנן בע"ז ל"ד, כל עניני נדר דכתיב בקרא דמוצא שפתיך תשמור ומייתי התם כגון נדר של צדקה. [ויעו"ש לשון תוס' ר"ש משנ"ץ בכל ענין נדר כגון צדקה ותענית בכלל נדיב לב]. ועפי"ד יתבאר דברי הרא"ש בפ"ק

על דבר אשר לא צעקה בעיר (כ"ב כ"ד)

כתב החזו"א דקבלת התראה אין פירושה דכל עצמה של פעולתו הוא עושה בשביל שיהרג או ילקה, אלא דאף על מנת כן אני עושה, ואוכח לה החזו"א מנערה המאורסה בעיר דכתיב אשר לא צעקה, וע"כ בקיבלה התראה קיימין, ואי ע"מ כן אני עושה היינו חפץ בעונש א"כ יש כאן רצון גמור, אלא ע"כ קרא איירי שהתרו בה שתצעק ותינצל ואם לא תצעק תתחייב מיתה, ומשיבה דאף ע"מ כן שתהרג בב"ד לא תצעק (מפני הבושה, או מסיבה אחרת), ודיינינן לה משום כך כמזידה שלא צעקה. ויעוין שם.

והנה בהפלאה כתובות נ"א, ד"ה אמר אביו דשמואל, אוקים לה לקרא דאיירי באונס בתחילתה ונתרצית אח"כ, ומ"מ בשדה אינה חייבת, דנהי דאיסורא איכא מ"מ עונש מיתה ליכא, כיון דסו"ס אונס הוא, ואינה חייבת כה"ג על רצונה. [ויעוין שם בדבריו, וכן בדבריו שם ג' ב' על תוס' ד"ה ולידרוש. וצ"ב] ויעוין בדבריו דף ג' ע"א ד"ה תוד"ה וסברה. ועי' פנ"י ב' על רש"י ד"ה מת. וי"ל בזה.

ולפי"ז יש לומר דלעולם קבלת התראה איכא למימר דפירושה שכל פעולתו על מנת כן עושה, ומ"מ אית לה פטור אונס לגבי מיתה גם בכהאי גוונא, דסו"ס אונס הוא שהרי גם ללא רצונה אונסה, ובעיר חייבת דהי' לה לצעוק ולא חשיב אונס. [ויעו"ש בחזו"א הנ"ל מש"כ עוד בזה]. וי"ל.

ובחזו"א יו"ד סי' ס"ח ס"ק ב' פשיטא לי' מגמ' דכתו' נ"א ב' הנ"ל דהיכא דאיכא רצון נמי בטל ענין האונס כלל אף לענין חיוב מיתה. יעו"ש.

ולו תהיה לאשה לא יוכל שלחה כל ימיו (כ"ב כ"ט)

בגמ' במכות ט"ו א' מבואר שאונס שגירש אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה, ואם כהן הוא לוקה ואינו מחזיר, והיינו שהלאו של לא יוכל שלחה כל ימיו הוא ניתק לעשה של ולו תהיה לאשה, אמנם כיון שכהן אסור להחזיר גרושתו ואינו יכול לתקן את הלאו לוקה עליו.

ויש להעיר דלשיטת ב"ש במשנה בגיטין פ"א א' כהן שגירש אינו לוקה אף שאינו יכול לתקן את הלאו, משום שדעת ב"ש שם שכתב לגרש את אשתו ונמלך פסלה מן הכהונה, וא"כ בשעה שהאונס כותב את הגט האשה כבר נפסלה מן הכהונה, וא"כ היא אינה אשה הראויה לו, ויש הלכה של ולו תהיה לאשה אשה הראויה לו, וכיון שכן נמצא שאינו עובר כלל על הלאו, משום שבשעת כתיבת הגט אכתי אינו עובר על הלאו שהרי לא גירשה, ובשעת נתינת הגט אינו עובר על הלאו, משום שאינה במצות ולו תהיה לאשה כיון שאינה אשה הראויה לו [ויש נידון האם הפסול של ב"ש בכתיבת הגט הוא מדאו' או מדרבנן, ועכ"פ גם אם הוא מדרבנן מבואר בכמה דוכתי שגם אשה שאינה ראויה מדרבנן חשיבא אשה שאינה ראויה].

ולא יראה בך ערות דבר וגו' (כ"ג ט"ו)

יש לעיין במי שנאנס לעמוד ערום והגיע סוף זמן קריאת שמע אם שרי לו לקרות כשהוא ערום קודם שיעבור זמנה דלית

דתענית שנתלבטו בדבריהם האחרונים. [ואגב צ"ע לפי"ז מש"כ מהרי"ק שורש קס"א (ו') דר"י ס"ל דלא סגי בקבלת הלב משום דס"ל חולין מקדשים לא ילפינן או משום דהו"ל ב"כ הבאים כאחד, דלכא' בדברי תוס' ר"א הנ"ל נראה דר"י נמי ס"ל דמהני קבלה בלב בתענית והוסיף עלה דהא דבעי קבלה בתפילת מנחה לכתחילה יש לעשות כן. ויעו"ש עוד מה שאמר בשם ר"ת, ומה דס"ל איהו גופי' לענין מנחה ויל"ד שם. ועכ"פ מתבאר שם דר"י ס"ל דמהני קבלה בלב בתענית וא"כ ליכא פלוגתא בין ר"י לר"ת בזה. וצ"ע].

ויעוין בהגר"א חו"מ סי' רי"ב ס"ק כ"ב דמייתי מההיא דנדרים ז' א' לענין יד, ובודאי דיש יד לנדר מצוה. [ומיהו משכ"ש הגר"א מההיא דפ"ק דחגיגה דהאי קרא לכל נדר_ הרי גם קונמות בכלל, ואמאי לא אייתי עלה הא דיו"ד ר"ס ר"י אין הנדר חל עד שיוציא בשפתיו וכו'. ויל"ע התרה לשבועות בחגיגה, ודו"ק].

ומיהו אי נימא דאין דברי רמ"א הנ"ל יו"ד רנ"ח דין ודאי רק ספיקא דדינא לחומרא, יעו"ש בחי' רע"א, ונימא נמי דהדין האמור לעיל סי' רי"ג לענין נדרי מצוה נמי הוי ספיקא דדינא, יעו"ש בביהגר"א, אולי יש לדון בנידון הנ"ל דמחשבה בנדרי מצוה, בדין ס"ס ולקולא. [ול"ע כעת בפרטי דיני ס"ס לענין ס"ס בספיקא דדינא] ואם לא, לכא' מן הדין הוא להחמיר בכל מחשבה [מוחלטת] לקיים מצוה והנהגה טובה בין בין אדם למקום ובין בין אדם לחברו [וכל עניני גמ"ח ואהבת רעים בכלל].

והנה בפ"ת ביו"ד שם בשם ספר דת אש אייתי דברים מחודשים בכל ענין זה דמחשבה [וקאי נמי אתרומה וקדשים וכמו שראיתי לפו"ר בתמצית דבריו בשו"ע החדשים]. וכמדומה דאין דבריו פסוקים להלכה אף דגם בגי' מהרש"א הועתקו ובחי' רע"א ציין להם, [ועיקרם לפו"ר נראים קשים ואינם לפי המשמעות הפשוטה דסוגי' ודברי קמאי והפוסקים].

כי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים כנפשך שבעך ואל כליך לא תתן (כ"ג כ"ה)

עי' בגדר הלאו דואל כליך לא תתן, דלכא' אינו אלא לאו מחודש על מקרה מיוחד זה דגזל, ואין כאן שם ותואר איסור מיוחד, אלא רק אזהרה נוספת על גזל באופן מיוחד זה מלבד האיסור גזל הכללי דאית בי'. ועי' חינוך מ' תקע"ז [ועי"ש מנ"ח]. ועי' סנהדרין נ"ז א' גזל מעליא הוא, ויל"ע שם בסוגי', וכעת ל"ע. וע"ע כ"מ פ"ט מהל' מלכים ה"ט ד"ה ומ"ש רבינו [ויעו"ש לשון רמב"ם] וכל זה צ"ב.

ביומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש כי עני הוא ואילו הוא נשא את נפשו (כ"ד ט"ו)

לכ' לאו דבל תלין בחיוב ממון תליא, והנה באהבת חסד פ"י ס"ד כ' דאפטרופוס ששכר פועלים עובר בבל תלין דכאומר שרכם עלי, ולכ' מסתמא אינו חייב מנכסיו אלא החיוב חל על הבעלים והוא אינו אלא ממונה לעסוק בנכסים ולשאת ולתת בהם, וא"כ מאי בל תלין שייך, ואולי חל עליו חיוב להמציא מנכסי בעלים לפועל ואהא גופא (דהו"ל חיוב ממון, ועי') חל לאו דבל תלין. וצ"ת.

ולא תבא עליו השמש (כ"ד ט"ו)

לאו דלא תבוא עליו השמש תלי' לכ' ביום ממש, וכלישנא דקרא דביומו וכו', וצ"ל"ע בסוגי' דברכות ב', וכ"מ מדברי האהבת חסד, ולפי"ז בביה"ש צריך להקדים ולתת מיד (אם לא נתן קודם) ובאהבת חסד פ"ט ס"א כ' יראה לפרוע קודם צאת הכוכבים, ולא הזהיר להקדים, [מיהו איכא בהא ס"ס, דכ' הגרע"א כה"ג במק"א (א"ה כמדו' ח"ג תשו' א'), ספק כבר לילה וכבר עבר ספק עדיין יום עד צאת הכוכבים], ויל"ע בשכיר יום דזמנו כל הלילה וסוף עבודתו בצה"כ, ומשמע בסוף ממש, ולכ' הו"ל רק ספק שכיר יום ואליכא דשמואל גובה כל היום [ויש פוסקים כמותן], ובבריייתא אמרינן דשכיר יום גובה כל הלילה ועלי' קאי קרא דלא תלין ובנמ"י שם בשם תוהרא"ש הוכיח מכאן דעובד עד הלילה, ולכ' אי עובד עד צה"כ הא הו"ל שכיר שעות דלילה וק' לשמואל, ואפשר דדינו לעבד עד לילה דדאורייתא, וא"כ מספק יפטר לעבוד אחר השקיעה, ויל"ע בזה בגדרי ספק ממון.

זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך (כ"ה י"ז)

בתו"כ פ' בחוקותי פ' א' ג' וכן הוא אומר זכור את יום השבת לקדשו יכול בלבד כשהוא אומר שמור הרי שמירת הלב אמורה הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפיו וכו' וכן הוא אומר זכור את אשר עשה לך עמלק, יכול בלבד, כשהוא אומר לא תשכח הרי שכיחת לב אמורה הוא מה אני מקיים זכור שתהיה שונה בפיו. ובר"ש משנץ שם כתב הא מה אני מקיים וכו' תהא שונה הלכות שבת וכו' זכור את אשר עשה לך עמלק שתהא שונה בפיו הלכות מגילה א"נ כגון ושננתם לבניך שתקבע זמנים להיות שונה בתורה בכל ופירש הר"ש. מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפיו. ע"כ. והנה אע"ג דילפינן מינה (בפסחים ק"ו א') לקידוש יתכן דהא נמי משמע, אי נמי אסמכתא היא, [וכן נראה קצת מסוף דבריו, ומאלו נלמוד לאחרים, והיינו דחייב ללמוד כל עניני התורה, וא"כ כל הני קראי למה לי]. וכן נראה לכאורה ממה דפי' בזכור אשר עשה לך עמלק דקאי אהלכות מגילה, ואי נימא דיוצא יד"ח גם בעניני מגילה, שאחר שנכתבו תורה הם, א"כ לפני נס פורים במה יצאו, ואם בעניני מחיית עמלק ועניני זכירתו, מ"ט לא נפרש גם השתא אחר נס פורים. והשמיט העיקר ותפס התוספת. אלא על כרחך אסמכתא היא. ואף אי נימא דדאורייתא היא אין לזה ענין לצאת בזה ידי מצות זכור, ואין זה אלא מן המתמיהים. ועי' בהג' מהרי"ד העתקת פי' הזית רענן. וז"ל שם וכו' הזית רענן, זכור את אשר הקצפת פי' לזכור מה שהקציפו אבותינו במעשה העגל שהפשע שמור לדורות וכמ"ש הרב"י שמה"ט עושים שער עגל בתפילין וכן לזכור מעשה מרים ליזוהר מלשה"ר ומעשה עמלק ג"כ מצוה לזכור כדאיתא במגילה דף י"ח וממעשה עמלק נלמד לכל זכירות שמצוה לזכור אותם פעם אחת בשנה וא"כ די כשקורין אותו בפרשה בשבתו {עי' סי' תרפ"ה ס"ז} אך חז"ל קבעו זכירה בפנ"ע למעשה עמלק סמוך לפורים כדי לסמוך מעשה עמלק למעשה המן והרמב"ן בפ' כי תצא גבי מעשה מרים מנה ג"כ מצות הללו לזכור אותם וגבי עמלק כתב מצוה לספרם לבנינו שידעו ליזוהר ע"ש ובשל"ה כתב שמצוה לזכור אותם בכל יום וכ"כ בכתבי האר"י וב"פ פי' שמחויב להיות שונה הלכות שבת והלכות ע"ז והלכות נגעים והלכות מגילה [וכן פי' התוס' כאן ובדרך תמים] עכ"ל ולא ידעתי מה נשתנה הלכות אלו משאר הלכות לכן נ"ל כמ"ש דלא קאי על הלכות רק על המעשים כמ"ש"ל. עכ"ל.

אוצר דבר

מתורת רשכבה"ג רבינו מרן הגר"ד לנדו שליט"א בעניני הפרשה – גיליון מס' 12

נידונים ומו"מ עם רבינו שליט"א – פר' כי תצא תשפ"ה

אשה בתקיעת שופר

כ"ב ה' לא יהיה כלי גבר על אשה וגו'

הנה בתרגום כתוב לא יהי תיקון זין דגבר על אתתא וגו', ומבואר בדבריו שנאסר גם במקום כזה שאינם לבוש ממש, והעיר רבינו שליט"א דא"כ יש לדון שאשה לא תתקע, משום ששופר הוא כלי שדרך אנשים בו, ולא נשים. ואף שאינו מלבוש מ"מ בדברי התרגום כאן מבואר שגם באינו מלבוש אסור. אבל לא שמענו לחוש לזה וצ"ע.

אם אונס כהן שגירש לוקה לשיטת ב"ש

כ"ב כ"ט ולו תהיה לאשה לא יוכל שלחה כל ימיו

ובגמ' במכות ט"ו א' מבואר שאונס שגירש אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה, ואם כהן הוא לוקה ואינו מחזיר, והיינו שהלאו של לא יוכל שלחה כל ימיו הוא ניתק לעשה של ולו תהיה לאשה, אמנם כיון שכהן אסור להחזיר גרושתו ואינו יכול לתקן את הלאו לוקה עליו.

והעיר רבינו שליט"א דלשיטת ב"ש במשנה בגיטין פ"א א' כהן שגירש אינו לוקה אף שאינו יכול לתקן את הלאו, משום שדעת ב"ש שם שכתב לגרש את אשתו ונמלך פסלה מן הכהונה, וא"כ בשעה שהאונס כותב את הגט האשה כבר נפסלה מן הכהונה, וא"כ היא אינה אשה הראויה לו, ויש הלכה של ולו תהיה לאשה אשה הראויה לו, וכיון שכן נמצא שאינו עובר כלל על הלאו, משום שבשעת כתיבת הגט אכתי אינו עובר על הלאו שהרי לא גירשה, ובשעת נתינת הגט אינו עובר על הלאו, משום שאינה במצות ולו תהיה לאשה כיון שאינה אשה הראויה לו [ויש נידון האם הפסול של ב"ש בכתיבת הגט הוא מדאו' או מדרבנן, ועכ"פ גם אם הוא מדרבנן מבואר בכמה דוכתי שגם אשה שאינה ראויה מדרבנן חשיבא אשה שאינה ראויה].

נידונים בגדר גט הפוסל מן הכהונה

כ"ד א' כי יקח איש אשה וגו' וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה וגו'

מבואר בגמ' בגיטין פ"ב ב' ואשה גרושה מאשה לא יקחו אפי' לא נתגרשה אלא מאישה נפסלה מן הכהונה אלמא הוי גיטא, ורבנן איסור כהונה שאני.

וברש"י אלא מאישה דאמר הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם, וזהו ריח הגט שפוסל בכהונה, מדפוסל לכהונה אלמא גט הוא, והכא דשריי' לכל אדם חוץ מזה מותרת לאחרים וכו'.

א' אם מהני ע"א לברר בריח הגט

שאלו האם לפי הצד שהוא פסול דאו' [א"ה עי' שו"ע ק"נ ס"ג בב"ש וביאור הגר"א שחולקים וסוברים דהוי מהתורה] מהני עד אחד לאסור לכהונה.

אמר רבינו שליט"א, לקיום הגט פשוט שבעינן ב' עדים, והנידון הוא האם לברורי מהני ע"א, והנה יש לדון האם גט כזה חשיב דשב"ע ובעינן ב' עדים לברורי ככל דשב"ע, או"ד לא חשיב דשב"ע ואינו אלא איסורין כלפי כהונה, ומהני שפיר ע"א.

ב' אם ריח הגט חשיב גט לגבי האיסור לתת ב' גיטין יש לדון עוד לפי המבואר בתוס' סוטה י"ח א' שאם נותן ב' גיטין ביחד פסולים, מה יהי' הדין אם יתן ב' גיטין ביחד, גט גמור יחד עם גט שהוא ריח הגט האם נחשב כב' גיטין, וגם ריח הגט לא יהא בו, וצ"ע.

ג' לגרש בגט כזה בחצר

עוד אמר לדון שהרי מבואר בגמ' [גיטין ע"ז] שאפשר לגרש אשה בנתינתו לחצירה, ואף שאין לה יד וחצר, גיטה וחצירה באין כאחת, ולכא' בגט כזה לא יהי' שייך לגרשה בחצר, כיון שגם אחר נתינת הגט נשארת ברשותו ואין לה חצר.

ד' לגרש בגט כזה אשה שוטה

עוד אמר רבינו שליט"א שהנה הטעם דלא מהני לגרש שוטה הוא משום שמשלחה והיא חוזרת, ולכא' כל זה אינו שייך אלא בגט רגיל שאמורה להשתלח, אבל בגט

כזה בלא"ה אינה משתלחת ממנו ואינה אלא אסורה לכהונה, וא"כ לכאור' הגט כשר, אמנם א"כ קשה שכל גט שוטה יהיה לכה"פ גט הפוסל לכהונה וצ"ע.

ה' חזרה תוך כדי דיבור מגט זה

עוד שאלו שמבואר בגמ' בנדרים פ"ז וב"ב קכ"ט שבכל התורה כולה תוך כדי דיבור כדיבור וכו' וחזן ממגרש, ושאלו האם אחד שמגרש בגט כזה שאינו אלא פוסל לכהונה ולא מגרשה ממנו אינו יכול לחזור בו תוך כדי דיבור.

ואמר רבינו שליט"א שהוא ספק גדול דיש לדון בטעמים האמורים בראשו' שאינו יכול לחזור בו בגט, ומסתבר שלא יועיל גם בגט כזה וצ"ע.

ומשמע במתני' סוף גיטין שאפשר לגרש כך, שהרי בתורה נראה שאין היתר לגרש אלא מחמת שנאה, וא"כ איך שייך לגרש בגט שכ"מ הרי אינו גט מחמת שנאה, ואומר שלאחר שלמד בפרק האשה רבה אפילו לא נתגרשה אלא מאישה פסולה לכהונה והיינו ריח הגט שפוסל מן הכהונה, מבואר שאיש יכול לגרש את אשתו לבדו שהוא לא יקרא עוד אישה והיא לא תקרא אשתו, ולא תתייבם, ואעפ"כ האיסור אשת איש שהיה לה קודם הגט ישאר עליה כל ימי חייה וכו'.

ואמר רבינו שליט"א שמבואר בדבריו שכל גט שכ"מ אינו גט גמור, ואינו אלא סוג של ריח הגט.

משלחה ואינה חוזרת בשטר שחרור

כ"ד ג' ושלחה מביתו

בגמ' ביבמות קי"ג ב' מבואר ששוטה אינה מתגרשת משום דילפינן מושלחה מביתו שיהא משלחה ואינה חוזרת פרט לשוטה שמשלחה והיא חוזרת, ואמר רבינו שליט"א דנסתפק מכבר האם גם בשחרור שפחה בשטר [שמבואר בגמ' בגיטין ל"ט ב' שאיתקש לגט אשה] יש דין של משלחה ואינה חוזרת, וא"כ א"א לשחרר עבדים ושפחות קטנים או שוטים בשטר שהרי משלחה והיא חוזרת.

ולכאור' יש להוכיח מהמשנה בכתובות שמבואר שם שיש שפחה שנשתחררה פחותה מבת ג' שנים, ומוכח ששייך לשחרר שפחה קטנה שמשלחה והיא חוזרת, אך יש לדחות ששם שחרר אותה בכסף, אבל בשטר א"א לשחרר שפחה קטנה שמשלחה והיא חוזרת.

אך מצא לזה ראיה מדברי הבה"ג בסוף הלכות מילה, שהביא שם מעשה בממזר שנשא שפחה ורצה לשחרר את זרעו, ואמר לו שם (אחד מרבנן סבוראי) שישחררו בשטר לאחר המילה, תחילה ימול אותו כדי לקיים מצות מילת עבדים, ולאחר המילה ישחררם בשטר, ומוכח ששחרר קטנים בשטר, ומבואר דאין דין משלחה ואינה חוזרת בשטר שחרור.

(א"ה ועי' עוד מש"כ רבינו שליט"א לדון בדברי הבה"ג כלפי כתיבת שם העבד בגט בספר על גיטין סו"ס כ"ג).

גט שכיב מרע

שם והיה אם לא תמצא חן בעיניו וגו'

רבינו שליט"א סיפר באריכות את המעשה של הגט מוינה – גט שכיב מרע שסידר הסמ"ע, והנה יש תקנה של ר' יחיאל מפאריש שלא עושים גט שכ"מ על תנאי אלא מגרשים, ואח"כ מתחתנים עוד פעם, אלא אם הבעל השכ"מ הוא כהן שאינו יכול להתחתן עם גרושה, באופן כזה עושים גט על תנאי.

ובאותו מעשה של הגט מוינה החמות שנאה את חתנה, ולא הסכימה שיתחתנו עוד הפעם, ודנו באריכות גדולי הדור ההוא האם כיון שברור שכל נתינת הגט היתה על דעת שיתחתן איתה עוד הפעם לאחר שיבריא, ועכשו שהחמות אינה מסכימה שיתחתנו עוד הפעם בטלה נתינת הגט או"ד לא. והסמ"ע סידר את הגט, ויש תשובות מחכמי אותו דור על מה שכתב 'החסיד שבכהונה' מהרו"ך שהוא הסמ"ע. והאחרונים גדולי הדור ההוא ובדורות שאחריהם האריכו בעניני אומדנא בגט ודנים שם בארוכה בסוגיא דב"מ ס"ו יעו"ש.

ואחד מן הגדולים בדור ההוא כתב ע"ז תשובה [שהובאה בשו"ת מהר"ם מלובלין] וחידש שאין זה גט אלא רק מפקיע את זיקת היבום, ואומר פשוט בחומש כמו תנא ... אבל גם אם תנא היה אומר כך הדבר לא היה מובן. בכל מסכת גיטין לא דיברו בגט זה, גט שלא מוציא את האשה מביתו [תוכן דבריו שמעולם היה תמה על מה שנהגו לגרש שלא מחמת שנאה

י"ל ע"י מאסף הגיליונות 'אוצר הפרשה'

לקבלת הקובץ המלא: a169258235@gmail.com

בעניינא דיומא

אין עניין להתווכח איתם או עם היועמהש"ת כי הם יודעים שאנחנו מייצגים את היהדות ואילו הם רוצים משהו אחר: להיות עם ככל העמים
דעת תורה בחובת התקופה: דברים ממרנן ורבנן גדולי ישראל שליט"א בראשם רשכבה"ג מרן הגר"ד לנדו שליט"א

התורה, ולא משנה איזה בגד הוא ילבש! כל המסגרות הצבאיות פסולות ומזיקות ללומדי תורה! ואם מצטרף אליהם, עוקר עצמו משורש גידולו! ואין יוכל לחנך את בניו במשמרת היהדות ובמסורת אבות!?
בימים האחרונים נשאל מנהיג הדור על היוזמה לקבל אותם בודדים שנשרו מהדרך רח"ל והלכו לתוכנית הצבא קודקוד, שם נמצאים בלבוש חרדי, אך ביקשו לקבל הרגשת שייכות לעולם התורה, וללמוד בשעות ערב בישיבה, הסכנה הנוראה מעצם השהיה עימם הדירה את מנוחתם של גדולי ראשי הישיבות שליט"א שהריצו את השאלה המורכבת והחמורה לרבינו מרן שליט"א שהכריע בצורה החלטית כי הנזק יותר גדול מהתועלת, ולא לקבלם לישיבה.

הדברים הובאו ע"י הגאון רבי יהודה עמית שליט"א ר"י קרית מלאכי במהלך שיחה לתלמידיו על הסכנה הנוראה בתכנית קדקד אשר מטרתה הוא לחסל את הבחורים משורש גידולם. להלן הדברים:
היה לי עכשיו סיפור. יש כמה בחורים חסרי מוח שהלכו לדבר הזה שנקרא **קודקוד, מה שאני קורא חסרי קודקוד**... הם הלכו לשם, ראיתי מאמר של מישור שהיה מהמייסדים של רעיון הקודקוד, אז הוא אומר, תראה, הם לא חיים עם הערכים של הציונות והמדינה, הם חיים בבועה שלהם, אבל אפשר לתפוס אותם עם כסף, אתה אומר לו, תראה, תקבל משכורת טובה, ואחר כך תוכל ללמוד מקצוע, ותקבל מקצוע, ואחרי זה יהיה לך קידום במקצוע, ודרך זה לשיר את התקווה הוא כבר ישיר אחר כך... הוא יכנס לתוך המערכת...

ושמעתי בחור שבא ואומר שלא יכול לבוא הביתה, כיוון שהוא הלך לצבא, הלך למערכת הזאת, אז זה בחור שאין לו איפה להיות... אז הם מסדרים לו מגורים, כך שמעתי שמסדרים לו מגורים לישון במלון הילטון, קח בחור ישיבה, תכניס אותו למלון הילטון, שילך לישון שם חודש אחד, כל ערב מגיע לשם, עובר את הלובי שם של המלון עם מה שיש שם, ואחרי חודש אתה יכול לזרוק אותו לאשפה כבר חופשי לגמרי. חופשי לגמרי! פשוט זה רעיון אדיר שלהם איך לחסל את הבחורים.

הייתה איזו ישיבה שהגיעו כמה בחורים שהם רוצים כן להישאר קצת במסגרת, אז בערב הם רוצים אחרי שגומרים שם לבוא ללמוד בישיבה, דיברתי עם מי שמטפל שם, אמרתי לו, אני חושב שיש בזה סכנה גדולה, והוא טען שצריכים להציל אותם. אמרתי לו אף על פי כן, שאלתי את הגאון הגדול רבי יעקב פרידמן, (דיברתי איתו ביום שיש) אז הוא אמר לי זה שאלה קשה, צריכים לשאול את גדולי הדור מרן רבי דב לנדו על זה, התקשרתי לבן שלו וביקשתי שישאל, במוצאי שבת הוא חזר אליי, שהוא שאל את אבא בשבת, וחשב על זה הרבה, והוא אמר ש'הנזק יותר גדול מהתועלת אם כן יקבלו אותם'.

למען חינוך בנות ישראל בעיר ירושלים

בעקבות מצבן של בנות רבות בירושלים, מכלל החוגים והמגזרים, שלא התקבלו לסמינרים, ולאחר דיונים ממושכים שנערכו במעונו, הורה מנהיג הדור מרן הגר"ד לנדו שליט"א שלא לפתוח את שנת הלימודים עד להסדרתן המלאה של כלל הבנות בסמינרים ראויים. [הדגש חשוב: ההוראה היא לתלמידות כתות ט'] להלן מכתב ועדת הרבנים שהוקמה

רשכבה"ג מרן ראש הישיבה רבינו הגאון רבי דוב לנדו שליט"א שו"ת הדרכה בחובת השעה

ראשי ארגון "לב שומע" הגר"א מילר שליט"א והגר"מ פיש שליט"א עלו לרשכבה"ג רבינו מרן הגר"ד לנדו שליט"א עם שאלות שהזמן גרמן שהצטברו על שולחנם מראשי הישיבות והמשגיחים בישיבות הקדושות, השיב רבינו מרן שליט"א והתבטא בין דבריו אודות הדברים העומדים על הפרק הנוגעים לבני הישיבות בימי הסערה.

בין דבריו אמר רבינו מרן שליט"א: "זו עובדה ומציאות ש'הם' מפחדים מלומדי התורה פחד עצום, ולכן יש את השנאה. אנחנו לא צריכים להסביר למה שונאים אותנו, תמיד חיו ככה. אבל מי ששונא אותנו הם אפילו לא עמי הארצות, הם פשוט לא יודעים כלום".

בהמשך התייחס רבינו מרן שליט"א לראשי המדינה של פעם ואמר: "פעם יכלו לדבר איתם, היום אין עם מי לדבר, הם לא יבינו. אז היו אידיאלים, גם אם אידיאלים פסולים וזרים, היום אין להם שום אידיאל, היום קיים רק 'אני רוצה'".

בשאלה אודות הבחורים שחוששים שמא יעצרו אותם, אמר רבינו מרן שליט"א, כי "לא יעצרו בחורים! ראשי הישיבות וכעת כולנו עובדים על זה בכל המישורים בארץ ובחו"ל כדי שבחורים לא יעצרו. אבל עם החילונים שגדלו על כפירה, אין עם מי ואין על מה לדבר. הם יודעים שיש איזה שהוא קשר ליהדות והם שואלים אפילו את עצמם למה הם כאן בכלל? מה עושה עם אירופי בארץ מזרחית? גם הערבים אומרים את זה וגם הרבה חילונים חושבים כך!".

"אין עניין להתווכח איתם או עם היועצת המשפטית, כי הם יודעים שאנחנו מייצגים את היהדות ואילו הם רוצים משהו אחר: להיות עם ככל העמים! אין אפשרות לגשר, אין תועלת לדבר על זה ולא שייך להתווכח איתם על זה. הכל אצלם בנוי על כפירה, והם מתחנכים כמו שהגויים מחנכים שהעולם הפקר".

בהתייחסות לניסיון לגייס בחורי ישיבות לצבא בכל מיני דרכים, כפייה ופיתויים, אמר מרן שליט"א: "מתקלקלים שם! אפשר לשאול את אלה שהולכים לצבא שרבים נעשים חילונים. הבחורים לומדי התורה צריכים לדעת שלמוד התורה זה רק בלי שום קשר לצבא, צבא ולימוד התורה לא הולכים ביחד, זה תרתי דסתרי".

בהתייחסו לבחורים שמרגישים שהלימוד קשה להם אמר: "צריך לומר לבחור כי אם אתה עמל ככל יכולתך, הלימוד שלך לא פחות חשוב משל אלו שקל להם ועמלים יותר ממך. אם הבחור עמל כמה שהוא יכול, הוא צריך לדעת שהלימוד שלו בונה את כל בן האדם. כמובן חייבים לשאוף לגדלות, יותר ויותר, אבל אם מתאמץ ולא מצליח להתמיד כמו חבריו, הלימוד שלו מגן ומציל לא פחות מזה של העמל ללא הרף וזה בגלל שהוא לומד תורה. אדרבא, זה שקשה לו, הופך את תורתו לעוד יותר מגנא ומצלא".

הכרעה דרמטית על קירוב מתגייסי הקודקוד - הנזק גדול מהתועלת

כזכור בכינוס החירום למאות ראשי הישיבות שע"י ועד הישיבות בתחילת חודש אב. אמר מנהיג הדור מרן הגר"ד לנדו שליט"א במשאו המיוחד: כל בן ישיבה שמצטרף לפיתויים האלו, מקעקע את חומת הדת ואת מבצרי

במעונו למענה בנושאלאחר התנכלות גורמים באגף החינוך בעירית ירושלים, אל המכתב הצטרף רבינו:

בס"ד
על דעת מרן ורבנן גדולי ישראל שליט"א
היות ועשרות בנות מצוינות מבתי טובים ונפלאים עדיין לא מסודרות
בסמינרים בירושלים, **לא תפתח שנת הלימודים בכיתות ט' ביום שני הבעל"ט עד שישודרו הבנות בסמינרים הראויים להם**
וכהוראת שעה נדרשים כל מנהלי הסמינרים ללא יוצא מן הכלל להרחיב את מספר התלמידות לחמישים תלמידות בכיתה.

ועל זה באנו ע"ה ועדת הרבנים בעיה"ק ירושלים

נפתלי קופש"ץ בנימין קוגלר שלמה פאלי

גם אני מצטרף לכל הנ"ל

מוצ"ק פ' שופטים דוב לנדו

הערובה האמיתית לשמירת צביון העיר התורנית

במעונו של מנהיג הדור רבינו מרן הגר"ד לנדו שליט"א נערך מעמד פתיחת בית ספר 'אילת השחר' בשכונת אילת השחר בצפון העיר ב"ב, בהשתתפות רב השכונה הגאון רבי ישראל דב ויזל שליט"א, רה"ע הרב חנוך זיברט, מ"מ רה"ע ויו"ר דגה"ת בעיר הרב מנחם שפירא, סגן רה"ע הרב גדליה סילמן. מנכ"ל החינוך העצמאי הרב אליעזר סורוצקין, מנהל מינהל החינוך בעירייה הרב משה רוזנטל והרב שמעון קשש מנהל אגף חינוך יסודי ועל יסודי ור"צ 360, ונציגי השכונה למעמד פתיחת בית הספר.

רבינו אמר במעמד: **"הקמת מוסדות חינוך על טהרת הקודש היא הערובה האמיתית לשמירת צביון העיר התורנית** ולגידול דור ישרים מבורך. זכות עצומה היא לזכות ליטול חלק במעשה הגדול הזה, בבניין בית לחינוך בנות ישראל בדרכי התורה והיראה"

מכתב מרן ורבנן גדולי ישראל בראשם מנהיג הדור

לאור העליה בתחלואת החצבת ברחבי הארץ. מרן פוסק הדור הגר"י זילברשטיין שליט"א כתב מכתב מיוחד אליו הצטרפו מרן ורבנן גדולי ישראל ובראשם מנהיג הדור מרן ראש הישיבה הגר"ד לנדו שליט"א בקריאה לציבור בחובת ההתחסנות כי היא קיום מצוות עשה דאורייתא.

בס"ד **קריאת קודש בדבר חובת ההתחסנות מפני מחלת החצבת**
מאחר וקיימת סכנת ההתפרצות של מחלת החצבת הקשה, המאיימת חלילה על חיי ילדים רבים ועל אנשים בעלי מערכת חיסון מוחלשת, **הננו קוראים בזאת לכל אב ואם בישראל לשמור על גופם ונפשם, ולהישמע להוראות הרופאים.**

התחסנות מפני מחלת החצבת היא קיום מצוות עשה דאורייתא של 'ונשמרתם מאד לנפשותיכם'. ובבר אמרו חז"ל שחמירא סכנתא מאיסורא, ומאחר ומדובר במניעת מחלה העלולה להביא לסכנה רח"ל, לבן מצוה על כל אחד להתחסן. ומחשש "חב לאחרני", היות ואי התחסנות אינה עניין פרטי בלבד, אלא פוגעת בכלל הציבור ובפרט בילדים רכים ובחולים, שאין בידם להתחסן; **חובת ההתחסנות כפולה ומכופלת.**

לפיכך, אנו קוראים ומחזקים את ידי כל מי שעדיין לא התחסן – להזדרז ולהתחסן, ולחסן את ילדיו בהתאם להנחיות הרפואיות. וכל אשר יקדים לשמוע לדברי תורתנו הקדושה, יתברך בכל טוב, והקב"ה יסיר מאיתנו כל נגע וכל מחלה.

יצחק זילברשטיין

דוב לנדו ברוך דב פוברסקי משה הלל הירש

מאיר צבי ברגמן יהודה סילמן שלמה יהודה זעפרני

מרן ראש הישיבה הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א

הנשמה של העם זה לימוד התורה

מרן רה"י הגרמ"ה הירש שליט"א הדרך אנשים שמתמודדים עם חילונים השואלים מדוע אנחנו לא הולכים לצבא שלהם, להלן התשובה:
המהות של כלל ישראל, זה קדושים תהיו, זה המהות של עם ישראל, זה עם שונה מכל העמים, זה עם של קדושה, עם שנמצא בעולם כדי להפיץ קדושה, להפיץ אלוקות זה המהות של העם.

הנשמה של העם זה לימוד התורה, זה עם שונה מכל העמים, כמו שאמר לי האקבי (שגריר ארה"ב בארה"ק) שצריך להיות באמת צבא, אבל צריך להיות רוחניות בעם, וזה יותר חשוב מהצבא, **בעם ישראל הרוחניות זה חלק יותר חשוב מהצבא,** שצריכים להבין את הגישה שלנו שאנחנו שונים מכל, אנחנו עם של רוחניות, זה המהות שלנו.

מרן הגאון רבי יצחק הקר שליט"א ר"י גרודנא

המקום שעוסקים בו בתורה, הוא מקום חיותנו. אין מקום אחר!

מרן הגר"י הקר שליט"א ר"י גרודנא בשיעור פתיחה לזמן אלו [א' אלו תשפ"ה] בישיבתו גרודנא, שמסר במעמד מרן רה"י הגאון רבי צבי דרבקין שליט"א שהתיישב בענותנותו בין התלמידים.

בתו"ד עמד ראש הישיבה על דברי הגמ' על גזירת מלכות הרשעה לא ללמוד תורה. להלן הדברים.

הגמרא בברכות (דף סא:) מביאה, "תנו רבנן פעם אחת גזרה מלכות הרשעה שלא יעסקו ישראל בתורה, בא פפוס בן יהודה ומצאו לרבי עקיבא שהיה מקהיל קהלות ברבים ועוסק בתורה. אמר ליה, עקיבא אי אתה מתירא מפני מלכות? אמר לו (רבי עקיבא), אמשול לך משל למה הדבר דומה. לשועל שהיה מהלך על גב הנהר, וראה דגים שהיו מתקבצים ממקום למקום. אמר להם, מפני מה אתם בורחים? אמרו לו (הדגים), מפני רשתות שמביאין עלינו בני אדם. אמר להם (השועל), רצונכם שתעלו ליבשה ונדור אני ואתם, כשם שדרו אבותי עם אבותיכם?

אמרו לו (הדגים), אתה הוא שאומרים עליך פקח שבחיות? לא פקח אתה אלא טפש אתה, ומה במקום חיותנו אנו מתיראין, במקום מיתנתו על אחת כמה וכמה. אף אנחנו עכשיו שאנו יושבים ועוסקים בתורה שכתוב בה (דברים ל, כ), "כי הוא חייך ואורך ימך" כך, אם אנו הולכים ומבטלים ממנה על אחת כמה וכמה."

רבי עקיבא מחדש, **המקום שעוסקים בו בתורה, הוא מקום חיותנו. אין מקום אחר! צריך להיות בן אדם, הישיבה היא מקום חיותו של האדם!** ובוודאי, כשבאים לישיבה, זהו הזמן לקנות מקום בישיבה. כשבאים לישיבה, זו גלות. יש קשיים, יש ניסיונות.

כשפוגשים את הקשיים צריך לדעת, אכן יש קשיים, אך לישיבה בעצמה יש כוח עצום של סייעתא דשמיא, אין סייעתא גדולה מזו! כדי לזכות לסייעתא דשמיא, צריך להחשיב את הישיבה. עד כמה שנחשיב את הישיבה, יש לנו את הישיבה. וכך בכל דבר, כשמחשיבים אותו, זוכים אליו. כשמחשיבים דבר, קונים אותו. ולכן כל אחד שנכנס לישיבה, שייכנס לא רק כדי ללמוד, אלא גם כדי לקנות את המקום בישיבה. וכדי לקנות, צריך להחשיב.

מרן ר"י חברון הגאון רבי דוד כהן שליט"א

עינינו ואזנינו וליבו מחוברים לתורה

קהל רב התאסף לעצרת זכרון והתעוררות לזכרו הטהור של מרן חכם שלום כהן זצוק"ל בקהילת "אורחות חיים" רמות א' ירושלים. בכינוס נשא דברים מרן ר"י חברון הגאון רבי דוד כהן שליט"א, שבדבריו עמד על דמותו הגדולה ואת הדרך בה אנו יכולים, לפי השגתנו, לילך בה.

במשנה מובא: 'משה קבל תורה מסיני...' העברת התורה, מותנית בשלושה דברים: 'הו' מתונים בדן, העמידו תלמידים הרבה ועשו סיג לתורה'. אומר הגר"א, כדי להעמיד תורה צריך שמחיסוד הכל יהא בכוונה לשם שמים. שלושת הדברים הללו הם היסוד של המשכיות התורה בעם ישראל. וכמו שביאר הגר"ח מוואלוז'ין ברוח חיים דהו מתונים בדן היינו לא ללמוד תורה במרוצה, אלא להבין כל דבר על בוריו, לעומקו, **אצל הגאון הגדול רבי שלום זצוק"ל ראינו מציאות חיים כיצד אפשר לחיות 24 שעות ברמה שענינו אזנינו וליבו מחוברים לתלמוד תורה. לפי ערכנו והבנתנו זו הדרך להיכנס לחודש אלול'.**

בדבריו הזכיר את הגזירה שיש כעת על עולם התורה. "צריך לדעת שאין העצה לבטל הגזירה ע"י שנאמר שגוזרי הגזירות הם רשעים. ומה שהם רשעים אי"ז פוטר אותנו, **אלא יש כאן תביעה עלינו ואנחנו צריכים להתחזק.** צורה של בן תורה היא שענינו ואזנינו וליבו מחוברים לתורה, וזה צריך להיות בכל משך היום בצורה של דרך שהיא חיבור לתורה, וכמו השם של מקום תורה זה 'אורחות חיים' – כך אנו צריכים שדרכנו - אורחותינו יהיו בצורה של חיבור לתורה". וסיים בתפילה ובקשה: "שהגאון הגדול יהא למליץ יושר עלינו שנמשיך דרכו, ולא תמוש התורה מפנינו ומפני זרענו עד עולם".

הגאון הגדול רבי אביגדור נבנצל שליט"א רב העיר העתיקה

לגלות דעתי שגם בחור שלצערינו אינו לומד תורה לא יתפתה להתגייס

הגר"א נבנצל שליט"א במכתב מיוחד מחזק את גבורי החיל שמילאו חובתם האמיתית ללמוד תורה ולא התגייסו, ומעודד את הבחורים שלצערינו לא לומדים תורה שלא יתפתו לפיתויי הצבא, להלן המכתב:

בס"ד לכל אחינו בני ישראל שליט"א

ברצוני לחזק את בני התורה היקרים שהושלכו לכלא על שמלאו את חובתם האמיתית ללמוד תורה ולא התגייסו לצבא, ואשרי המתבונן בברכת ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת.

בנוסף ברצוני לגלות דעתי שגם בחור חרדי שלצערינו אינו לומד תורה לא יתפתה להתגייס לצבא, גם לא למסגרות שהוקמו שם עבור חרדים, כפי שהורו גדולי ישראל.

בצער"ך ירושלם

צעיר הלויים אביגדור נבנצל

- דברי מרן הגר"י הקר שליט"א הובא בחוברת אוצר הפרשה פר' שופטים תשפ"ה. קרדיט תיעודים: מנחת דבר. משולחן גבוה. שוקי לרר. יעקב נחומי. קול הלשון.

- ניתן להאזין לדעת תורה מגד"י בראש רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגר"ד לנדו שליט"א, בקו החירום: 03-313-3306 (שימו לב המספר הוחלף).

- כמ"כ מידי שבוע י"ל קובץ אוצר הפרשה ובו גליונות מרבותינו זצוק"ל. ניתן להשיג מודפס בבתי הכנסיות בארה"ק, וכן ניתן לקבלו במייל: a169258235@gmail.com

- ניתן להצטרף לקבלת הגליון ע"י שליחת הבקשה למייל - a086221800@gmail.com

אמתחת בנימין

רשימות עובדות והנהגות כפי שנשמעו
מפיהם של גדולי ישראל שליט"א

שב"ק שופטים - אלול תשפ"ה במחיצת רשכבה"ג רבינו הגדול מרן הגר"ד לנדו שליט"א

גיליון מס' 44

רביעית גם לרחיצת ידים דעגלה. [ועי' בקידוש ידים ורגלים]. וצ"ע אם אפשר לרחוץ {זקן אחר חבירו} משיירי רחיצה אף שאין בהם כעת רביעית]

עוד שאלו: מובא בספרי (ובירושלמי ספ"ק דמכות, וכ"ה בסנהדרין ט"ז, ב) שיש מצוה על כל שבט לדון את שבטו, ויש להסתפק כשהתובע הוא משבט אחד והנתבע משבט אחר, מאיזה שבט יש להביא את הדיינים, לדון את דין התורה. והציעו, שאולי יקחו דיינים מב' השבטים, ויעשו בי"ד ביחד. ולא היה נראה שלרבינו היה ניח"ל בזה.

רבינו: **לכאורה זה תלוי בסוגיא דסנהדרין (לא, ב), שאי אפשר לכופ את הנתבע לילך לבי"ד בעיר אחרת, ומלוה יכול לכופ את הלוה, שעבד לוה לאיש מלוה. וע"ע שו"ע חו"מ י"ד.**

ובאותו ענין הוסיף רבינו: **יש לדון בגר שאינו מתייחס לשום שבט, על מי יש מצוה לדונו, וכתוב שיש מצוה על הבי"ד של העיר שהוא דר בו, שידונו אותו (המחזור כפי שאמר רבינו פעם אחרת, למש"כ בילקוט פרשת שלח (רמז תשמ"ח) ונסלח לכל עדת בני ישראל ולגר הגר בתוכם, ונסלח לכל עדת בני ישראל ולגר הגר (טו כו) זה גר שנתגייר עם השבט שיתכפר עמו, שנאמר והיה בשבט אשר גר הגר אתו שם תתנו נחלתו וכי יש לגרים נחלה בארץ ישראל, ואיזו היא נחלתו זו כפרתו).**

עוד אמר רבינו: **לגבי כהן חלל, שאינו נחשב לא ככהן ולא כלוי שבטלה קדושתו, והרי הוא כזר לכל דבריו, מ"מ הוא נידון לענין זה כשבט לוי. ויש לדון האם אחד שמגיע מאפרים ומנשה, יחשב כשבט נפרד,**

שאלו: האם מביאים עגלה ערופה באופן שידוע שהחלל נהרג בשוגג, ולא נודע מי הכהו.

רבינו: **לרציחה בשוגג אין שם של מעשה רציחה, ואם כן פשוט שלא מביאים על זה עגלה ערופה. וה"ה כשידוע שקטן הוא ההורג, רק שלא ידוע מיהו הקטן, לא נחשב דבר זה לעבירה הצריכה כפרה, ולכן נראה פשוט שאין מביאים עגלה ערופה בכהאי גוונא. אבל יש לדון אם מביאים על גדול, ע"י חזקה דרבא.**

ועיין רבינו בספר נחל איתן להגר"ח"ק, ושם כותב הגר"ח"ק, שבגוונא של רציחה בשוגג מביאים עגלה ערופה, והביא ע"כ ראיה מהירושלמי. (ואמנם שאין מפורש להדיא דאיירי בידוע מתחילה שהוא שוגג, ואולי הכוונה כשנמצא הרוג בסתמא, שיש בזה לפי האמת כפרה גם אם היה בשוגג, וצ"ת). ואמר רבינו **בזמנו עברתי על כל הספר נחל איתן, וכתבתי על הספר הערות להגר"ח"ק, ושלחתי לו את ההערות, והגר"ח"ק השיב עליהם.**

העירו: מצינו נטילת ידים דאורייתא בעגלה ערופה. רבינו: **אכן מפורש בתורה דין רחיצת הידים. ויש לעיין מה היא יד לענין זה, ואחוי רבינו בידו, עד סוף פרק ראשון של האצבעות, או עד קשרי האצבעות, או עד הפרק של היד. [כלומר עד איזה פרק צריך רחיצה, עי' חולין ק"ו א' ב' וברש"י שם שיש שיעורים חלוקים לכל מצוה] ועי' בספר נחל איתן שנסתפק בזה גם כן.**

[הוספת הגרמ"ח אולמן: בספר נחל איתן כתב שא"י"צ רביעית, והנה בתוס' סוטה ט"ז ב' ד"ה מביא, כתבו גבי מים שנותן בהם דם ציפור מצורע, דפחות מרביעית אי אפשר. והחזו"א נגעים י"א ב' ד"ה סוטה ביאר דלא חשיב שיעורא בפחות. וא"כ יתכן שיצטרכו

ולכאורה זה תלוי בסוגיא בהוריות (ז, ב), אם יש לכל אחד ב"ד לבדו, או שבט אחד הם לענין זה.

והוסיף רבינו: לגבי עכו"ם ועבד הבא על הלוי, עי' בכורות מ"ז שדינו כלוי ופטור מפדיון הבן. ואם הוא כפשוטו, גם לענין זה ידון כלוי. אבל אין הדבר ברור, בחי' הגר"ח פט"ו מאיסור"ב כתב שאף שאין משפחה אלא מאב. יש שם לוי גם בלי משפחה. וא"כ לכ' דינו כלוי גם בזה, אבל בחזו"א אה"ע סי' ו' צידד שהוא ענין מיוחד גבי פדיוה"ב ע"ש. ונפ"מ לבנו, שלגר"ח גם הוא לוי ולחזו"א הוא כישראל בעלמא (כך הוא הנוסח אותו ביאר רבינו, היום יום ב' ח' אלול תשפ"ה).

העירו: יש לברר, אם תפקיד השוטרים היה לשמש את הבי"ד, ולבצע את עונשיו, או שהיה להם תפקיד עצמי, לאכוף את הציבור, לשמר ולקיים את התורה והמצוות. רבינו והנוכחים: ברש"י כתב, שהיו מקל ורצועה לדיינים. אבל הרמב"ם בריש הלכ' סנהדרין כתב וז"ל, שוטרים אלו, בעלי מקל ורצועה, והם עומדים לפני הדיינים המסבבין בשווקים וברחובות ועל החנויות לתקן השערים ולהכות על מעוות עכ"ל. ומשמע שהיה להם תפקיד עצמי.

העירו: בלח"מ כתב בשם הפסיקתא שהשוטרים כופים את העם לשמוע את מצוות התורה.

הגיב רבינו: פסיקתא זו זה לא ממש חז"ל, אלא חיבור של אחד הקדמונים (רבינו טוביה, עי' שם הגדולים, ערך ר' טוביה). העירו: מש"כ הלחם משנה שם, "לשמוע דברי תורה", הכוונה לשמוע שיעור תורה, או לשמוע לדיני התורה. השיב רבינו: לשמוע דברי תורה, הכוונה לציית לתורה, והלשון קצת קשה, אך לכאורה זו הכוונה.

העירו: התרגום בכל המקומות מתרגם על השוטרים, "סרכין", וכאן כותב על שוטרים "פורענין", ואולי החילוק הוא, שבפרשה דידן השוטרים היו משמשי הדיינים, לכוף ולהעניש וכמש"כ רש"י, ולכן נקראו פורענין, ובשאר המקומות לא זה היה תפקידם. רבינו:

שוטרי מצרים היו כמותם, משמשי המצריים להעניש ולכוף, כתוב בפסוק "השוטרים הנוגשים בעם", ותפקיד השוטרים שם היה שהם רדו את העם, ואעפ"כ כותב שם התרגום, סרכין, וכמו בכל שאר המקומות, זו הערה. הראו לרבינו: בספר באר שבע בסוטה (מב), שכתב ששני שוטרים הם, יש שיש להם תפקיד והם שתרגם סרכין, ויש שהם משמשי השופטים, והיינו דמתרגם פורענין. רבינו: הוא חידוש שלאותו מילה יהיו שתי משמעויות שונות לגמרי.

עוד הוסיף רבינו: בדברי הימים (כו, י"א) מצינו שהיה הצבא במספר פקודותם, ביד מעשיהו השוטר. ושם משמע שהיה אדם יחיד אחראי על הצבא. ולא ביארו בזה המפרשים.

שאלו: האם הלשון שטר שמצינו בגמ', הוא מאותו שורש של המושג שוטר.

רבינו: שטר כמדומה שהוא מלשון ארמי, ולאחמ"כ הביא רבינו שכ"כ בספר מתורגמן.

שאלו: הקצוה"ח ועוד אחרונים דנים האם יש שליח לדבר עבירה בשוגג, וכותב הקצוה"ח דהא אם הוסיף לו השליח מכה אחת (שב"ד טעו ושלחו לרדות בו מכה אחת יותר) ומחמת כן מת הנתבע, גולה הרודה, ומוכח שאין שליח לדב"ע, שהרי אם היה שליח לדבר עבירה, היה צריך שהבי"ד יגלו עכ"ד. ואולי מוכח מזה שהשוטר הוא שליח של העם ולא של בי"ד, ולעולם יש שליח לדבר עבירה.

רבינו: גם אם נאמר שהשוטר הוא בעיקר שליח של העם, ותפקידו הוא עצמי, הקצוה"ח איירי שהשוטרים המכים, הם עושים בשליחות הבי"ד, שהבי"ד אמרו לשוטר ליתן מכה לנתבע, וודאי שיחשב השוטר לשליח של הבי"ד, גם אם בעלמא נחשב השוטר לשליח העם. ובאמת שנידון זה של הקצוה"ח אינו רק נידון של האחרונים, אלא הוא כבר נידון בראשונים.

הדברים נכתבו כפי הבנת הכותב בלבד, ולא היה לעיני רבינו שליט"א

גיליון זה נערך ע"י 'אוצר הפרשה': a169258235@gmail.com
לקבלת גיליונות אמתחת בנימין: m0556788031@gmail.com

אוצר חמד

גליון מיוחד מתורתו ומשנתו של

רבינו מרן פוסק הדור הגר"י זילברשטיין שליט"א

יו"ל ע"י מערכת 'דברי חמד' עבור קובץ 'אוצר הפרשה' – פר' כי תצא תשפ"ה

תורת חמד – מענייני הפרשה

וְרֵאִיתָ בַּשָּׂבִיחַ אִשָּׁת יִפֶּת תֹּאֵר וְחִשְׁקָהּ בָּהּ וְלִקְחָהּ לְךָ לְאִשָּׁה (כא, יא). הנה במסכת קידושין (דף כא ע"ב) הסתפקה הגמ', האם מותר לכהן לקחת לאשה אשת יפת תואר שלקח בשבי במלחמה, או שמא אסורה עליו כגירות [שהרי מסתבר שנבעלה בנכריותה לעכו"ם ודינה כזונה שאסורה לכהנים]. וצדדי הספק, האם נאמר שמאחר שההיתר של אשת יפת תואר חידוש הוא שחידשה התורה, שהרי בד"כ ביאה כזו אסורה לישראל, וא"כ לא שנא כהן ולא שנא ישראל, וכשם שהתירה אותה לישראל, כך התירה אף לכהן. או דלמא שאני כהנים הואיל וריבה בהן הכתוב מצוות יתירות, ולפיכך י"ל שלא התירה להם אשת יפת תואר. והגמ' מביאה שרב אמר מותר, ושמאל אמר אסור, ומבאר באיזה מקרה נחלקו, האם בביאה ראשונה או בביאה שניה, יעו"ש.

ובפירוש הריב"א עה"ת כאן, הביא שהר"ר יהודה הקשה, מאי בעי, פשיטא דשרי, דהא פינחס היה עמהם, והוא היה משוח מלחמה, דכתיב וישלח אותם ואת פינחס, ועל כולם נאמר 'ושבית שבי', הרי חזינו שהותרה יפת תואר לכהן, יעו"ש. ומבואר בדבריו שהיה מקום להוכיח שכהן מותר ביפת תואר, מזה שאף פינחס הלך למלחמה, והתורה התירה יפת תואר לכל ההולכים במלחמה, וכמו שהגמ' עצמה כתבה להוכיח שכהן מותר בגירות, מזה שהתורה התירה את כל הטף בנשים ליוצאי המלחמה, ואף פינחס היה עמהם (עי' קידושין דף עז ע"א).

ולכאורה היה מקום לדחות קושייתם, ולומר, דבנוגע ליפת תואר שנאמר בתורה 'וראית בשביח אשת יפת תואר וחשקת בה, ולקחת לך לאשה', ופינחס מנוקה מכך, כי נלחם במסיריו"נ על ביאת נכרי, והשי"ת אמר לו 'הנני נותן לו את בריתי שלום', כאדם המחזיק טובה וחסנות (מלשון חן) למי שעושה לו טובה, אף כאן פירש לו הקב"ה שלימותו (רש"י), והוא בודאי לא יכשל במה שמסר נפשו על כך. וגם נאמר ביהושע (ב, ד) ותצנפנו, ופירש"י 'פנחס עמד לפניו ולא ראוהו לפי שהיה מלאך', הרי שהיה כמלאך ואיך יחשק ביפת תואר. ולכן יתכן שאין ראייה שלכנה הותר יפת תואר, כי לפנחס אין היתר, כי הוא כמלאך, משא"כ גירות פחותה מבת שלש שהיא מותרת לכל, וגם לפנחס הותרה כי אין בזה חטא. הן אמנם מזה שהריב"א לא תיר. כן, משמע שזה אינו, ואין אדם מובטח שלא יחטא כל עוד הוא בעוה"ז, ואדרבה, כל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו (סוכה דף נב ע"א), וכעובדא דעמרם חסידא (קידושין דף פא ע"א), ויש לחוש לסכנת היצר הרע גם באנשים גדולים מאד. אמנם יש לבאר באופן אחר, עפ"מ"ש האוה"ח הק' (דברים כא, יא) שבגם באשת יפת תואר יש נשמה קדושה הנקראת 'יפת תואר', ולא לאשה הוא חושק אלא למה שבה, שהיא יפת תואר, שהוא חלק הטוב הדומה לנפש הטהורה, ומבואר בדבריו שיפת תואר לא נאמר דווקא בחשק היצ"ר, אלא לפעמים רואה בה נשמה קדושה ובה הוא חושק, וא"כ דבר זה שייך גם בפנחס, ואין ראייה שחשש ליצ"ר.

כִּי יֵצְאוּ אֲנָשִׁים יְחָדָו אִישׁ וְאָחִיו וְקָרְבָּהּ אִשָּׁת הָאָחִיד לְהַצִּיל אֶת אִשָּׁה מִיַּד מִכָּהוּ וְשִׁלְחָה יָדָהּ וְהִחְזִיקָהּ בְּמִבְשָׁיו: וְקָצְתָה אֶת כֶּפֶה לָא תַחֲסֹס עֵינֶיהָ (כה, יא-יב). מעשה שהיה בשולטן שבקש לקצוץ אבר של ראובן, והצליח ראובן להימלט מידי, ותפש השולטן את שמעון חברו כבן ערובה, ואמר שאם לא יופיע אצלו ראובן לשם קציצת האבר, ימית את שמעון חברו, ונחלקו רבותינו האם אדם חייב לאבד איבר בשביל להציל את חברו ממוות, והאם חייב ראובן להסגיר עצמו לשם קציצת האבר כדי להציל חברו ממוות. ובמגדל עוז (אבן בוחן, פינה א אות פג) הביא את דעת הריקנטי (סימן תע), וכן כתב היד אברהם (יו"ד סימן קנז) שחייב למסור עצמו לקטיעת האבר. ויתכן שטעמם עפ"י הירושלמי (הובא בסמ"ע חו"מ סימן תכו סק"ב) שחייב אדם להיכנס לספק סכנה כדי להציל את חברו מסכנה ודאית (וציין שם שהבבלי חולק על זה), וא"כ כ"ש שחייב כל אדם לתרום איבר כדי להציל את חברו מהמוות. ויתכן שגם הבבלי מיקל רק שלא חייבים להיכנס לספק נפשות כדי להציל את חברו, אך על אבר גם הבבלי מודה שחייבים לוותר, כדי להציל את חברו מהמוות. [ודעת הרדב"ז (ח"ג סימן תרכז/אלף נב) שרק מידת חסידות יש בזה, אולם מן הדין אינו חייב לאבד אבר להציל את חברו, ואחד הטעמים הוא משום שנאמר 'דרכיה דרכי נועם', וצריך שמשפטי תורתנו יהיו מסכימים אל השכל, ואיך יעלה על הדעת שיניח אדם לחתוך ידו כדי שלא ימיתו את חברו, וע"ע בפת"ש (יו"ד סימן קנז סקט"ו), ובאור שמח (פ"ז מהל' רוצח ה"ח), ובאג"מ (יו"ד ח"ב סימן קעד)].

אך הנה לכאורה יש לשאול על השיטות שחייב אדם לוותר על ידו, כדי להציל את חברו, דא"כ לשם מה צריכה התורה לכתוב 'וקצתה את כפה', שמותר לקצוץ את כפו של הרודף אחר חברו להרגו (כמבואר בספרי כאן, פ' כי תצא), תיפוק ליה שיש כאן פיקוח נפש של הנרדף, וחייב כל אדם להקריב ידו כדי להציל את הנרדף, וחייבים לכופ את הרודף לאבד את ידו הרודפת אחר חברו להרגו. ואם יד הרודף אינה מפסיקה מלרדוף, עלינו להחיל עליה את ההלכה ולקצוץ אותה.

ויש לומר, שהספרי סובר כמו השיטות הנ"ל שרק כאשר יש חיוב על המציל להציל את חברו, מותר לקחת ממנה את דרכי ההצלה בלי רשות, ולכן הוצרכה התורה לכתוב 'וקצתה את כפה', כדי ללמדנו שגם באופן שאין הרודף חייב להקריב את ידו להציל את הנרדף, וכגון בקטנים שפטורים מהמצוות, ואין אנו יכולים לכופ אותם לקיים מצוות 'לא תעמוד על דם רעך', בכל זאת התירה התורה את דמו ואיבריו של הרודף, כדי להציל את הנרדף.

הליכות חמד – ליקוטי פסקי הלכה מתורת מרן שליט"א

ענייני אמירת הסליחות

- א. אין ראוי להזכיר י"ג מידות קודם חצות שאז הוא עת רצון, והיושב שם בעת שאומרים ישב וידום (שערי תשובה סימן תקפא סק"א, ומג"א סימן תקסה סק"ה). אך המעוניין לארגן אמירת סליחות קודם חצות **לנערים שיכולים ע"ז להתקרב לשמירת תורה ומצוות**, נראה שמאחר ולאיסור זה אין מקור בגמ' אלא הוא מדברי רבותינו האחרונים ע"פ ספרי הקבלה (וכמו שכתב בשו"ת אגרות משה או"ח ח"ב סימן קה), א"כ כדי שלא יתבטלו לגמרי מלומר סליחות, נראה **שמצוה גדולה** לארגן דבר זה בכל שעות היום והלילה כדי לקרב יהודים אלו לתורה ומצוות, ואין לך זכות גדולה ליום הדין, יותר מאשר להחזיר ילד תועה לאביו שבשמים [וכשם שהתירו הפוסקים להתוודות בשבת עם יהודי העומד למות כדי שיוכל למות כיהודי, כ"ש שמותר לומר סליחות כדי שיוכל לחיות כיהודי]¹.
- וכן **חולים** שאינם יכולים לומר סליחות עם י"ג מידות בזמן אחר, אלא רק בתחילת הלילה קודם חצות, צ"ע מה דינם. ואולי **יאמרו בטעמים**, וכקוראים בתורה, וזה עדיף מלא לומר כלל. ובפרט **שירגישו טוב יותר מבחינה נפשית** אם יאמרו סליחות².
- ב. מי שדרכו לומר **סליחות במתינות**, ובכל פעם שהש"ץ גומר את הסליחה ומתחיל לומר 'א-ל הורית לנו' וי"ג מידות, הוא **עדיין אוcho באמצע הסליחה** (ופעמים שהציבור כבר מתחיל את הסליחה הבאה, והוא אוcho באמצע הסליחה הקודמת), ומסופק האם להפסיק באמצע הסליחה או להמשיך. ונראה שכיון שהסליחות עם הי"ג מידות הם כנגד תפילת שמונה עשרה (כמבואר בלבוש סימן תקפא שלכן אומרים אחר הסליחות קדיש תתקבל), א"כ **לא ידלג בסליחות**, אלא **ימשיך היכן שאוcho בסליחות**, ורק כשהש"ץ מגיע ל'ויעבור ה' על פניו ויקרא', יאמר עמם י"ג מידות ולאחר מכן ימשיך היכן שאוcho. וכשגומר את הסליחה, אין צריך לומר 'א-ל מלך יושב' אלא יאמר הפוסקים, ויתחיל מיד את הסליחה הבאה³.
- ג. מצוי מאד **שהציבור כבר סיים י"ג מידות**, ונשאר יחיד שטרם סיים לומר, ויש לדון האם מותר לו לסיים יחידי בלי טעמי המקרא, שהרי י"ג מידות הם כמו כל דבר שבקדושה, וכגון קדיש שהתחילו בעשרה, שאם לא נשאר רוב, אסור לסיים (משנ"ב סימן נה ס"ק יא). אבל **המנהג הפשוט הוא שגומרים אפילו ביחיד** (בן איש חי ש"א פ' כי תשא ס"ד), והטעם הוא שכיון **שהתחיל לומר י"ג מידות בציבור**, א"כ גם אם היחיד מתעכב ואומר לאט יותר, הרי זה **נחשב כאילו אומר בציבור**, ובפרט שזה דבר המוטל על כל יחיד לאומרו, ורק צריך מעלת ציבור, וכיון שהתחיל לומר בציבור, יכול להמשיך⁴.
- ד. **בית כנסת חדש שנבנה**, ורוצים בני הקהילה **לקבוע ביניהם את זמן אמירת הסליחות**, וחלק רוצים לומר סליחות באשמורת הבוקר, ומקצתם רוצים לומר **בחצות הלילה**. נראה דיש חשיבות יותר לקום בהשכמה לומר סליחות, מאשר לנדד שינה עד חצות ולומר סליחות (שהרי קשה לו לקום משינתו, ובכל זאת עושה כן). ולכן **עדיף לקבוע את זמן הסליחות באשמורת הבוקר**, שהוא עיקר הזמן של אמירת סליחות [וגם בימים קדמונים שנהגו לומר סליחות בחצות, הלכו לישון בתחילת הלילה וקמו בחצות לילה לומר סליחות]. אולם **בליל ראשון לסליחות** אומרים סליחות **בחצות הלילה** דווקא, שהרי אומרים הפזמון '**במוצאי מנוחה קדמנוך תחילה**', ובאים לבקש סליחה בזכות השבת⁵.
- ה. ציבור המתפלל **כוותיקין**, ואומרים הסליחות קודם התפילה, והש"ץ **האריך בסליחות**, ואם יגמרו הסליחות **לא יספיקו להתפלל כוותיקין**, ומסתפקים האם להפסיק הסליחות ולהמשיך אחרי התפילה, או שמא ימשיכו ויפסידו את הנץ החמה. נראה דאם המדובר **באיחור קל** בזמן הנץ החמה, מאחר ובין כך לא ידועים לנו זמני הנץ על בוריים במדויק, לכן **עדיף לעשות כסדר ולהתפלל בנחת**, אפילו שלא יתפלל בדיוק כוותיקין. אולם באופן שיהיה איחור גדול בזמן נץ החמה, **יפסיקו באמצע הסליחות** וישלימו את הסליחות לאחר התפילה, שהרי **תפילה כוותיקין היא מעיקר הדין**.
- מנין שרוצים להתחיל הסליחות והתפילה **חצי שעה קודם הנץ**, ויש להם שתי אפשרויות, או **לעשות כסדר הנהוג**, והוא: לומר קודם **הסליחות** ואח"כ **להתפלל**, אולם אז לא יהיה להם את המעלה של **תפילה כוותיקין**. ויש להם גם אפשרות **לשנות מהסדר הנהוג**, והיא: קודם להתפלל, ויאמרו את **הסליחות לאחר התפילה**, ויהיה להם את מעלת ק"ש ותפילה כוותיקין, אך לא יהיה להם את המעלה של סליחות בסוף הלילה, שאז הוא עיקר זמנו. נראה **שעדיף שיאמרו את הסליחות לאחר התפילה**, דבשביל מעלת התפילה **כוותיקין מותר להחליף הסדר**⁶.
- ו. מי שלקח '**סליחות**' של **חבירו באיסור** [כלומר שידע שהוא מקפיד], ואמר בו סליחות, לכאורה **יצא ידי חובת אמירת סליחות**, וכמו הגוזל שופר ותקע בו שיצא (שו"ע או"ח סימן תקפו ס"ב), משום שהמצוה היא 'לשמוע קול שופר', והכ"נ **המצוה היא באמירת הסליחות** [אך המשנ"ב (סק"ט) כתב שלא יברך על שופר זה, משום 'בוצע ברכך וגו'', ואולי גם אמירת סליחות נחשבת כ'בוצע ברכך', ואולי צריך לחזור ולומר שנית, וצ"ע]⁷.

¹ ווי העמודים וחשוקיהם (גליון י עמ' יב).

² אבני חשן (ח"ג עמ' תפא).

³ ווי העמודים וחשוקיהם (גליון מח עמ' סט).

⁴ חשוקי חמד עמ"ס ראש השנה (דף יז ע"ב, עמ' קצ).

⁵ חשוקי חמד עמ"ס יומא (דף כב ע"א, עמ' קפב).

⁶ חשוקי חמד עמ"ס יומא (דף כב ע"א, עמ' קפג).

⁷ ווי העמודים וחשוקיהם (גליון ס עמ' נו).

ז. יש מקומות שנוהגים שהמתפלל סליחות - מתפלל כל היום, שהמתחיל במצוה אומרים לו גמור (רמ"א סימן תקפא ס"א). ומעשה בציבור ששלח לפני התיבה בחור צעיר לאמירת סליחות, מאחר ולא היה בציבור אדם שידע להתפלל כמותו, וקודם תפילת שחרית הגיע לביהכ"נ גדול הדור, והסתפקו האם ימנו את גדול הדור כש"ץ. נראה דמאחר וגדול הדור עדיף ומרוצה טפי לציבור, לכן הוא יהיה הש"ץ, וזה גובר על המתחיל במצוה אומרים לו גמור⁸.

ח. קהילה הרוצה להזמין חזן צדיק לסליחות, ומסתפקים האם להזמין לתחילת הסליחות במוצאי מנוחה, או לסליחות של ערב ר"ה, כדי לרגש את הציבור לקראת יום הדין. ונראה דאע"פ שאולי תפילת ערב ראש השנה חשובה יותר, ואומרים בה פעמים רבות י"ג מידות, בכל זאת המעלה של הסליחות הראשונות גוברת על מעלת סליחות דער"ה, כי הכל הולך אחר ההתחלה [ולכן הכוונה בברכה הראשונה של שמו"ע מעכבת], ויזמינו את החזן הצדיק לסליחות הראשונות⁹.

ט. אותם הבקשות שהם בלשון תרגום, כגון מחי ומסי וכו' ומרן די בשמיא וכו', לא יאמר כשאין שם מנין עשרה (משנ"ב סימן תקפא סק"ד). ומעשים שבכל יום, שאחד המתפללים אמר את הסליחות במתינות, וכשהגיע לבקשות אלו שבלשון תרגום, הציבור כבר סיים את אמירת הסליחות, ואף אמרו את הקדיש שלאחר הסליחות. ומסתבר שאם התחיל לאומרם בציבור, אף שנשתתף אחר הציבור, נגרר הוא אחריהם, וכן נוהגים העולם. אמנם מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל אמר שאם כבר אין עשרה בביהכ"נ בשעה שאומרים, אף אם בשעה שהתחיל לומר סליחות היו עשרה, אין לומר מחי ומסי [דרווקא בשמו"ע כל הברכות הם מקשה אחת, אבל בסליחות אין קשר בין סליחה אחת לשניה].

וביותר מזה, דעת מרן הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל, שאפילו אם נשארו עדיין עשרה בביהכ"נ, אם כבר אמרו הקדיש של אחרי הסליחות, שוב לא יאמר. אמנם יתכן שאם החזן מיהר קצת, ועדיין נשארו ששה שהם עומדים באמצע הסליחות, ויש גם עשרה בביהכ"נ, מותר לאמרן¹⁰.

י. לומדי שיעור דף היומי, הלומדים לפנות בוקר בחדר אחד סמוך לביהכ"נ, וכשהגיעו ימי הסליחות, זמן השיעור חופף לזמן הסליחות, והאריכו הפוסקים לדון האם צריכים לומדי השיעור בכל פעם לקום באמצע השיעור ולומר י"ג מידות ביחד עם הציבור, למרות ההפרעה העצומה שיש להם מכך, או שמותר להם להמשיך ללמוד ולא לענות.

ומרן הגר"מ פיינשטיין זצוק"ל הורה לגבי יחיד הלומד ושומע י"ג מידות, שמעיקר הדין לא מצינו שמי שלומד ואינו מתפלל כעת שיתחייב לאומרו עם הציבור, אך המנהג לומר עם הציבור, אך הורה שבעת שלומדים תורה ברבים, מסתבר שאין להפסיק. ונראה שדבריו נאמרו רק כאשר לומד באותו ביהכ"נ שהציבור נמצא בו, אבל כשנמצא בחדר אחר ושומע י"ג מידות, א"צ לענות עמהם, ואפי' כשלומד יחידי. וגדולה מזו נראה, דכיון שהם בחדר אחר, לא יענו גם קדיש וקדושה, שא"צ לבטל ת"ת דרבים בשביל עניה זו שהיא רשות (כמבואר בשו"ע או"ח סימן נה ס"כ).

[מרן הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל אמר שאפי' בלומד יחידי ובאותו ביהכ"נ, פטור מלענות איש"ר, ורק קדושה וברכו מודים צריך לומר, כיון שיהיה ניכר אם לא יצטרף עמהם. ות"ת דרבים, לא יבטל גם בשביל זה, ואפי' הוא באותו החדר]¹¹.

יא. בני ספרד נוהגים בעת אמירת סליחות, כשמגיעים לי"ג מידות, שחלק מהקהל מביאים שופרות ותוקעים בשופר. ואע"פ שגם בעלי התקיעה צריכים לומר בפיהם י"ג מידות, וככל דברים שבקדושה שצריך לענותם עם הציבור, ואיך תוקעים בשופר. מ"מ התקיעה בעת צרה חשובה יותר מאמירת י"ג מידות. אך מהיות טוב, או שיתקעו קודם אמירת י"ג מידות, כדי שגם התוקע יוכל לאומרו, או שיתקעו לאחר אמירתו, או שהתוקע ימהר לומר את הי"ג מידות ואז יתקע בשופר¹².

מעשה חמד – מהנעשה והנשמע בבית מרן שליט"א

מחאה נמרצת | לאור הסילופים המתמשכים: הבהרת דעת קדשו של מרן רבינו שליט"א - הדברים מתפרסמים על דעת מרן רבינו שליט"א - בס"ד, יום א' ז' אלול תשפ"ה: **מחאה נמרצת מבית חבר מועצה"ת מרן עמוד ההוראה הגר"י זילברשטיין שליט"א:**

בשבועות האחרונים אנו עדים לנסיגות מכוונות מצד גורמים אינטרסנטיים לשרבב את שמו של רבינו מרן הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א בדרכים עקלקלות, ולהציג כביכול הרב תומך בהליכה לצבא באופנים מסויימים. אותם גורמים מגיעים לשיעורי הרב הפתוחים לקהל הרחב, ומנסים להוציא ציטוטים שיוצגו אח"כ לקהל הרחב באופן שגוי.

הסרטונים שהתפרסמו לאחרונה הינם **ערוכים, חתוכים ומשובשים בצורה מגמתית**, הכוללים חלקי ציטוטים ודברים שהוצאו מהקשרם, ואי אפשר ללמוד מהם שום דבר אמיתי על עמדת הרב. **פרסום הסרטונים גרם צער רב למרן שליט"א**, ואנו רואים בחומרה רבה כל ניסיון לפגוע בכבוד התורה בדרך של מניפולציות תקשורתיות.

נבהיר בצורה ברורה: באופן כללי מרן שליט"א מתמקד בענייני תשובות בענייני הלכה והנהגה, ואינו מעוניין להשיב ולהכריע על שאלות בסוגיות **ציבוריות, ובפרט בענייני גיוס לצבא**. וכידוע לכל דרכו תמיד להפנות למנהיג הדור מרן הגאון רבי דוב לנדו שליט"א, אשר הוא המכריע בנושאים אלו, כדבריו.

מה שנאמר ברבים ע"י רבינו מרן שליט"א על כך שמותר לחלל שבת כדי שבחור ישיבה לא יתגייס לצבא וירד מהדת, הדברים נאמרו בשם מורו ורבו מרן הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל, אך ורק לשם המחשת חומרת העניין, ולא כפסיקה הלכתית מעשית.

⁸ חשוקי חמד עמ"ס זבחים (דף צט ע"א, עמ' תשיד).

⁹ חשוקי חמד עמ"ס יומא (דף יז ע"ב, עמ' קלה).

¹⁰ חשוקי חמד עמ"ס ראש השנה (דף יז ע"ב, עמ' קצא).

¹¹ חשוקי חמד עמ"ס ראש השנה (דף יז ע"ב, עמ' קצה).

¹² חשוקי חמד עמ"ס ראש השנה (דף יז ע"ב, עמ' קצו).

הרב ביקש בדרשתו להביע ולהדגיש את דעתו הידועה מאז ומתמיד, על הסכנה הרוחנית הכרוכה בכך שבחור חרדי ילך לצבא, דבר שעלול לגרום לו להפסיק לשמור תורה ומצוות [ובסיטואציה שכזו מותר לחלל שבת, וכמו שפסק השו"ע (או"ח סימן שו סעיף יד)]. דבריו באחד מהתיעודים הנ"ל שהתפרסמו, היו בשיעור השבועי המיועד לתושבי חולון, שם דיבר הרב עם אנשים הנוהגים בשיטתם על פי רבותיהם, על כן הדגיש להם רבינו כי בדרשתו לא התכוין להורות הוראה מעשית לכל אחד ואחד, אלא ביקש להמחיש את חומרת העניין. כל פרסום אחר המנסה לקשור בין דברי הרב לקבוצה מסוימת ולהציגם כהנחיה מעשית לכלל הציבור, הוא סילוף מוחלט של האמת וביזוי כבוד התורה.

עוד נציין בחומרה: בנוגע לפלוגת נצח יהודה המכונה 'הנחל החרדי', כפי שנראה בתיעוד, אחד מהנוכחים ניסה ביוזעין להטעות את הרב בנושא, אך כבר למחרת ביקש הרב להבהיר את האמת הידועה, כי רשכבה"ג מרן הגר"א"ל שטינמן זצוק"ל לא סלח ולא מחל עד סוף ימיו לאלה שהעלילו עליו שהוא ייסד ותמך בדבר זה, וכידוע מהמכתב אותו שיגר מרן זצ"ל ליבדלחט"א המשגיח הגר"ד סגל שליט"א. ראוי שהציבור יידע את האמת ולא יאמין לעלילות שווא המופצות במגמה ברורה. תלמידי הרב מביעים צער על הניסיונות החוזרים לפגוע בכבודו של הרב, ולעוות את דעת התורה בנושאים חמורים אלו, ולהוציא את דבריו מהקשרם ולייצר כותרות שאינן משקפות את עמדתו האמיתית. אנו קוראים לכלל הגורמים ולכלי התקשורת לנהוג באחריות, לדייק בפרסום הדברים, ולהימנע מהטעיית הציבור בדברי כזב.

- בימים אלה של חודש אלול, בהם כלל ישראל מתחזק ומפשפש במעשיו ככל יכולתו, פנו למרן רבינו שליט"א מספר נשות חינוך נכבדות, ועוררו על כמה פירצות שנפרצו לדאבונו בענייני צניעות מלבושי הנשים. רבינו שלח עמהם אגרת חיזוק מיוחדת ונפלאה, אשר כתב אותה לפני קרוב לשנה, בענין צניעות המלבושים, שם הבטיח רבינו ברכות נדירות ומופלאות שאלה שתתחזקנה, כאשר רבינו חזר ואמר השבוע כי הוא חוזר שוב על כל הברכות הנדירות המובטחות למי שתתחזק, וביקש לפרסם מכתב זה לזיכוי הרבים, להלן קטעים נבחרים ממכתבו של רבינו:

"לכבוד הרבנית - - -, לתלמידות היקרות, והוריהם היקרים. שלום רב, זה לא סוד שעמ"י נתון בסכנה גדולה מבית ומחוץ, כאשר אויבי ישראל כל מחשבותיהם הם איך להוציא לפועל את מחשבת המן בן המדתא, ומי ששומר עלינו זה רק הקב"ה ברחמי המרובים. ואמר הח"ח, הקב"ה הוא השומר של עמ"י, וכשהקב"ה שומר, אין שום בריה שבעולם יכולה להזיק לישראל. אבל הקב"ה הוא שומר שכר? ודאי שלא, הרי אין אנו משלמים לו בעד שמירתו, אלא ודאי הוא שומר חנם, שומר חנם יכול ברגע להפסיק את שמירתו, ואימתי הקב"ה מסרב לשמור, נאמר בתורה 'ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריו', מעידה התורה כי השי"ת יסיר את שמירתו מעלינו אם ימצא בנו העדר צניעות. נמצא, אמר הח"ח, שחוסר צניעות בעמ"י מסכנים את ישראל באופן החמור ביותר, כי כל זמן שיש קדושה בעמ"י, יש לנו את ההגנה הטובה ביותר, ואין אחד שיכול להרע לנו, כי הקב"ה שומר עלינו, ובלעדי שמירתו של השי"ת מופקרים אנו לכל פגע...

"הרגילות של בת ללכת אחר חברותיה, ולפעמים היא גם מביאה ראייה מבנות טובות שגם הן הולכות בלבוש שאינו מתאים את רוח ההלכה, אבל יש לומר לה, אל תקנאי בה, כל אחת ואחת צריכה לדעת שהיא במבחן בעולם הזה, והקב"ה בוחן את הליכותיה, ואם היא הולכת בצניעות, היא תקבל את שכרה בעוה"ז, יהיה לה בעל ת"ת וילדים צדיקים ות"ת, בנוסף לגודל שכרה השמור לה בשמים, וככל שהניסיון גדול יותר, כך השכר גדול יותר.

"ולכן כל בת שתקבל על עצמה ללכת בצניעות כפי ההלכה, דהיינו חצאית שתגיע עד לחצי הרגל שבין הברך לקרסול, ועם שיער אסוף ולא פתוח, תזכה לכל הברכות האמורות בתורה, ובזכותה ינצלו עם ישראל מהרבה מחלות ופגעים, ותזכה לבעל ת"ת, ולילדים צדיקים ות"ת. ובפרט כאשר הבנות מקבלות זאת ע"ע ביחד, שזו זכות הרבים, וכל מצוה שנעשית ברבים זכותה גדולה יותר לאין ערוך, מאשר קבלה שאדם מקבל ע"ע ביחידות, ובזכות זה כל הבנות שיקבלו על עצמם את הקבלה הזו, יהיו בריאות בגופם ובנפשם, ולא יחלו במחלה הקשה. והמספרים שיגזרו את החצאית הלא-צנועה, הם יגזרו מעליהן את כל הגזירות, ויזכו לאריכות ימים ושנים טובים, הם והוריהם וכל משפחתם". וסיים רבינו את מכתבו בחתימת כתב יד קדשו: 'מברך בכל לב, את בנות מלך, והוריהם ומורותיהן - - -'.

אחודה נא חידה:

איך יתכן שאדם שותה רביעית מים בבת אחת, וחייב לברך לפניו ברכת 'שהכל', אבל אינו חייב לברך לאחריו 'בורא נפשות'?

(התשובה לחידה, אי"ה בשבוע הבא, החידה מאת ידידינו הרב ארז חזני שליט"א)

תשובה לחידה מגליון קודם: כידוע חייב כל אדם חייב לבזבז עבור כל מצות עשה, עד חומש נכסיו (שו"ע או"ח סימן תרנו). איזה מצות עשה אין חייבים לבזבז עליה עד חומש מנכסיו?

תשובה: א. הבא בדרך לסוכת חברו, או בין הגויים, ורוצים ממון הרבה בשביל סוכה, י"ל דסוכה היא 'כעין תדורו', וכל מה שעושה בדירה יעשה כן בסוכה, ודבר מועט יתן, אבל לא ממון הרבה (פמ"ג סימן תרמ אש"א ס"ק טו, וכן משמע מהביה"ל בסי' תרמ, ד"ה הולכי). ב. הנוסע בספינה, וא"א להשיג אתרוג כי אם בממון הרבה, אין חייבים מן הדין לקנותו, וכמבואר בביה"ל (סימן תרנו, ד"ה אפי'), וראי' מרבן גמליאל ששבחוהו חז"ל על שקנה בספינה אתרוג באלף זוז, ומה הרבותא בדבר הרי היה עשיר גדול, אלא דאלף הזוז לא היה שוויו האמיתי של האתרוג אלא שבספינה לא היה אפשר להשיג אתרוג אחר, ונתן סכום זה שהמוכר יתרצה למכור לו, ובזה מן הדין פטור.

מערכת דברי חמד: a0527642209@gmail.com

ניתן להאזין לפסקי הלכה המתעדכנים ממרן שליט"א בקו שיח יצחק: 03-3130582
לקבלת הקובץ השבועי 'אוצר הפרשה' המלא: a169258235@gmail.com

שיעור א' אלול - פרשת שופטים תשפ"ה

ממרן פוסק הדור הגר"י זילברשטיין שליט"א ב"בית הכנסת המרכזי רמת אלחנן"

לע"נ יוסף שלמה בן זאב ז"ל - נפטר כ"ג בשבט תשפ"ה

תשובה:

הדבר ברור שהאבא חטא בחטא חמור בזה שבייש את אשתו, ולכתחילה היה צריך הבעל לפנות לאשתו ולשאל אותה, אם היא מרגישה טוב, וכן היה צריך להציע את עזרתו, והבעל שלא עשה כן והעליב את אשתו, עבר על דברי חז"ל שקבעו, שכל בעל צריך לאהוב את אשתו כגופו, ולכבדה יותר מגופו כמבואר במסכת יבמות [ס"ב:], ואם האשה תבכה לאחר שגער בה בפני הילדים, בדבריו המעליבים, עונשו יהיה גדול מאוד.

והנה לכתחילה ברור שהילד צריך להוכיח את אביו באופן שלא מביישו, אכן אם הוא לא ראה אופן אחר למנוע מאביו מלבייש את אמו, לכאורה אין חטא לילד, וכמו כן הציל את אביו מדינה של גיהנום דיעוין במסכת תענית [כ"ד:]: "אכסיף וחלש דעתיה ואתא מיטרא."

יעוין מש"כ ב'חשוקי חמד' עמ"ס מכות [דף כ.], בענין אבא שבא לגזוז את פאותיו של בנו ולגלח את זקנו, וכדי להתגונן הוא הכה את אביו ופצעו, האם חייב מיתה?

השבנו שם: "כתב בחינוך [מצוה מ"ח] וז"ל:

"שלא יכה הבן האב והאם, ואפילו אם הם יכו אותו הכאה רבה בכל זמן שלא ישאו נפשם להמיתו, שנאמר [שמות כ"א, ט"ו]: "ומכה אביו ואמו מות יומת", עכ"ל. משמע מדבריו שכל זמן שאין כאן פיקוח נפש, אסור להכות את הוריו, אפילו שהם מכים בו מכה רבה. "אכן נראה, שכל זה מיירי באופן שיוכל לברוח מאביו באופן אחר, אבל אם אין אפשרות למנוע את אביו מלהקיף, מותר להכותו, שהרי כן הוא הדין ברפואה, שאם אין אחר שיכול להקיז דם לאביו לצורך רפואה, מותר לבן לעשות כן, כמבואר בשו"ע [יו"ד סימן רמ"א ס"ג], ואם לרפואה מותר, כל שכן שמותר להצילו מחטא.

יעוין עוד ב'ראשון לציון' [יו"ד שם סעיף י"א], שמוכיח שמותר להכות את אביו כדי להפרישו מאיסור, משום שגדול כבוד שמים מכבוד אביו. דווקא לאחר שאביו חטא, נחלקו השיטות אם מותר להכותו בשביל כפרה כמבואר במסכת סנהדרין [פ"ה], אבל בשעת החטא, פשוט שמותר להכותו כדי להפרישו, יעו"ש. ואם כן פשוט שבנידונו, אם אין אפשרות אחרת, יכול להכותו כדי שלא יגלחנו. לכאורה גם אם אביו מגלח את עצמו, יתכן שמותר להכותו להפרישו מאיסור, ע"כ.

ברכת "ברוך שהחריב בבל הרשעה" לטייסים

יהודים שהפציצו

שאלה:

נאמר במסכת ברכות [נ"ז:]: "הרואה בבל הרשעה... אומר ברוך שהחריב בבל הרשעה", וכך נפסק בשו"ע [סימן רכ"ד ס"ג]. היו טייסים יהודים בצבא ארה"ב שהפציצו את בבל בימי מלחמת המפרץ בשנת תנש"א, האם היה עליהם לברך ברכה זו כשהפציצו אותם?

תשובה:

כתב ה'כף החיים' [סימן רכ"ד סק"י]: "הרואה בבל הרשעה, והוא כשעוברים מבגדד לעיר חילה. היושבת על נהר פרת, בעוד כמו שעתיים לבואם לעיר חילה. פוגעים במקום אחד מדבר שמם ויש בו חורבות וקורין אותו בבל הישנה. וזכורני כשהייתי בן עשר שנים, כשהלכנו להשתטח על מצבת יחזקאל הנביא ע"ה שעל נהר בבר, ... ראינו את המקום ההוא של בבל ואמרו לנו שזאת בבל הישנה, "עכ"ל.

יש גם להסתפק אם על ראייה באמצעות משקפת אפשר לברך? ויעוין בספר 'פתח הדביר' [סימן רכ"ד] שכתב, דהרואה מלך בעזרת משקפת מברך. ומסתבר דהוא הדין בעניינינו אם יראה שהמקום קרוב יברך. ויעוין מהרש"א [מסכת ברכות נ"ז: ד"ה ראה בבל] שכתב וז"ל: "ולעתיד שיתקיימו דברי הנביאים על חורבן ושוממותיה, ודאי דנברך כן, ובכן במהרה בימינו אמן סלה", עכ"ל.

(ויעוין לעיל דף כה ע"ב לגבי חייל הצופה במשקפת ורואה צוואה לפניו.)

בייש את אביו מפני שבייש את אמו

שאלה:

מעשה באחד שחזר מתפילת ערבית בליל שבת, וראה שלחנו ריקם, וגער באשתו באומרו: "אין כאן צלחות ולא סכו"ם ולא חלות ולא מפה לחלות", ניגש בנו הקטן ושאל: "למה צריך לכסות החלות?" השיבו אביו: "כדי שלא לביישם". שוב שאל הילד את אביו: "ואת אמא מותר לבייש?"

הילד הרגיש שהאבא נעלב מדבריו, ונשאלת השאלה, האם היה מותר לילד לומר תוכחה לאביו כשאבא התבייש?

ויתבזה (כמבואר בשו"ע יו"ד סימן רפ"ב ס"ג). הרי לנו שמותר לבזות ספר תורה כשזהו כבודו. ולכן נוכל לומר גם בנידון דנן, שהצלת הילד היא כבוד התורה, ולכן יכול להטמין עצמו בארון הקודש כשאינן אפשרות אחרת.

מִן הַגֵּר"ח קִנְיִבְסְקִי זצ"ל הביא לזה סמך, מהא דאיתא במסכת זבחים [ס"ג]: רבי יהודה בן בתירה אומר מנין שאם הקיפו עובדי כוכבים את כל העזרה שהכהנים נכנסין להיכל¹ ואוכלין שם קדשי קדשים, ת"ל "בקדש הקדשים תאכלנו". הגמרא מסיימת שמותר אף שאין אדם אוכל במקום רבו, ופירש רש"י שזילותא דרביה לעשות צרכי עבד לפניו, בכל זאת באופן זה שהגויים הקיפו את העזרה ואין מקום אחר לאכול את הקדשים הדבר מותר, ואם כן אף בענייננו מותר לילד להתחבא בארון הקודש.

ואולי אף מותר לו לאכול שם כשאין לו אפשרות אחרת, מפני שאכילה זו היא צורך הלימוד, וכשאין אפשרות אחרת, אין כאן בזיון לקודש.

וכמו כן אולי יש ללמוד מכאן, שמי שחייב להתחבא בארון הקודש, ואין לו מקום אחר לאכול מצת מצוה בליל הסדר, או בזית פת בליל שבת, שיהיה מותר לו לאכול שם, כי אין כאן בזיון, דבשעת האונס, התורה התירה לאכול צרכי מצוה במקום הקודש.

וכן מצינו בתשב"ץ [ח"ד טור ג' סימן ל"א], שמותר למכור ס"ת, כדי לישא אשה ולצורך לימוד תורה וז"ל: "עוד טעם כולל לשניהם שאם לא יהיה האדם לומד התורה וכ"ש אם יעדר האדם מהבריאה, תורה מה תהא עליה, תהא מונחת בקרן זוית, לכן הותר למכור ס"ת לצורך שני דברים אלו". ועל פי דרכו ניתן להוסיף ולבאר שההיתר למכור לצורך שני דברים אלו, אינו בגדר 'היתר', אלא שאין כלל את סיבת האיסור. דהנה טעם איסור המכירה הוא משום ביזיון התורה, אמנם לצורך לימוד מותר מכיון שעיקר מצות כתיבת ספר תורה היא לצורך לימוד התורה, לכן במכירה לצורך לימוד, זוהי תכלית המצוה, ואין בזיון במכירה. וכן לישא אשה, כי ללא אשה אין שלימות בתורתו, ולכן המכירה מותרת.

וכן אם אביו הולך להדליק גפרור או סיגריה בשבת ר"ל, מותר להעיף אותם מידו.

לסיכום: הבעל לא נהג כהלכה, ולגבי חטא הילד, אם עשה כן כדי למנוע מאביו להמשיך לחטוא, לכאורה אין בזה חטא, אבל אם האב כבר חטא, והילד רק מציל את אביו מדינה של גיהנום על ידי הבושה, יתכן שצריך כפרה, וצ"ע.

האם מותר להתחבא בתוך ארון הקודש, כדי שיוכל להמשיך ללמוד תורה שאלה:

סיפר מגיד שיעור המלמד תורה לילדים המתקרבים לתורה, באחד הימים הגיע לשיעור ילד חמד, שניכר בו שתשוקתו לתורה עצומה, ומשיעור לשיעור הצימאון רק התגבר, וככל שילד זה התקרב לתורה, כך היה אביו היפך הגמור, עד שהאב הזהירו, לכל מקום אתה יכול ללכת פרט לבית המדרש.

הבן שתשוקתו לתורה הייתה גדולה, היה מספר לאביו כל פעם סיפור אחר לאן הוא הולך, ורגליו היו מוליכות אותו לבית המדרש. הילד סיפר למג"ש ולשאר המשתתפים בשיעור את סיפורו, ואמר להם שאם הם מבחינים באביו הבא לחפשו, מיד יאמרו לו והוא יתפוס מחסה.

והנה יום אחד הבחין אחד מהמשתתפים בשיעור, שאביו מתקרב לכיוון בית המדרש, אך כבר היה מאוחר להתחבא באיזה מקום, הילד היה אובד עצות, לפתע עלה במוחו רעיון. הוא פתח את דלת ארון הקודש, ונכנס אל תוך הארון. כמובן שהאב נכנס לבית המדרש, חיפש ולא מצא, וחזר לאחוריו.

כעת שואלים משתתפי השיעור, האם היה מותר להתחבא בתוך ארון הקודש, והאם בפעם הבאה שהדבר יקרה, שהאב יבא לחפש את הבן, יהיה מותר לו גם להתחבא בתוך ארון הקודש?

תשובה:

נראה כשיש צורך גדול לצורך המשך לימוד הילד בשיעור, שמותר להטמין עצמו בתוך ארון הקודש, וזאת משום שהאיסור להשתמש בארון הקודש לצורך חול, הוא משום בזיון לקדושה, אך כאן יש מקום לומר, שאדרבה זהו כבוד התורה, שנשמת הילד תנצל מרדת שחת, ותעלה מעלה מעלה בתורה. וכמו שמצינו שהמוביל ספר תורה ממקום למקום, מותר לו להניחו על החמור וליישב על הספר תורה, כדי שהספר תורה לא ייגנב

המשנה אינה מונה בין עשרת הדברים הידור מצות אתרוג. ולכן הרב מסר את אתרוגו, כדי להביא שלום בין איש לאשתו.

לקרוא לילדה על שם אמה או על שם השכנה שהצילה את חייה?

שאלה:

בשנת תרצ"ג עלה זוג צעיר מפולין לארץ ישראל, הם השאירו מאחור משפחה אוהבת והורים מסורים, ועלו לחונן את עפר הארץ, וברוך השם נולדו להם ארבע בנות, הסבא והסבתא מעולם לא ראו את הנכדים, ילדי ארץ הקודש. האם החזיקה קשר רצוף עם הוריה שבחו"ל, כאשר פעם אחר פעם עולה השאלה מתי יפגשו וירגיעו את הגעגועים העזים. בשנת תרצ"ח החליטה האמא לבקר אצל אמה בפולין כדי שהסבא והסבתא ירוו נחת מהנכדות המתקוות, כשעה לפני הנסיעה כשהמונית כבר מחכה מתחת הדירה, יצאה השכנה מהבניין הסמוך, והחלה לגעור באמא על שהיא לוקחת ארבע בנות כשברור הדבר שלא תוכל לטפל בכלן, היא הניחה את ידה על כתפה של הילדה קטנה מרים, ואמרה "את מרים הקטנה תשאירי אצלי אני אטפל בה כמו שצריך". הוויכוח בין האם לשכנה החריף, והנהג שחיכה בנחת איבד את הסבלנות, בסופו של דבר הוא נסע עם האמא ושלושת בנותיה הגדולות, ומרים הקטנה נותרה אצל השכנה "הרעה" שהפרידה אותה מאמה.

הסוף ידוע בסוף הקיץ תרצ"ח עלה היטלר ימ"ש לשלטון ופולין הייתה הראשונה שחשה את נחת זרועו, בתחילה ניסו ליצור קשר ואות חיים מבני המשפחה, אבל כשנודעו ממדי האסון הבינו שאין למי לחכות, האם ובנותיה נספו ונהרגו על קידוש השם, הי"ד.

הנצר היחיד שנשאר מבני אותה משפחה הייתה הילדה הקטנה שהשכנה לא נתנה לה לנסוע, היא נותרה בחיים, גדלה בצל אביה ולימים נשאה וגידלה משפחה חשובה מחסידות גור.

יש לשאול: בעת שנולדה ל"מרים" הבת הראשונה, על שם מי היא צריכה לקרוא אותה, על שם אמה או על שם השכנה שהצילה את חייה?

תשובה:

נאמר במדרש רבה [שמות פרשה ד' ב'], "בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא (למשה) 'ועתה לכה ואשלחך אל פרעה', אמר לו: 'בן העולם איני יכול, מפני שקבלני יתרו ופתח לי ביתו, ואני עמו כבן, ומי שהוא פותח פתחו לחברו, נפשו חייב

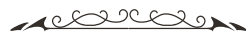
האב דורש שינתקו את הקשר עם הרב, מה יעשו

שאלה:

ליהודי היה רב שהיה מאוד קשור אליו שנים רבות. מסיבה כלשהי ארע נתק ביניהם עד כדי שהיהודי דרש מבניו שינתקו קשר עם הרב, ואם אינם מודיעים לאב, תוך כמה ימים שנתקו את הקשר עם הרב, הוא ינתק את הקשר עמם. מה יעשו הבנים?

תשובה:

יבואו לרב, ויספרו לו בדמעות שליש את דרישת האב, ויאמרו שבשום אופן אינם רוצים לנתק את הקשר עמו, אך כדי לרצות את אביהם, הם חייבים לעשות מעשה, וייקחו חוט ארוך, וקצה אחד יקשרו בצד שלהם על הבגד שלהם, וקצה שני יקשרו על בגד הרב, ואח"כ ייקחו מספריים ויחתכו את החוט, ובזה ניתקו את הקשר עם הרב, ויוכלו לבשר לאביהם שניתקו את הקשר.

ליותר על אתרוג מהודר ביותר ולשאול אתרוג מהציבור

הרב מטפליק רבי שמשון פולנסקי זצ"ל, ראוהו פעם כשהוא תר שעות אחר אתרוג מהודר, ולאחר יגיעה רבה, מצא את אשר חפץ ליבו. והנה ביום הראשון של סוכות ראוהו בא לבית הכנסת ובידו רק ג' מינים, אך האתרוג המהודר איננו. לפני קריאת ההלל, פנה הרב לאחד המתפללים וביקש ממנו את אתרוגו במתנה על מנת להחזיר, והרב ביקר בשמחה על אתרוג שאינו שלו.

ומה עם האתרוג המהודר של הרב?

התברר שכך היה המעשה. מבית שכנו של הרב עלו צעקות ובכיות. ביקש הרב מהרבנית שתלך לראות מה אירע. התברר, שבתו החורגת של השכן, שהייתה ילדה קטנה, שיחקה באתרוגו של אביה החורג ופסלה אותו. אשת השכן שידעה שבעלה השקיע הון רב בקניית האתרוג, פחדה מאוד מתגובתו, והיכתה את בתה הקטנה, והיא עצמה געתה בבכי. הרב מיהר עם אתרוגו לאשת השכן ונתן לה את אתרוגו, והורה לה לומר לבעלה, שכשהרב ראה את האתרוג שלו, החליט שאי אפשר לברך עליו, ולכן נתן לו את אתרוגו במתנה גמורה, שלא על מנת להחזיר.

לכאורה מתעוררת השאלה, כיצד ויתר הרב על מצוה דאורייתא כדי למנוע כעס וצער. אלא, המשנה מונה עשרה דברים 'שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא', אחד מהם הוא 'הבאת שלום בין אדם לחברו ובין איש לאשתו'.

וביאור דברי המדרש, שאע"פ שאביו ואמו מצפים לו, מכל מקום נדחה תחילה כבוד אביו ואמו מפני כבוד חמיו, והטעם שמבואר במדרש שהפוח פתח לחברו נפשו חייב לו, וחייב בכבודו יותר מאביו ואמו, והטעם שחייב בכבוד חמיו יותר מאביו ואמו, אף שאביו ואמו ילדוהו וטרחו בגידולו, מכל מקום אין להחזיק להם טובה כל כך כמו הרחוקים, כי טבע הוא באנוש לרחם על פרי בטנם.

והמשגיח הרה"צ חיים פרידלנדר בספרו 'שפתי חיים' [שמות עמוד ל'] ביאר את דברי המדרש בשמות, כי ודאי יש חיוב הכרת הטוב לאביו ולאמו על כל טרחתם אשר טרחו עבורו מתחילת יצירתו, לידתו, גידולו וחינוכו, אבל הכרת הטוב הזו שיעורה בגבול עד מסירות נפש ולא עד בכלל, כל ההטבה שהטיבו עמו אביו ואמו אין זה נחשב כפתיחת פתח שבעבור זאת חייב למסור להם את נפשו כיון, שכך הוא דרך העולם, ולא עוד אלא שזהו טבע שהטביע הקב"ה באב ואם שידאגו ויטרחו בעבור בניהם. ע"כ משה ואליהו הרגישו שהם חייבים בהכרת הטוב יותר מכבוד אב ואם, חיוב הכרת הטוב ללא שיעור וגבול עד כדי מסירות נפש ממש.

לאור זאת נראה שבדברים הרגילים שאדם חייב גם לאביו, וגם לחמיו, או למטיבו, בוודאי שאביו קודם, שבזה מקיים מצוות עשה דאורייתא, ועוד שגם יעקב אבינו נענש על שלא כיבד את אביו ואמו, ואם כבוד חמיו קודם, למה נענש על כך.

אלא שדברי המדרש נאמרו כשיש דברים שאדם חייב למטיבו, למרות שלאביו ואמו אינו חייב, אבל בוודאי כששניהם עומדים לפניו, צריך קודם לכבד את אביו קודם שמכבד את מטיבו.

ובענייננו כשעומדים לפניו שני שמות, את שם אִמָּה ואת שם מטיבתה, חייבת לכבד קודם את שם אמה, ולאחר מכן את שם מטיבתה.

ובפרט, שכחיו נהוג שכל אחד קורא שם על שם הוריו, ואם הוא אינו קורא שם, אמר מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל שיש בזה 'מקלה אביו ואמו', ולכן יש להקדים את שם האם, והקב"ה יעזור שיתן להם עוד בת ויקראו גם על שם מטיבתה.

לסיכום: יש לקרוא על שם האמא, על פי דעת מרן הרב אלישיב שאם אינו קורא על שם הוריו, יש בזה איסור 'מקלה אביו ואמו'.

לו'. וכן אתה מוצא באליהו בשעה שהלך אצל צרפית האלמנה מת בנה, התחיל מתחנן ואומר:

'הגם על האלמנה אשר אני מתגורר עמה הרעות להמית את בנה' ? וכתב: 'וישמע ה' בקול אליהו ותשב נפש הילד'. ולא עוד אלא שכל הפותח פתחו לחברו חייב בכבודו יותר מאביו ומאמו. אתה מוצא בעת שנלקח אליהו מאלישע וזכה ליטול פי שנים ברוחו, כמה דתימא 'יְהִי נָא פִי שָׁנִים בְּרוּחְךָ אֵלַי, 'היה לו לילך אצל אביו ואמו להחיותם כמו שהחיה בן אכסניא שלו, וכן אליהו היה לו להחיות אבותיו, כמו בן הצרפית אלא שמסר נפשו על אכסניא שלו, לכך אמר משה לפני הקדוש ברוך הוֹאֵ קְבִלְנִי יִתְרוֹ וְנִהְיָ בִּי כְבוֹד אֵינִי הוֹלֵךְ אֶלָּא בְּרִשְׁתּוֹ, לִכְךָ כָּתִיב "וּלְךָ מֹשֶׁה וְיֹשֵׁב אֶל יִתְרֵהוּ חוֹתְנִי". ולכאורה מבואר במדרש שהפוח פתח לחברו, נפשו חייב לו, וחייב לכבדו יותר מאביו, ולכאורה כשעומדים לפניו אביו ומטיבו, צריך להציל קודם את מטיבו, וכן כתב בהגהות מהר"ד שפרבר על השו"ע [יו"ד סימן ר"מ], אלא שכתב שיש לעיין לדינא בזה, אם בכגון זה אמרינן אין למדין מאגדה, או שמא רק כשהוא נגד הש"ס.

ולכאורה יש להקשות על דברי המדרש אלו, דהנה כתבו התוס' במסכת בבא מציעא [דף קי"ד: ד"ה אמר], "תימה לר"י היאך החיה (אליהו) את בנה של האלמנה, כיון שכהן היה, דכתיב [מלכים א' י"ז]: 'וַיִּתְּמוּדָה עַל הַיֵּלֶד וְגו'?' ויש לומר שהיה ברור לו שיחיהו לכך היה מותר משום פיקוח נפש". ולפי זה יש להקשות, כשידע אלישע שיש בכוחו להחיות שני מתים, למה לא החיה את שני המתים הראשונים שמצא, מדין פיקוח נפש.

והנראה בביאור הדברים שיתכן שאין כוונת המדרש שאם עומדות לפניו שתי אפשרויות או להציל את אביו, או את מטיבו, שחייב להציל את מטיבו, כי הרי הצלת אביו הוא מדין כיבוד אב, שזו מצות עשה דאורייתא, אלא שכוונת המדרש, שיש דברים שאין חייב לעשות מדין כיבוד אב, כגון להחיות את אביו, שאינו בדין כיבוד, ובזה חייב להתאמץ יותר בכיבוד מטיבו, מאשר בכיבוד אב.

ובספר 'יפה ללב' [ח"ז סימן ר"מ אות י'] כתב, שבמדרש פרשת ויצא [פע"ג י"ב] נאמר, אמר לו הקדוש ברוך הוא חמיק אינו מסביר לך פנים, ואתה יושב כאן, שוב אל ארץ אבותיך ואהיה עמך.

י"שר כוח גדול למערכת קול הלשון ולראשיה, על העברת השיעור באיכות מופלאה.

ניתן להאזין לשיעור בשידור חי מקול הלשון במס' טל' – 03-6171004

פניני חשוקי חמד

מאצרותיו המתוקים של מרן הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

חבר מועצת גדולי התורה. רבה של שכונת 'רמת אלחנן' ב"ב. וראש כולל 'בית דוד' חולון

האם להמשיך באמירת תהילים גם כשהמלחמה נסתיימה

כ"י-תצא למלחמה (כ"ו)
שאלה

כשפרצה מלחמת המפרץ בשנת תשנ"א, הורו חכמי הדור לומר אחרי תפילת שחרית ג' פרקי תהילים, והנה ב"ה המלחמה נסתיימה, ויש להסתפק אם יש רשות להפסיק לומר פרקי תהילים אלו?

תשובה

שאלה זו שאלתי את מו"ח מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל, כמדומני שאמר כמה טעמים להמשיך, ובתוך הדברים אמר גם את הנאמר בביצה דף ה' ע"א כל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו. וכתב שם רש"י (בד"ה מנא אמינא ליה), ואפילו ארע דבר שאתה יכול להורות בו היתר, ולומר אין תקנת מנין הראשון עומדת, אפילו הכי אסור עד שיתירוהו בפירוש בקיבוץ חכמים, עכ"ל רש"י, וכוונתו לדברי הגמרא: מה טעם כדי לעטר שוקי ירושלים בפירות, ונמנו על כך חכמי הדור והתירוהו, טעמא דנמנו, הא לא נמנו לא. ופרש"י (בד"ה טעמא דנמנו) ואע"ג דממילא ליתא לתקנתא קמיינתא, דהא כדי לעטר שוקי ירושלים הוא דהוה, וכיון דחרבה, מה לנו לעטרה לצורך הנכרים, ואפילו הכי צריך מנין, עכ"ל.

וכך גם בענינו, מאחר ותקנו חכמי הדור שיש לומר תהילים, אין להפסיק הגם שהמלחמה פסקה בס"ד.

אמנם יש לדון בענינו ולומר, שדוקא בתקנות של חכמי הש"ס שהן לכל ישראל וגם היו סמוכים, לכן צריך ב"ד אחר להתירו, משא"כ בזמנינו שהתקנה לומר תהילים היתה רק ליושבי ארצנו, ועוד שהאידנא ליכא סמוכים, ואנן הדיוטות אנן, מנין לנו שצריך ב"ד גדול כדי להתירם? ולכך נוטה החקרי לב (ח"ב יו"ד סימן מט דף פז ע"ב). אולם המהרי"ט (סימן נח) כתב שגם בתקנות הקהל והסכמותיהם אמרינן דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו, וכך כתוב במהרש"ם (ח"ג רפ"ד) וכך נקטו לדינא הגליוני הש"ס. ולכן כמדומני שאמר מו"ח זצ"ל שיש לומר תהילים כל עוד אין תקנה המתירה את התקנה הראשונה.

יש כאלה שטענו, שאמירת התהילים מבטלת מהם תורה, ולכן לאחר גמר המלחמה מותר להפסיק מלאומרם, אך יעוין בספר התקנות של ירושלים (דף מא) דמבואר שם גם

כשהתקנה גורמת לביטול מצוה, בכל זאת יש לקיימה. מדובר שם בהסכמה של בעל "אדמת קודש" רבי ניסים חיים משה מזרחי מחבר ספר פרי האדמה, רבי מיוחס בכר שמואל, ורבי ישראל יעקב אלגאזי, ורבי גדליה חאיון ראש ישיבה בית אל, ורבי רפאל יצחק זכריה אזולאי [אבי החיד"א], ורבי רפאל משה בולה מחבר ספר גט מקושר, שתקנו שרווק מבן עשרים שנה ומעלה, לא יוכל לדור בעיה"ק ירושלים ת"ו כשהוא שרוי בלא אשה, והיו רבים שטענו שאין ידם משגת לצרכי חופה, ולזון ולפרנס את נשותיהם, והם רוצים בכל זאת לגור בירושלים עיר הקודש והמקדש, ולא יכלו לעברו על התקנה עד שהרב המובהק גאון ישראל וצבי עדיו כמהר"ר שמואל דווין הכהן זצ"ל וכל הרבנים הקדושים בארץ התירו תקנה זו.

ויעוין בתפארת ישראל (שביעית פ"א מ"ג) שכתב: הלכה למשה מסיני שאסור לעבוד עבודת קרקע עד ל' יום קודם ראש השנה דשביעית, וגם רק בזמן שבית המקדש קיים, שאסור לחרוש שדה אילן מפסח, ושדה אילן מעצרת, ובית דין שאחריהם כשראו שיש הפסד גדול ע"י זה, שהקרקעות מתקלקלים, נמנו והתירו הכל עד ראש השנה, באין בית המקדש קיים, ואף דכבר נאסר במנין, ואין יכול לבטל דברי ב"ד הראשונים, הכא שאני דמעיקרא כך תקנו, שכל ב"ד שיראו צורך לבטל, ובטלו התקנה. וכמועד קטן (דף ג ע"ב), עכ"ל. ואם כן בענינו אילו היו חכמי ישראל מתקנים מראש, ואומרים אנו מתקנים לומר ד' פרקי תהילים עד שכל רב בקהילתו יחליט שמותר להפסיק יפסיקו.

לסיכום: לכאורה יש להמשיך לומר את ג' פרקי התהילים. (ח"ח ביצה ה.)

חלוצי צבא, שאכלו חזיר ביום הכיפורים, האם יענשו על אכילת חזיר

כ"י-תצא למלחמה (כ"ו)
שאלה

איתא בחולין דף יז ע"א שבשבע שנים שבני ישראל כבשו את הארץ, היה מותר להם לאכול דבר טמא, דכתיב 'ובתים מלאים כל טוב' ואמר ר' ירמיה בר אבא אמר רב כתלי דחזירי. הרי שבשעת המלחמה הותרו להם מאכלות אסורים. ויש לשאול האם היה מותר להם לאכול ביום הכיפורים, ועוד יש לשאול, אם היה אסור להם לאכול ביום הכיפורים, מה הדין אם עברו ואכלו אז בשר חזיר, האם

יענשו גם על אכילת בשר החזיר, או שמא בשעת מלחמה החזיר הוא כהיתר להם, ויענשו רק על אכילה ביום הכיפורים?

תשובה

כתב הרמב"ם (פ"ח ממלכים ה"א): חלוצי צבא כשיכנסו בגבול העכו"ם ויכבשו וישבו מהן, מותר להן לאכול נבלות וטרפות ובשר חזיר וכיוצא בו, אם ירעב ולא מצא מה יאכל אלא מאכלות אלו האסורים, וכן שותה יין נסך, מפי השמועה למדו ובתים מלאים כל טוב ערפי חזירים וכיוצא בהן.

והנה כתב שם הכסף משנה דאין כוונת הרמב"ם שמיירי שהוא מסוכן מחמת רעבון, דהא פשיטא שמותר לו לאכול הכל, אלא שמיירי שתאב לאכול ולא שכיח ליה היתירא, יעו"ש.

ולפי זה נראה שביום הכפורים, שהתורה צויתה ועיניתם את נפשותיכם, ולא צויתה לאכול באותו יום "בתים מלאים כל טוב", ופסוק זה על כל השנה נאמר, חוץ מיוהכ"פ, א"כ אסור לו לאכול ביום כפור, דאיסור יוהכ"פ לא הותר.

ומעתה יש לדון אם עבר ואכל חזיר ביום הכיפורים, האם יענש גם על האיסור של אכילת חזיר.

ונראה שהדבר תלוי במחלוקת הרמב"ם והרמב"ן, דהנה יעוין ברמב"ן (דברים ו' י) שכתב על דברי הרמב"ם ה"ל וז"ל: ואין זה נכון, שלא בשביל פיקוח נפש או רעבון בלבד הותר בשעת מלחמה, אלא לאחר שכבשו הערים הגדולות והטובות וישבו בהן התיר להם שלל אויביהם. ולא בכל חלוצי צבא, אלא בארץ אשר נשבע לאבותינו לתת לנו כמו שמפורש בענין. וכן יין נסך שהזכיר אינו אמת, שבכל איסורי ע"ז היא עצמה ומשמשיה ותקרובת שלה הכל אסור, שנאמר (להלן ז' כו) שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם הוא, ואם לא נתכוון הרב אלא להתיר סתם יין במלחמה, וכי למה הוצרכנו לדבר זה, איסורי תורה הותרו גזרות של דבריהם יהיו אסורות, עכ"ל.

וביאר בחידושי הגר"י (סימן קמח) שהרמב"ן חולק על הרמב"ם בשני דברים, א. שההיתר הוא דוקא בארץ אשר נשבע לאבותינו לתת לנו כמו שמפורש בענין, ולהרמב"ם דין זה הוא בכל המלחמות, [ועיין ברמב"ן מטות (במדבר לט ג), ב. דהרמב"ם סובר דגם יין נסך מותר, דהיינו איסור הנאה, והרמב"ן סובר דרק איסורי אכילה הותרו ולא יין נסך.

וביאר הגר"י שהביאור במחלוקתם השניה הוא, דלהרמב"ם ההיתר הוא לא היתר בחפצא, לומר דהחפצא הותרה, אלא זהו רק היתר אכילה, וממילא בכל דבר נאמר

היתר לאכילה, וביין נסך נאמר גם כן היתר זה, ורק לאכילה ולא להנאה, דהדבר בעצמו לא הותר, ורק נאמר היתר לאכילה, אבל הרמב"ן סובר דנאמר היתר בחפצא, ולפי זה, יין נסך דאי אפשר שיותר הדבר, דבאיסור הנאה לא נאמר היתר, וממילא כל החפצא לא הותרה כלל גם לאכילה, דלא נאמר היתר מיוחד לאכילה אלא היתר בדבר עצמו, ולפי זה תלוי אם הוא איסור אכילה, ויין נסך שהוא מאיסור הנאה לא הותר, ויעוין עוד במה שכתב בחידושי הגר"ח על הש"ס בחולין שם בשם הגר"י.

ומעתה נראה, שלפי שיטת הרמב"ן, שבשר חזיר בשעת ההיתר, הוא היתר בחפצא, דהיינו שהבשר נחשב לבשר של היתר, ומותר לאוכלו אף כשיש מאכלים אחרים, ממילא אף כשאוכלו ביום הכיפורים הוא לא ילקה על האיסור של מאכלות אסורים.

משא"כ לשיטת הרמב"ם, שבאמת המאכלים נחשבים למאכלות אסורים, אלא שהתורה התירה אותם, ממילא ביום הכיפורים שהתורה לא התירה אותם, הוא ילקה גם על האיסור של מאכלות אסורים.

ויש להביא קצת דוגמא לדבר מדברי הישועות ישראל (ח"מ סימן עב סק"ב) שכתב "ודבר ברור שיתומים שהניח להם אביהם פרה, וסברו שהיא של אביהם וטבחוה ביום הכפורים, דחייבין מדין מזיק, דנהי דשגגו בממון, כי סברו שהפרה של אביהם, מ"מ הא הזידו באיסור יום הכפורים, ולא מקרי אונס", וצריכים לשלם את המחיר המלא של הפרה ולא רק מה שנהנו.

דהיינו, הדין הוא שיתומים שהניח להם אביהם פרה שאולה, והם לא ידעו שהפרה היתה שאולה וטבחוה ואכלוה, הם נידונים כאנוסים, ולא ישלמו אלא דמי מה שנהנו ולא את כל שווי הפרה, אבל אם שחטו אותה ביום הכיפורים, אינם נחשבים לאנוסים, מפני שהם פשעו בהלכות יום הכיפורים, וממילא אף בדיני ח"מ הם לא נחשבים לאנוסים, וישלמו את כל דמי הפרה.

וכעין זה בענינו, לפי שיטת הרמב"ם, כל ההיתר לאכול את הבשר הוא כעין היתר של אונס, שכאשר הם תאבים לבשר ואין לפניהם בשר אחר, אז הותר להם בשר חזיר, אבל הוא כעין היתר של אונס, ואין זה היתר גורף שמותר לאכול בשר זה. וממילא כאשר הם לא אנוסים כי התורה צוותה עליהם שלא לאכול כלל כי הוא יום הכיפורים, ממילא אין להם כלל את ההיתר של אכילת בשר חזיר, והם ילקו גם על איסור זה.

לסיכום: לחלוצי הצבא לא הותר לאכול ביום הכיפורים, ואם עברו ואכלו אז בשר חזיר, לרמב"ן לא ילקו על עוון חזיר, ולרמב"ן ילקו גם על עוון זה. (ח"ח חולין יז.)

עטרת צבי

מתורתו של רבנו מרן ראש ישיבת גרודנא הגאון רבי צבי דרבקין שליט"א

ימי האלול'

חשבונות עסקיו עסקי חיי שעה ולמה לא ישים אל לבו לחשוב בעסקי הנצח שלו, אבל עכ"פ באלול ודאי שראוי להשתמש בעצה זו שנותן לנו הרמח"ל.

והנה בירור ראשון שמעמיד הרמח"ל לפני האדם שיברר מה הוא, עוד לפני שיברר למה בא לעולם ומה מבקש ממנו ממ"ה, שקודם כל יברר מה זה אדם, והיכן אפשר לברר דבר זה, הרי דבר ראשון יש להתבונן בפרשת יצירת האדם שנאמר בה זה ספר תולדות אדם בצלם אלקים עשה את האדם, מאידך גיסא נאמר שם שאדם נברא עפר מן האדמה, וכן נאמר שם נעשה אדם, כביכול יש פניה מהקב"ה למישהו שיצטרף לבריאת האדם, ויש בזה שני פירושים ושניהם אמת, בזוהר כתוב שהפניה היתה לבעלי החיים שכבר נבראו, שכל אחד יתן ממהותו לאדם, וכתב ר' אלחנן שיש לנו לתאר איזו בריאה מסוכנת היא האדם שיש הכח מכל החיות הטורפות האכזריות והעזות, הליכלוך והזוהמה, ומאידך גיסא יש פירוש שהפניה היתה אל האדם עצמו שהוא יהיה שותף בעיצוב דמות האדם השלם, וזה הוא מה שדרשו עיר פרא אדם יולד, דהיינו שגופו של אדם זה עיר פרא כדי להפכו לאדם של בצלם אלקים בעיניו יולד דהיינו פעולת הולדה.

יש לידע שכאשר אנו מדברים על האדם היינו הנפש חיה שבו שזה חלק אחד מהמציאות הקרויה בפינו אדם, שכן עומד אדם ואומר להקב"ה נשמה שנתת בי טהורה היא, א"כ מי הוא הבי שבתוכו ניתנה הנשמה הוי אומר הנפש, וכן כשאדם אומר הראש שלי הידים שלי, הרי הוא מדבר על גופו כדבר שחוץ ממנו הוי אומר האדם הוא הנפש שיש לו גוף יש לו נשמה.

ואת זאת מבקש הרמח"ל שיברר האדם מהו אדם, וא"כ בררנו מהו גוף, ויש לנו גם פרשה שפרשת לנו מה היא נפש האדם, והיא פרשת בן סורר ומורה שנאמר בחז"ל לא

ימי האלול כבר בעיצומם, הימים האלו שהם ימי רצון ורחמים צריכים להיות ימי עבודה והתעלות, שכן מה שאפשר להשיג בזמן אחר בקושי, בזמן הזה משיגים ביתר קלות, ומה צריכה להיות העבודה באלול, עשי"ת הם ימי הכנה לכפרת יוה"כ, אבל ימי האלול צריכים להיות ימי הכנה לראש השנה, ראש השנה זה יום הדין יום המשפט, אבל עיקרו של יום זה המלכויות יום שבו האדם ממליך את הקב"ה, ועיקר ההכנה צריכה להיות בענין זה, כי האדם שהיצר הרע שולט בו הוא עבד ליצרו והאדם שהוא עבד לא יכול להמליך כי הוא עבד שנתון למרות מי שאדון עליו, וכשאדם רוצה להמליך את הקב"ה עליו, ראשית דבר הוא צריך להשתחרר משלטון היצר, ודבר נוסף שכבוד המלכות הוא לפי הממליכים, רועה צאן לא נחשב למלך, כי מלכות זו התנשאות המלך הוא מעל העם ומה שהעם יותר חשוב ונכבד כך המלך שעליהם יותר מכובד, ולכן מי שרוצה להמליך את הקב"ה בצורה מושלמת ראשית צריך להשתחרר מעבדות היצר, ואחר כך להשלים עצמו, שהוא עצמו יהיה נכבד, שלם במדות והנהגה מכובדת, וכאשר תלמיד חכם שהוא בבחינת מלך, כדאיתא בגמ' מאן מלכי רבנן, כשהוא ממליך את הקב"ה, הרי שהקב"ה נעשה מלך על מלכים מלך מלכי המלכים, וזו היא עבודת האלול להשלים עצמו.

היאך משתחררים מהיצר, אפשר להמליך על התרופה הגדולה והחזקה שכתבה הרמח"ל. וכן כתב בספר דרך עץ החיים וז"ל, יש תרופה גדולה וחזקה נגד היצר יותר מכל שאר התרופות והיא קלה ופעולתה גדולה ופריה רב, והיינו שיעמוד אדם בכל יום לפחות שעה אחת פנוי מכל שאר המחשבות לחשוב מחשבת ממש, מה הוא? ולמה בא לעולם? ומה מבקש ממנו ממ"ה הקב"ה ומה יהיה סוף עניינו, והנה הרמח"ל מדבר על כל ימות השנה שכן צריך לנהוג ומשוה לעסקיו של האדם אשר הוא תמיד חושב

היה ולא נברא אלא דרוש וקבל שכר, ובודאי אין הפירוש שהתורה כתבה פרשה זו כדי שיהיה במה לעסוק אלא הכונה שע"י הדרישה בפרשה זו נקבל שכר, והיינו שזו פרשה שיכולה ללמד מה זה נפש של אדם.

הרמב"ן כתב שבן סורר ומורה נהרג על שלא נהג בצווי של קדושים תהיו, מהצווי של קדושים תהיו אנו לומדים את גבול היכולת של האדם להגיע בצד הזכות שבו, דרשו חז"ל קדושים תהיו יכול כמוני ת"ל כי קדוש אני קדושתו למעלה מקדושתכם וכו', והיינו שצריך לימוד שא"א להגיע לקדושתו כביכול, ובן סורר ומורה נהרג ע"ש סופו זה מורה על צד החובה להיכן יכול להגיע האדם למצב שאין לו קיום בעולם ונהרג, וכל הפרשה מלמדת על התהליך כשאדם עומד בתחילת דרכו בחיים הרי שבגלל התנהגות של מה בכך, אבל אם הוא איננו שומע ולא מקבל מרות והולך בדרכי לבו הרי שהוא מגיע למצב שהוא נעשה לסטים בכח, וימות כשעדיין הוא זכאי, ולא נוהגת בו המידה של באשר הוא שם.

והתשובה על השאלה השניה למה בא לעולם, התשובה בזה אמורה במה שהבאנו לעיל שהקב"ה פנה אל האדם דהיינו אל הנפש של האדם שהיא תשלים את האדם השלם להופכו מעיר פרא לאדם שלם שדומה לעליון, וימי הנעורים של האדם הם הפרשת דרכים לאיזה כיוון הולך, ולכן ימי הנעורים הם הימים שיש להשקיע בהם את כל הכוחות והמאמצים כדי לעלות על דרך הפרושים, פרושים תהיו ת"ח תהיו וכשעולה על הדרך בכיוון הנכון יש לומר עליו שהוא כבר קדוש בכח שהרי מדה טובה מרובה ממידת פורעניות.

הבה נתבונן בדברי הרמב"ם סוף הלכות תומאת אוכלין (יב) וז"ל, אע"פ שמותר לאכול אוכלין טמאין ולשתות משקין טמאים, חסידים הראשונים היו אוכלין חולין בטהרה ונזהרין מן הטומאות כולן כל ימיהם והן הנקראים פרושים, ודבר זה קדושה יתירה היא ודרך חסידות שיהיה נבדל אדם ופורש משאר העם ולא יגע בהם ולא יאכל וישתה עמם, שהפרישות מביאה לידי "טהרת הגוף ממעשים הרעים", וטהרת הגוף מביאה לידי "קדושת הנפש מן הדעות הרעות", [וכונת הרמב"ם במש"כ דעות רעות היינו על מדות, עיין ברמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ג "אל תאמר שאין תשובה אלא כשם שצריך אדם לשוב מאלו כגון זנות וגזל וגניבה אלא כשם שצריך אדם לשוב מאלו כך הוא צריך לחפש "בדעות רעות שיש לו", ולשוב מן "הכעס ומן האיבה ומן הקנאה" ומן ההתול ומרדיפת הממון והכבוד ומרדיפת המאכלות, וכיוצא בהן מן הכל צריך לחזור בתשובה ואלו העונות קשים מאותן שיש בהן מעשה, שבזמן שאדם נשקע באלו קשה הוא לפרוש מהם וכן הוא אומר יעזוב רשע וגו', ומבואר להדיא שכתב לשוב מהדעות הרעות וע"ז כתב לשוב מן הכעס וכו' דהיינו מידות], וקדושת הנפש גורמת "להדמות בשכינה", שנאמר והתקדשתם והיייתם קדושים כי קדוש אני ה'

מקדשכם", הנה מבואר ברמב"ם הדברים שאמרנו טהרת הגוף ממעשים רעים קדושת הנפש ממידות רעות ודבקות בהי"ת ע"י ההתדמות אליו.

ונתבונן עוד בדברי הרמב"ם בסוף הלכות מקוואות כאשר הרמב"ם מדבר על דרך התיקון לאדם שכשל, וז"ל (יב) "דבר ברור וגלוי שהטומאות והטהרות גזירות הכתוב הן ואינן מדברים שדעתו של אדם מכרעתו והרי הן מכלל החוקים, וכן הטבילה מן הטומאות מכלל החוקים הם שאין הטומאה טיט או צואה שתעבור במים אלא גזירת הכתוב היא, והדבר תלוי בכוננת הלב ולפיכך אמרו חכמים טבל ולא הוחזק כאילו לא טבל, ואעפ"כ רמז יש בדבר כשם שהמכוין לבו לטהר כיון שטבל טהור ואע"פ שלא נתחדש בגופו דבר, כך המכוין לבו לטהר נפשו מטומאות הנפשות שהן מחשבות האון ודעות הרעות, כיון שהסכים בלבו לפרוש מאותן העצות והביא נפשו ב"מי הדעת" טהור, הרי הוא אומר וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאותיכם ומכל גלוליכם אטהר אתכם, השם ברחמי הרבים מכל חטא עון ואשמה יטהרנו אמן".

ומבואר ברמב"ם שטהרת הגוף צריכה כונה, וטהרת הנפש ממידות רעות צריכה מלבד כונה גם דעת, והיינו "מי הדעת" שצריך האדם לטבול את נפשו לסור ממעשים רעים ולעסוק בתורה ובמצוות ולהתנהג כבן תרבות צריך כונה נכונה וקבלה חזקה, אבל להשריש מידות טובות להכיר טובה ולהיות נושא בעול עם חבריו, זו עבודה שצריכה דעת ולא מספיקה כונה בעלמא.

החילוק בין כונה לדעת, מצינו לגבי קניינים שקניין בעי כוונת המעשה ודעת לקנות, ולקטן יש כוונת המעשה ולכן מהני דעת אחרת מקנה, אבל לקנות מציאה אינו יכול כיון שדעת של קניינים אין לו, וה"ל כאן מבואר שיש חילוק בין כונה לדעת, לענין תיקון גופו מהני כונה, ולענין תיקון נפשו בעינן שיטבול במי הדעת דוקא.

וא"כ למדנו את דרך העבודה המוטלת עלינו, דבר ראשון פרושים תהיו ת"ח תהיו, דהיינו ההבדלות מהרחוב דוגמת ההבדלות שהיתה בשעתה מהעמי הארץ, ועי"ז נוכל לטהר את גופינו ממעשים רעים, שכל זמן שהשפעת הרחוב קיימת א"א לטהר הגוף ממעשים רעים, וטהרת הגוף נעשית ע"י כונה דהיינו כונה והסכמה לקבל לנהוג בחבירות ולהתנהג כת"ח, ואז אפשר להגיע לטהרת הנפש ממדות רעות וזאת ע"י כונה וטבילה במי הדעת, כמש"כ הרמב"ם שלענין השרשת מדות טובות צריך בחינה של דעת ולא מספיקה כונה בעלמא, ואז אפשר להגיע להדמות בשכינה שהיא השלימות היותר אפשרית שיש לאדם.

השי"ת ברחמי הרבים, מכל חטא עון ואשמה יטהרנו אמן.

[נמסר ביום שני ט' אלול תשע"ב]

פרשת כי תצא

ה' אורי וישעי

אחת שאלתי

שואל מעמד כי אם ליראה את ה' אלקיך" דבאמת היאך זה שאחר האמור 'כי אם ליראה' זכינו למצוות רבות כל כך. והביאור בזה כי יראת ה' אין שייך כלל להיות 'חצי ירא' או ירא בזמן מסויים, או בדבר מסויים, כי יראת ה' מהותה היא מה שאני ירא את ה', ובכל צעד מחיי מתבונן היאך אצון ה' שיהיה נעשה הדבר. א"כ מהות הציווי 'כי אם ליראה' כולל בתוכו עסק כל המצוות כולן, שיראת ה' היא להיות עוסק בכל רגע מחיי להתבונן היאך לקיים בזה רצון ה', ומה המוטל עלי כעת בעבודתו, א"כ מאמר כי אם ליראה כולל כל עסק המצוות, דבלא"ה אין זה נקרא ירא, דיראת ה' אין יראה לחצאין.

מעתה נוכל לבאר דכאשר שאל הקב"ה את דוד הלא אתה אומר אחת שאלתי ושואל כמה שאלות ומבקש דברים הרבה, ומשיב דוד 'ממך למדתי' אפשר דאין הכוונה בזה ממך למדתי לומר אחת שאלתי ולבקש דברים הרבה, אלא ממך למדתי כמו ש'כי אם ליראה' הרי כולל הוא את הכל דאין יראה לחצאין כנ"ל, א"כ גם בקשת אחת שאלתי בקשה אחת היא הכוללת כל העניינים שמזכיר, משאלה אחת היא הנושאת בתוכה עניינים רבים.

כלומר עניינה של בקשת אחת שאלתי אותה מבקש דוד, היא להיות שואל ומבקש להיות שואף בכל פרט למקסימום האפשרי בעבודת ה', וכל הפרטים שמזכיר עניינם אחד להיות שואף ומבקש תמיד את השלימות בעבודת ה', משאלה אחת היא שבכל ענייני העבודה להיות מכווין להשיג המקסימום האפשרי. וזו כוונתו 'ממך למדתי' להיות מתבונן דכמו ש'כי אם ליראה' מאמר זה כולל כל המצוות שאין חצי יראה, כך בקשת אחת שאלתי כוללת היא את כל הפרטים דכוונתו שמבקש להיות שואף וכוסף אל השלימות בכל ענייני עבודת ה', אך משאלה אחת היא להיות 'מבקש' כראוי בכל אלו.

בימי חודש אלול עד יום הכיפורים אנו נוהגים לומר המזמור (תהלים כ"ז) "לדוד ה' אורי וישעי" כפי שמובא בדברי הפוסקי' (משנ"ב תקפ"א סק"ב) במזמור זה דוד מבקש מהקב"ה "אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש, שבתי בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו, כי יצפני בסכה ביום רעה, יסתירני בסתר אהלו, בצור ירוממני, ועתה ירום ראשי על איבי סביבותי, ואזבחה באהלו זבחי תרועה, אשירה ואזמרה לה', שמע ה' קולי אקרא וחנוני וענני, אל תסתר פניך ממני, אל תט באף עבדך עזרתי הייתי, אל תטשני ואל תעזבני אלקי ישעי, הורני ה' דרכך ונחני בארח מישור, אל תתנני בנפש צרי.

הרי כ"יג בקשות שמבקש דוד מהקב"ה, וכולם הקדים להם "אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש". עמדו על כך בדחז"ל (ילקוט שמעוני תהלים רמז תש"ו) "אמר לו הקב"ה דוד בתחלה אתה אומר אחת שאלתי ואח"כ אתה שואל כמה שאלות שנאמר שבתי בבית ה' וגו' אמר לו רבש"ע ממך למדתי לא יהיה העבד שוה לרבו, בתחלה אמרת ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמד כי אם ליראה ואח"כ פתחת להם מצוות הרבה שנאמר ללכת בכל דרכיו הוי דין לעבד שהא כרבו".

היינו שדוד המלך מנה הרבה מעלות שמבקש עליהם, ואמר לו ע"ז הקב"ה דבתחילה אמר 'אחת שאלתי' וא"כ מה פשר ריבוי הבקשות שמפרט אחר שהקדים אחת שאלתי, ודוד השיב שלמד כן ממה שבציווי היראה נאמר "מה ה' שואל מעמד כי אם ליראה" ובאמת נצטוו מצוות הרבה, ע"כ דין הוא לעבד שיהיה מבקש בצורה זו כרבו.

יש להתבונן בתשובה זו מה כוונתו של דוד המלך, הלא אמר אחת שאלתי. ומה תשובה יש מרוב המצוות אשר נצטוינו על אף האמור 'כי אם ליראה'.

נראה בעז"ה לבאר בזה ע"י שנתבונן תחילה במאמר הכתוב (דברים י"ב) "ועתה ישראל מה ה' אלקיך

לא ירא לבי

יש שדוד היה חושש ופחד, דאמר (תהלים ו' ד') "ונפשי נבהלה מאוד" וכן (תהלים ז' ג') "פן יטרוף כאריה נפשי פרק ואין מציל" א"כ מה נשתנה עתה ש'לא ירא לבי'.

בתחי' המזמור דוד פותח "לדוד ה' אורי וישעי ממי אירא, ה' מעוז חיי ממי אפחד וכו', אם תחנה עלי מחנה לא ירא לבי אם תקום עלי מלחמה בזאת אני בוטח" היינו שאינו פחד מאויביו. והנה כמה מקומות

ביאור הדבר דאומנם היו לו לדוד טרדות ואויבים צרות ורדיפות, והיה לו לפחד מהם מאוד, אלא שעתה כאשר עוסק בבקשתו במזמור זה בשאלת "אחת שאלתי" שמבקש להיות דבוק בה' ושואף ומבקש המקסימום האפשרי בכל מעלות העבודה, זה הטעם ש'אם תחנה עלי מחנה לא ירא לבי, אם תקום עלי מלחמה בזאת אני בוטח'.

דכאשר נמצא אדם בתוככי ה'בונקר' של המלך, הוא המקום המוגן ושמור ביותר שאין יד אויב מגעת שם, אזי גם כאשר ירדפוה אויביו רגוע הוא אין ירא לבו, שכן שמור הוא ב'בונקר' של המלך. כך הוא מי שזוכה

לדבקות בה' מצוי הוא תוככי ה'בונקר', שמור הוא ומוגן, כל הפחדים שיש לחשוש מהם אין להם משמעות כאשר זוכים לדבקות בה'.

וזה שאומר דוד "כי יצפנני בסכה ביום רעה" וזה אמר אחר השאיפה הגדולה שמבקש ב'אחת שאלתי' להיות דבוק בה', אז יצפנני בסכה, דסוכה היא מקום מוגן, כדברי הזוה"ק (פנחס רנ"ו ע"א) "סכה קא אגינא עליהו דישאל מה תיבת נח לאגנא אוף הכי סכה לאגנא", א"כ פירוש 'יצפנני בסכה' הוא דהאדם הדבוק בה' שרוי הוא בשלווה מוגן הוא מן הכל. על כן אומר דוד לא ירא לבי, שאני בתוך מקום ההגנה ה'בונקר' השמור ביותר של המלך.

קוה אל ה'

החלק הג' הוא שיש להתפלל אל ה' שיעזרנו אל התשובה ככתוב (ירמיהו ל"א י"ז) "השבני ואשובה כי אתה ה' אלקי". דברים אלו הם מעיקרי התשובה.

בוודאי כל א' מבין כי אין שייך כלל לפנות ולבקש מהקב"ה אודות התשובה והשאיפה להיות דבוק בו, בו בזמן שפוגע ומעליב את בניו חביביו של מקום. דזה מעכב גדול בעניין התפילה והתשובה, אם ח"ו יש איזה פגם קל בעניינים אלו, דלא יועילו לאדם מעלת וסגולת הימים אם לא ישוב מדרכו הרעה בעניינים אלו שבין אדם לחבירו.

צריך רק לפקוח עיניים כדי להבחין כמה יש לתקן בזאת וכן שאין מדובר לנהוג איזה פרישות קשה, אלא במעשים (הנראים) קטנים אפשר לקנות נצח בבין אדם לחבירו ואז להסיר המעכבים מתפילה ותשובה, ובפרט בני תורה הלומדים בישיבה, וכדחכא ב"ה שמתרבים הספסלים כל העת, יש הזדמנויות רבות להשתלם בבין אדם לחבירו, לעשות חסד האחד עם השני, ומאידך יש נסיון אדיר שכן על כל צעד אפשר לפגוע בשני, וזו עיקר עבודתנו בימים אלו, לא רק בבחינת סור מרע שלא לפגוע אלא להיות מטיב את הזולת.

דוגמה לזה כאשר לומדים עד מאוחר בלילה, אך אח"כ כאשר פונה למנוחה יש להיזהר זהירות עצומה לא להפריע את מנוחת הזולת, וכהנה רבות. ודברים אלו ממש דש אדם בעקביו, ויכול להפסיד בזה כל העוה"ב, ומאידך יכול לזכות בדבר קל כחיוך והלבנת שיניים והקדמת שלום וכו'.

העבודה בזה להשלים כל הפרטים מוכרחת, דרך ע"י השלימות בכל המעשים זוכים לדבקות בה', דכמו שאין חצי יראה, אין דבקות בחלק, משאלה אחת היא הכוללת שאיפה תמידית להיות דבוק בה' לקיים רצונו, רק כך נזכה ליחזק ויאמץ לבך וקוה אל ה'.

בימים אלו שהם ימים של התעוררות ותשובה, יש טעות נפוצה לחשוב כי העניין תלוי רק בעבודה של שיפור המעשים חיפוש ומשמוש בהם, אבל באמת ענין של תשובה הוא תלוי גם בתפילה. כדאיתא בגמ' (ע"ז ח' ע"א) "אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב אע"פ שאמרו שואל אדם צרכיו בשומע תפילה, אבל אם בא לומר בסוף כל ברכה וברכה מעין כל ברכה וברכה אומר" ומפרש"י "מעין כל ברכה וברכה אם היה משכח תלמודו מאריך בחונן הדעת, אם בעל תשובה הוא מאריך בהרוצה בתשובה" וכו'.

אם בעל תשובה מאריך בהרוצה בתשובה לכאור' יקשה דהלא כבר בעל תשובה הוא, ומה לו להאריך בהרוצה בתשובה. אלא אמור בזה כי יש ב' חלקים בתשובה, יש החלק שמתעורר האדם ומחפש דרכיו לתקן וליישר מעשיו, אך גם בעשותו זאת יש לו החלק של 'תפילה' על תשובתו, ויש לו להאריך ב'הרוצה בתשובה'. שכן הדרך למעלת התשובה היא ע"י עבודת התפילה, כפי שמייסד רבינו יונה (שע"ת ש"א אות מ"א) דהתפילה היא מעיקרי התשובה ומבר דיש ג' חלקים בתפילה זו.

החלק הא' "שיתפלל אל ה' ויבקש רחמים לכפר את כל עונותיו, שנאמר קחו עמכם דברים ושובו אל ה' אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו". ומפרש רבינו יונה "קחו עמכם דברים זה ענין הודוי, אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב זה ענין התפילה".

החלק הב' (שם אות מ"ב) "יתפלל בעל תשובה אל ה' למחות כעב פשעיו וכענן חטאותיו ושיחפוץ בו וירצהו ויעתר לו כאשר אם לא חטא". ומאריך שם לפרש דיתכן שיהיה האדם שב ומתודה, והקב"ה סולח עונו ופודה אותו מן היסורים העונשים והגזרות שהיה ראוי להם, אך על אף זאת אין לה' חפץ בו ולא ירצה מנחה מידו, ותכלית הצדיקים שיחפוץ בהם ה'.

אור לנתיבותי

מתורתו של מרן רבינו ראש הישיבה
הנאמן הגדול רבי אברהם שלום שליט"א

פרשת כי תצא תשפ"ה

ביאורים על דרך המוסר בפיוטי הימים הנוראים מתורתו של מרן רבינו רח"י שליט"א

אשמנו מכל עם

בסדר הסליחות אחרי הוידי, אנו אומרים הפרק "אשמנו מכל עם בושנו מכל גוי וכו'", בו אנו מתוודים על חמאינו שהם כל כך חמורים, עד כדי שאשמנו מכל עם, ותכסנו בושה לפני כל אומות העולם, ועל כך גם נענשנו, גלה ממנו משיש דוה לבנו בחמאינו. גלות, יסורים וצרות מעל ומעבר.

אח"כ אנו מקבלים עומ"ש בפסוקים "שמע ישראל" "ד' הוא האלוקים" "ד' מלך". ובסוף הקטעים שבסליחות אנו אומרים "שפוך חמתך על הגוים אשר לא ידעוך ועל ממלכות אשר בשמך לא קראו" וברשעתם הגדולה גם "כי אכל את יעקב ואת נהו השמו", הם שהרסו את ביהמ"ק והוציאו אותנו לגלות, צרות ויסורים.

והחמיתה גדולה, אמנם "הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט" אמנם התוודנו והצדקנו את הרין כי אמת עשית ואנחנו הרשענו וד' הוא אלוקינו, אבל מדוע אשמנו מכל עם ובושנו מכל גוי. וביותר קשה, דבסוף אנו ואמרים "שפוך חמתך על הגוים אשר לא ידעוך" ולא עלינו, כיצד זה מתיישב עם מה שאמרנו "אשמנו מכל עם".

והביאור בזה הוא מה שאמר בלק "ראשית גוים עמלק" (במדבר כד, כ), מי היה המורה דרך של כל האומות - עמלק, ומי היה המורה דרך של עם ישראל - אברהם אבינו. על עמלק נאמר "ולא ירא אלוקים" (דברים כה, יח), אצל אברהם נאמר "עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה" (בראשית כב, יב). לנו היה ללמוד מאברהם אבינו יראת שמים ולא למדנו, וע"כ אשמנו מכל עם, וע"כ גלינו מארצנו וחרב מקדשנו, אבל בכ"ז אנו מחזיקים באמונה בבורא עולם למרות כל הירידה הרוחנית וכל הניסיונות הקשים, מה שלאזה"ע אין, וזכותנו לשרוד ולחיות למען קדושת שמו יתברך.

עשה אתנו שתחיה בזכותנו

כי יקרא קן צפור לפניך... שלח תשלח את האם (דברים כב, ו-ז).

זהו שאמר הכתוב (משלי ד, כג) מכל משמר נצור לבך כי ממנו תוצאות חיים. א"ר אדא, רמ"ח מצוות עשה יש בתורה כמעין איברים שבאדם, ובכל יום ויום צועקים על האדם, עשה אותנו שתחיה בזכותנו ותאריך ימים. ושס"ה מצוות לא תעשה כמעין ימות החמה, ובכל יום ויום שהחמה זורחת עד שהיא שוקעת, צווחת ואומרת לאדם, גזרני עליך במי שהגיע ימך ליום הזה, אל תעבור בי את העבירה הזאת ואל תכריע אותך ואת העולם כולו לכף חובה (מדרש תנחומא כי תצא ב).

דברי המדרש צריכים ביאור, מהי המשמעות של הצעקה שצועקים האיברים והימים לאדם "עשה אותנו שתחיה בזכותנו", ומה השייכות של צעקות אלו לפסוק "מכל משמר נצור לבך". וכבר עמדנו על כך במאמר הקודם.

ויש לבאר עוד, על פי מה שביארנו בפרשת שופטים (מאמר "מהות החיים - עשיית פירות") את דברי הגמ' בסוטה (מו, א) בביאור מצות עגלה ערופה, "אמר הקב"ה, יבוא דבר שלא עשה פירות, ויערף במקום שאין עושה פירות, ויכפר על מי שלא הניחו לעשות פירות. מאי פירות... מצוות". ושאלנו, מדוע אמרו חז"ל שחטאו של הרוצח הוא בכך שלא הניח לנרצח לעשות עוד מצוות, הרי לכאורה זהו רק פרט אחד מחיי האדם, וחטא הרציחה הוא עצם מה שנטל את חייו של מי שנברא בצלם אלקים. וביארנו, שכל הערך של החיים הוא כשהאדם עולה ומתעלה ברוחניות, וחי חיים של עשיית פירות, ואלו הם החיים האמיתיים. וכשאין זה כך אין כל ערך לחייו, וכלשון הרמב"ם (פ"ז מהלכות רוצח ה"א) "חיי בעלי חכמה ומבקשה בלא תורה - כמיתה חשוּבין".

ולפי זה יש לבאר את דברי המדרש, שרמ"ח מצוות עשה יש כנגד איבריו של אדם, ושס"ה מצוות ל"ת כנגד ימות החמה, והיינו שבפשטות האדם חושב שהוא נמצא בעולם וחי את חייו לפי רצונו, וכאילו האיברים והזמן שייכים לו, וביכולתו לעשות בהם כרצונו, אולם אין הדבר כן, האיברים והכוחות שלו הם כנגד המצוות שעליו לקיים, וימות החמה הם כנגד מצוות ל"ת שהוא מחוייב לשמור, ורק התורה והמצוות נותנים תוכן ומשמעות לחיי האדם, ובלעדי קיום התורה והמצוות חיו אינם חיים. וכל אבר וכל רגע דורש את החיות שלו, וצועק לאדם שיקיים מצוות וימנע מהעבירות, כדי שיזכה לחיות חיים אמיתיים של עשיית פירות.

ויסוד זה למדנו חז"ל מהפסוק "מכל משמר נצור לבך", והביאור הוא, שישנם פעולות שהאדם עושה מתוך החלטה, כמו הליכה או ישיבה וכדו', וישנם פעולות שנעשות מאליהם, ללא מחשבה מיוחדת, כמו פעולת הלב וכלי הדם והעיכול וכדו'. ולכאורה האדם צריך לשמור רק את המעשים שהוא עושה מתוך החלטה ובחירה, אבל הפעולות שנעשות מאליהם אינם צריכים שמירה, שהרי הם פועלים ממילא. אבל שלמה המלך מזהיר את האדם לשמור מכל משמר את ליבו, אף שהלב פועל מאליז.

והביאור הוא, שאמנם הלב פועל מאליז, ואין צורך בשמירה מיוחדת על הלב, אולם הנמשל ללב שהוא עצם החיים של האדם, והם צריכים שמירה מעולה, ואינם דבר המתגלגל מאליז, כי בלי קיום המצוות חיו אינם חיים, ורק כאשר ישתדל האדם לקנות את חיי העולם הבא, ויקיים את המצוות כהלכתן, יחיה חיים אמיתיים בעוה"ז, חיים של עשיית פירות וצמיחה רוחנית.

לפי האמור נבין את הפסוק (ירמיה ב, כ) "כה אמר ד' זכרתי לך חסד נעורך אהבת כלולותיך, לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה". הנביא משבח את דור המדבר, שהלכו אחרי הקב"ה באמונה שלימה. ועוד נאמר שם (ירמיה לא, א) "כה אמר ד' מצא חן במדבר, עם שרידי חרב הלוח להרגיעו ישראל". ופירש רש"י, "מצא חן בעיני דור המדבר שהם שרידי חרב מצרים העמלקי והכנעני בהולכם לנחול ארץ מרגועם". ולכאורה צריך ביאור, האם זהו השבח הגדול של דור המדבר, שהלכו במדבר מתוך אמונה בהקב"ה, הרי לכאורה היו להם מעלות גדולות יותר, שמסרו את נפשם בקריעת ים סוף, ואח"כ קיבלו את התורה מתוך אמירת נעשה ונשמע, מאורעות אשר הטביעו את חותמם על כלל ישראל לדורות, וכל אמונתנו בנויה על מאורעות אלו. האם לא די בכל אלו כדי להזכיר את שבחם של ישראל, ומדוע מזכיר הנביא דווקא את ההליכה הפשוטה של כלל ישראל במדבר במשך השנים אחר כך.

ולדברינו הביאור הוא, שכל רגע ורגע מחייב את האדם לעשות פירות, לעלות ולגדול בעבודת ד'. ומשום כך, נבחנת הגדלות האמיתית של דור המדבר דווקא בכך שהלכו אחרי הקב"ה באמונה במשך ארבעים שנה במדבר, בדרך ארוכה מלאת מכשולים. אמנם כניסתם לים סוף וקבלת התורה בלב שלם היו מאורעות גדולים וכבירים, אבל היו אלו מאורעות חד פעמיים, והגדלות של דור המדבר התבטאו בכך שידעו להמשיך את עבודת ד' במשך ארבעים שנות הליכתם במדבר, וחי חיים של עשיית פירות ועליה רצופה ותמידית, והמשיכו את אהבת הכלולות עם הקב"ה ללא הרף, ומשום כך מצאו חן בעיני ד', וזכר להם הקב"ה לדורות עולם את הזכות של "לכתך אחרי במדבר" - ההליכה המתמדת.

אלול מלשון ויאללחן – ויתורו

כתוב בלקט יושר לתלמיד בעל התרומות הדשן (עמוד קכ) "אלול מלשון ויאללחן ותרגום של ויתורו" ע"כ, וכוונתו להא דכתיב בספר במדבר (ג ב) "שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען", ומתרגם אונקלוס "שלך לך גוברין ויאללחן ויתארגע דכנען" ע"כ.

ופשוטם של דבריו ברור הוא כי בשמו של החודש נרמז עיקר מהותו של החודש שהוא חיפוש האדם במעשיו ובכתיב בענינו דתשובה (איכה ג מ) "נחפשה דרכינו ונחקרה וגשובה עד ה'", שתחילת התשובה תלוי בחיפוש האדם במעשיו והוא פשוט שהרי אלול הוא הכנה לימים נוראים וההכנה בא ע"י חיפוש במעשיו ודרכיו, ורבינו יונה בספרו שערי תשובה (שער א' אות לו) מונה כאחד מעיקרי התשובה שלו את החיפוש וז"ל "העיקר האחד עשר חיפוש דרכיו כענין שנאמר, ונחפשה דרכינו ונחקרה וגשובה עד ה', ויעשה כן לשלשה דברים, האחד למען יזכור כל הדברים אשר חטא עליהם ויתורה על כולן כי הידיו מעיקרי הכפרה, והשני למען ידע כמה לו עוונות וחטאות ויוסיף להכנע, והשלישי כי אע"פ שהוא מקבל עליו לעוון כל חטא, צריך שידע הדברים אשר חטא עליהם כדי לעשות בהם גדרים ולהישמר מאד לנפשו בהן ממאבד היצה"ר כי נפשו עלולה בהן, אחרי אשר נקלו בעינו יצרו בהם, והנה נפשו חולה מן המעשים ההם והחולה אשר יחל להבריא צריך להזהר מהרבה ענינים דלא יחזירוהו לחלו" עכ"ל.

ואולי יש לומר שדברי הרבינו יונה רמוזים בפסוק שהביא נחפשה דרכינו, ונחקרה, ונשובה אל ה', שיש כאן ג' חלקים, ואולי זה כנגד ג' הדברים האלו, כי נחפשה דרכינו היינו לברר מספר העוונות, והוא כנגד הדבר השני, ונחקרה היינו שאחר שכבר חידש ומצא את העבירות חוקר אחריהם לידע מחמת מה נכשל בהם ומתוך כך מוצא את הגדרים אשר בהם יגדור עצמו וישמור מכאן ואילך שלא יחטא, והוא הדבר השלישי שמנה רבינו יונה, וסופא דקרא ונשובה עד ה' הוא הדבר הראשון שמנה רבינו יונה ואחרי שמחפש וחוקר וידע כולם הריהו מתודה עליהם וכך הוא שב אל ה' כמוכר ברבינו יונה שהידיד מעיקרי התשובה.

ויש להוסיף כאן עיקר גדול כמה שהאיר לנו חלקט יושר כי השם אלול הוא יאללחן אשר דבר אשר יעמידנו בקרן אורה להכין עומק נוסף בדברי העבודה בחודש זה.

התבאר בין חיפוש לתיוור - ריגול

הנה מלבד יאללחן מצינו בתורה לשונות של חיפוש כמו דכתיב בבראשית (לכ, יב) ויחפש, בגדול החל וגו' והתם תרגם אונקלוס "ובלש", ומקובל מרבנותינו המהר"ל והגר"א ז"ל כי כל הלשונות הנדרפים בלשון הקודש בדוקא הם וכל מילה ומילה יש משמעות אחרת.

ומעתה נאמר שנתגלה לנו כאן כי תרגום אלול הוא מלשון תיוור א"כ למדנו כי אין ענין אלול חיפוש אלא לשון תיוור וחילוק גדול יש ביניהם כמו שיתבאר וממוצא דבר נעמוד כאן על גרי החיפוש המיוחדים לעבודת חודש אלול.

הבדל גדול יש בלשון הקודש בין חיפוש ותיוור - ריגול, כי כאשר חיפש משרת יוסף את הגביע, לא חיפש אלא את עצם הגביע לדעת היכן הוא הלק ולא הפך להכירו שהרי מכירו הוא מלפנים ואילו כאשר הלכו המרגלים לתור את הארץ לא הלכו לחפש היכן היא כי יודעים היו היכן היתה היתה להכיר את הארץ.

אמור מעתה כי חיפוש היינו למצוא את הדבר, ואילו תיוור היינו להכיר את הדבר.

מטרת אלול אינה לחפש את העוונות אלא להכיר את העוונות

מעתה מאירים הדברים לפנינו ומאירה עבודת חודש אלול באור חדש, כי אמנם דבר ידוע לכל עובד ה' שחובה עליו לחפש דרכיו ולפשפש במעשיו כדי לחזור בתשובה אמנם רוב בני"א עסוקים בחיפוש למצוא מספר עוונותיהם ואילו שמו של אלול מעיד כי לא בחיפוש צריך לעסוק אלא בתיוור והיינו דעיקר העבודה להכיר את עוונותיו.

לדעת מאין בא אל החטא ולאן הולך לדרכו לעונן, ובגמ' בעירובין (דף יג:) "נמנו ב"ש וב"ה שנה לאדם שלא נברא ועכשיו שנברא יפשפש במעשיו", ורש"י שם שיבדוק עבירות שבידו, צריך גם לתור עצמו חלק הרע וחלק הטוב.

דברות קודש ממרן רבינו דה"י שליט"א

מתוך משא קדשו בישיבת עטרת ראובן ביתר לרגל פתיחת זמן אלול

הדרך הסלולה לעליה בתורה

בבין הזמנים הזה היתה לי ההודמנות ללכת לכמה וכמה מקומות בישיבות בין הזמנים וכיו"ב וב"ה התורה פורחת בין צעירי הצאן, אנהנו אמנם מכירים את מרכזי התורה בירושלים עיר"ק ובבני ברק, והיום אנהנו רואים שהתורה הולכת ומתפשטת ומקיימת עוד ועוד מקומות של תורה ומגדלים בהם תלמידי חכמים, אשרים ואשרי חלקכם שהתחלתם מסכת גיטין והיום אתם מסיימים אותה לאחר שנכתבתם עליה, זהו קנין גדול בלימוד התורה, התורה היא ארוכה מאדן מידה ורחבה מיני ים ויש הרבה מה ללמוד, אך כשאדם מסיים מסכת אחת בשלמות, זה נותן לו קשר נפשי ללימוד התורה, וזה יתן לו את הכח בעז"ה ללמוד עוד מסכת ועוד מסכת.

אני זוכר שהיה בחור צעיר מאוסטריה יתום מאב ואם שלא למד תורה בכלל והיה כבר בגיל בר מצוה ובא אליי הביתה, וראה ארון מלא ספרים, שאל אותי מה אתם עושים כאן בכל הספרים האלה, אמרתי לו שיש כאן ש"ס שלם, שאל אותי כמה מסכתות, ועניתי לו כך וכך מסכתות, וישנה סדרי משנה ועוד ועוד, תמה אותו בחור איך מתחילים בכלל ללמוד את כל זה. היום ב"ה הוא תלמיד חכם חשוב, כל שנה מסיים מסכת ביום היארצייט של אבא שלו ושל אמא שלו, ומאו עברו כבר שלושים שנה והוא לומד מסכת אחר מסכת, וע"י הביאו מלה"ד לאדם שרואה מציאה שהיא התלוייה על הקיר ואינו יודע איך להשיג אותה, בא פיקח אחד והראה לו שיש חוט אחד שמשלשלים ממבעת למבעת עד שמגיעים אליה. אך כל זה רק אם הממבעות סגורים ותפוסים במשהו ולא כשוה פתוח, שאז הדבר יפול.

אמנם כשמתחילים מסכת, רואים שיש 90 דף וזה נראה קשה, בישיבות מספיקים ללמוד בעיון אולי שבעה דפים ובבקיאות עוד כמה עשרות, אבל ללמוד את כל המסכת ולדעת ולהבין אותה, כמובן שאין זה כמו הלימוד בעיון שתלמודו אח"כ ותראו בדרך הלימוד את ההבנה והעמקות בכל מימרא ובכל סברא, ומוציאים יסוד גדול מהסוגיא, זה דבר שמוציא את העינים, וכל זה רק אם יש חשק ורצון לפצח את האגוז הקשה, כשאדם מרגיש את עצמו שאינו עם הארץ פשוט אלא כבר גמר מסכת ויש לו קנין בה, ועוד יחזור על הלימוד שלה כי בכל פעם יתחדשו לו דברים, אך הבסיס הנפשי שהוא התחיל לכבוש עולמות ולשחות בים התלמוד, זה הכח להצליח ולהתעלות.

דוד המלך ע"ה אומר "אחת שאלתי מאת ד' אותה אבקש" ולכאורה זו לא שאלה אחת אלא כמה שאלות, שבתו בבית ד' כל ימי חי, לחזות בנועם ד', ולבקר בהיכלו. אלא שהכל זו משאלה אחת, אין וא"ו החיבור ביניהם מפני שרצונו הוא אחד, ללמוד תורה של בורא עולם ולא עוד איזה חכמה כחשבון ומתמטיקה וכיו"ב, וכבר יש לו ראות שמים בעצם מה שהוא רוצה ללמוד את תורת האל, ואת השאיפה הזאת לשבתי בבית ד' אדם קונה ע"י לימוד של עוד מסכת ועוד מסכת, וכותב ומסכם לעצמו, כפי שב"ה אכשר דרא שיש את הארגון של "תורה דיליה" שכ"א ואחד בישיבה כותב לעצמו את הסיכומים שלו, הסוגיא ומביאים לו בסוף חוכרת שלו עם הסיכומים שלו, זהו דבר חשוב מאוד, זה נותן סיפוק והנאה, התורה הופכת להיות "תורה דיליה", כי אמנם שר של שכחה יכול להשכיח ממנו את לימודו אך כשהדברים כתובים ובהירים, כבר יש לו את החשק לחזור עליה אח"כ.

נקודות מכירה של ספרי מרן רבינו דה"י שליט"א ברחבי הארץ:

ירושלים: ישיבת 'מאור התורה' בע"מ 058-3265873 הר נוף: 054-8574110

רמות: 052-7643554 נוה יעקב: 052-7155120

בני ברק: על"א 052-7198131

ביתר עילית: רח' אבן עזרא 13 בשעות הערב על"א - 052-7123936 יצחק אריאלי 18/2 גבעה A על"א - 052-7692241

אשדוד: רח' אב 5 - 055-6784588

נתיבות: רח' יהושע אזולאי 1/12 על"א - 050-4135035

קרית גת: על"א - 0583233926

צפת: רחוב רמז 2 קרית אתא או ברחוב התאנה 2 רכסים על"א: 052-7662171

מוקדש לרפואת הרבנית מרת מול טוב בת מלכה פנינה תר"ו כחש"י

משא פתיחת זמן אלול

הגאון הגדול רבי שרגא שטינמן שליט"א ראש ישיבות ארחות תורה

נמסר בהיכל הישיבה"ק 'ארחות תורה' – פתיחת זמן אלול תשפ"ה

לעצור ולבדוק כמה התקדם

כתוב בפסוק (קהלת י"א) שמח בחור בילדותך וייטבך לבך בימי בחורותיך והלך בדרכי לבך ובמראה עיניך, ודע כי על כל אלה יביאך האלוקים במשפט, יש שתי דיעות בגמ' שבת ס"ג ב' איך לפרש את הפסוק. ר' הונא אמר שעד המילים ודע כי על כל אלה יביאך האלוקים במשפט, הם דברי יצה"ר, ומכאן ואילך דברי היצר טוב. וריש לקיש מפרש עד כאן לדברי תורה מכאן ואילך למעשים טובים.

לפי ריש לקיש שמפרש עד כאן לתורה, מפרש רש"י שמח בתלמודך, למוד משמחה ומטוב לב, והלך בדרכי לבך, להבין מה בלבך לפי ראות עיניך.

יוצא שמגיע זמן שכל אחד צריך לבדוק ולהלך בדרכי לבו, מה היתה שאיפתו, לאיזה דרגה רוחנית רצה להגיע, ולאיזה מדריגה רוחנית הוא הגיע בנתיים.

והנה בודאי שני הפירושים אמת.

[גמרנו תקופת בין הזמנים לשם מנוחה והתחדשות, יתכן שנחנו קצת יותר מהצורך, וזה הזמן לעצור ולחשוב עד כאן דברי יצה"ר, מכאן ואילך דברי היצר הטוב, וגם לחשוב מה בליבו, לאן הגיע ולאן רוצה להגיע].

היא חכמתם ובינתכם

בפרשת ואתחנן (ד' ו') התורה מזהירה לשמור ולעשות את התורה, כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים, אשר ישמעון את כל החוקים האלה ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה.

וממשיכה התורה איך כל העמים יראו שישראל עם חכם ונבון, ע"י שתי הוכחות, א' כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו כה' אלוקינו בכל קראנו אליו, דהיינו שה' מקבל תמיד את תפילתנו, ועוד רא' ומי גוי גדול אשר לו חוקים ומשפטים צדיקים ככל התורה הזאת וגו'.

יוצא שהמעלות של כלל ישראל הם שיש להם כוח תפילה, וכוח התורה, וזה מוכיח שישראל הם עם חכם ונבון. כנראה כי מי שלא חכם ונבון, לא יתפלל כמו שצריך ולא ילמד תורה כמו שצריך.

וכבר העיר הגרי"ז מבריסק (עה"ת) דהרי גם לאומות העולם יש אפשרות להתפלל, כמו שמצינו בנינוה, וכן שלמה המלך התפלל וגם אל הנכרי אשר לא מעמך ישראל הוא וגו', ובישע"י כתוב כי ביתי בית תפילה יקרא לכל העמים, וא"כ למה בפסוק כאן מבואר שזה מיוחד רק לעם היהודי.

ותירץ הגרי"ז ב' תירוצים, תירוץ ראשון דבגמ' ר"ה (י"ח) כתוב שהפסוק הזה דבכל קראנו הוא מדבר בתפילת ציבור, וציבור שייך רק בישראל דציבור של גוים לא נחשב ציבור, ורק לישראלים יש המעלה של תפילת ציבור.

ותירוץ שני תירץ הרב מבריסק, דהמעלה של י"ג מדות שאינם חוזרות ריקם זה רק בישראל שעליהם נאמר הנה אנכי כרת ברית נגד כל עמך אעשה נפלאות, אבל בשאר האומות אין ברית והבטחה שלא יחזור ריקם.

ויוצא שצריך להתחיל בישיבה את זמן אלול והימים הנוראים המתקרבים, עם חיזוק גדול בכמה מעלות מעלת כוח תפילה בציבור עם מעלת י"ג מדות, וכוח לימוד התורה.

בגמ' מנחות (מ"ג ב') תניא היה רבי מאיר אומר חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, שנאמר (דברים י') ועתה ישראל מה ה' אלוקיך דורש מעמך, רש"י מפרש שקוראים את התיבה מה כאילו כתוב מאה, ובתוס' יש עוד פירושים איך מרמזו כאן מאה. וכן בבעל הטורים יש עוד פירוש היכן רמזו ק' ברכות.

ובמהרש"א מפרש דהנה הגמ' פריך בברכות ל"ג ב' ועוד כמה מקומות, על הפסוק מה ה' אלוקך דורש ממך כי אם ליראה, אטו יראה מילתא זוטרתא היא, ומכוח קושיא זה פירש רבי מאיר שהכונה שהקב"ה רוצה שיברך בכל יום מאה ברכות שזה כבר לא מילתא זוטרתא, וכמובן לברך בכוונה הראויה.

ודין זה מובא בשו"ע סי' מ"ו (סעיף ג') דחייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום והביא הטור הטעם בשם רב נטרונאי גאון, שדוד המלך תיקן לומר את זה בכל יום כי היה מגיפה ומתו בכל יום מאה נפשות מישראל, וזה עצר את המגיפה.

והנה יש במשנה ברורה ובפוסקים את החשבון איך כל יהודי יכול להספיק בדרך כלל לברך מאה ברכות ביום, אבל לכאורה צריך להבין איך ולמה אמירת המאה ברכות גורם שלא ימותו כל יום מאה נפשות, האם זה סתם סגולה. וצריך לומר כיון שכתוב בפסוק ועתה ישראל מה ה' אלוקיך דורש מעמך כי אם ליראה את ה' אלוקיך, והפסוק הזה מרמז על מאה ברכות, א"כ יוצא שאמירת מאה ברכות צריכה להביא לידי יראת שמים ואמונה. וכשאדם שרוי ביר"ש ואמונה הוא מבורך, כמו שהפסוק שם ממשיך ללכת בכל דרכיו, ולאחבה אותו וכו', לשמור את מצות ה' ואת חוקותיו אשר אנכי מצוך היום, לטוב לך, וא"כ יש לו ברכה שיהי' לו טוב.

ולכאורה למה דוקא מאה, ואולי כי מאה ברכות מקיפות את כל הסדר היום של האדם, כשמשכים בבוקר הוא מודה בברכות השחר על כל מה שמסוגל לעשות, פוקח עורים, זוקף כפופים, מכין מצעדי גבר וכו', ואח"כ במשך היום הוא מתפלל ג' תפילות של שמונה עשרה ומבקש על כל מה שיצטרך, ואח"כ על כל מה שאוכל במשך היום יש ברכות הנהנין, ונמצא שמבוקר עד ערב הוא מברך ברכות שמביאות אותו לידי אמונה, וע"י שמוקף אמונה וירא"ש בכל היום ודאי זוכה לשמירה כמו שכתוב רצון ידאיו יעשה, ואת שועתם ישמע ויושיעם.

ולפי"ז אין כל כך ענין שיאמר בבוקר את כל המאה ברכות, אלא שיאמר את זה לאורך שעות היום. ובגמ' ברכות (י' ע"א) מביאה פסוקים שמוכיחים שדוד המלך אמר שירה לאורך כל החיים שלו, על כל אחד מחמש עולמות ותקופות בחיים שעברו עליו, דר במעי אמו ואמר שירה, יצא לאויר העולם ונסתכל בכוכבים ומזלות ואמר שירה, ינק משדי אמו ואמר שירה, ראה במפלתן של רשעים ואמר שירה, נסתכל ביום המיתה ואמר שירה. אנחנו רואים שצדיקים כל החיים מודים לה', ונעשים עי"ז איש שכל גופו ומהותו אמונה ויראת שמים (א' שטיק אמונה).

וכן לגבי לימוד התורה ככל שיעסוק יותר בתורה יהי' כל גופו תורה, ובסוף מסכת חגיגה איתא א"ר אבהו א"ר אלעזר תלמידי חכמים אין אור של גיהנום שולטת בהם, ק"ו מסלמנדרא, ומה סלמנדרא שתולדת אש היא, הסך מדמה אין אור שולטת בו, תלמידי חכמים שכל גופן אש, דכתיב הלא כה דברי כאש נאום ה', על אחת כמה וכמה, ולכאורה אין מובן מה ההוכחה מהפסוק, הרי הפסוק כה דברי כאש מדבר על הקב"ה, שדברי הקב"ה הם כאש ולא על ת"ח, אלא משמע שת"ח שעוסק בתורה נחשב שכל גופו אש של תורה, הוא גוף ומהות של תורה.

ואיך מגיעים לכזו מדרגה שכל גופו תורה, אולי לפי מש"כ התוס' בסוטה דף כ"א א' דסתם ת"ח תורתו אומנותו ועוסק בה ומהרהר בה כל שעה, ואינו הולך ד' אמות בלא תורה.

אחד כזה שמברך מאה ברכות ומודה לה' כל היום, ולומד תורה כל היום, כל גופו גוש של תורה ויר"ש (א' שטיק תורה א' שטיק אמונה).

והנה אם מפסיק את הרציפות של התורה כתוב בגמ' ע"ז ג' ב' וכן בחגיגה י"ב ב', אמר ר' לוי כל הפוסק בדברי תורה ועוסק בדברי שיחה מאכילין אותו גחלי רתמים, שנאמר הקוטפים מלוח עלי שיח ושורש רתמים לחמם, דהיינו שקוטפים ומפסיקים את מלוח, שדברי תורה נמשלים למלוח, ומפסיקים כדי לשוח שיחה בטילה, אז שורש רתמים לחמם.

והנה במסכת אבות פ"ג מ"ז כתוב שהפוסק ממשנתו הרי זה מתחייב בנפשו, אבל כאן הגמ' מזכירה לא סתם שיתחייב בנפשו, אלא מאכילין אותו גחלי רתמים, ומסתמא יש בזה איזה רמז, ויתכן משום דפירוש גחלי רתמים מפרש רש"י (בתהלים כ"ב עפ"י הירושלמי פ"ח ה"א, וכן ברד"ק שם), שגחלים אלו הם חמים מאוד ולא נכבים לזמן רב, וגם כשנראה מבחוץ שהם כבר נכבו, מבפנים עדיין יש אש בוערת).

ולפי"ז כונת הגמ' דגם הת"ח שכל גופו אש, ויפסיק מלימודו יהי' כגחלי רתמים, שבפנים עדיין יש אש וצריך לנפח ולעורר מחדש את אש התורה שהגחלת תהיה שלהבת. ומאכילין אותו גחלי רתמים, שזה מצד אחד עונש ומצד שני יש תקוה ואפשרות להתחדש, גם אם בתקופת בין הזמנים הי' קצת פחות אש התורה אבל מ"מ יהיה כמו גחלי רתמים שאין האש נכבה לגמרי, אלא מנפחים את זה וחוזר ומתעורר, ויעזור ה' שיתקיים בנו השיבנו אבינו לתורתך. ונזכה לחיות חיים נצחיים אמיתיים. ונכתב ונחתם לשנה טובה ברוחניות וגשמיות.

י"ל ע"י מאסף הגיליונות 'אוצר הפרשה'

לקבלת הקובץ המלא: a169258235@gmail.com

דעת אמת

שיחת מרן הג"ר שלמה אנגלנדר שליט"א
ראש ישיבת בית שמעיה

"כדי שתמליכוני עליכם"

שיחת פתיחת זמן אלול

"כדי שתמליכוני עליכם"

איתא במס' ר"ה (טז). "אמרו לפני בר"ה מלכיות כדי שתמליכוני עליכם", אמירת המלכויות זוהי חובת היום של ר"ה.

ולכאורה יש להבין מהי מהות ההמלכה שאנו צריכים להמליך את הקב"ה, והרי הקב"ה מלך כבר בטרם כל יציר נברא.

קבלת המלכויות פירושו, שאנו נדע שכל מה שיש לנו זה רק מהקב"ה, בדרך כלל ההרגשה הטבעית של הבנ"א היא, שחושב שהוא חי ונושם כי גם אתמול היה כך, וכן כשאדם קם בבוקר והולך ברגליו פשוט לו שהולך כי גם אתמול הלך בהם, **חובת ההמלכה היא שאנו לא נסתכל בצורה כזאת אלא נייחס את כל מה שיש לנו לקב"ה**, את החיים והכח ללכת, וכן כל שאר הדברים.

גזירת הגיוס

בתקופה האחרונה קם שלטון הערב רב וגזר גזירה על עולם הישיבות – גזירת הגיוס, ורוצה שבני הישיבות יפסיקו מלימוד התורה, ולכאוי צריך להבין הרי רצון ה' הוא שנקיים את רצונו ונלמד את התורה, וא"כ מדוע קמה עלינו – על בני התורה גזירה כזאת שרוצה להפריע לנו ללמוד את התורה ושלא נקיים יותר את רצון הקב"ה.

והנה, ר' ירוחם בדעת חכמה ומוסר (ח"ב עמ' ריד) כותב **"כל הגזירות שגזרו על מצוות הוא באמת נטילתן של המצוות**, שהמצוות נטלו מישראל וכו', כל גזירה הנגזרת צריך לידע שהיא באמת נטילת המצווה, **שהחטא גרם שהמצווה תנטל, וזוהי סיבת מקור הגזירה**", ר' ירוחם מלמד אותנו שכל הגזירות שבאות על עמ"י אינן באות בלא טעם, וכן הגזירה שיש כיום על בני התורה אין לנו להסתכל עליה שהיא גזירה שנעשתה ע"י שלטון הערב רב, אלא זה גזירה שהקב"ה עשה לנו, וזה משום שכל המצוות ניתנו לנו בהר סיני והקב"ה נותן לנו סייעתא דשמיא מיוחדת שנוכל לעמוד בשמירת כל מצווה ומצווה, ברם, כשאנו לא עומדים ושומרים על המצווה במידה שהקב"ה דורש מאיתנו הקב"ה נוטל את הס"ד שהיה לנו בקיום של אותה מצווה, ולכן כיום שיש גזירה על לימוד התורה, אנו צריכים ללמוד מכך איך להתחזק יותר בלימוד התורה ועי"ז נזכה שהס"ד של קיום מצווה זו תחזור אלינו.

יום הזיכרון

בתחילת כל שנה בחודש תשרי קבעה לנו התורה מערכת מועדים – ר"ה, עשי"ת, יוה"כ, סוכות ושמיני עצרת, שבלעדיהם כל יהודי אינו יכול להתחיל את השנה החדשה, והקדמונים קבעו לנו חודש שלם – את חודש אלול בשביל שנתכונן בו לקראת ימי החגים, ועי"י ההכנה שנכין את עצמנו בחודש זה נבוא מוכנים לאותם הימים.

ראש השנה נקרא **"יום הזיכרון"** וכמו שאנו אומרים בתפילת ר"ה, אין הפשט ב"זיכרון" שהקב"ה שוכח וראש השנה נועד להזכיר, כי זה פשוט שהקב"ה לא שוכח כי אין שכחה מלפני כסא כבודך, אלא זיכרון נקרא בלשון תורה מלש' פקידה וכמו שאומרים בתפילה "זוכרנו ה' אלוקינו בו לטובה ופקדנו בו לברכה", ובראש השנה אנו מבקשים מהקב"ה שיפקוד אותנו לטובה, ונבאר.

"ופקדנו בו לברכה"

טבע האדם שכאשר רואה מישהו שמת או שחלה, רח"ל, מסתכל עי"ז כעונש, וכשמתפלל לקב"ה שלא יארע לו זאת מתפלל שאליו לא יגיע כאותו העונש שהיה לחבירו, אך יש לנו לדעת שהסתכלות זו אינה נכונה, דהנה כת' "ארץ אשר וכו' עיני ה' אלוקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה", "רשית" כתיב בלא האות א', מלשון רש, ללמדך שאנו בר"ה לא מוחזקים בחיים שהיו לנו עד עתה, ולא בבריאות ובפרנסה שלנו, אלא **אנו באים בר"ה ואומרים לקב"ה שעתה אין לנו כלום, ומבקשים לפניו שיפקוד אותנו לטובה**, ויביא עלינו שנה טובה.

כשאדם חלה באמצע השנה אין זה מוגדר שקיבל עונש, אלא זה נחשב שקיבל בר"ה מתנה של בריאות שלא נהיה חולה עד לאותו הזמן, וכן כשאדם העני באמצע השנה אין זה נחשב כעונש, אלא זה נחשב שקיבל בר"ה מתנה של פרנסה למשך זמן מסוים ומאותו זמן ואילך לא קיבל, וזה הפירוש במה שאנו אומרים בתפילה **"כדלים וכרשים דפקנו דלתיד"** – שבר"ה אנו באים לקב"ה כדלים כי אין אנו מוחזקים בחיים שלנו ומבקשים שיתן לנו מחדש חיים ובריאות לשנה הבאה, וזה הפשט במה שנקרא ר"ה יום הזיכרון שהוא יום פקידה וחלוקה של נתינת חיים מחדש, וכן ביום זה מתחלק הבריאות והפרנסה שתהיה לאדם וכל שאר דברים אחרים כי אין אנו מוחזקים בכל מה שהיה לנו עד עתה.

ר' ירוחם הביא ליסוד זה כמה וכמה דוגמאות מגזירות שונות שהיו במהלך השנים, בזמן החפץ חיים הייתה גזירה, שאסור על המלמדים בחידר ללמד תורה אלא א"כ הייתה להם תעודה ממשלתית שהם יודעים את השפה הפולנית, ואם לא הייתה להם את התעודה הזאת היה אסור להם ללמד תורה, וביאר, שהגזירה הזאת באה כי היה להם זלזול בחינוך הילדים שלא כל חינוכם היה קודש לה', ולכן הקב"ה נטל את הסיעתא דשמיא של מצווה זו, ואילו היו נזהרים בחינוך הילדים לא הייתה קמה הגזירה הזאת, וכן בפולניא הייתה גזירה שאסור לשחוט שחיטה כשרה, אין לנו להביט על גזירה זו כגזירה אנטישמית, כי סיבת הגזירה הוא שרוצים ח"ו להפשיט אותנו ממצווה של קדושה, שמצוות השחיטה עוזבת ומסתלקת מאיתנו, וכל זמן שהיו ישראל מתחזקים בשחיטה לא באו גזירות על השחיטה, ורק באותו זמן שהתרשלו במצוות השחיטה קמה גזירה זו.

לצערנו יש היום משפטים הנשמעים ברחוב שהם אפיקורסות ממש, אנשים ששוכחים שהקב"ה מנהיג את העולם והוא הגוזר גזירות עלינו כמו שנאמר "הוי אשור שבט אפ"י" – ותולים את הגזירה בידי אדם, ועיקר עיסוקינו צריך להיות בביטול סיבת הגזירה משמים, **בוודאי שיש חובת "השתדלות" אבל כמו כל השתדלות – שאין השתדלות מועיל אלא שההשתדלות מוכרח** (כלשון המסילת ישרים), ופשוט וברור שכמו כל השתדלות אסור לעשות השתדלות שנוגדת את הדין ולכן אין מקום למעשי אלימות אשר הגדירם החזו"א כ"זמורת זר במחננו".

פעם הייתה קבוצה שרצתה להילחם באנשים שחיללו שבת בירושלים, ולמחרת ביום ראשון קמו ושרפו להם רכבים, ואמר עליהם החזו"א "האלימות זמורת זר במחננו פרי ביאושים של המפלגות החילוניות" – שהשתמשו ב"אלימות" שהיא דבר כ"פרי ביאושים" – מידה שלא מתאימה כלל לבן תורה להשתמש בה, ולקחו אותה כמו זמורה של עץ אחד שמרכיבים אותה בעץ אחר, **וכך לקחו את המידה הרעה הזאת מהמפלגות החילוניות והרכיבו אותה לתוך מחננו**, וודאי שאין להשתמש בסוג ההשתדלות זו.

"כי על כן באו בצל קורת"י"

בזמן הח"ח הייתה גזירה שכל בני הישיבות צריכים ללכת שנה שלימה לשרת בצבא הפולני, הח"ח התפלל שתתבטל הגזירה, ואחרי שהתפלל בא לישיבה ואמר להם שהתורה לימדה אותנו איך להינצל מהגזירות, דהנה כשבאו המלאכים לביתו של לוט, באו אנשי סדום והקיפו את הבית שלו, ואמרו לו שיוציא את האנשים, אמר להם לוט שאינו יכול להוציא אותם "כי על כן באו בצל קורת"י" (בראשית יט, ח), אמר הח"ח שהתורה כתבה כאן עצה איך להינצל מן הגזירות, שכשאדם בא להיות תחת צל קורתו של האחר, הוא דואג לשמור עליו, כך גם אם נבוא תחת צל קורתו של הקב"ה על אחת כמה וכמה שהוא ישמור עלינו ויגאל אותנו מצרותינו.

יסוד זה הוא פשט במשנה בפרקי אבות (פ"ג מ"ה) "ר' נחוניא בן הקנה אומר **כל המקבל עליו עול תורה מעבירין עליו עול מלכות ועול דרך ארץ**", וצריך להבין מה הפירוש המקבל עליו עול תורה.

ויבואר, דהנה איתא במס' ע"ז (ה:) **"לעולם ישים אדם עצמו על דברי תורה כשור לעול וכחמור למשא"**, וביאר הח"ח בסיפרו שם עולם (פ"י) ששור לעול פירושו שהשור חורש באדמה פעם, פעמיים, ומעמיק לחפור בה ולהכשיר אותה לזריעה, ואחרי שזרעו בה והתבואה גדלה מביאים את החמור שישא את התבואה שגדלה באדמה, וכך גם בלימוד התורה, בתחילה צריך ללומדה כשור לעול שמתאמץ להבין אותה בעומק העיון והמחשבה, ואחרי שזוכה ללומדה ולהבינה מצווה עליו לישא את התורה כחמור למשא על ידי שיחזור עליה כמה וכמה פעמים, וזה הכוונה בדברי חז"ל **"עול תורה"** דכיוון שקיבל על עצמו ללמוד את התורה בצורה כזאת זוכה להיכנס תחת צילו של הקב"ה, וע"י זה מעבירים מעליו עול מלכות ועול דרך ארץ.

ומכיוון שכעת יש גזירה על מצוות תלמוד תורה, זאת אומרת שיש לקב"ה תביעה על לימוד התורה שלנו, האם למדנו אותה בעיון ובמחשבה, והאם ניצלנו גם את הימי שישי ושבת ולא התנהגנו במנהגי הבליונות, **ולכן מה שמוטל עלינו ובפרט בחודש זה – חודש אלול שהוא חודש שבו אנחנו מכינים את עצמנו לר"ה ולשאר החגים, הוא להקדיש מאמץ ומחשבה איך נמליך את הקב"ה עלינו**, וזה על ידי שנדע שכל מה שיש לנו וכל מה שיהיה לנו הוא רק לפי מה שהקב"ה גזר ויגזור עלינו, והוא יגזור עלינו רק כפי איך שאנחנו נהיה ראויים ע"י שמירת המצוות, שאם נשמור על המצוות כראוי – הקב"ה יתן לנו סיעתא דשמיא שנוכל לקיימם בדרך טובה ובלא גזירות שיפריעו לנו מלקיימם.

חיזוק בזמן הגזירה

זכינו שבישיבתנו למעלה משמונים בחורים זכו להבחן בר"ח אלול בעיון [ל"ג סוגיות] ובבקיאות [קכ"ב דפים] על כל מסכת יבמות, זו הכנה אמיתית של קבלת המלכויות, שאנו ממליכים את הקב"ה עלינו ע"י שאנו לומדים ומתאמצים לדעת את תורתו, **וכך מוטל עלינו לעשות גם על מסכת גיטין שנקבל על עצמנו עול תורה ללומדה כשור לעול, ולבסוף להבחן על כל המסכת וכדוגמת חמור למשא, משום שזאת שעת גזירה ובשעת גזירה יש להתחזק יותר בדבר שהגזירה באה עליה**, וע"י שנתחזק בזה נוכל להיות מוגדרים שבאנו לצל קורתו של הקב"ה, וודאי שאם נגיע לדרגה זו הקב"ה יתן לנו ס"ד שנוכל ללמוד את התורה בלא גזירות וקשיים אחרים, וכשנגיע לר"ה ונאמר "אבינו מלכנו חדש עלינו שנה טובה" שפירושו **"אבינו"** – שהקב"ה הוא אבא שלנו ורוצה שיהיה לנו טוב, **"מלכנו"** – שכיוון שהוא מלך יש ביכולתו לעזור לנו, **"חדש עלינו שנה טובה"** – כיוון שנקבל על עצמנו עול תורה הקב"ה ירחם עלינו ויחדש עלינו שנה טובה בלא גזירות שיפריעו לנו ללמוד את התורה, אכ"י.

בפיעתא דשמיא

פרורים משולחן גבוה

משולחנו של רבנו ראש הישיבה הגאון רבי זאב ברלין זצלה"ה

גליון כ"ה – פרשת כי תצא תשפ"ה

~~~

אם קטן יכול ללבוש כלאים בציצית

ל"ת כיון דבפועל אין עליו חיוב לקיים המצוה, והיינו דזה פשוט דאין הקיום מ"ע דוחה ל"ת רק החיוב, וא"כ בנשים פשוט דאין יכולות ללבוש בגד כלאים בציצית, ולפ"ז י"ל דגם קטן כיון דאינו מחויב לא יוכל ללבוש, ואפי' אי נימא דיש עליו מצוות חינוך או דהמצוה על האב י"ל דגם בזה לא ידחה הל"ת דכלאים, וצ"ע.

ולענין אם קטן כשעושה מצווה אם יש לו קיום מצוה, יעוי' בחידושי רבנו חיים הלוי הל' קרבן פסח, ועי' בקה"י יבמות (סי' כ"ו).

ומרן הגר"ח קניבסקי זללה"ה כתב דא"כ [דקטן שאינו מחויב בציצית לא יוכל ללבוש] עד שנתמלא זקנו לא יוכל ללבוש, והוא תמוה דכמו שאין מצווה על ציצית אין מצווה על כלאים, ועי' פסחים (פ"ח. תד"ה שה).

הערת מרן הגר"ד לנדו שליט"א [על הערת מרן הגר"ח דהקטן גם אינו מצווה על הכלאים] הרי הנדון הוא אי שרי להלבישו דאיכא לאו דלא תאכילום על המלביש. אך שפיר מיייתי על זה התוס' בפסחים פח. אמנם יעוין באחיעזר (ח"ג סי' פ"א ו'), ועיי"ש מש"כ מד' האחרונים לענין לטמא כהן קטן לקרובים ועוד. ויל"ע בפלוגתא דרשב"א וריטב"א [החדש] נדה ס"א לענין אי איכא לא תאכילום במת, ודוק שם בלשון הריטב"א ונפ"מ לנידון דידן לכאוי'.

ספק מוציא שם רע אמאי מותר לגרשה

מנערה בתולה ה"ט) מספק לקולא וכתב הר"ז פטור וכו' וכל הפטור אם רצה לגרש יגרש.

ויש לעיין דאף דהר"מ ס"ל דהדין דלא יוכל לשלחה תלוי בדין הקנס והמלקות ולכך כשאין קנס ומלקות יכול לגרש, אבל כאן שהוא ספקא דדינא אף דעל הממון צריך להכריע דספק ממונא לקולא לנתבע וכן

"גדילים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך" (כ"ב, י"ב)

ובגמ' ילפי' דאיסור כלאים נדחה מפני העשה של ציצית, ומכאן למדו (יבמות ד') לכל עשה דוחה ל"ת מדאמרה תורה לעשות ציצית מחוטי תכלת לבגד של פשתן.

ויש לעיין דלכאוי' כל הדין הוא רק משום ד"מחויב" בהעשה כשלכש ד' כנפות, ויל"ע בקטן שאינו מחויב אם מותר להלבישו בגד פשתן עם חוט תכלת דהא אינו מצווה על הציצית, או דלא מצינו דבר שהותר לגדול ונאסר לקטן?

(ועי' בזכר יצחק בסוף הספר בהוספות ומילואים)

ויש לומר דהנה הראב"ד כתב בריש תו"כ (הו"ד בקוב"ש סוף קדושין) דלמ"ד נשים סומכות רשות אפי' סמיכה גדולה מותרת בנשים שכך נתנה תורה לאנשים חובה ולנשים רשות והנשים דומיא דאנשים לכל מ"ע שהזמ"ג אעפ"י שיש בה איסור תורה של תכלת לנשים וכו', ומבואר דא"צ חיוב מ"ע כדי לדחות כלאים וסגי בקיום המ"ע, ועי' בקוב"ש כתובות (אות רנ"א) דכ' דקטן עדיף מאשה בזה, ע"ש.

ואכן יעוי' בקובץ הערות (סי' ס"ט סק"ט) דכתב בשם הגר"ח דכל שאין עליו חיוב בפועל לקיים המצווה [כגון סדין בציצית דרבנן פטרוהו מציצית] אין עשה דוחה

"ולו תהיה לאשה לא יוכל לשלחה" (כ"ב, י"ט)

הנה כל המוציא ש"ר חייב מלקות וקנס ויש עליו מ"ע ולו תהיה לאשה לא יוכל לשלחה, ובכתובות מ"ו בעי ר' אשי הוציא ש"ר על נישואין ראשונים [דנשאה וגרשה וחזר ונשאה והוציא ש"ר על נישואין הראשונים] מהו, ולא נפשטה הבעיה בגמ', ופסק הרמב"ם (פ"ג

למלקות אי אפשר להלקות על הספק כי מלקות במקום מיתה עומדת, אבל לגרש איך יכול לגרשה והא ספיקא דאורייתא לחומרא וצריך לחוש להצד שיש עליו איסור מוציא ש"ר ואסור לגרשה כל ימיו, ואמאי אם רצה לגרש יגרש? (מל"מ פ"ג נערה בתולה ה"ט)

ויש לתרץ דספק אסורא לחומרא וספק ממונא לקולא אין תלוי בדוקא אם הוי דין ממון או דין אסור, דהא אף בספק של שארה לא יגרע אם יהיה ספק בזה אף דיש בזה לאו יהיה הדין ספק לקולא, משום דמה שתלוי בתביעת חבירו עליו ואי אמרה לא בעינא ליכא לעשה כלל אז דיינינן דכל המצוה באה כתוצאה מזכות שיש לחברו עליו, והראיה דיכול למחול ולא יהיה מ"ע, בזה נאמרה ההלכה ספקא דממונא לקולא.

וכן במ"ע של ולו תהיה לאשה כיון דאי אמרה לא בעינא ליכא לעשה כלל, א"כ הרי זה מזכותי האשה

לתבוע שיחזיקנה תחתיו לאשה, ולכך בספיקו הרי זה כמו כל ספק ממונא דהספק הוא אם יש להאשה זכות תביעה עליו שלא יגרשנה או לא דספקו לקולא, דכל מה שתלוי בזכות תביעה של אחרים עליו הרי זה בכלל המוציא מחבירו עליו הראיה. (אחיעזר ח"ג סי' פ"ב סק"ז)

הערת מרן הגר"ד לנזו שליט"א ויש לעי' במ"ע ביומו תתן שכרו [ולאו דלא תלין ולא תבוא] בספק, ועי' אהבת חסד (פ"ט נתיב החסד ס"ק ז') דנקט בפשיטות דדנין בו ספק לחומרא ויעו"ש.

ובעיקר הדבר דהלוא דלא תהיה לאשה הוי מזכותי האשה, יעו"י באב"מ סי' כ"ח סוס"ק ס' אי מצות ולא תהיה לאשה הוה מחמת שעבודה, ויעו"ש הנידון [ויל"ע ברשב"א נדרים דמייתי שם].

מי שנמצא במקום המטונף וחוא אנוס אם יכול לקרוא ק"ש

אלא דבעיקר דברי היד אליהו, יעו"ש שכתב עוד דאפשר דבכה"ג שהוא אנוס כגון בבית הסוהר ליכא לעשה כלל, דהא לא אסרה תורה שלא לקרות ק"ש במקום המטונף, אלא עיקר המצוה להיות "מחניך" ר"ל מקום שאתה קורא דבר שבקדושה קדוש וטהור ואין עיקר המצוה רק אם אפשר לקיימה אבל במקום דלא אפשר לקיימה ליכא חיוב כלל, ודמיא לדברי המרדכי לגבי ציצית [והובא בשו"ע או"ח סי"ג].

ובעמק ברכה חולק עליו דיש כאן איסור עשה לדבר בד"ת במקום המטונף, דאם לא כן למה לא ירהרר כשהולך בדרך והא אנוס הוא ולא יוכל להשלים מצוה שעליו לעשותה לאח"ז, וכן נימא אתי עשה דרבים ודחי עשה דיחיד, וע"כ דהוי איסור לדבר דבר שבקדושה במקום המטונף ע"ש, ואף דפשטות הדברים נראים כן מ"מ אי"ז מוכרח מכח קושיא הנ"ל דאפ"ל דלא נצטוה בת"ת באותו מקום ולכן ל"ש בו עשה דרבים וכמש"כ לעיל, וכן ל"ש לומר סברא דאנוס לגבי ק"ש, ודו"ק.

אמנם בעיקר ד' היד אליהו צ"ע דאם הבאור במחניך קדוש דלא בא לאסור ד"ת במקום המטונף אלא קיום דין דבמחנה ר"ל במקום שמדברים ד"ת צריך שיהיה מקודש והוא קיום דין על המחנה ולא איסור על ת"ת, א"כ למה לא הוי עשה דרבים דבשלמא אם זה דין על הלומד תורה שלא ילמד במקום המטונף יש לדון דזה מקרי עשה דיחיד אבל אם זה דין לקדש המחנה הוי עשה דרבים ולא דיחיד דאי"ז דין על הלומד בלבד, וא"כ ב' הסברות סותרות זו את זו, וצ"ע.

ומרן הגר"ח קניבסקי זללה"ה כתב הרי מבואר בברכות (כ"ד:) שעובר על כי דבר ה' בזה [וצ"ע].

"והיה מחניך קדוש" (כ"ג, ט"ז)

ובברכות (כ"ד) איתא, דבכל מקום מותר להרהר בד"ת חוץ מבית המרחץ ובית הכסא וכדתינא היה מהלך מבואות המטונפות לא יקרא ק"ש וכו'.

ובס' יד אליהו (להגר"א מקאליש) כתב לחדש דאדם שהיה בבית האסורים והיה המקום מטונף ואינו יכול לצאת לקרא ק"ש מותר לו לקרא ק"ש במקום המטונף דאתי עשה דק"ש דהוי עשה דרבים ודחי עשה דיחיד דוהיה מחניך קדוש.

ויש לעיין למה אסור להרהר בד"ת כשמהלך במבואות המטונפים הא מ"ע דת"ת הוא מצוה חיובית כל רגע ורגע [וכמש"כ הגר"א בשנו"א במס' פאה בשם הירושלמי] ואין לה תשלומין, וא"כ באותה שעה שמהלך נימא אתי עשה דרבים דת"ת ודחי עשה דמחניך קדוש?

ויש לתרץ די"ל דמחניך קדוש הוא איסור עשה שאסרה תורה לומר דברי קדושה במקום המטונף ולא שייך שיבא עשה דרבים וידחה עשה דיחיד דהתורה אסרה וצותה לא לדבר בדבר שבקדושה במבואות המטונפים ומה שייך בזה דחיה, ולפי"ז ליתיה לדינא דהיד אליהו וגם במי שנמצא בבית האסורים אין יכול לקרוא ק"ש. (עמק ברכה)

ויש לתרץ עוד וליישב דברי היד אליהו, דכל מ"ע של ת"ת היא במקום שנצטוה והותר לו ללמוד ובמקום שאסור להרהר בד"ת לא נצטוינו כלל במ"ע זו, וא"כ כל זה במצות ת"ת אבל בק"ש שהיא חובת גברא לקרוא ק"ש ב' פעמים בכל יום והוא נמצא במקום שלא יוכל לקיים המצוה בזה י"ל דיבא עשה דרבים וידחה עשה דיחיד.

פניני חכמה ומוסר

מכתבי הגאון הגדול רבי ישראל סוקל זצוק"ל

פרשת כי תצא תשפ"ה

גיליון 73

מאמר חיזוק שכתב רבנו זצוק"ל: "המתיקות בעמלה של תורה"

רבש"ע גלוי וידוע לפניך שיגעתי בעשר אצבעות בתורה ולא נהניתי אפילו באצבע קטנה וכו', [וע"ש במהרש"א שביאר מהו ענין אצבעותיו דווקא], אבל עכ"פ הא מיהא מבואר בגמ' שמשום שלא נהניתי בגופי מעוה"ז ע"כ שפיר יכולתי לעמול בגופי בתורה!

והנה זכיתי לשמוע מהגה"צ רבי זאב אידלמן זצ"ל סיפור נורא על רבינו המשגיח מפוניבז' רבי יחזקאל לווינסטיין זצוק"ל כמה ימים קודם פטירתו, והי' הגה"צ רבי זאב במחיצתו ואמר המשגיח בהאי לישנא, אני הולך עתה לפני ב"ד של מעלה ואין לי מה לומר שם... אך דבר אחד אוכל לומר שלא נהניתי מעוה"ז אפילו באצבע קטנה...! ולכשתמצי לומר ביטא המשגיח זצ"ל את סוד עלייתו העצומה במשפט זה.

ולפ"ז מבואר שפיר מה שהחמיר כ"כ הירושלמי בהא שמשכח הבן סורר ומורה תלמודו, כי סיבת השכחה היא משום שאין לו שום עריבות ומתיקות התורה ועי"ז ממילא ירד בכל עבודת ה'.

והנה נמצינו למדים שמתיקות התורה היא יסוד גדול לגדלות בתורה בפרט ולעבודת ד' בכלל, ועוד למדנו שכדי לזכות למתיקות התורה צריך להתרחק כמה שיותר שלא ירגיש מתיקות בעניני עוה"ז!

בחטא העגל הייתה תביעה על הערבות בחטא, ותיקונו ע"י עריבות ושמחה בהקב"ה במועדים

ד. ומצינו עוד יסוד זה במעשה העגל שהנה אף ששמע משה רבינו מפי הקב"ה שעשו העגל עדיין לא שיבר הלוחות, ורק כשקרב אל המחנה וראה את העגל והמחולות, אז ויחר אף משה וישלך מידי את הלוחות וישבר אותם וכו', והדברים צ"ב מה נחתדש לו כשראה את העגל והלא אף קודם שמע מהקב"ה כן, אכן בספורנו שם ביאר דבר זה בקצרה שמה שנוסף לו הוא שראה את העגל ומחולות, והיינו כשראה שהיו שמחים בקלקול שעשו בזה התקצף ונואש שיוכל לתקן המעוות באופן שיחזרו לתמותם והיו ראויים לאותן לוחות ע"ש, ומתבאר שדווקא כשראה את שמחתם ברעה וכמה נהנים מהחטא אז הבין שכבר לא יוכלו לתקן במצב זה.

וע"כ מצינו גם לצד הטוב בספורנו בסוף פ' משפטים על הפס' שלש רגלים תחוג לי וכו' וז"ל כענין ישמח ישראל בעושייו על הפך ויראו את העגל ומחולות ע"ש, והיינו שדקדק בפס' תחוג לי ששמחת המועדים תהי' לשמוח בקב"ה וזהו התיקון על מה שהי' בעגל ששמחו בחטא.

מן הרב מפוניבז' בליל יוכ"פ דיבר על מתיקות התורה

והנה רבינו הרב מפוניבז' זצ"ל הי' מנהגו לדבר דברי התעוררות בישיבה בליל יוה"כ אחרי כל נדרי, והי' רגיל לספר את המעשה על ה"שפת אמת" שהי'

האגלי טל בהקדמה) והוא זוכר אותן היטב היטב, וכך אמר דוד המלך ע"ה בחוקותיך אשתעשע לא אשכח דבריך, והיינו מכיון שדברי תורה הם שעשועים ושמחה בשבילי ע"כ לא אשכח דבריך! (וכן פירש הרד"ק שם).

ובאמת נראה שמה שרואים אנו אצל גדולי ישראל שזוכרים כל כך את כל התורה כולה והוא דבר שאינו אפשרי באופן טבעי, ונראה שחלק מהסיבה הוא שכיון שד"ת כל כך חביבים וערבים עליהם ממילא הם זוכרים כל דבר ואינם שוכחים!

וידוע בשם הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל שאמר כן על המדרש בפ' כי תשא על הפס' ויתן אל משה ככלותו לדבר אתו בהר סיני וכו', ואחז"ל שכל ד"ת שאינם ערבין על שומעיהן ככלה נוח להן שלא נאמרו, ועוד אחז"ל במדרש (והובאו ברש"י שם בשינוי קצת) מלמד שהי' משה משכח מה שלומד עד שניתנה לו התורה במתנה ככלה, וביאר הגאון רבי אהרן ששני המדרשים קשורים זה לזה והיינו שכיון שהיו ד"ת ערבין על משה ככלה, וזהו כנ"ל שדברי התורה חביבין וערבין אינו משכחן.

[אכן מתבאר כאן עוד שאין זה רק כמשנ"ת שע"י חביבות הדברים עליו אינו שוכח, אלא שע"י השאיפה והצמאון לד"ת זוכה למתנה משמים, והיינו שאז יש לו את הסייעתא דשמיא המיוחדת לא לשכוח את הדברים וכדאיתא בגמ' דלאוקמי גירסא סייעתא מן שמיא היא].

כשיש מתיקות העוה"ז אין משיגים מתיקות התורה

ג. ולפ"ז נראה מבואר היטב בעז"ה שבן סורר ומורה ששקוע בתאוות עוה"ז באכילה ושת"י, וכמו שביארו הרמב"ן והאבן עזרא ושאר הראשונים שבהיותו זולל וסובא שוב לא ידע דרכי השי"ת, והנה דבר פשוט הוא שכמה שקוע הוא בתאוות עוה"ז כך נחסר ממנו התענוג האמיתי של המתיקות בתורה, ומבואר שפיר אמאי בן סורר ומורה משכח תלמודו שהרי ללא עריבות אמיתית בתורה א"א לזכור ד"ת כדבעי.

ומעתה נראה בעז"ה שיבואר לנו גם אמאי החשיבה התורה לירידה כ"כ חמורה במה שמשכח הבן סורר ומורה את תלמודו, כי מה שאינו זוכר את תלמודו הוא משום שחסרה לו מתיקות התורה וכנ"ל, ובלא ערבות התורה אין התורה הק' משפיעה עליו להביאו למוטב (עד כדי כך שמגיע לדרגת בן נח ובשיטתו של הכלי חמדה הנ"ל),

ומצינו כן במדרש והובא בתוס' כתובות [דף ק"ד א'] ד"ה לא נהניתי אפילו באצבע קטנה, וז"ל עד שאדם מתפלל שיכנסו ד"ת לתוך גופו יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו, ומייתי במדרש עובדא דרבי דאיתא בגמ' בכתובות שם שבשעת פטירתו של רבי זקף עשר אצבעותיו כלפי מעלה אמר

רב רי' הירושלמי בן סורר סופו שמשכח תלמודו

א. בסנהדרין [ע"ב א'] תניא ריה"ג אומר וכי מפני שאכל זה תרטימר בשר וכו' אמרה תורה יצא לב"ד ליסקל, אלא הגיעה תורה לסוף דעתו של בן סורר ומורה שסוף מגמר נכסי אביו ומבקש למודו ואינו מוצא ומלסטם וכו', ופירש"י לימודו מה שהורגל בבשר ויין.

אכן בירושלמי איתא (בהל' ז') באופן אחר קצת וז"ל צפה הקב"ה שסוף זה עתיד לגמר נכסי אביו ויושב לו בפרשת דרכים ומקפח את הבריות והורג את הנפשות וסופו לשכח תלמודו. אמרה תורה מוטב שימות זכאי וכו', ומבואר בירושלמי שהדרגה האחרונה בירידתו של הבן סורר היא מה ששוכח את לימוד התורה הק' שלמד, ורבינו הרב מפוניבז' זצ"ל הי' זועק בשיחותיו שמבואר בירו' שזהו הדבר הגרוע ביותר ששוכח את תלמודו!

אמנם הדבר צ"ב אטו באמת הדבר הגרוע ביותר הוא לשכוח את לימודו טפי מכל העבירות החמורות שעושה בן סורר ומורה, ועוד יש להבין היאך קשורה שכחת התורה למעשיו של בן סורר ומורה שהוא זולל וסובא, הלא לכאן' לשכוח את לימודו נובע ממה שלא חוזר על לימודו או שאינו לומד כסדר.

ונראה בעז"ה לבאר אמאי חשבינן לשכחת התורה לדרגת הירידה הגדולה ביותר, דהנה ביאר בס' כלי חמדה (פ' כי תצא אות ד') גדר חדש בחיוב בן סורר ומורה ע"פ דברי הירו' הנ"ל, דבאמת כלל ישראל צריכים להתחייב כבני נח, וכמו שהי' עד מתן תורה ורק דכיון דנזדככו במתן תורה קיבלו דינים אחרים ויש להקל בעונשם, אמנם בבן סורר ומורה שמראה בהנהגתו שאין סיכוי שהמאור שבתורה יחזירנו למוטב, שוב הדר דינו דחשיב כבן נח, ובן נח הלא נהרג על גניבה וע"כ חייב מיתה, (ונמצא לפ"ז דעיקר סיבת החיוב של בן סורר ומורה הוא על הגניבה והאכילה רק היכי תמצי שיהי' דינו כבן נח, ודלא כמבואר ברמב"ם דעיקר המחייב בבן סורר ומורה היא האכילה והגניבה הוי רק תנאי באכילה), וזהו כוונת הירושלמי דבן סורר ומורה משכח תלמודו והיינו דבזה מראה שהמאור שבתורה לא יחזירנו למוטב.

ע"י מתיקות התורה זוכר לימודו

ב. אמנם אכתי צ"ב כנ"ל היאך קשור כל זה להנהגת בן סורר ומורה במה שזולל וסובא. ונראה בעז"ה דע"י מתיקות התורה בא לזכירת התורה דהנה רואים אנו בחוש שכשאדם רואה או שומע דבר שמעניין אותו מאד ונהנה טובא מידיעת הדבר, זוכר אח"כ את הידיעה ההיא או את המעשה ההוא אף לאחר זמן רב, וכן הוא ממש בידיעת תורתנו הק' שאם מרגיש את מתיקות התורה והדברים חביבים וערבים עליו, כך נבלעים הדברים בדמו (כלשון

יתום וגדל אצל סבו בעל חידושי הרי"ם ולמד בהתמדה גדולה וסבו הזהירו ללכת לישון בזמן וכו', ופעם בלילה מאוחר לא מצאוהו במיטתו ודאגו לו וחפשוהו, ולבסוף מצאוהו יושב על מרומי הסולם ליד ארון הספרים וספר בידו וכך נרדם, ואמר לו סבו הלא הזהרתך לילך לישון בזמן וענה לו "כזו תורה מתוקה איך יכול אני לילך לישון"...! והבין רבינו מפוניבז' זצ"ל שבילי יום הקדוש כשרוצים ליתן חיזוק לכל השנה צריך לדבר על מתיקות התורה!

חייב לימוד תורה ומסירתה מתוך עריבות ומתיקות לעיכובא

ה. והנה בהאי עניינא של העריבות בתורה זכינו לשמוע מפי בעל המעשה בשם רבינו הגדול מבריסק הגרי"ז זצ"ל, וסיפר זאת הרה"ג רבי חיים יעקב גולדויטש זצ"ל שה' מקורב לרבינו הגרי"ז, ופעם פנה אליו הגרי"ז ואמר לו בהאי לישינא, באים אלי בטענה למה בכל חידוש שמתחדש לי הנני אומרו קודם לר' לייזר... (הלא הוא מו"ר רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגר"מ ש"ך זצ"ל), ולמה אני אומר גם לאחרים מיד כשמתחדש לי, אסביר לך, אצל ר' לייזר הנני בטוח שיש לו את כל מאת האחוזים של עריבות והתפעלות כפי שצריך עריבות בשמיעת חידושי חידושי, והוסיף הגרי"ז ובל תחשוב שאין זה לעיכובא שיהי' עריבות בשמיעת ד"ת, שהלא איתא בחז"ל כל ד"ת שאינם ערבים על שומעיהם ככלה נוח להם שלא נאמרו וא"כ מבואר שהוא לעיכובא!

כשוזכה למתיקות התורה לומר תורה בכל מצב

ודבר זה ראינו גם אצל מו"ר רבינו הגדול ראש הישיבה הגר"ש רוזנבסקי זצ"ל שבשעת מסירת השיעור או בשעה שדיבר בלימוד עם תלמידיו הייתה ניכרת כל כך החדוותא דשמעתתא על כולו וכך זכה למסירת התורה בצורה מופלאה. וכמה נאים הדברים למי שאמרן שה' אומר בשם הרב מפוניבז' זצ"ל על הגמ' במגילה [דף ג' א'] שמלאך ד' אמר ליהושע אמש ביטלתם תמיד של בין הערביים ועכשיו ביטלתם תלמוד תורה, ושאלו יהושע על איזה מהן באת וענה לו עתה באתי, ופירש' ועכשיו שהוא לילה ה' לכם לעסוק בתורה שהרי אינכם נלחמים בלילה, ובתוס' שם פירשו שכל השאלות מרומזות בפס' וכששאלו הלנו אתה אם לצרינו הכוונה האם בשביל ת"ת באת דכתיב תורה צוה לנו או בשביל קרבנות שמגינים עלינו מצרינו, וע"ז ענה לו עתה באתי בשביל תורה באתי שנא' ועתה כתבו לכם את השירה הזאת, וצ"ב למה לא ענה לו באותה מטבע לשון ששאלו על ת"ת תורה צוה לנו וכו', וביאר הרב זצ"ל שבתורה יש שתי בחינות האחת מצות ת"ת וזוהי תורה צוה לנו והשני' שהתורה היא שירת החיים של איש ישראל וזהו הפס' ועתה כתבו לכם את השירה הזאת, וזהו מה שענה לו המלאך שמצד מצוות ת"ת יתכן שיש פטורים ואם נלחמים ביום באמת קשה ללמוד בלילה, אבל מצד הבחינה של שירה שיש בתורה כאן אין פטורים וע"ז הייתה התביעה.

וביאר הדברים הוא שאמנם אמת היא שיש מצבים שקשה לאדם ללמוד, אבל אם זוכה הוא למתיקות התורה יכול הוא ללמוד בכל מצב, ואדרבה תמיד משתוקק לתענוג של תורה ואין לו סיפוק בלא עמל התורה וממילא אינו יכול שלא ללמוד, וזוהי שירת החיים שבתורה המרומזת בפס' ועתה כתבו לכם את השירה הזאת.

ועוד מרגלא בפומי' דמו"ר הגר"ש רוזנבסקי זצ"ל דאיתא במדרש ריש במדבר הביאני אל בית היין למרתך הגדול של יין זה סיני, וצ"ב וכי זה המשל הראוי למעמד קבלת התורה שדומה הוא למרתך יין, וביאר מו"ר שכמו במרתך יין שיש בו ריח חזק של יין ומשכר אפילו בלא לטעום מהיין, כמו"כ בתורה צריכים להיות "שיכורים" על תורה מרוב צמאון למתיקות התורה!

ע"י מתיקות התורה נעשה לימודו בקלות וללא כל קושי

ו. והנה מצינו עוד מעלה המגיעה מכוחה של מתיקות התורה, והיא באוה"ח הק' בחומש במדבר [פכ"ג פכ"א] וז"ל שהצדיקים הגם שעושים מצוות וכל עסקם בתורה אינם מרגישים שיש להם עמל וכו', אלא אדרבה כאדם המרויח וכאדם המשתעשע בשעשועים לרוב חשקם בתורה ע"ש! ומבואר שע"י מתיקות התורה אינו מרגיש כלל בקושי של עמל וקיום המצוות, וכבר דקדקו כן דיוק נפלא ברמב"ם [פי"ג איסורי ביאה הל' י"ד] שגר שרוצה להתגייר מודיעין אותו כובד עול התורה וטורח שיש בעשייתה על עמי הארצות וכו', ומבואר שת"ח שמתענגים בעמל התורה אינם מרגישים כלל בקושי ובטירחא במצוות (ורק עמי הארצות מרגישים קושי), וביאור הדבר פשוט שת"ח שמרגיש שמחה תמידית במתיקות התורה לא נחשב בעיניו כלל קושי בקיום המצוות.

וכע"ז ביאר הגאון ר' יחזקאל אברמסקי זצ"ל הא דת"ח מרבים שלום בעולם, כי כשאדם שמח תמיד ולבו טוב עליו אינו מקפיד גם כשעושים נגדו וממילא אין לו מחלוקת עם מישהו, ות"ח נמצא תמיד במצב של שמחה ממתיקות התורה.

ע"י מתיקות התורה לא מרגישים את מתיקות עוה"ז

ז. והנה ברמ"א [או"ח סי' ר"צ סעיף ב'] כ' וז"ל ופועלים ובעה"ב שאינם עוסקים בתורה כל ימי השבוע יעסקו יותר בתורה בשבת מת"ח העוסקים בתורה כל ימי השבוע, והת"ח ימשיכו יותר בעונג אכילה ושת' קצת דהרי הם מתענגים בלימודם כל ימי השבוע, והנה הב"י [בסי' רפ"ח] כתב דצריך לגרוס מתייגעים בלימודם, אכן הלבוש ושאר האחרונים וכן המשנ"ב כולם העתיקו הגירסא שמתענגים בלימודם וצ"ב, ונראה הביאור בעז"ה שכשזוכה לטעום את מתיקות התורה האמיתית שוב אין לו את ההנאה הגשמית הפשוטה מדברי עוה"ז (וכמוכן שבדבר זה ישנן דרגות ללא שיעור), וע"כ שפיר יכול להרבות במאכל ובמשתה בש"ק כי אצלו הוא עונג שבת באמת, אך לא כן ע"ה שלא טעם את מתיקות התורה ונשארה אצלו תאוות האכילה בצורתה המגושמת והפשוטה, וא"כ אם אוכל ושותה היא הנאת כריסו ולא עונג שבת וע"כ אין לו להרבות מדי באכילה.

וכבר נודע כן על הגאון ר' אהרן כהן זצ"ל מראשי ישיבת חברון שהי' אצל רבינו הגדול החזון איש זצלה"ה ושאלו היאך מתגברים על תאוות האכילה, וענה לו שבדאי שרבינו בעל קצצה"ח לא הי' טעם והנאה ב"קוגל", כי כשיש מתיקות התורה בטל ממילא הטעם וההרגש הפשוט בעיני עוה"ז.

כפי הנראה זהו הביאור בדברי רבי בכתובות ק"ד א' (והובא לעיל) שאמר על עצמו שלא נהנית מעוה"ז אפילו באצבע קטנה, וצ"ב דהלא מצינו שנהג בעשירות ולא בטלו משולחנו צנון וחזרת וכו',

אכן הביאור כנ"ל דכיון שהקדים רבי שיגע בכל גופו וכוחו בתורה וודאי הי' לו מתיקות התורה מופלגת א"כ שוב לא הרגיש הנאה כלל בעיני עוה"ז. (והנה אף שהדברים אינם שייכים למדרגתו מ"מ נראה שלכל מעלה ישנן מדרגות וגם אנו לפום ערכינו יכולים לקבל קצת שייכות בעיני זה).

כששואף להשיג מתיקות התורה יזכה להשיגה

ח. והנה כל אחד שואף לקבל מתיקות בתורה לגדול מעלתה, אכן היאך זוכים לכך (וכבר נתבאר לעיל דרכים בכך), ונראה שמצינו עוד בדברי רבינו הגדול החפץ חיים צוק"ל שאמר הלא לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן, וא"כ הבה ונראה במן שידוע שכל אחד הרגיש איזה טעם שרצה, ואיך הי' באחד שלא חשב כלל על שום טעם, ואמר הח"ח שבאמת לא הרגיש שום טעם! וכן הוא בתורה שאם אינו צמא לתורה ואינו שואף ורוצה להרגיש טעם באמת אין לו שום טעם!

חורבן ביהמ"ק על שלא הרגישו מתיקות התורה

ובדברנו בענין מתיקות התורה יש בנותן טעם לשבח להביא את דברי רבינו הלבוש באו"ח [סי' מ"ז] בגדר ברכת התורה דהוי מדין ברכת הנהנין, ע"ש וז"ל בתוך דבריו (על ברכת התורה) להראות שהתורה חשובה בעיניו ונהנה ממנה כמו שמברך על כל הנאותיו ואם אינו מברך עלי' אינו זוכה לבן ת"ח שזה מדה במדה שמאחר שאינו מברך עלי' מורה שאין קורא בה לשמה ואינו שמח עמה ולא נהנה בה, אלא הוא בעיניו כאומנות בעלמא לפיכך אינו זוכה לשלשלת הנמשך לעוסק בה לשמה וכו', ואמר וז"ל (נדרים פ"א א') דהכי פירושא דקרא לא הלכו בה שאין מברכין בתורה תחילה, ונראה שפירשו ולא הלכו מלשון טיול ושעשוע כמו והתהלכתי בתוכם (וכמו שפירש"י שם) כלומר שלא חשבו לימודה לטיול והנאה רק לאומנות ושלא לשמה.

כשלאב יש מתיקות התורה מובטח שתעבור גם לבניו

ט. ומבואר בדבריו דבר נפלא שהזהיר בברכת התורה וחש את מתיקות התורה ומרגיש בברכתה שזו ברכת הנהנין זוכה עי"ז לבנים צדיקים, וכבר דקדקו בזה שבברכת התורה מבקשים ונהי' אנחנו וצאצאינו, אבל על העריבות בתורה אין מבקשים רק והערב נא את דברי תורתך בפנינו, ובפיות עמך בית ישראל, אבל אין מבקשים על וצאצאינו, וביארו שאם לאב יש מתיקות התורה מקבל גם הבן חינוך זה ורואה את שמחת התורה אצל אביו וכביכול א"צ להזכיר זאת כי ממילא הוא כן.

חובת לימוד תורה לבנו בחריפות, כדי שישגי שמחת התורה

ועד"ז איתא בזוה"ק דברים (רס"ט ב') וז"ל דבעי בר נש לחדדא מילי דאורייתא לברי' כחרבא דאיהו שנא בתרי סטרי בגין דייעול לי' חדודא וחדוה דאורייתא ולא ישכח לבי' בטפשותא עכ"ל, והיינו שצריך ללמד את בנו בחריפות ושמחת התורה כדי שע"ז יחכים בנו, ועיין מש"כ ההפלאה בהקדמה לספרו על כתובות (בפתחא זעירא אות י"ד) דברים נפלאים בגדר ברכת התורה, ויסוד הדברים הם שכמה שלומד יותר יתאוה עוד ועוד ללמוד ויגדל אצלו העונג בלימוד התורה הק', הקב"ה יזכנו ללמוד תורה לשמה ולהרגיש את המתיקות האמיתית בעמלה של תורה.

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עטרת שלמה

פרשת כי תצא תשפ"ה

ואמר אבי הנערה אל הזקנים את בתי נתתי לאיש וגו'. (כ"ב, ט"ז).
הנה בתחילת הפרשה כתוב דאביה ואמה לוקחים אותה אל זקני העיר,
ופורשין השמלה, וכאן באמירת הטענות, הזכיר הכתוב רק את האב
שהוא מרצה הדברים לפני בית דין. וכתב רש"י מלמד שאין רשות
לאשה, לדבר בפני האיש. ועיין ברמב"ן מש"כ בזה.

ויש לומר עוד דהנה בכתובות דף כ"ב ילפינן מהך קרא דאת בתי נתתי
לאיש, דהאב נאמן לאסור את בתו, והנה דין נאמנות זה יש רק לאב
ולא לאם, וא"כ יש לומר דלכן אמר הכתוב כאן דהאב הוא שאומר 'את
בתי נתתי לאיש', דרק האב הוא שיש לו הנאמנות לומר כן.

לא יבא עמוני וגו'. על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים וגו',
ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור וגו' לקללך. (כ"ג, ד'). הנה יש
לדקדק בלשון הכתוב דפתח בלשון רבים, אשר לא קדמו אתכם בלחם
ובמים, וסיים בלשון יחיד וכתב, ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור,
וצריך ביאור מאי שנא דבטעם הראשון כתוב בלשון רבים, ובטעם של
השכירות דבלעם נקט לשון יחיד.

ונראה לומר בזה, דהנה לפי המבואר בדברי רש"י שבלק היה מנסכי
מדיו, א"כ אינו מזרע מואב ואינו מואבי כלל, אלא מדייני, ומדיני מותר
בקהל, וא"כ נמצא דבלק אינו בכלל האיסור דלא יבא עמוני ומואבי.
וצ"ע דהרי בגמ' בסנהדרין דף ק"ה ע"ב מבואר דרות הייתה מזרעו של
בלק, דאמרינן שם שבשכר ארבעים ושתים קרבנות שהקריב בלק זכה
ויצאה ממנו רות, ואע"פ כן מבואר דרות הותרה בקהל רק משום הדין
דעמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית, הרי מבואר להדיא דגם בלק
וזרעו, הם בכלל איסור של עמוני ומואבי, והרי הם אינם ממשפחות
מואב אלא מנסכי מדיו.

ונראה דבהך קרא נתחדש איסור מחודש על בלק, שאע"פ שאינו מזרע
מואב, מ"מ יהא בכלל האיסור של עמוני ומואבי, דלגבי איסור זה של
לבא בקהל, יהא בכלל מואב, כיון שאיסור זה תלוי הוא במה ששכר את
בלעם, ועל כן בלק שהיה עם מואב בשכירות בלעם, בכלל מואב הוא
לגבי איסור זה, וזהו דין מחודש שיהא נכלל בכלל מואב לגבי איסור זה.
מעתה יש לומר דלכן שינה הכתוב וכתב 'אשר שכר' בלשון יחיד, דכונת
הכתוב בזה הוא לבלק, דאע"פ דהוא אינו בכלל מואב, ולכן מצד הטעם
דלא קדמו אתכם, אינו נאסר, דזהו איסור על האומה בכללה, והוא אינו
בכלל האומה, וע"ז הוסיף הכתוב, דמ"מ יש עוד איסור מחמת שכירות
בלעם, וזה שייך גם בבלק, ולכן נכלל הוא בכלל מואב לגבי איסור זה.

השמר בנגע הצרעת וגו', ככל אשר יורו אתכם הכהנים הלויים כאשר
ציויתם תשמרו לעשות. (כ"ד, ח'). צריך ביאור מה הכוונה שהכהנים

והיה ביום הנחילו את בניו לא יוכל לבכר. (כ"א, ט"ז). הנה הרי
באמת האב יכול להפקיע מיד הבכור את הירושה ע"י שיתן במתנה
קודם מיתתו, וכל האיסור הוא רק להשוות הבכור לפשוט בשעת
הירושה, וזהו דאמר הכתוב והיה ביום הנחילו את בניו, דרק אז יש
האיסור להפקיע ממנו חלק הבכורה ולא קודם.

כי את הבכור בן השנואה יכיר. (כ"א, י"ז). הנה נאמר כאן דין
נאמנות דיכיר שהאב נאמן על בנו לומר זה בני בכורי. ויש לומר
בביאור למה נכתב דין נאמנות דיכיר בתוך פרשה זו דאיירי כולה
בדין ירושת בכור, דהנה הרמב"ן כתב דאם אין ידוע על בנו שהוא
בכור, חייב האב להודיע כן כדי שירש חלקו, ואם אינו מודיע זאת
וטוען שהוא פשוט, עובר באיסור דלא יוכל לבכר.

והנה כל איסור זה משכח"ל רק אם יש נאמנות לאב, אבל אם האב
אינו נאמן, לא שייך שום איסור במה אינו מודיע שהוא הבכור, כי הרי
אינו נאמן על זה כלל, ועל כן בשביל ליתן האיסור שלא להודיע מיהו
הבכור, מוכרח להקדים לזאת דיש לאב נאמנות לומר מיהו הבכור.
ומבואר שפיר למה נזכר זאת כאן בפרשה ירושת בכור.

לא תראה את שור אחיך או את שיו נדחים והתעלמת מהם השב
תשיבם לאחיק. וכן תעשה לכל אבדת אחיך אשר תאבד ממנו
ומצאתה לא תוכל להתעלם. (כ"ב, א' ג'). צריך ביאור מה שכפל
הכתוב שתי פעמים, האיסור דלא תוכל להתעלם, דבתחילה כתוב 'לא
תראה, והתעלמת מהם', והיינו דעובר בלאו, ואח"כ חוזר ואומר
הכתוב, 'לא תוכל להתעלם'.

והנה בגמ' בבבא מציעא דף כ"ז איתא נטלה לפני יאוש על מנת
לגזולה, דעובר משום לא תוכל להתעלם, ומבואר דגם מי שמגביה
מציאות, אם נוטלה ע"מ לגזולה עובר בלא תוכל להתעלם. ומבואר
דמלבד האיסור להתעלם שמעלים עיניו ונמנע מליטול אבידה כשרואה
אותה, עוד יש איסור גם במי שנטל האבידה, אלא שנטלה ע"מ
לגזולה, שגם הוא עובר באיסור דלא תוכל להתעלם.

וזהו ביאור כפילות הכתוב, דבתחילה מיירי מאופן שמתעלם לגמרי
ואינו נוטל האבידה כלל, וע"ז אמר לא תראה את שור אחיך או את
שיו נדחים והתעלמת מהם, שזהו אזהרה למתעלם שמעלים עיניו ואינו
נוטל כלל, ומה שכתוב 'וכן תעשה לכל אבדת אחיך אשר תאבד ממנו
ומצאתה לא תוכל להתעלם', הנה איתא בב"מ דף כ"ז אמר רבנאי
ומצאתה, דאתא לידיה משמע, וא"כ מבואר דפסוק זה מיירי מאופן
שכבר באת האבידה לידו, והיינו שננטלה, ובא הכתוב להזהיר לא תוכל
להתעלם, דגם כשנטלה, יהא נוטלה ע"מ להשיבה, ולא ע"מ לגזולה.

יורו אותם 'כאשר ציויתים'. ועיין בפירוש הרמב"ן מ"ש"כ בזה.

ויש לומר, דהנה בפרשת תזריע (וי"ג, ל"ז) כתוב 'טהור הוא וטהרו הכהן, וכתב שם ברש"י הא טמא שטהרו הכהן, לא טהור. והיינו דאע"פ דהטומאה והטהרה תלויים באמירת הכהן, טמא וטהור, מ"מ באמירתו טהור, אינו יכול לטהר נגע שדינו שהוא טמא, [דוגמת קידוש החודש דמועיל קידוש ב"ד, אפילו שוגגין]. ויש לומר דזהו ביאור כונת הכתוב שהכהנים הלויים יורו אתכם על הנגעים, כאשר ציויתים, דרך בכח"ג שהוראתם היא כאשר ציויתים, הוא דמועילה אמירתם.

וּכְתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתוּת. (כ"ד, א'). בתוס' בריש גיטין כתבו דנוהגין לכתוב גט ב"ב שורות והטעם הוא שזהו כשיעור י"ב שיטין המפסיקין בארבעה חומשי ספר תורה. ובפשוטו ענין הפסק דחומשין לשיעור דגט, הוא רק דמהפסק דחומשין ילפינן שיעור הפסק.

ויש להוסיף בזה על פי דברי הגמ' סוטה דף י"ז ע"א דאיש ואשה זכו שכינה ביניהן, וכתב רש"י דחלק את שמו ביניהן, יו"ד באיש וה"א באשה, נמצא דבנישואין ע"י חיבור האיש והאשה נכתב שמו של הקב"ה, והנישואין הם כתיבת שם ה'.

והנה התורה כולה היא שמותיו של הקב"ה, ושמותיו של הקב"ה זהו עצמה של תורה, וכמו שכתוב על התורה 'כי שם ה' אקרא', ובגמ' בברכות יליף מזה שזהו מקור הדין של ברכות התורה, הרי מבואר דתלמוד תורה הוא קריאת שמותיו של הקב"ה, ונמצא דנישואין של איש ואשה שהוא כתיבת שם ה' הרי זה ככתיבת תורה, דשניהם הם שמותיו של הקב"ה.

ונמצא לפי"ז דגירושין שהוא הפסק הנישואין הרי הוא הפסק של תורה, ולפי זה יש לבאר דלכן שיעור הפסק של גירושין נלמד משיעור הפסק של תורה דארבעה חומשין, דשניהם הפסק של תורה הם, ולכן שיעור

ההפסק בשניהם שוה.

ונראה לבאר בזה עוד, דהנה פנימיות ענין האשה הוא כנגד התורה, וכמו שמבואר בחז"ל שכל פרק אשת חיל הוא כנגד התורה ורומז לתורה, ואם כן פנימיות ענין הנישואין הוא חיבור של תורה והיינו דקידושי אשה הוא חיבור לתורה, מעתה הפרדת הנישואין הוא כמו הפסק ופירוד של תורה, והוא עשיית הפסק בין שתי ספרי תורה, ועל כן שיך ששיעור הפסק של חומשין שהוא שיעור הפסק של ספרי תורה, הוא שיעור ההפסק של גירושין.

וּנְגַשָּׁה יִבְמַתּוּ אֵלָיו לְעִינֵי חֻקִּים וְחֻלְצָה נַעֲלָה מֵעַל רַגְלָהּ. (כ"ה, ט'). יש לבאר הענין בחליצת הנעל על פי המבואר ברוח חיים ריש מסכת אבות ובנפש החיים (שער א' פ"ה) דעיקר מדור הנשמה היא בשורשה העליון, ורק מקצתה משתלשל לגוף האדם, והגוף אינו מלבוש אלא לקצה התחתון, ועל כן נקרא הגוף נעל לנשמה, כי כמו שהנעל אינו מלבוש רק לקצה התחתון של הגוף, כן הגוף הוא אינו מלבוש רק לקצה התחתון של הנשמה, [ורק בחינת עקביים מהשורש נכנס לתוך גוף האדם, ורק בחינת עקב הוא דיש בגוף האדם]. ובזה ביאר הכתוב של נעליך מעל רגליך, שעניינו הוא שישיל מעצמו הגוף.

והנה הרי ענין חיבוס להקים לאחיו שם, הוא להעמיד גוף בעבור נשמת אחיו כמבואר בזוה"ק, ונמצא דכשאינו מייבם, אינו מעמיד גוף שהוא בחינת נעל בשביל נשמת אחיו, וכנגד זה שלא רצה ליתן לאחיו נעל, חולצים ממנו נעלו.

והנה כתוב 'ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל', ובגמ' ביבמות דף ק"ז ע"ב איתא שמצוה על כל העומדים שם לומר חלוץ הנעל. ולפי דברינו הוא מבואר היטב דענין חליצת הנעל הוא מורה על מהות עצם הענין שלא רצה להקים לאחיו שם בישראל.

אלול הוא עת רצון להשיגת קנייני נצח ומעלות התורה

מתוך משא פתיחת הזמן בישיבת 'תורת חיים' מודיעין עילית בנשיאות רבנו שליט"א

ברוכים הבאים בשם ה' ברכנוכם מבית ה'. ימי חודש אלול עד יום הכיפורים הם ימי רחמים ורצון, והטעם כי הם אלו הימים בהם נתרצה הקב"ה לישראל אחר שחטאו בעגל, על כן יש באותם הימים את כח הריצוי והרחמים, והוא עת רצון לפני הקב"ה.

ועלינו להתבונן עד כמה העת רצון של ימים אלו הוא נשגב, ואלו מעלות וקניינים רוחניים אפשר להשיג ולקנות מכח העת רצון הזה, כי הנה אחר שנשברו לוחות הראשונות ניתן לישראל הלוחות השניות, והלוחות השניות לא היו באותה הדרגה כמו שהיו הלוחות הראשונות, ומשמעות הדבר הוא שהלוחות הם לוחות אחרים, הם מציאות מחודשת של לוחות, מפני שישראל לפי מדרגתם שלאחר החטא לא היו ראויים ללוחות כפי מדרגת הלוחות הראשונות, ולכן גם כשחזרו וקיבלו לוחות, לא היה זה כמו הלוחות הראשונות, אלא היה זה לוחות מחודשות, ודבר זה נעשה מכח הריצוי שהיה לישראל, שבשביל הריצוי שהיה להם נתחדש מציאות מחודשת של לוחות המתאמת למדרגתם, הרי אנו למדים את גודל ועוז כח הרצון שיש בימים אלו, שבכח הרצון שיש לישראל לפני הקב"ה מתחדש גם מציאות של לוחות. וענין זה מתקיים אצל כל אחד ואחד לפום דרגא דיליה, שמכח הרצון שיש בימים אלו הקב"ה מחדש לו כוחות והשגות מחודשים, שיוכל על ידם לזכות לקבלת התורה ולקרבת אלוקים.

בחורים יקרים אתם עומדים בהתחלת שלב חדש בחיים של התחלת הלימוד בישיבה, כשאדם עובר שלב צריך שידע מה עומד לפניו, מה תעודתו, לא בשביל לגרום ח"ו לפחד ולמורר, אלא להיפך שיהיה מוכן ויתחיל בצורה ראויה, אחד הנקודות הוא, בתלמוד תורה הכל היה נעשה על ידי המלמד, לומדים מפי המלמד, ומתפללים כולם ביחד, אבל בישיבה קטנה הבחור מתחיל לבנות את עצמו, כבר יש סדר של הכנה שהוא מכין לבד, ובשיעור המגיד שיעור מביא את שיטות הראשונים ויסודות האחרונים, וכל אחד צריך לקנות לעצמו ולקלוט מתוך השיעור, כי המטבע והצורה שמעכשיו הוא בצורה שהוא בעצמו צריך לבנות את עצמו בלימוד. בגמרא בחגיגה כתוב על שיעור החיוב בעליה לרגל, 'מי שיכול לאחוז ביד אביו לעלות', עד עכשיו הייתם בגדר אוהזים ביד אביכם, האבא וכן המלמד היו אוהזים בידכם ומוליכים אתכם, אבל מכאן ואילך אתם בעצמכם מוליכים, כמובן הכל בהדרגה מפי רבותיכם בישיבה, אבל המהלך הוא שהבחור בונה את עצמו, משקיע מכוונותיו, ומתגדל לפי השקעתו. כל אחד הולך על משענתו שלו. צריך לדעת שהלימוד של השנים האלה הם במיוחד קנייני נצח, כי בשנים האלה רוכשים את היסודות והעיקרים שמלווים את הלימוד לכל השנים שאחר כך, כל אחד זוכר את היסודות של הקצוה"ח ושל הגרעק"א שהוא שמע מהר"מ שלו בישיבה קטנה גם כעבור עשרות שנים, ולכן חשוב מאוד להשקיע בשנים האלו.

רבד הזהב

מתורת רבינו ראש הישיבה הגאון רבי ברוך דב דיסקין שליט"א

מתוך שיעורו השבועי בישיבת ארחות תורה • פרשת כי תצא תשפ"ה

וראית בשביה אשת יפת תאר וחשקת בה ולקחת לך לאשה

(כ"א. י"א)

פירש רש"י לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, שאם אין הקב"ה מתירה ישאנה באיסור, אבל אם נשאה סופו להיות שונאה וסופו להוליד ממנה בן סורר ומורה לכך נסמכו פרשיות הללו.

הנה האדם התחיל בדבר קטן שנשא את השבויה, דאמנם שהקב"ה התירה לו אבל עדיין יש בזה עבירה קטנה, דהאדם צריך לקדש עצמו במותר לו, ובסופו להגיע לחטא גדול שהוא בן סורר ומורה שרוצח אנשים, ויש לנו ללמוד שלפעמים האדם מתחיל בעבירה קלה מאד, ויכול להגרר מכך לעבירה גדולה.

ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים

(כ"א. י"ג)

באבן עזרא כתב וז"ל י"א כי זה הבכי על אביה ועל אמה שלא התיחדו, ולפי דעתי שחייב כל אדם בשקול הדעת לכבד את אביו ואת אמו בחיים ובמות, וטעם ובכתה שתתאבל עליהם כמשפט ישראלית כי היא מתיהדת אם נהרגו כאשר נשבית", ויש לעיין דכיון שהתגירה והיא ישראלית אין זה אביה ואמה, ומאי טעמא חייבת בכבודם, וצ"ע.

כי תהינה לאיש שתי נשים וכו' והיה הבן הבכור לשניאה

(כ"א. ט"ו)

יש המביאים בשם הגר"א (בס' קול אליהו) דמדובר שגירש את אשתו השנואה ולקח אשה אחרת אהובה, ואשתו האהובה ילדה ולד ואחריה ילדה אשתו השנואה, דברור הדבר שאשתו השנואה התעברה קודם דהרי גרשה קודם שלקח את האהובה, ולכך כתבה התורה "והיה הבן הבכור לשניאה" דכיון שהתעברה קודם לכן בנה הוא הבכור.

ומבואר בדברי הגר"א שבכור נקרא בכור מהעיבור ולא מהלידה, וקשה דהרי מבואר שיעקב נוצר מטיפה ראשונה ועשו מהשניה, וא"כ מאי טעמא דעשו היה הבכור, [ואולי תאומים שאנן], ויל"ע בזה. ובאמת היו שהכחישו הדבר שלא יצא כן מפי הגר"א זצ"ל, יעויין בהעמק דבר לנצי"ב זצ"ל שכתב "ולא אאמין לכל שמועה בשם רבינו הגר"א כי שקר העידו בשמו", והגר"ש קלוגר זצ"ל בחכמת שלמה (ח"מ סי' רע"ח) הביא ששמע דבר זה בשם הגר"ח מואלין זצ"ל, וגם כתב שלא מאמין שיצא דבר זה מפי הגר"א זצ"ל.

ורגמהו כל אנשי עירו באבנים

(כ"א. כ"א)

איתא בסנהדרין (דף עב.) דנהרג על שם סופו שילסטם את הבריות, וקשה דהא רוצח דינו בסייף ולא בסקילה, וא"כ מ"ט בן סורר נסקל, וביאר בטעמא דקרא בשם המגיד מדובנא שיש רוצחים שראוי להם עונש סקילה, אלא דהעונש נקבע לפי הרוצח הרגיל והוא בסייף, וא"כ בבן סורר שנידון על שם סופו ולבסוף יהיה רוצח שראוי ליתן לו סקילה, ולכן נסקל באבנים.

כי קבור תקברנו ביום ההוא כי קללת אלקים תלוי

(כ"א. כ"ג)

פירש רש"י זלזולו של מלך הוא שאדם עשוי בדמות דיוקנו וישראל הם בניו. ויש לדון האם המצוה של קבורת מת היא מצוה דבין אדם לחבירו או בין אדם למקום, ומכאן משמע דהוי בין אדם למקום משום זלזולו של מלך, וכן מבואר בסנהדרין (דף מו:) שהאומר שלא יקברו אותו אין שומעין לו, מבואר דהוי מצוה למקום, אך באמת ברש"י שם פירש דהוא משום בזיון לקרוביו. אמנם הרמב"ם (פ"ב מאכל הל"א) כתב את המצוה דצריך לקוברו דהוא משום מצות קבורה, ובגמ' בברכות (דף כ.) בסוגיא דכבוד הבריות מבואר שהסיבה שצריך לקוברו משום דאין חכמה ואין תבונה ואין עצה כנגד ה', והיינו משום דאיכא זלזול במת, ומבואר דטעם הקבורה הוא משום בין אדם לחבירו, וצ"ע.

ולא ילבש גבר שמלת אשה

(כ"ב. ה')

איתא במכות (דף כ.) שהתולש שער לבן מזקנו עובר על לאו ד"לא ילבש", ויש לדון כשראובן תלש שער לבן לשמעון, דשמעון ודאי לא עובר בלאו, דהעבירה היא התלישה והוא לא תלש, אמנם יש לדון האם ראובן עובר בלאו, ונפק"מ אם יש לשמעון למונעו, [ושמעתי ממרן הגר"י זילברשטיין שליט"א מעשה באחד שהספר הוריד לו את השערות הלבנות, והמסתפר טען שאינו צריך לשלם כי סיפרו באיסור].

ולנערה לא תעשה דבר

(כ"ב. כ"ו)

בתרגום יונתן בן עוזיאל כתב "ולעולימתא לא תעבדון מדעם, אלהין גברא יפטרניה מיניה בגטא", והיינו דצריך לגרשה בגט, וצ"ע מ"ט צריך לתת לה גט והרי היה באונס.

ובמשאת המלך הביא בשם מרן הרב מפוניבז' זצ"ל דחיישין שמא תחילתה באונס וסופה ברצון, דאע"ג דאינה נענשת מ"מ נאסרת וצריכה גט, [ועיי"ש אריכות מהרמב"ם (ספה"מ שורש ח'), וע"ע בהפלאה בכתובות דף נא:].

ולא אבה ה' אלוקיך וגו'

(כ"ג. ו')

ראיתי לבאר דמובא יטענו שהרי בלעם לא קלל לבסוף, וא"כ השכירות הוא מקח טעות, ולמה אמר אשר שכר עליך את בלעם, וע"ז אמר "ולא אבה ה' אלוקיך", והיינו דהוא באמת מצידו קילל, ורק הקב"ה הפך את הקללה לברכה, ונמצא דהשכירות קיימת.

מוצא שפתיך תשמור

(כ"ג. כ"ד)

בנדרים (דף ח.) איתא האומר אשכים ואשנה פרק זה אשנה מסכתא זו נדר גדול נדר לאלוקי ישראל, וכתב הר"ן דהאי נדר שבועה הוא שאין נדר לעשות, וקשה דהרי יש נדרי מצוה, וצ"ל דנדרי מצוה הוא רק בדבר שאינו חייב ולא בדבר שחייב וכאן הוא חייב ללמוד, ואף דמבואר בגמ' (שם) דאי בעי פטר נפשיה בקר"ש, כבר כתב הר"ן דודאי מחוייב ללמוד כל הזמן, ורק דלא חשיב מושבע ועומד כיון שאינו מפורש בתורה, אבל מ"מ הרי הוא מחוייב ועל מה שהוא מחוייב לא שייך קבלה לדבר מצוה, וכן משמע בהעמק דבר (כאן) דהחויב דנדרי מצוה הוא רק על קבלה שהוא מתנדב, ולא על מצוות שהוא מחוייב.

כי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים כנפשך שבעך

(כ"ג. כ"ה)

פירש רש"י בפועל הכתוב מדבר. מבואר שפועל שבעך בשדה מותר לו לאכול, ובגמ' ב"מ (דף צג.) איכא פלוגתא דרב ושמואל לגבי שומר בשדה, אם משמר כעושה מעשה ומותר לו לאכול או שאינו כעושה מעשה.

והנה להלן (כ"ה. ד') כתוב "לא תחסום שור בדישו", ויש לדון מה הדין כלב ששומר לגבי דין לא תחסום, אם משמר כעושה מעשה או לא, ומרן הגר"ש זצ"ל אמר שלכלב אין דעת לשמור, אלא רק כשאנשים מגיעים הוא נובח והאנשים מפחדים ממנו, אבל אי"ז מעשה שמירה.

ביומו תתן שכרו

(כ"ד. ט"ו)

מסופר על החפץ חיים שבערב שבת הלך לטבול במקוה וחזר כשהוא בשמחה גדולה, ושאלוהו מה הענין הגדול ששמח כל כך על שטבל במקוה, דאמנם במשנ"ב בהלכות ט' באב (סי' תקנ"א ס"ק צ"ה) מזכיר את המנהג לטבול אבל מה הטעם לשמחה הגדולה, והשיב שלא משום זאת השמחה, אלא משום שלהגיע למקוה, שכר עגלון ושילם לו בזמן, ושמח שקיים את המצוה דביומו תתן שכרו.

משא פתיחת זמן אלול מרבנו ראש הישיבה שליט"א

בכולל יום שלם בביהמ"ד קהילת ארחות תורה בב"ב - א' אלול תשפ"ה

ב"ה חוזרים לבית המדרש, הקדוש ברוך הוא יעזור שיהיה זמן טוב ונוכל ללמוד בלי הפרעות. הזכרנו כמה פעמים, וצריך לחזור על זה, את דברי החיי אדם בהלכות ראש השנה "באהבת הקב"ה את עמו ישראל הרבה להטיב אותנו וציונו לשוב לפניו בכל עת שנחטא, ואף שהתשובה טובה בכל עת מ"מ חדש אלול הוא מובחר ומוכן יותר שמקובל תשובתו משאר ימות השנה, לפי שימים אלו הם ימי רצון מעת נבחרנו לעם, שכשחטאו ישראל בעגל ונשתברו הלוחות בי"ז בתמוז ואח"כ עלה משה בהר והתפלל ואמר לו הקב"ה פסל לך ונתרצה ליתן לו לוחות שניות, ואז עלה בר"ח אלול ונשתהה שם עד יום כפור שהיה גמר כפרה וכו'. ולפי שהיו ימים אלו ימי רצון מאז, לכן בכל שנה ושנה מתעורר עוד הרחמים למעלה והם ימי רצון. ולפי שכשעלה משה תקעו בשופר במחנה להודיע לישראל שלא יטעו עוד, לכן גם אנחנו נוהגים לתקוע בשופר בכל יום מר"ח אלול. ועיקר התקיעות הוא לעורר לב העם ולהחריד לבותם שיעוררו לבותם לתשובה, כי כן טבע קול השופר להחריד כמש"כ אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו. וחייב כל אדם עכ"פ להכין את עצמו ליום שיכנס למשפט לפני ה' בר"ה שלשים יום קודם בתשובה ותפלה ויתן כל לבו רק בעבודת ה'".

לומדים אנו מדברי החיי אדם, שימי האלול, הארבעים יום האלו הם ימי רצון ורחמים. זו הסגולה והמעלה של הימים האלה, ימי רחמים ורצון, ימים של סייעתא דשמיא. וכך גם כתוב בר"ן בר"ה, ששואל לפי רבי יהושע שבניסן נברא העולם הרי ראש השנה היה צריך להיות בניסן ולמה ראש השנה זה בתשרי. אלא אומר הר"ן, לא כמו שחושבים שימי האלול באים בגלל הראש השנה, אלא זה להיפך, שמכיון שהקב"ה רצה שנזכה בדין לכן הוא העביר את ראש השנה לימים האלו שהם ימי רחמים מאז הלוחות השניות. וזו הסיבה שהקדוש ברוך הוא העביר את הראש השנה מניסן לתשרי.

הימים האלו הם ימים של כפרה ושל רחמים. הכפרה מתבטאת בקבלת התורה. מה שהקב"ה נתן את הלוחות זו הכפרה. באלול כבר מתחיל הכפרה של יום כיפור. ויכול להיות שזו הסיבה שאומרים "לדוד ה' אורי וישעי" כבר מר"ח אלול, כי כבר מאז מתחיל האור של הכפרה בבחינת "אורי", ולא רק התשובה. מר"ח אלול כבר מתחיל בחינת היום כיפור. ימי הרחמים כבר מתחילים מאז. ועוד יש להתבונן בזה, שהרי ישנם שני דברים שעניינם השראת השכינה - התורה שניתנה לישראל, והמשכן שהרמב"ן אומר שזה היה הגמר של מתן תורה, והנה חנוכת הבית של שלמה היה ביום כיפור, ואנו למדים מכך שזהו הזמן של השראת השכינה, וזה הולך ג"כ ביחד עם תורה. הלוחות עם בית המקדש, דהיינו הפשט הוא שזה השראת השכינה, וזו הקירבה הכי גדולה, וזו התשובה הכי גדולה שיש השראת השכינה.

ואפשר אולי לומר עוד, שכתוב בחז"ל על דוד המלך, שביקש מהקב"ה שייתן לו אות שמחל לו על החטא של בת שבע, והקב"ה אמר לו, בחיך אני לא אתן לך אבל לאחר מותך. ומתי ניתן האות, כששלמה המלך בא להכניס את הארון לקודש הקדשים דבוקו השערים זה בזה ולא רצו להיפתח, אמר שלמה זכרה לי חסדי דוד, וכשהוא הזכיר את דוד נפתחו השערים. ויתכן לבאר הענין בזה, שמה שהשערים נפתחו בזכותו שזה מוכיח שהקב"ה כיפר לו, זה היה דוקא בשלב של הכנסת הארון לקודש הקדשים. כי הארון זה התורה, וכמו ביום כיפור שהכפרה היא הלוחות השניות, וכך גם כאן כשהארון נכנס למקומו זה הגמר של הכפרה. וזה מה שהקב"ה אמר לו שאז יראו כולם שהוא סלח. זאת אומרת שהתורה זה הסימן להשראת השכינה כמו בית המקדש.

אנחנו אומרים בסליחות "העיר הקודש והמחוזות היו לחרפה ולביזות ואין לנו שיעור רק התורה הזאת", ושמעתי פעם בשם הגאון רבי משה שמואל שפירא זצ"ל שאמר על זה, שכתוב כאן ואין לנו "שיור", והכוונה כמו בקניינים, כשאדם מוכר לשני דבר והוא משייר בקניינו, וכך הפשט גם כאן, היו לנו הרבה דברים והכל נחרב, ובתור "שיור" מהחורבן, מה נשאר לנו מהשראת השכינה שהיתה בביהמ"ק, אין לנו שום דבר. והדבר היחידי שנשאר הוא "רק התורה הזאת". זה הדבר היחידי שמשאיר לנו את הקשר עם הקב"ה ואת השראת השכינה. זה מה שנשאר לנו מהחורבן.

נמצא א"כ שהימים האלה הם ימי רצון ורחמים, וזו הסיבה שחודש אלול נקבע לימי סליחות ורחמים בגלל שהם ימי רצון. והרצון הוא במה שהקב"ה החזיר את הלוחות ואמר "פסל לך", והתחיל קבלת התורה עד יום כיפור, והיינו שקבלת התורה זה ימי רחמים. ולכן צריכים לנצל את ימי הרחמים האלה, להיות שקועים רק בתורה, כי זה המכוון של הימים האלה. להיות במצב של השראת השכינה, והשראת השכינה הפשט הוא שכשלומודים תורה אין שום דבר אחר, אלא שקועים בתורה, נמצאים בתוך הבית מדרש. זו הסגולה של הימים האלה, וזה הסייעתא דשמיא שיש בימים האלו ולא יהיה אחר כך, אלא יש את זה רק בחודש אלול עד יום כיפור. צריך כל פעם חיזוק, בתחילת הזמן מתחילים בזמן, וצריך שימשיך כך כל הזמן, להתחיל את הסדר בזמן. כל איחור קטן זה אחד גורר את השני. וכל מי שמחפש זכויות צריך לדעת שאם הוא בא בזמן או לפני הזמן זכות הרבים תלוי בו. זה מחזק, אחד מחזק את השני, וחלילה להיפך. כל אחד צריך להשתדל להגיע בזמן, בלי שום סיבות. אין לנו דבר ששומר עלינו כמו הקביעות! אם בן אדם חי בלי "שומר", הוא חושב שהוא יוכל ללמוד לבד מתי שמסתדר לו, הוא לא יכול להצליח. המציאות מוכיחה שאדם צריך שמירה, והשמירה שלנו זה הזמנים שקבעו לנו. מי שמקפיד על הזמן יש לו "שמירה", כי אין לו בחירה והוא יודע שהוא צריך לבוא בזמן. ומי שלא, אז יש לו בחירה - כל יום התמודדות מחדש.

וגם כשנמצאים בבית המדרש, צריך שלא יהיו שום דברים אחרים בבית מדרש מתחילת הסדר עד סוף הסדר, רק כל כולו לתורה! ואת כל הדברים האחרים אפשר לדחות, שום דבר לא יברח אחרי זה. וגם בעצם הלימוד צריכים ללמוד לפי הקצב של ההספק שצריכים לעמוד בזה. צריכים להתקדם מסוגיא לסוגיא, התורה "ארוכה מני ארץ ורחבה מני ים", והמצוה של ידיעת התורה היא מצוה שכל אחד חייב בה. ולכן צריכים להשתדל בזה ולא להתעכב יותר מידי. כמה שפחות מתעכבים, ואחר כך בפעם הבאה אולי אפשר להשלים, אבל עכשיו צריכים ללמוד לפי הסדר.

וגם זה קשור לרבים. כל אחד שלומד לעצמו, גם צריך להספיק, אבל לגבי עצמו עוד אולי יכול להגיד שהוא מרגיש שכך יותר טוב לו, אבל כשהוא נמצא ברבים, הוא צריך להתחשב ברבים, הוא צריך ללמוד לפי הסדר. זה מחזק את האחרים, ואם לא אז עושה רפיון. הקב"ה יעזור שיהיה זמן טוב, שנוכל ללמוד, להיות שקועים בלמוד, שלא יהיו הפרעות, ונזכה ללמוד כמו שצריך, לזכור את מה שלומדים, לדעת את מה שלומדים, ויהיה לכולם סייעתא דשמיא וכתובה וחתימה טובה.

שיעורים על סדר פרשיות התורה

מרבנו ראש הישיבה

הגאון רבי איתמר גרבוז שליט"א

פרשת כי תצא תשפ"ה

בדין יפת תואר מז' עממין ומצרית ואדומית

תחיה כל נשמה לא הותר ביפת תואר, וכמש"כ הספרי דמלחמת הרשות הכתוב מדבר, ומ"ט השמיט הרמב"ם הך דינא המבואר להדיא אף בגמ'.

ונראה לבאר בזה, דהנה תנן בריש סנהדרין (דף ב' ע"א) דאין מוציאין למלחמת הרשות אלא ע"פ בי"ד של שבעים ואחד, ופרש"י שם, 'מלחמת הרשות, כל מלחמה קרי רשות לבד ממלחמת יהושע שהיתה לכבוש את ארץ ישראל', ומבואר בדברי רש"י דמלחמת מצוה שייכא רק במלחמת ז' עממין ואין שייך מלחמת מצוה בשאר האומות, אמנם הרמב"ם (פ"ה ממלכים ה"א) כתב דמלחמת מצוה היינו מלחמת שבעה עממין או מלחמת עמלק או מלחמה בשביל לעזור לישראל מצר הבא עליהם, ומלחמת הרשות היינו המלחמה שנלחם עם שאר העמים כדי להרחיב גבול ישראל ולהרבות בגדולתו ושמעו, ומב' דלדעת הרמב"ם שייך מלחמת מצוה גם בשאר האומות, ולאו דוקא בז' עממין שבארץ ישראל, אלא כל מלחמה שהיא להציל את ישראל מהצר הבא עליהם היא מלחמת מצוה.

ועפ"ז יש לבאר היטב דרש"י והרמב"ם אזלי הכא לשיטתייהו, דלרש"י שמלחמת מצוה היינו מלחמת ז' עממין, א"כ שפיר כתב דאין שייך דין יפת תואר במלחמת מצוה כיון דבז' עממין יש איסור לא תחיה כל נשמה, ומשא"כ הרמב"ם אזיל לשיטתו דס"ל דשייך מלחמת מצוה אף בשאר האומות, וא"כ לא שייך לומר דאין נוהג דין יפת תואר במלחמת מצוה, דהא במלחמת שאר האומות שייך דין יפת תואר אף במלחמת מצוה כיון דלית בהו איסור לא תחיה כל נשמה, ומשו"ה לא כתב הרמב"ם דדין זה נוהג רק במלחמת הרשות, דלדידיה שייך דין זה בין במלחמת מצוה ובין במלחמת הרשות.

אלא דאכתי ילה"ק אמאי לא כתב הרמב"ם דאין שייך דין יפת תואר במלחמת ז' עממין משום דלא הותר איסור לא תחיה כל נשמה ביפת תואר, אמנם ע"ז יש ליישב בפשיטות דהרי כתב הרמב"ם (שם

כי תצא למלחמה על איבך ונתנו ה' אלוקיך בידך ושבת שבי, וראית בשביה אשת יפת תאר וחשקת בה ולקחת לך לאשה (כא, י-יא).

וברש"י הביא מש"כ הספרי 'כי תצא למלחמה, במלחמת הרשות הכתוב מדבר', וביאר בזה רש"י, 'שבמלחמת ארץ ישראל אין לומר ושבת שבי, שהרי כבר נאמר (לעיל פ"כ פס' ט"ז) לא תחיה כל נשמה, והיינו דנקט רש"י דכוונת הספרי לאפוקי ממלחמת ז' עממין שבזה אין היתר לקחת יפת תאר כיון שנצטוו עליהם שלא לחיות בהם כל נשמה.

ובמנחת חינוך כאן (מצוה תקל"ב אות א') הביא דברי הרמב"ם שכתב (פ"ח ממלכים) 'חלוצי הצבא כשיכנסו בגבול הגויים ויכבשו אותם וישבו מהם, מותר להן וכו', וכן בועל אשה בגיורתה אם תקפו יצרו', ועמד המנ"ח בהא דלא חילק הרמב"ם בין מלחמת מצוה למלחמת הרשות, והוכיח מזה דהרמב"ם פסק שלא כדברי הספרי, וס"ל דכיון שבדין יפת תאר הותרו גם שאר האיסורים, וכמב' בגמ' (קידושין דף כ"א ב') דיפת תואר מותרת לכהן אף שזונה אסורה לכהן, והרי הותר ליקח אף יפת תאר מז' עממין דאף האיסור דלא תחיה כל נשמה הותר בזה, ויעו"ש שדן לפ"ז להתיר אף יפת תאר מצרית ואדומית, ויב' להלן.

אמנם דברי המנ"ח תמוהים, דהיאך יפסוק הרמב"ם נגד דרשת הספרי, ובפרט לפמש"כ הרמב"ם בהקדמתו ליד החזקה שקיבץ וליקט בספרו את כל הדינים המבוארים בבבלי ובירושלמי ובספרא וספרי ותוספות יעו"ש, ואיך יתכן שישימט כאן את דברי הספרי.

ועוד ילה"ק בזה, דהנה בגמ' (סוטה ל"ה ב') מב' דנחלקו רבי יהודה ורבי שמעון אם מותר לקחת במלחמה כנענית שבחול מדין יפת תואר, ומבואר בדברי הגמ' שם [וכמו שביארו שם רש"י ותוס' יעו"ש] דהנידון הוא האם יש לא תחיה כל נשמה על בני שבעה עממין כשנמצאים בחו"ל, ולמאן דס"ל שיש לא תחיה אף בכנענית שבחול, לא אסור ליקח כנענית שבחול ל"ל יפת תואר, והיינו משום דאיסור לא

ה"ד) דשבעת עממין כבר אבדו ואבד זכרם, וא"כ אי"צ לומר שיש איסור ליקח מהם יפת תואר כיון דאין בזה נפק"מ, ועוד יתכן דבלא"ה לא הוצרך הרמב"ם לכתוב דין זה, דמהיכ"ת לומר שידחה הלאו דלא תחיה כל נשמה ביפת תואר, ומשו"ה לא הדגיש הרמב"ם דין זה.

והנה נתבאר לעיל מדברי המנחת חינוך ד"ל דביפת תואר הותרו אף שאר האיסורים, ומשו"ה דן דאף מצרית ואדומית מותרת ביפת תואר, וכן מצינו גם בדברי המקנה (קידושין דף כ"א א') [ובמנ"ח שם ציין לדבריו] שכתב דיפת תואר מצרית ואדומית מותרת לישראל, והוכיח לזה, דהנה בגמ' (סוטה שם) דרשו מקרא דושבית שביו לרבות כנענים שבחו"ל, והיינו דכיון שאין בהם איסור לא תחיה כל נשמה, משו"ה הותרו ביפת תואר, והביא המקנה דברא"ם כאן בתחי' הפרשה הקשה, דמ"ט הוצרכו לקרא דושבית שביו, והרי כיון דאין איסור לא תחיה כל נשמה בכנענית שבחו"ל, א"כ פשיטא שמותר לקחתה ביפת תואר, [ובאמת בתוס' בסוטה (שם ל"ו א' ד"ה כמאן) כתבו דבאמת עיקר הך דינא דכנענית שבחו"ל אין בה לא תחיה ילפינן מהך קרא דושבית שביו יעו"ש], וכתב המקנה ליישב בזה, דהנה בגמ' ביבמות (דף ע"ו א') מבואר דלשיטת רבא אסור לישא נכרית משבעה עממין לאחר שנתגיירה משום שנתגיירה אסורה בקהל, ועל גרותן נאמר איסור לא תתחתן במ יעו"ש, ונמצא דהנושא כנענית שבחו"ל עובר באיסור לא תתחתן במ, ובזה ס"ד דאף דאין עובר עליה משום לא תחיה כל נשמה, מ"מ יאסר לקחתה ביפת תואר משום איסור לא תתחתן במ, וקמ"ל מקרא דושבית שביו דביפת תואר הותר איסור לא תתחתן במ, וא"כ י"ל דכמו שהותר איסור זה הותרו נמי מצריות ואדומיות ביפת תואר.

והנה בגמ' בקידושין (דף ס"ח א') דנו על הא דכתיב בהמשך הפרשה (להלן פס' ט"ו) 'כי תהיין לאיש שתי נשים אחת אהובה ואחת שנאה', וכי יש שנאה לפני המקום ואהובה לפני המקום, אלא אהובה - אהובה בנישואיה, שנאה - שנאה בנישואיה, ומדכתיב כי תהיין משמע דתפסי קידושין בתרוויהו, ודנה שם הגמ' דלרבנן דפליגי אר"ע וס"ל דקידושין תופסין בחייבי לאוין, משכחת לה שאחת היתה שנאה כגון שהיתה מהחייבי לאוין, והקשו בגמ' דאמאי לא משכח"ל אף בחייבי עשה, ותימצו דליכא לאוקמי בהיתה אחת מצרית ואחת ישראלית, דהא כתיב 'שתי נשים' ומשמע דתרוויהו מעם אחד נינהו.

והג"ר אליהו ברוך פינקל זצ"ל הקשה [ונדפס בספרו עה"ת כאן בפרשה], דלפי דברי המקנה והמנח"ח דמותר לקחת יפת תואר מצרית ואדומית, א"כ צ"ב אמאי לא העמידה הגמ' את הך קרא דכי תהיין לאיש ב' נשים בחייבי עשה ובגוונא שנשא ב' מצריות שהם מעם אחד, ואחת היתה מותרת לו משום שנשאה אחר המלחמה כדין יפת תואר, והשניה היתה אסורה לו, ובאופן זה אחת אהובה ואחת שנאה, ולכא' מוכח מזה דיפת תואר מצרית ואדומית אסורה, דלא הותר הך איסורא אף ביפת תואר, ודברי המקנה והמנח"ח צ"ע.

אמנם אכתי צ"ב בזה, דהא נתבאר לעיל דמוכח מדברי הגמ' דאיסור לא תתחתן במ הותר ביפת תואר, ומאי שנא מאיסור מצרית ואדומית שלא הותר ביפת תואר, וצריך לבאר בזה, וכן ביאר מרן הגרב"ד פוברסקי שליט"א בבד קודש (ח"א סי' ד', קידושין סי' ל"ה), דחלוק האיסור לישא נתינה מהאיסור לישא מצרית ואדומית, ד"ל דמצרית ואדומית אין איסורה מחמת שהיא נכרית, אלא אף אחר שנתגיירה לגמרי אסורה כיון שהיא מאומה זו שנאסרה לישראל, ובזה י"ל דמהיכ"ת יהא מותר הך איסורא ביפת תואר, ומשא"כ באיסור לא תתחתן במ דנתינה, יסוד האיסור הוא משום דאי"ז גרות גמורה, וכמב' ברמב"ן ביבמות (דף ע"ח ב') שכתב דאם תתגייר הנתינה שוב לאחמ"כ תהא מותרת בקהל, והיינו משום דאיסורה הוא מחמת שיש חסרון בגרותה, ומשו"ה מהני הא דמתגיירת לאחמ"כ גירות גמורה, וא"כ א"ש הא דמותר לקחת יפת תואר נתינה, דכיון דהתירה תורה ליקח נכרית יפת תואר, כ"ש שיהא מותר ליקח נתינה שרק חסר בגירותה, ולא דמי למצרית ואדומית שהוא איסור אחר.

אמנם יש להעיר ע"ז, דהנה מסופר שאחד אמר למרן הגרי"ז דמדויק בדברי הרמב"ם דאיסור מצרית ואדומית הוא משום שחסר בגירותן, דהא כתב הרמב"ם (פי"ב מאיסורי ביאה הי"ז) 'כל הגויים כולם כשיתגיירו ויקבלו עליהן כל המצות של תורה, והעבדים כשיתחררו, הרי הן כישראל לכל דבר, שנאמר (במדבר פט"ו פס' ט"ו) 'הקהל חוקה אחת לכם ולגר הגר', ומותרין להכנס בקהל ה' מיד, והוא שישא הגר או המשוחרר בת ישראל, וישא הישראלי גיורת ומשוחררת, חוץ מארבעה עממין בלבד, והם עמון ומואב ומצרים ואדום, שהאומות האלו כשיתגייר מהן אדם הרי הוא כישראל לכל דבר אלא לענין ביאה בקהל', ומבואר בלשון הרמב"ם דהא דאסור לישא אחת מאומות אלו הוא משום דלענין ביאה בקהל אינם כישראל, ומשמע דחסר בגירותם וביהדותם ומשו"ה נאסרו לבוא בקהל, והסכים הגרי"ז עם דיוק זה, וא"כ אין לחלק בין מצרית ואדומית לנתינה, ודלא כמשנ"ת לעיל.

והנה לדברי המקנה והמנח"ח נמצא, דבדין יפת תואר הותרו כל האיסורים, ומשו"ה מותר ליקח אף מצרית ואדומית, וצ"ב דא"כ מ"ט לא הותר ליקח בת ז' עממין שבארץ ישראל, והרי כיון שהותרו כל האיסורים א"כ יותר אף איסור לא תחיה כל נשמה, ומ"ט הך איסורא לא הותר ביפת תואר.

ונראה לבאר בזה בפשיטות, דשאני איסור חתנות, דמכיון שמותר ליקח הנך נשים בשביה, א"כ שייך בהם שפיר הטעם דדיברה תורה כנגד יצה"ר, וכמו שהותר האיסור להתחתן עם נכרית ה"ה שמותר לישא מצרית ואדומית, אמנם כל זה שייך רק בנשים שנשבו ע"י ישראל, וכמב' בגמ' (סנהדרין נ"ט א') דבגויים דלאו בני כיבוש נינהו אין שייך היתר דיפת תואר, והיינו משום דכל ההיתר דיפת תואר הוא רק בנשים שכבשו אותם, ולפ"ז ב'ז' עממין שנצטוו להורגם ולא לכבוש מהם כלל, א"כ לא קאי עלייהו הך היתרא דיפת תואר שנשבת, דהא צריך להורגם ואינם בכלל כיבוש כלל, ומשו"ה לא הותר הלאו דלא תחיה כל נשמה ביפת תואר.

בענינא דיומא

מרנן הגר"ש גלאי הגר"ש אלתר הגר"ש א שטרן מחזקים את עמלי התורה מול ניסיונות התקופה

מרנן הגר"ש גלאי הגר"ש א שטרן רבי שמעון גלאי שליט"א

מה שמוסרים עליו נפש נחקק בלב החיים היהודיים לדורי דורות.

ברב שיח עם מרנן הגר"ש רבי שמעון גלאי שליט"א ב'ועידת בני הישיבות', ביקשו לשמוע דברים שירגיעו את החששות הקיימות בבני הישיבות והוריהם מפני המשטרה הצבאית שרודפת רח"ל אחר לגיונו של מלך מלכי המלכים, ורוצה להכניסם לכלא ב"עוון" לימוד תורה.

אין ספק שניתן להבין את הקשיים והחששות הללו, - שח הגר"ש בקול נרגש - 'אבל עליהם לדעת כי כלל ישראל בכל הדורות היה בנוי על הגזירות והנסיונות הללו, שביקשו להמעיס ולהפריע ללומדי התורה. ההיסטוריה מוכיחה שרק מחמת כך זכו בני ישראל לשמר את תורתם לדורי דורות.

אבי זצ"ל הוגלה בצעירותו לרוסיה, וכצעירים רבים באותו דור נלקח למלחמות הצבא הרוסי. באחת השבתות פנה אליו הקצין הרוסי, והורה לו כי הוא חייב לחתום את שמו על מסמך שהציג בפניו, אך אבא זצ"ל התעקש באומרו שאינו חותם בידיו על המסמך כי היום זה יום השבת! הקצין החל לצעוק עליו - 'וכי אינך יודע שאתה נמצא ברוסיה תחת השלטון הקומוניסטי?! מי שאינו שומע בקול מפקדיו צפוי לעונש חמור מאד!!'.

כשראה כי אבא מתעקש שלא לחתום את שמו בשבת קודש, הוציא הקצין את האקדח מכיסו והפנה אותו כלפי ליבו של אבא זצ"ל. לימים סיפר אבא שפתח את דש חולצתו, התקרב אליו ואמר, שעל כך הוא עצמו יסייע לו לירות בו... כשראה זאת הקצין, הוא התפעל מאומץ רוחו ומההתעקשות לעמוד על ערכיו. הוא הניח את הרובה, נטל העט, חתם במקומו במקום החתימה המיועד ושיחררו לחדרו! באותו אופן, בכל פעם כשרואים את הנחרצות שלנו על קיום ערכי תורתנו, איש לא יוכל לנו!

כך היה בכל הדורות. שונאי ישראל אכן גזרו גזירות, וכלל ישראל חי! **כואב הלב שכיום משנאי ד' נמנים גם הם על העם היהודי.** הם טועים ואינם מכירים בטעותם החמורה, ועלינו להתפלל שישונו בתשובה שלימה במהרה ויעצרו זאת במהירות ממש.

בגמרא נאמר שמצוות ברית מילה מתקיימת על ידי כלל ישראל, כולם מלים את בניהם. זאת משום שבדורות העבר מסרו נפשם על כך, וקיימו זאת בשמחה, ולכן עד היום נותר הדבר כך שעושים זאת הכול בשמחה, **כי מה שמוסרים עליו נפש נחקק בלב החיים היהודיים לדורי דורות.**

סיפר פעם הגה"צ ר"ש שברדון זצ"ל, שבאחת הפעמים נצרך לנסוע לאמסטרדם, והגיע אליו אחד שמראהו לא היה כפני יהודי ראוי והגון ושאלו אם הרב נוסע במקרה לעיר אמסטרדם. וכששמע את תשובתו החיובית, אמר שגם הוא רוצה לנסוע עמו לאמסטרדם. שאלו הגר"ש - מה יש לך ענין לנסוע עמי דווקא!!

הוא השיב בטבעיות - אם הרב נוסע לאמסטרדם, סימן שבטוח יש שם גם מסעדה כשרה, ולכן אני רוצה לנסוע יחד עם הרב, כדי שאוכל גם אני לאכול במסעדה כשרה... הביט עליו רבי שלום, ראה את התנהלותו כאדם רחוק מתורה ומצוות, ושאלו ישירות - מה יש לך עם מסעדה כשרה דווקא בארצות הגולה? והשיב לרבי שלום - אינני יכול לאכול במסעדה שאינה כשרה... שאלו רבי שלום, תספר לי מי היה הסבא שלך?

לשמע השאלה הוא פירט ואמר - סבי היה בן ישיבה צעיר שגזרה עליו הגזרה בגולה ולקחוהו לצבא הרוסי, ושם כידוע היו המאכלות טריפות ממש, וכמי שיראתו קדמה לחכמתו, מסר נפש שלא לאכול מכך כדי שלא יטמא את פיו. כשראו מפקדיו כי הוא מתעקש שלא לאכול אוכל שאינו כשר, ניסו להכריחו לאכול את האוכל שהיה במחנה הצבאי, והוא התעקש שאינו מוכן, ולבסוף לאחר שכמעט הוציאו להורג מחמת סירובו הבוטה, הגיע מכתב מהמפקד שפטרו מכו וביקשם שידאגו להביא לו אוכל כשר. **דומני, שעל זה בנוי כלל ישראל.**

יידעו כולם שזו צורת הגדילה של כלל ישראל במיוחד בתקופה זו, שבה רבו ספסלי ביהמ"ד. ואין שיעור לזכות האימהות המסורות שדואגות כל יומם לכלכל את בניהם. אני אומר תמיד שבעוד הבעלים והבנים נהנים מעצם לימודה של תורה בהשתעשעות בה עם רבותיהם וחבריהם, האימהות שרק מוסרות נפש למענם ולא נהנות מכך כמותם, הן מוסרות נפש בהרבה יותר

מכך, ורוב הזכויות של מסירות הנפש הן שלהן דווקא, ועליהן לדעת שזכותן גדולה מאד, **כי הן מוסרות נפש ממש בתקופה כה מכרעת לכלל ישראל כולו.**

אומרים אנו על תפילת 'עלינו לשבח' שיש לאומרה בכוונה להודות לבורא על כל חסדיו תמיד עמנו - 'שלא עשנו כגויי הארצות ולא שמנו כמשפחות האדמה', ולכאורה הדברים נכפלים, מה החילוק בין גויי הארצות לבין משפחות האדמה!?

אלא הביאור בכך, שתחילה משבחים אנו כמה שונים אנו מאומות העולם כמו שאמרו חכמינו שכלל ישראל ביישנים, רחמנים וגומלי חסדים הם, וזוהי אומתנו המיוחדת. אבל באים הגויים ואומרים שלהם יש דברים מכובדים, הם עובדי אדמה שמשתכרים מכך בכבוד ויש ביניהם אף אנשי מלוכה ושררה, ומפתים אותנו להיות כמותם. על כך אנו עונים את שאמרה תורה מהי 'משפחה' היהודית - 'למשפחותם לבית אבותם',

אצלנו המשפחה היא להמשיך בדרכי אבות, ולראות מה שהם עשו בעבר ועמדו בכל הפיתויים והגזירות והתחזקו מחמת כך בקיום התורה והמצוות להיעשות עבדי ד' ככל כוחם, כך אנו ממשיכים את אותה משפחה לבית אבותינו, שאנו עושים את מה שעשו אבותינו וסבותינו. ועלינו לדעת, שזה ריבוי כבוד שמים בעולם, שבתקופתנו היא נחוצה יותר מכל, כל מילה שיהודי יושב ולומד זהו כבוד שמים, וכשאנו מסייעתו לכך, היא מרבה כבוד שמים בפועל, ואם קשה לו בלימודו ויש לו ניסיונות כמו מה שקורה בימים אלו למול שלטונות הצבא וכדומה, זה יותר כבוד שמים אם מתגברים ומרבים חיילים לתורה ותפילה.

על כולם לדעת כי לכל אדם יש ניסיונות לא מעטים, **אלא שלכל אחד יש לו את הניסיונות המתאימים לו, כל אחד בגילו ומעמדו, יש ניסיונות לצעירים, יש לאימהות, יש לזקנים וכל אדם המתגבר על ניסיונותיו עולה ומתעלה בהם בלי גבול ומרבה כבוד שמים בעולם, וזה תפקידו האמיתי.** וכן לשמוע לכל מה שמורים רבותינו גדולי ישראל שליט"א בכל שלב ושלב במערכה להצלת עולם התורה ובכך לזכות לגאולה השלימה בקרוב ממש, כי בזכות נשים צדקניות נגאלו ישראל".

ראש הישיבה הגאון הגדול רבי שאול אלתר שליט"א

'כי מנסה ה' אלקיכם אתכם' - ההתמודדות עם הנסיון על לימוד התורה

התורה הק' אומרת (יג, ד) 'כי מנסה ה' אלקיכם אתכם לדעת הישכם אוהבים את ה' אלקיכם בכל לבבכם ובכל נפשכם', התורה כבר אומרת מראש שיהיה נביא שקר שינתן לו איזה כח משמאי להראות לעם ישראל מצג של שקר, **ומוטל עליכם לזכור שזה נסיון מאת ה' האם אוהבים אותו ית"ש בכל לב ובכל נפש,** כי העוצמה של הנסיון חזקה עד כדי כך, שהנסיון לא ייחלש על אף שהתורה מודיעה מראש 'כי מנסה ה' אלקיכם אתכם'. אבל בכל זאת, מועיל הדבר כאשר יודעים לפני הנסיונות, לפני מה עומדים ולפני מי עומדים. והדברים נוגעים לענינא דיומא.

זה לא סוד - שהרבונו של עולם מנסה אותנו בענין לימוד התורה, נסיון לבחורי הישיבות ואברכי הכוללים האם אפשר לשבת וללמוד, בעת כזאת חשוב מאוד ללבן לעצמנו את הענין, שנבין ברור על מה המדובר.

מה שאנו רוצים לשבת וללמוד תורה, בין בחורים בישיבה ובין אברכים בכולל, זה משני טעמים שהם אחד, בראשונה בשביל עצם הלימוד, שמקדישים את כל הלב ואת כל הרצונות לתורה, מלבד לדעת את המעשה אשר יעשו, בשנים הטובות האלו שהם בבחינת 'נייר חלק' שזה הזמן שצריך להיות מוקדש ללימוד התורה, לקנות עד כמה שאפשר קנייני תורה [ומי שה' מזכה אותו שיוכל להמשיך אח"כ לשבת באהלה של תורה - מה טוב, ומי שמגזירת שמיא יעסוק ויעשה מה שיעשה ויקבע עתים לתורה - הרי שנים אלו מהווים יסוד ובסיס לכל ימי חייו]. ושנית - שהוא לא פחות חשוב מעצם קנייני התורה, הוא עבור היראת שמים, כדי להישאר עם יראת שמים ולא לאבדה.

אך הם שנים שהם אחד, כי אנו לומדים תורה לא כדי להיות רב ולא בשביל להיות חכם ולא עבור לדעת את התורה, אלא אנו לומדים תורת ה' כדי

לדעת את ה' - להתחבר אל ה' נותן התורה, לימוד התורה מסלק את היצר הרע ומחבר אותנו לרבונו של עולם. נמצא ששני המטרות הנ"ל הם בעצם אחד, להיות מחובר לה' ביראת שמים טהורה.

בפרשת ראה יש שני אמרות מאדמו"ר הגה"ק האמרי אמת מגור זי"ע, שמבטאות את העניין בדיוק רב - ונוגעים לגופן של דברים. במשאו בכניסיה הגדולה השניה שהתקיימה בימים אלו, בחודש אלול שנת תרפ"ט, דקדק האמרי אמת זי"ע על הנאמר בפסוק (יג, ה) 'אחרי ה' אלקיכם תלכו ואותו תיראו ואת מצותיו תשמורו ובקולו תשמעו ואותו תעבדו ובו תדבקו', שאותם הדברים נאמרו גם בפרשה הקודמת בלשון יחיד 'את ה' אלקיך תירא אותו תעבד ובו תדבק' (עקב י, כ), ומדוע חזרה תורה ואמרה זאת כאן בלשון רבים.

ופירש האמרי אמת, שכאן בפרשת ראה יש מסית ומדיח [נביא המסית, הדיט המסית ומדיח, ועיר הנדחת], וכאשר יש מסית ומדיח אין היחיד יכול לעמוד כנגדם, וכדי להתגונן מפני ההסתות וההדחות, מן ההכרח שיווצר מכל היחידים כח רבים מלוכד כדי להתגבר עליו, לפיכך, כאן בפרשה המדברת בהדחתו של נביא שקר, חוזרת התורה ואומרת אותם הדברים בלשון רבים, לפי שאז חייבים היחידים להתלכד יחד, למען יוכלו לקיים 'אותו תיראו ואת מצותיו תשמורו ואותו תעבדו ובו תדבקו'.

וה'יחיד' של הרבים, מלבד מה שנמצאים ומתאספים ביחד בקהילות, הוא ביותר במה שהבחורים נמצאים בישיבה, והאברכים בכולל, במקומות תורה, דהיינו ששוחים במקום שדורש תורה ומבקש תורה, ועוסקים בתורה עם קב חומטון ויראת שמים, שזה מה שמביא את כח הרבים כנגד המסיתים ומדיחים.

ויש לדעת שאין הדברים רק פירוש בלשון הפסוק, שנוגע לזמנים שבהם היה מסית לעבודה זרה, אבל בזמנינו שבתלו יצא דע"ז אין הדברים נוגעים לנו. אין זו אלא טעות מכח היצר הרע אשר בקרבנו, דהנה האמרי אמת זי"ע בספרו (שנת תרס"ו) מפרש הנאמר בפרשה של עיר הנדחת (יג, יד) 'יצאו אנשים בני בליעל מקרבך' וגו', וברש"י מחז"ל (סנהדרין ק"א): אין נעשית עיר הנדחת עד שיהיו מדיחיה מתוכה, שהמכוון ליצר הרע, שהוא המדיח האמיתי שנמצא בתוך ובלב כל איש ישראל, **כי כל המסיתים האחרים הם רק שליחים וחיללים של היצר הרע - שהוא נמצא בתוך ובפנים הלב ומדיח מתוכו**, וכל אדם צריך להתגבר עליו ולהרגו שלא יהיה מדיח מתוכו.

וזה נוהג בכל זמן ונוהג בכל מקום, כי תמיד יש ההסתה מכח היצר הרע, **אלא שבכל זמן ובכל מקום הוא לובש צורות אחרות**, ויש לזכור היטב 'כי מנסה ה' אלקיכם אתכם' - זה נסיון שהרבונו של עולם מעמיד בפנינו, כדי לדעת הישכם אוהבים את ה' אלקיכם בכל לבבכם ובכל נפשכם'.

ואמנם צריך את כח הרבים, אבל מלבד זאת צריך את ההתעוררות של כל יחיד ויחיד בפני עצמו, וכמו שנאמר בתחילת הפרשה (יא, כו) 'ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה', ואיתא בספח"ק דפתח בלשון יחיד 'ראה', וסיים בלשון רבים 'לפניכם', כי מלבד כח הרבים - שהוא בוודאי עוזר מאוד, הגדרים והסייגים והתקנות של הרבים מסייעים ביותר, אבל בראשונה צריך 'ראה' - ראה והתבוננות פרטית של כל אדם לעצמו, ראה היא יותר משמיעה - מלבד השמיעה באוזן צריך כל אדם להפנים את הדברים שהדברים יכנסו לכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו.

ובנסיון דידן צריך כל אדם לדעת היטב אשר לפניו. ואם חז"ל אמרו (הובא ברש"י תצא כג, ט) 'גדול המחטיאו יותר מן ההורגו', זו לא מליצה יפה בלבד - אלא זה מציאות, יש להתבונן ולדעת שכל החיים אשר התורה נתנה עליהם דיני 'פקוח נפש', ואנו משתדלים לחיות ורוצים לחיות, ומבקשים 'למען אלקים חיים' - שנוכל לעבדו ית"ש כראוי, אבל כל זה אינו אלא משל והיכי תמצוי על החיים האמיתיים - חיי נפש, ואמרו חז"ל 'גדול המחטיאו יותר מן ההורגו', אם מאבדים יראת שמים או מעלות אחרות ברוחניות זה הרבה יותר גרוע מן ההורגו, כי אכן גם אחרי שחלילה שהאדם מאבד היראת שמים הוא ממשיך להסתובב בהאי עלמא, אבל גם רשעים בחייהו קרויין מתים (ברכות יח, ג), הוא יכול לחיות אפילו מאה שנה, אבל הוא כבר מת - שהרי אין בו את החיות הרוחנית. **את החיות הרוחנית הזאת אפשר לאבד בחוץ, ועל החיות הזאת עלינו לשמור היטב.**

ואולי מיותר בכלל לומר - ובכל זאת נגיד כדי שכל אחד ידע ויזכור את הדברים בשעת הנסיון, 'עומדות היו רגלינו בשערך ירושלים' - ואיתא בגמרא (מכות י). 'אמר רבי יהושע בן לוי מאי דכתיב (תהלים קכב, ב) 'עומדות היו רגלינו בשערך ירושלים', מי גרם לרגלינו שיעמדו במלחמה שערי ירושלים שהיו עוסקים בתורה', יש לזכור הנאמר בתהלים (קכז, א) 'אם ה' לא ישמור עיר שוא שקד שומר', זה פלא איך יש היום מי שעדיין מסופק בדבר זה, **אנו רואים בשנים האחרונות והוא דבר הגלוי לכל - שלא החכמה לא הגבורה ולא העצה הם השומרים עלינו**, אלא ה' ישמור עיר, ובלי שמירת ה' שוא שקד שומר, וה' שומר את העיר בגלל הנטורי קרתא - בזכות 'בשערך ירושלים' שעוסקים בתורה, אלה שמוסרים את כל עצמותם לתורה ומתגברים על יצרם ועל כל פיתויי העולם הזה, שהם הם

הנטורי קרתא, כי הם מעוררים את הרצון למעלה - את הזכות ואת הכח, **זה ברור כשמש בצהרים - שהם המגינים על כלל ישראל.**

אבל בידועם זאת, **על לומדי התורה לדעת את האחריות המוטלת עליהם, ולעשות זאת בלב שלם**. וכבר אמרנו כמה פעמים על הפסוק בתהלים (כ, ח) 'אלה ברכו ואלה בסוסים ואנחנו בשם ה' אלקינו נזכיר', שאחרי תיבת 'ואנחנו' יש פסקא, וכפשוטו אין לו הבנה למה הפסיק באמצע המשפט, שהרי 'ואנחנו' קאי על סיפא דקרא, שאנו מאמינים בה' ובשם ה' אלקינו נזכיר.

אלא הפירוש הוא, שהרי לפעמים יש לנו את ההרגשה שבכל זאת יש לנו חכמה וגבורה וכל מיני תחבולות ותוכניות כפי שענינו ראוות, על זה בא הכתוב לומר שאין זו ההרגשה הנכונה, כי אלה שיש להם ההרגשה של 'ואנחנו' - שבנוסף לבטחון בה' השומר עיר גם יש כח של רכב וסוסים, הינם שייכים לאלו הסומכים ובטוחים בכוחם דרישא דקרא, ואנו בני ישראל רק 'בשם ה' אלקינו נזכיר'. צריכים להכניס את זה בלב שוב פעם ושוב פעם ושוב פעם, הרבונו של עולם הוא שומר ישראל, וההגנה על כלל ישראל היא רק ממנו ית"ש, וכמאמר הכתוב (תהלים קכא, ד) 'הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל', בשעה שהם ישנים ובשעה שהם מזניחים - שמירתו ית"ש בכל עת ובכל שעה. והרבונו של עולם אומר ומבקש מאתנו, בניי מה אני מבקש מכם, תשמרו את הנר שנתתי לכם, לשמור על היראת שמים, ולשמור על כל המעלות הטובות. והרי יראת שמים היא כל המטרה, וכל מה שאנו מחפשים ומבקשים בלימוד התורה.

אנו עומדים בפתח הימים הנוראים, ויש הלכה הנוגעת לבחורים ולאברכים צעירים, דק"ל (ע"י או"ח סי' תקפא סעיף א ברמ"א, וע"י ח"י אדם ח"ב כלל קלח) שלכתחילה משתדלים לא לשלוח שליח ציבור בימים נוראים פחות מבן שלושים, כי עד שלושים שנה עדיין רתיחת הדם בתוקפה.

אבל הצעירים הם שלוחי ציבור לדברים אחרים, דווקא בימי הבחורות וימי הנעורים - **דווקא כאשר יש להם רתיחת הדם, הרי הם שלוחי ציבור בזה שהם מתגברים על היצר הרע ועל כל הרצונות הגשמיים, ומוסרים לרבונו של עולם את הרצונות את הלב ואת התשוקות**, שהרי הדם תוסס ורוותח והלב רוצה ומשתוקק לדברים אחרים, והם מתכופפים ומקריבים לרבונו של עולם כל חלב וכל דם.

הרי אתם שליחים של כל הציבור להגן עליו, על אלה שמבינים את יקרת עבודתכם, וזוכים גם לאלה שלא זכו להבין, וגם לאלה שרודפים אתכם, כי בזה שהנכם מתגברים על רתיחת הדם, ומתייגעים בתורה הק', שומרים את העינים ואת המחשבות בקדושה ובטהרה, ומוסיפים להתחזק עוד יותר בשמירה מן הרע, מוסיפים להתחזק בתפלה ובלמוד התורה עם קב חומטון ומדות טובות, הרי הנכם השלוחי ציבור האמיתיים שיכולים להביא ישועה לכלל ישראל. תתחזקו בלימוד התורה וביראת שמים. ועזור השי"ת שיהיה 'גזירה עבידא דבטלא' (כתובות ג:), ונוכה בעזרת ה' לראות ישועות גדולות.

הגאון הגדול רבי שמואל אליעזר שטרן שליט"א רב מערב ב"ב לא נטוש את תורתנו ואת ארחות חיינו בשום מחיר בעולם
בתוך מכתבו לאסירי עולם התורה כתב: כבוד אחינו היקרים והחשובים, גבורי החיל, גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו, הנתונים בבית האסורים, על סירובכם להתייצב ולשתף פעולה עם עוקרי תורה. רצתה ההשגחה העליונה והעוידה לכם תפקיד אשר ערכו לא יסולא בפז, **אתם נבחרתם להיות בין יחידה הסגולה, מקדשי שם שמים ברבים ונושאי דגל האמונה הטהורה בקדושת ישראל.**

הוטל עליכם התפקיד הנשגב, להשמיע את ההכרזה קבל עולם ומלואו: אנחנו עבדים נאמנים לה' ולתורתו, **לא נטוש את תורתנו ואת ארחות חיינו בשום מחיר בעולם**. כי הם חיינו ואורך ימינו. אנחנו מוכנים למסור את נפשינו על כך, בפועל ממש. **שום כח בעולם לא יוכל להפריד את הקשר האיתן שלנו עם בורא העולם ועם תורתו הקדושה**. אנו בטוחים שכשם שעמד הקב"ה לימינם של מקדשי השם בכל הדורות, כן יעמוד לימינכם ויכול נוכל להם. עוצו עצה ותופר, דברו דבר ולא יקום, כי עמנו קל.

אחים יקרים, בשם כלל ישראל, החרדים לדבר ה' ובשמי, הנני מביע בפניכם את הערכתנו הגדולה והעצומה ואת תמיכתנו הנלהבת על העמידה האיתנה שלכם, אתם שלוחי דרחמנא ושלוחי דידן. חזקו ונתחזקה בעד עמינו וערי אלוקינו, חזקו ויאמץ לבבכם, כל המייחלים לה'. התייצבו וראו את ישועת ה', ה' ילחם לכם ואתם תחרישון. לה' הישועה בעגלא ובזמן קרוב.

- דברי מרן הגה"צ רבי שמעון גלאי שליט"א לוקט ונערך ממגזין קטיפה שע"י יתד, פר' ראה
- דברי ראש הישיבה הגאון הגדול רבי שאול אלתר המובאים בגליון 'מסדר בטיש בס"ג פר' ראה, הדברים באדיבות מערכת דבר אמת de422144@gmail.com
- ניתן להאזין לדעת תורה מגד"י בראשון רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגר"ד לנדו שליט"א, בקו החירום: 03-313-3306 (שימו לב המספר הוחלף).
- כמ"כ מידי שבוע י"ל קובץ אוצר הפרשה ובו גליונות מרבותינו זצוק"ל. ניתן להשיג מודפס בבתי הכנסיות בארה"ק, וכן ניתן לקבלו במייל: a169258235@gmail.com
- ניתן להצטרף לקבלת הגליון ע"י שליחת הבקשה למייל - a086221800@gmail.com

ארחות חיים

דרכי הצדיקים נקרא ארחות - דהיינו תורה ומצוות ומידות (ביאור הגה"צ א"א משלי"ב)

אבל יש פלצות שלימד אותנו הרביה שלנו רבי מאיר חדש זצ"ל, שהוא שווה לכל נפש גם בזמנינו. ונקדים בהקדמה: אמר לנו פעם הגאון רבי ברוך מרדכי זצ"ל בעל ה'ברכת מרדכי', שאמרו פעם למרן הגרי"ז - הבריסקערב - שהפחד שלו מהדקדוק במצוות ובקריאת שמע היה מאד גדול, והוא חזר על מילים בק"ש כמה פעמים, אמרו לו שיש לו 'עצבים חלשים', אמר הבריסקערב, יש לי עצבים כמו כל בן אדם נורמלי בלי שום הבדל. רק השאלה איפה... תקח כל אדם רגיל, ותניח לו בכיס מיליון דולר במזומן, אתה תראה שהוא הולך ברחוב עם יד בכיס, וממשמש בכיסו בכל רגע ורגע... על מה גודל החרדה?... והתשובה פשוטה ומובנת - מיליון דולר!!!

אצלי המצוות הם המיליון דולר! אמר המשגיח רבי מאיר חדש זצ"ל, יש עוד פלצות והיא פלצות אמיתיות... אנחנו יודעים שמיד אחרי סוכות ואחרי פסח יש תעניות בה"ב. ולמה, כתוב אחד הטעמים הוא בגלל שלא ניצלנו את המתנה הגדולה שקיבלנו, את ימי המועדים.

אנחנו מקבלים כעת כזו מתנה שנקראת "אלול"... חודש שלם שאפשר כל כך הרבה להשיג בו... אפשר כל כך הרבה להשתנות בחיים, להיות אדם חדש, אדם חדש זה לא מילים שלנו, זה מילים של חז"ל...! אומרים חז"ל בילקוט שמעוני (רמז קי"ט) "ועם נברא יהלל ק-ה" אלו בני אדם שבאים כמתים לפני בימים נוראים - ומתפללים, ואני בורא אותם בריה חדשה! וה'שפתי חיים' מביא בשם המהר"ל מפראג: שיש כעין גלגל בבריאה, ובכל שנה מחליפים גלגל, כל שנה עם הגזירות שלה, וזה לא נוגע בכלל למה שקרה בשנה שעברה...

ההזדמנות להשתנות!!!

אנחנו חוזרים קבוע, כל אלול, על שני סיפורים, ובעז"ה עוד נמשך לחזור על זה, כי זה אמת! הייתי פעם בישיבה של הרב גריינמן בכפר גנים, והוא הראה לי בחור אחד, והוא אמר לי עליו - הבחור הזה - אל תשאל מאיפה הוא הגיע... מכלום... אבל היום הוא יושב ולומד ארבע חמש שש שעות ברציפות בלי לזוז מהמקום, עם ניגון, עם שמחה, עם הבנה... בחור אחד התעוררה בליבו קנאת סופרים... הוא בא אליו ואמר לו תגיד לי איך עושים את זה?... אמר לו הבחור המתמיד, מה הבעיה, תעשה את זה גם אתה! אמר לו, מה, אתה צוחק עלי?...! כשאני לומד חצי שעה - אני מקיים "ואהבת את ה' אלוהיך בכל לבבך", וכשאני לומד שעה - זה "בכל נפשך"! אחרי שלוקחים לי את הנפש - אי אפשר עוד ללמוד... ואצלך - שעה זה בכלל לא להתחיל... ארבע חמש שעות בכזו מתיקות... אמר לו, אתה לא הבנת אותי... אני הייתי בדיוק כמוך! בדיוק. פעם אחת שמעתי בדרשה, שארבעים יום האלו מי שיועד לנצל אותם - הוא יכול להתהפך מקצה אל הקצה! אין שייכות כלל לשנה הקודמת. אבל צריך לנצל אותם. והחלטתי מה יש לי להפסיד... אני לא יודע אם זה לגמרי נכון אמנם, אין לי מה להפסיד מקסימום למדתי ארבעים יום במאמץ, כמו שצריך, התפללתי טוב, (זה כבר ריווח לכשעצמו...)

ובאמת מתחילת הארבעים יום השתדלתי והשקעתי, למדתי בכזו התמדה, בכיתי והתחננתי בתפילה, אני רוצה להבין בלימוד!!! ללמוד בחשק! אהבה לתורה, שמחה של תורה, מתיקות של תורה!!! לא הרפיתי לרגע, ארבעים יום עבדתי והתאמצתי בלי סוף, הגיע נעילה - קיבלתי! תעשה את זה גם אתה - השנה! סיים הבחור בכזו פשטות.

ומאז ששמעתי את הסיפור הזה אני מספר את זה ברבים כסדר, כל שנה, ותמיד חוזרים אלי אנשים שהשקיעו שהם ראו הצלחה, אמנם לא כמו הבחור שבסיפור אבל הם כנראה גם לא השקיעו כמו שהוא...

קול הקורא קדוש אלול!

כולנו יודעים שפותחים את האלול עם דבריו של רבי ישראל סלנטר זצ"ל:

'מלפנים בישראל ידעתי כל איש אחזו פלצות מקול הקורא קדוש אלול'. ומוסיפים את הסיפור שהיה מספר המגיד רבי שלום שברון זצ"ל שסיפרו זקני ירושלים על הגאון רבי איצלה בלאזר זצ"ל שבערב ראש חודש אלול היה ניגש אל הארון קודש, מסיט את הפרוכת ופותח את הארון ואומר **אנחנו בניך עם ישראל מקבלים עלינו באהבה את חודש אלול הקדוש שלך!** ופורץ בבכי, ואחריו כל הקהל.

סיפר לי אתמול הרה"ג רבי מאיר הרשקוביץ שליט"א שסיפר לי אחד מראשוני הלומדים בפוניבז' על הרה"י הגדול רבי דוד פוברסקי זצ"ל שפעם הוא לימד את סוגיית "שטר מוקדם" בבבא מציעא, והוא אמר אתן לכם דוגמא מה זה שטר מוקדם, למשל יהודי רצה לכתוב שטר על קנין הנעשה בתשרי והוא כתב "באלול!" והוא התחיל לרעוד כולו כשהוא אמר אלול... זה לא היה בחודש אלול אפילו, סתם, באמצע השנה... מלפנים...

אבל דבר מאד מעניין, פעם אמנם הפחד מאלול היה מוחש, אך מהמלחמות, מהצבא ומהמשטרה לא פחדו. היו אומרים "לדוד ה' אורי וישע"י ונרגעים עם זה, עם תחנה עלי מחנה לא יירא ליבי, אם תקום עלי מלחמה בזאת אני בוטח... היו רגועים לגמרי.

ואילו היום התהפך הגלגל... מהצבא ומהמשטרה אנחנו רועדים, מזה יש לנו 'פלצות', ומאלול - בזאת אני בוטח...

עוד אמר לי הרה"ג רבי מאיר הרשקוביץ; יש שני סיפורים מאד מפורסמים על הבית הלוי זצ"ל. סיפור ידוע שהבית הלוי מהפחד של אלול היה קשה לדבר אתו. ועוד סופר בהפלגה על הנהגתו בחודש זה מיראת שמים שבערה בו.

מאידך גיסא יש עוד סיפור ידוע שסיפרה הבת שלו הרבנית יפה ע"ה שהיא היתה ילדה בת חמש היא זוכרת שאבא שלה היה סוגר את הדלת לאיזה זמן, והיה אסור לאף אחד להיכנס. ופעם היא פתחה את החלון והסתכלה, והיא ראתה שאבא שלה, הבית הלוי שם את היד שלו בתוך האש... הוא בדק אם הוא נשרף או לא. (היה כזה מעשה בגמרא עם ריש לקיש) והוא לא נשרף.

הוא שאל את מרן שה"ת רבי חיים קניבסקי זצ"ל, אם הבית הלוי רואה שהאש לא שולטת בו, אז הוא כבר ראה שהוא צדיק, אז למה אם כן הוא כל כך מפחד מאלול?... אמר לו רבי חיים, **אדרבה...**

בגלל שהוא כל כך פחד מאלול לכן הוא לא נשרף!!!

אלו שיש להם את הפלצות מאלול אז מהצבא ומהמלחמות - לא יירא לבי, ובזאת אני בוטח. אבל מי שרגוע בביטחונו מאלול יש לו פחדים ופלצות מעול מלכות ועול בשר ודם.

אז בואו נדע את הדברים הפשוטים:

ידוע שהא בהא תליא. שאלו פעם את רבי ישראל סלנטר זצ"ל שראו אותו כ"כ מפחד מאלול, מה זה... אלול זה דוב! אמר רבי ישראל אלול מפחד אף יותר מדוב, על דוב אומר דוד המלך "גם את הארי ואת הדב הכה עבדך", ולעומת זה מהפחד של אלול והמשפט אמר דוד "סמר מפחד בשרי ממשפטך יראתי. סמר... זה לא סתם פחד רגיל... "סמר מפחד בשרי וממשפטך יראתי", מאריות ודובים הוא לא מפחד, "אם תחנה עלי מחנה לא יירא לבי, אם תקום עלי מלחמה - בזאת אני בוטח". אבל מהפחד מה' וממשפטו - סמר בשרו.

הפחד לאבד את המתנה

וגם בדורות שלנו עדיין ראינו את הדרגות הגבוהות של הפחד כמו שהיה אצל רבי יחזקאל לוינשטיין ורבי אליהו לופיאן זצ"ל ועוד מגדולי היראה. וכ"כ לפי ערכו וגודל יראתו.

לפני כעשר שנים הייתי בישיבת 'נתיב הדעת' של הרב קפלן שליט"א בסוף זמן קצר, וניגש אלי בחור ואמר לי תראה, אני לא מאמין שהבחור מכפר גנים השקיע יותר ממה שאני השקעתי. אמרתי בליבי - קבלתי את הסיפור הזה... האמנתי למשגית, סמכתי על זה, ובאמת מר"ח אלול השקעתי יום יום שעה שעה, כל כך חכיתי כבר לנעילה שאקבל את הקרבת אלוקים המובטחת, אך גם ב'נעילה' לא זכיתי אפילו לפיתחה... נשארתי אותו הדבר. חשבתי אולי צריך עוד כמה ימים, עד הושענא רבא, אך לא זכיתי, גם לא בזמן חורף, לא חנוכה, ולא נס פורים... גם בפסח לא חל כל שינוי. תאמין לי המשגית, רציתי לבוא אליך ולומר, המשגית, אתה אדם מוכר, לא כל סיפור שמוכרים לך תקנה ותספר אותו הלאה... קצת אחריות! אבל התביישתי... אך חלפו להם ימי הספירה, הגיע שבועות, לא היה שום דבר מיוחד, **אך פתאום קיבלתי כזה חשק... אני כעת כל כך אוהב ללמוד, אני כל כך נהנה, מבין את הלימוד, הכל ברור לי... אני אדם אחר, וזה כבר במשך תקופה. אין לי במה לתלות את זה, רק בעבודת האלול המיוחדת!** כנראה שזה דברים נכונים, רק לא היתה לי את הזכות שיענו לי מיד אלא רק בשבועות. אבל זה נכון. ואנחנו חוזרים על זה תמיד, זו מתנה חד שנתית בה אפשר להשתנות מן הקצה אל הקצה. מה שהיה שנה שעברה לא שייך להשנה הבאה. כל שנה עם הגזירות שלה.

אני זוכר שסיפר לנו הגאון רבי בצלאל זילטי זצ"ל פעם שמהבחורים היו שהתחתנו רק בגיל שלשים, שלשים וחמש, והחזון אי"ש מאד לא אהב את זה. פעם הגיע רבי בצלאל לחזו"א ואמר לו החזו"א, 'אני כבר מבין את הבחורים! רבי בצלאל שמח... והחזו"א הסביר: בשידוך זה לא 'משחק ילדים', זה תלוי איזו פרנסה תהיה, אם יהיה לאשה עבודה טובה, ויהיה לה כח לעבוד, ואם תהיה פרנסה טובה, אם יהיה בריאות, אם האשה חלילה לא תחוש בטוב - כבר לא שייך ללמוד כמו שצריך, ואם יהיו ילדים טובים, ואם יהיו כשרוניים, והכל כמובן תלוי בטיב האשה... בקיצור זה חשבון ארוך... בחור בגיל עשרים יכול להכריע בכאלו דברים! מה זה משחק ילדים? זה קובע עכשיו את העתיד לכל החיים... כשבחור מתבגר יותר הוא יותר יודע להחליט...

אך פתאום החזו"א חיך והוסיף, ואם תאמר כך - ביטלת את ראש השנה ויום כיפור. אם רק פעם בחיים קובעים איזו אשה תהיה ולפי"ז איזה פרנסה תהיה עד מאה ועשרים, ואיזה ילדים יהיו לי עד מאה ועשרים, ואיזה בריאות וחיים יהיו לי עד מאה ועשרים וכולי... אבל אנחנו יודעים שבכל שנה ושנה, בכל ראש השנה מחדש הכל מתחיל מאל"ף ב"ת, וכל שנה צריך להתחנך מחדש, ויש שזוכים ויש ח"ו גם בהיפוך, אז למה באמת להישאר 'תקוע' ולהפסיד את החיים!... בא נקיים את המצווה קודם!

בכל ראש השנה יש לנו ר"ה חדש, ואין שום דבר שייך למה שהיה בשנה הקודמת. אנחנו לא צריכים כעת להיכנס לפרטים. בראש השנה אפשר להשיג את הכל. רבי מאיר חדש לימד אותנו, תיקח את הפלצות שיש באלול לא רק לצד הפחד והיראה, אמנם יש ממה לפחד, אך תביט כעת אם מציעים לבן אדם עיסקה נדירה שהוא יכול להרוויח בבת אחת מיליארד דולר הוא יהיה כל כך לחוץ ודרוך, רק שאני לא אפסיד את המיליארד... אתה יכול להרוויח הרבה יותר מזה! כי אם הימים האלו עוברים אצלך כמו שצריך עם עמל והשקעה - זה רווח לנצח!

תיכנס למעלית

מקובל לומר שימי האלול זה כמו 'מעלית'. אתה תיכנס למעלית ויעלו אותך. סיפרנו פעם שסיפרו על הרה"ג רבי אריה שכטר זצ"ל, (חמיו של רבינו רה"י הג"ר יחיאל קלרמן שליט"א) שהוא היה בסמינר לבעלי תשובה, והיה אחד הבעלי תשובה שעשה להם צרות צרורות... כל פעם הוא קלקל להם את האוירה ולא היה ברירה מסיבות אמיתיות והיו צריכים להמשיך אתו כל פעם. בפעם האחרונה הוא גם השתכנע... ואמר כעת אני יודע מאה אחוז שהכל אמת, יש בורא עולם, ויש תורה מן השמים, והכל נכון בבירור! זה היה נקרא הישג עצום להשפיע על כזה בן אדם שתמיד הוא הכחיש את הכל וצחק על כולם, ופתאום הוא משוכנע בכזו התלהבות שהכל נכון. אז כיבדו אותו בסיום שידבר, והוא באמת חזר על הדברים ואמר שהוא יודע ברור ומאמין שהכל נכון והכל אמת, אבל דבר אחד אני יודע - - - 'אלי זה לא שייך' אני לא יכול להיות כזה. מבחינתי זה נקרא להגיע לשמים, אני לא יכול להגיע לשמים, זה אמת אבל אני לא יכול להגיע לשם...

וזה רבי אריה שכטר זצ"ל אמר לו אני רוצה לשאול אותך שאלה, היית פעם במגדלי התאומים?... בטח, (זה היה עוד לפני הקריסה...) מה דעתך, שאל ר' אריה בתמימות מעושה - שאומרים לך 'בעוד שבע דקות יש לך פגישה בקומה תשעים ושמונה! אתה תגיד זה לא מעשי... תוך שבע דקות לעלות כ"כ הרבה קומות! צריך לכה"פ חצי שעה! נכון!...

אמר לו אותו אחד כביכול בתרועת נצחון, שטויות... מי עולה ברגל, הולכים למעלית תוך שתי דקות אתה למעלה ויש לך עוד חמש דקות לנוח למעלה... אה... **אמר רבי אריה, מי אמר אם כן שאתה צריך לעלות לשמים ברגל!... תיכנס למעלית ויעלו אותך!** וזה לא הוא אומר, זה כתוב מפורש ברש"י, פרשת נצבים "לא בשמים היא" שאם היא היתה בשמים אתה חייב לעלות אחריה, ואיך עולים?... נכנסים למעלית ומעלים אותך. ואם באמת היה צריך לעלות לשמים גם היתה כעין מעלית לשמים.

באלול יש לנו מעלית להגיע להשגות שמימיות. תיכנס למעלית... באלול מעלים אותך. אלול זה סייעתא דשמיא מיוחדת, תיכנס למעלית של אלול ויעלו אותך. אלא מאי, יש לי בעיה, אני צריך להיכנס למעלית וללחוץ על ההדק. איך אני נכנס?... בחז"ל כתוב "שובו אלי ואשובה אליכם", קודם כל אתה תחזור אלי, ואח"כ אני אשובה אליכם, ועוד גם ה"ר"ת של אלול עפ"י הפסוק "אני לדודי ודודי לי", קודם כל אני צריך לשוב לדודי ואח"כ דודי לי. איך אני מתחיל? איך אני עושה את הכניסה למעלית והלחיצה על הכפתור!...

בא מרן שר התורה רבי חיים קניבסקי זצ"ל ומציל אותנו... אומר רבי חיים (סוף איכה) כתוב שהיה ויכוח בין כנסת ישראל להקב"ה. הקב"ה אומר "שובו אלי ואשובה אליכם", והנביא אומר "השיבנו ה' אליך" ואח"כ "ונשובה". מסביר רבי חיים מה הפשט, הקב"ה אומר לי שובו אלי ואני אומר לו השיבנו!... אלא הנביא הבין שמה שהקב"ה דורש ממני "שובו אלי" הכוונה היא "שתבקש השיבנו"!... אני רוצה גם בזה לעזור לך ולהעלות אותך למעלה, אבל תבקש את זה! אני רוצה לראות שאתה באמת מעוניין בזה, שאתה רוצה ומוכן להשקיע בשביל זה... בא תבקש "השיבנו" זה המודד שלך. אם זו משאת נפשך ואת זה תרצה שאני אשיב אותך - אני אתן לך יד. גם את הצעד הראשון הקב"ה יעזור לי אבל תתחיל לזוז משהו... תבקש סייעתא דשמיא.

כשהייתי בחור בישיבה שאלתי את הגאון רבי יוד'ל בויאר זצ"ל קשה לי להתרכז בתפילה ולהתפלל טוב כמו שצריך, מה לעשות? אמר לי רבי יוד'ל, מה הבעיה, תתפלל ותבקש גם על זה - שתוכל להתפלל טוב! כל יהודי מקדים בתחילת תפילתו "ה', שפתי תפתח, ופי יגיד תהילתך".

תשובה בכל רגע ורגע...

מרן שה"ת רבי חיים קניבסקי זצ"ל היה אומר [כך סיפר לי נאמן ביתו הג"ר ישעיה אפשטיין], הרבה אנשים היו באים אליו, גם בעלי תשובה עם עבירות חמורות שהם עשו, וגם שות"מ שנכשלו ונפלו וקשה להם... תמיד הוא היה חוזר על דברי חז"ל אין לך דבר העומד בפני התשובה. וצריך לדעת יש פה את דברי הגר"א מוילנא ב'קול אליהו' פרשה ראה: "ראה אנוכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה", מה פירוש "אני נותן" בלשון הווה, היה צריך לומר **נתתי**, והוא מביא עוד כמה שאלות, ומסביר, שהקב"ה אומר לבן אדם תראה, אני נותן לך הרבה דרכים, אם אתה רוצה תלך בדרך הזו, אבל לדוגמה יש אחד שאומרים לו או שתלך לחיפה או שתלך לירושלים, הלכת לאוטובוס של חיפה - זהו, גמרנו, אתה כבר בדרך לחיפה, זה אל חזור... בחיפה תחפש אוטובוס אחר...

אם היה כתוב **נתתי** פירושו יש שתי דרכים, ברכה או קללה, אתה רוצה דרך טובה - קח, דרך רעה - קח, אבל אחרי שהחלטת - גמרנו. האוטובוס נוסע... הבא ליטמא פותחין לו! גמרנו.

אבל לא כתוב ככה... "אנוכי נותן"! בכל רגע ורגע הבחירה בידך להפסיק ולשנות כיוון, אתה יכול ברגע אחד להשתחרר מהכל... יש תשובה, שובו אלי ואשובה אליכם. דבר כל כך פשוט.

אל תמשוך את עצמך למטה...

אבל צריך לדעת עוד דבר אחד: בכל מעלית כתוב עד כמה משקל אפשר להעמיס במעלית. אם נכנסים מעל העומס המותר לא רק שהיא לא עולה, היא מתקלקלת ויורדת למטה... אם תכניס טון למעלית - היא מיד תיפול למטה ותישבר.

[פעם נכנסו למעלית שבעה אנשים בזמן שהיה מותר רק חמשה. וכצפוי, המעלית נשברה, באו לשאול מי חייב לשלם, האם כולם, או רק השניים האחרונים, כל הסוגיא ריש בבא קמא, אבל כששאלו את מרן רבי נסים קרליץ זצ"ל ואמר זה לא שייך לבב"ק, מי שלחץ על הכפתור הוא זה שחייב. כל זמן שנכנסים בלי ללחוץ זה לא בעיה...]

יהודי שרוצה שהמעלית של אלול תעלה אותו, צריך דבר ראשון לא למשוך את עצמו למטה. אם יהיה לך עומס יותר מידי המעלית תיפול אתך ביחד, היא לא תעלה...

בא תשיל את בגדי הצואים (החוליו) מעליך והלבשת מחלצות, כך תוכל לעלות הלאה. כדי שהמעלית תתרומם צריך לא לעכב אותה.

כשמדברים על דברים פשוטים - - - צריכים להראות להקב"ה ולו במשהו (!) את הרצון הפנימי ל"השיבנו ה' אליך". יש כל כך הרבה

דברים שיש בהם כל כך משיכה כלפי מטה. לא צריך כל פעם לחזור מחדש... כל העבודה זרה הזו שנקראת נייס. כבר הזכרנו שמרן רה"י זיע"א שאל אותי פעם מה זה נייס?... הוא שמע שכל כך הרבה מדברים על זה... אמרתי לו זה אנשים שיוצאים את הכל, מה שהיה ומה שלא היה... הכל! אמר הרה"י בחיך, שהם יודעים את מה שלא היה אני מבין, אבל מאיפה הם יודעים את מה שהיה?... הנייעס הללו הם ממש עבודה זרה! וברוך ה' היום - חדשים לבקרים רבה אמונתך. כל יום יש נייס כמה שאתה רוצה. חלקם היו וחלקם לא, מה זה משנה...

הזכרנו שמרן הרב שך זצ"ל צעק, אין מושג בעולם להיות תלמיד חכם ולמדת מי שקורא עיתון. זה מופיע ביה"א שיחתי להגר"מ הרשקוביץ. נו, אז מה אתה רוצה?... הכנסת משהו למעלית שמונע ממך לעלות... אין כזה דבר. כמה דברנו על הפלאפונים, לא צריך לדבר עוד הפעם. אני רוצה לספר לכם סיפור... הייתי בוועידת בני הישיבות שהיתה בשנה הזו. הגיע אלי בחור, אני עד עכשיו לא יודע מיהו ומאיפה הוא, והוא אומר לי אני רוצה לספר לכם סיפור. אני היום כבן עשרים ושש. לפני כמה שנים היינו פה שני בחורים די מבוגרים (עשרים ושתיים או ושלש) ודיברתם נגד עיתונים, ושנינו החלטנו לא לקרוא עיתון. חבר שלי היה חזק ואיתן בדעתו, אם לא קוראים עיתון אז אין עיתון!!! וכעבור כמה חודשים הוא התארס. אני שחקתי עם זה... אז גם השידוך משחק איתי, אני עוד רווק... שהרב יידע את זה.

נהיים רציניים, רוצים, אז הבא ליטרה מסייעין בידו. המשגיח הגדול רבי דן סגל שליט"א מביא בפירושו למסילת ישרים (סוף נקיות) שהמשגיח רבי בן ציון במברגר זצ"ל אמר כל בחור מתכנן איך הוא יעלה, מה היעדים שלו, לאן הוא יגיע... והוא אומר כל התכנונים האלו אינם נכונים, כי הוא לא לוקח בחשבון שהבא ליטרה מסייעין בידו. אתה לא יודע כמה יעזרו לך, הרבה הרבה מעבר לחלומות שלך...! אבל בתנאי אחד, שתהיה בגדר **הבא ליטרה**...

קבלה אמיתית - לוותר על משהו...

עוד דבר צריך לדעת: יש יצר הרע מיוחד לא ללכת לישון מיד. אני זוכר כשהיינו ילדים קטנים, אחד הדברים שנותנים הרגשה של גדול, שאני הולך לישון מאוחר. זה יצר הרע כזה, מה, אני תינוק שהולך לישון מוקדם?! הולכים לישון מאוחר... זה יצר הרע מיוחד לא לישון מיד. ברמב"ם כתוב מי שרוצה לזכות לכתר תורה לא יאבד אפילו לילה אחד בשינה. רבי אהרן קוטלר זצ"ל מסביר את זה, ובדמיון לכתר מלכות רגיל, שהרי אם יהיה כתר של אלף משבצות וחסר משבצת אחת - המלך כבר לא ילבש כזה כתר... הוא פגום.

בכתר תורה יש משבצות שכל לילה זה עוד משבצת יהלום בחסרון של א' כבר לא יאות ללבישה - למאן מלכי רבנן!

בשביל לזכות לכתר תורה לא יאבד לילה אחד בשינה. אתה סתם בא לבזבז זמן, להרוס את הכל... **דבר ראשון צריך להתחיל להעריך את הזמן, לא להרוס סתם זמן.** דבר ראשון פשוט.

שאלו בוועידת בני הישיבות את מרן רה"י רבי משה הלל הירש שליט"א פעם גם הבחורים הפשוטים הרבה יותר אהבו ללמוד, אפילו לבעלי בתים היה יותר גישמאק בלימוד... סבא שלי (הוא היה חסיד גור) סיפר לי שבחורשא בשטיבל, מי שבא לשם בשתיים עשרה - כבר לא היה לו מקום לשבת... היה שם הרבה מקומות, והכל היה מלא מפה לפה. יהודים אהבו פעם ללמוד... מה קרה היום?... היום יש שמרגישים יותר את ה"בכל נפשך", מה קרה?...

אמר רבי משה הלל שליט"א, כי היום אנחנו אוהבים וקשורים הרבה לעולם הזה ותענוגיו, וכותב החובות הלבבות - אין שתי אהבות שוות בלב אחד. אם אתה רוצה אהבת תורה - צריך לוותר על משהו...

המשגיח, הרביה שלנו, רבי מאיר חדש זצ"ל לימד אותנו: למה תוקעים בשופר כל חודש אלול?... כתוב בטור שכאשר משה עלה להר לקבל את הלוחות השניות זה היה מר"ח אלול עד יום הכיפורים, ותקעו כל יום בשופר ואמרו "אל תחטאו בעגלי". היות ובלוחות הראשונות חטאו בחטא העגל ונשתברו הלוחות אז כל יום היו תוקעים בשופר ומכריזים על תחטאו בעגל.

וצריך להבין, מה זה נוגע להיום?... וכי זה "זכר למעשה בראשית"?... אמר רבי מאיר, הלא צריך להבין, איך דור דעה שראו את קריעת יום סוף ומתן תורה ושמעו "אנכי ה'" מפי הגבורה - הולכים וחוטאים בעגל מסיכה?! איך זה נדבק אליהם בכלל?... אלא זהו כלל, כאשר מחפשים תחליפים זולים מגיעים גם לחטא העגל.

הרי נניח שהיתה להם טעות בחשבון, והם סברו שמשה רבינו כבר לא יבוא יותר, והם גם ראו את מיטתו באויר רקיע השמים והמלאכים מספידים, שהשטן העמידם בנסיון, והם צריכים כעת תחליף למשה רבינו. נו... אז יש את אהרן! "משה ואהרן בכהניו", מלמד ששניהם

שנים, למה צריך ללכת לעגל? יש פינחס, אלעזר, שבעים זקנים. רק מה, הם יודעים שאם יבחרו מישהו רציני הוא ימשיך את המורשת של משה רבינו. ואנחנו צריכים אחד יותר 'מיקל' שקצת יבין אותנו יותר... דהיינו מישהו יותר זול. אם אתם רוצים תחליפים זולים - הבא ליטמא פותחין לו. עד חטא העגל!...

תקעו בשופר "אל תחטאו בעגל" יש הרבה ש... בכל אופן, כולם מפחדים מיום הדין. גם בלי פלצות מיוחדת, אבל פחד יש לכולנו. הרי אף אחד לא בטוח בשום דבר! אין שום מוחזקות. אז אחד מצא לו איזה קבלה קטנה והוא כבר הולך לו רגוע... הולך לישון, הוא כבר מסודר עם אלול... ועל זה באה ההכרזה - **אל תחטאו בעגל! עם תחליפים זולים לא מגיעים לכלום! בשביל לזכות לאלול צריך להשקיע. אם תשקיע - תקבל. תוותר משהו יותר - משלך. להכירו, וליראה מלפניו!...**

כעת תראו: אנחנו יודעים שהדבר הראשון איך מקבלים יראת שמים... קודם כל צריך לדעת, הבעלי מוסר כשהם היו באים לדבר על מוסר הם לא אמרו בא נדבר על מוסר, אלא בא נדבר "דבר חכמה". הן יראת השם היא חכמה. ומביא המס"י מחז"ל הן - אחת היא.

יש שיחה על יראת שמים בתורת סלבדוקא [מקובל שכתב את זה רבי אברהם אליהו קפלן זצ"ל גיס של הרב לנדא הזקן, ומגדולי סלבדוקא, מחבר השיר 'שקעה חמה שקעה נפשי'] נקרא רק קצת, הוא מדבר פה על יראת שמים והוא קורא לזה "חכמת לב". (ככה זה בסלבדוקא).

נקרא רק קצת את המילים: הנה באתם אלי בכלות חול ובהחל שבת, כי פשטתם את בגדיכם ולבשתם בגדים אחרים. (מחליפים חליפות...) ונדמה לכם כאילו יצאתם מן החולין והגעעתם אל הקודש הנעלה. אך לבבכם מהו אומר, צאו ובקשו את לבבכם, מה יש לך בלב? וכאשר תמצאו אותו, צאו והכריזו בקולי קולות 'כולי לבבי חרש שוטה וקטן'. והוא מסביר את זה הלאה בלשון סלבדוקאית יפהפיה: ותראו את הזקנים מתנוודדים על הספרים ועל שפך דמעות הזקנות התבוננתם, ובלבבכם באו מעשיות בשבטים ובכשפים ותלמדו מאלה ליראה את השם. ראית איזה יהודי בוכה - מסתמא זה יראת שמים...

ואם אני אשאל אתכם איך נהיים יראי שמים, ועניתם באימה, ביראה, ברטט ובזיע ובכונות הלב, הבה אחי אלמדכם: [ונשים במילה אחת כלל לכל השאלה הזאת] והיה כי ישאלך לבבך מחר לאמר, **כיצד יראים?** והשבותם מילה אחת, **מכירים!** שקר נחלתם לכם מאבותיכם ושקר אתם מנחילים לבניכם אם אחרת תענו ואחרת תעשו. ולא נבראו רעמים אלא לפשט עקמומיות שבלב, אך לא לעקם אותו יותר ויותר. ונסביר אם ילד קטן רואה אריה בתמונה והאמא תסביר לו שצריך לפחד ממנו - הוא לא יבין למה - בתמונה הוא נחמד ויפה - מלך החיות - אך כשהיא תקח אותו לגן חיות ויכיר ויראה מה זה אריה הוא לבד יבין ויפחד.

והנה אחז"ל במד"ר (שמו"ר ל, ח) אמר איוב להקב"ה מי יתן ידעתי ואמצאנהו אערכה לפני משפט, משל לבריון שהיה שיכור וכו' רגם איקונון של מלך קלל לשוטר אמר הודיעני באיזה המקום המלך שרוי ואני מלמדו את הדין, נכנס וראה המלך יושב בבימה ונותן עונשים למלכה לשר העיר ואנשי הממשל הגבוהים והביא עדים ומקלות להכותו, כיון שראה המלך עושה כן נתיירא. אמר בבקשה מכס שכור הייתי ולא ידעתי כח המלך וכו' כך ראה איוב שעשע לגדולים - למרים הנביאה, מצורעת כשלג, למשה - לא תביא את הקהל הזה, ליצחק - ותכהינה עיניו מראות, לאברהם - כי גר יהיה זרעך, ליעקב - והוא צולע על ירכו, כשראה איוב אמר בבקשה ממך שכור הייתי וכו'. **וכ"כ למה שלא היו יודעין כחו של דין וכו'.**

והנה הרבינו יונה בתחילת ש"א (אות י') 'והנה הבורא נפח באפי נשמת חיים חכמת לב וטובת שכל להכירו וליראה מלפניו'.

עיקר העבודה יותר 'להכירו' וממילא זה יביא ליראה מלפניו. אמר לי ת"ח יקר הרה"ג ר' יוסף הלר שליט"א אנחנו אומרים בכל יום בעלינו לשבח - **יכירו וידעו** כל יושבי תבל כי לך תכרע כל ברך תשבע כל לשון, **ואז -** לפניך ה' יכרעו ויפולו. בלי **להכיר** שזה מה שצריך לעשות - אין תועלת סתם להתכופף ולעשות 'תנועות ברגליים'. צריך לדעת:

מרן שר התורה רבי חיים קנייבסקי זצ"ל מביא בטעמא דקרא, ומובא בסידור הגר"ח (שבת קדש - לפני מנחה על הפסוק "ראשית חכמה יראת ה'") כתוב ראשית חכמה יראת ה', שאלו את מרן החזו"א סתירה בדברי הגמרא שאומרת (שבת לא, ב) בהתחלה כתוב כל אדם שיש בו תורה בלי יראת שמים, דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצוניות לא מסרו לו. איך הוא יכול להיכנס... משמע שהתורה זה העיקר, והיראת שמים היא רק **שער** לתורה. ומיד אח"כ כתוב מכריז רבי ינאי, חבל על דלית ליה דרתא ותרעא

לדירתא עבד. חבל על מי שאין לו חדר והוא עושה דלת לחדר... משמע כאן שהיראת שמים היא העיקר, היא הדירה, והתורה היא הדלת לחדר, השער ליראת שמים. והשיב החזון אי"ש, תורה תחילתה יראת שמים וסופה יראת שמים. התורה היא באמצע.

הרבי'ה שלנו רבי מאיר חדש זצ"ל היה אומר לנו ראשית חכמה יראת השם: ראש זה התחלה, וראש זה גם לשון חשיבות, "ראש בני ישראל", ראש הסנהדרין, זה לשון חשיבות. ראשית חכמה - הראש של החכמה זה יראת ה', זה ההתחלה ובלי יר"ש אין כלום. ומצד שני, אחרי התורה - הירא"ש עולה בהבנה ובהכרה הרבה יותר גבוה, אתה עף למעלה.

אלול... הקב"ה מתגעגע אלינו...

נדע: אפשר להכיר את הקב"ה מכמה כיוונים. פעם הבאנו שאמר הג"ר יעקב אדלשטיין זצ"ל בשם הרב דסלר זצ"ל אומרים בקינות "בצאתי ממצרים", "בצאתי מירושלים". איך זה מתחבר?... אפשר להסביר שזה בא לבטאות את הירידה מאיגרא רמא לבירא עמיקתא. הגר"י אדלשטיין אמר שהרב דסלר אמר בדרך שונה, שאת אותה הכרה שאפשר להגיע אל הקב"ה בצאתי ממצרים אותו הדבר יש בצאתי מירושלים, שניהם מובילים להכרה במלכותו יתברך, ובואו נדבר על שני החלקים:

נתחיל עם החלק הטוב: "בצאתי ממצרים": **הרוממות של אלול - אין לתאר אותה... איך אמר הקוברינער, מהמתיקות של אני לדודי ודודי לי אפשר להשתכר...**

מרן רה"י רבי מיכל יהודה זצ"ל היה מדבר בישיבה קטנה של פוניבז' עם המון לב ומלא רגש... ענינו זלגו דמעות כשהוא היה מביא את התומר דבורה, ואיך לא תבוש לחטוא כשאתה יודע שהקב"ה צריך לרחוץ אותך... שנאמר "רחץ ה' את צואת בת ציון". והיה רבי מיכל יהודה אומר ברגש... יש לכם אחים קטנים בבית?... היום עוד יש טיטולים זה יותר צמוד ומחזיק מעמד. בזמנו היו חיתולים וזה לא תמיד היה מחזיק מעמד היה גם יוצא חוץ למחיצתו והילד עם הידיים היה מתלכלך עוד הרבה יותר. הריח היה לא טוב, ומי שראה אותו נגעל וברח ממנו, עד שהילד היה בוכה... אם זו היתה ביבי סיטר, היא עושה משהו מלמעלה, קצת מסדרת וגמרנו. אבל כשאמא באה, היא לקחה אותו לאמבטיה, רחצה אותו טוב טוב, שמה עליו סבון עם ריח טוב, הילד נקי ומבריק, יוצא החוצה וכל אותם שמקודם התרחקו, באים ומחבקים אותו ומנשקים אותו, בא חמודילה... מותק... מה קרה פתאום?... רק זה כילד אחר.

והקדוש ברוך הוא לא נותן לבייבי סיטר לרחוץ אותך... "רחץ ה' את צואת בת ציון"! לא על ידי מלאך ולא על ידי שרף ולא על ידי שליח. אלא אני בכבודי ובעצמי!!! איך כותב הרמב"ם?... אמש היה נתעב ושנאוי ומשוקץ וכו' והיום הוא אהוב וחביב ונחמד! הקדוש ברוך הוא לבד, איזה ריח טוב הוא נותן לך... במקום שבעלי תשובה עומדים - צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד. איזה אהבה של הקב"ה... הוא לוקח את הלכלוך שלי... הוא מנקה... הוא נותן את הריח טוב... הוא מקרב אותו אליו. ראייתם מלך שיעשה כדבר הזה?... כתוב בחז"ל "שובה ישראל עד ה' אלוהיך", אמר הקב"ה לראובן ראובן אתה פתחת בתשובה תחילה חייך שכן בנך הושע פותח ואומר שובה ישראל. וקשה, הרי כבר אדם הראשון עשה תשובה! ועוד וכי עד הושע לא ידענו ממצות תשובה המפורשת בתורה.

אומר רבי איצלה, לא מדובר פה על חיוב תשובה, ולא על מצוות תשובה, מדובר פה על געגועים של אבא לבן שלו... בא אלי בחזרה, אני מתגעגע אליך! "הלא עוונותיכם היו מבדילים ביניכם ובין אלוהיכם", בא נסיר את מסך הברזל, בא בא בא... אבא שמחכה... אבא שאוהב!!! ולא יכול לראותך נופל וניזוק... כי כשלת בעוונך! רבי שלום שבדרון היה אומר בניגון, אלול זה קול דודי דופק... דופק על מפתחי הלב, פתחי לי... איך הוא מדבר אלי, הוא לא צועק עלי חוטא, ולא נותן לי מכות... "אחותי, רעייתי, יונתי, תמתי, שראשי

נמלא טל קווצותי רסיסי לילה". נפשי יצאה בדברו... נו... ואיך אנחנו משיבים?... פשטתי את כותנתי איככה אלבשנה, רחצתי את רגלי איככה אטנפם. ובסוף כשאני כבר פותח קמתי אני לפתוח לדודי ודודי חמק עבר, למה? אנו נאמר את המהלך הפשוט... (לרבי שלום היה מהלך אחר) כשהקב"ה בא אלי, מה הוא מחפש?... הוא בא בכזו אהבה, בכזה געגועים, בכזו תשוקה... הוא רוצה בן שיחזיר לו בחזרה אהבה וגעגוע - **לבסוף אתה הולך לפתוח לו עם ידיים ורגליים, אבל הוא צריך שתפתח לו עם הלב!!! תנה בני לבך לי. אני אוהב אותך, אני רוצה אותך, תראה איך אני מחזר אחריך!!! מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא מחזר אחרי!** הוא מביא לי אלול. למה הוא מביא לי אלול? כדי שאני אזכה בדיון! הוא לא בא ישר עם משפט... הוא בא עם אלול ואלול זה קרוב, הקדוש ברוך הוא קרוב אלי, אני לדודי ודודי לי. בכל יום בת קול יוצאת מהר חורב, אוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם ואוי לו לאב שהגלה את בניו. מי שומע את הבת קול הזו?... אומר הבעש"ט הנשמה שומעת! וכל יהודי מרגיש את הגעגועים האלו.

אבא, תדבר עם המלך!...

יש סיפור מפורסם על השר שלום מבעלזא: אביו ראה שעדיו לגדולות, ולא היה לו מלמד טוב בעבורו, אז הוא החליט שהוא ילמד אותו לבד, אבא שלו באמת היה לו מלמד. והשר שלום היה עוד ילד קטן, אבל האבא תבע ממנו הרבה, כי הוא ידע לאן הוא יכול להגיע... הוא לא ויתר לו, וחניך אותו. כל זה היה בשעות הלימודים. אבל אחרי הצהריים הוא היה בשבילו האבא הכי נחמד בעולם!... פעם השר שלום הקטן שאל את אבא שלו, אבא איך אתה מתהפך ככה?... אמר לו אביו אני לא מתהפך, זה תלוי בתפקיד... בבוקר אני מלמד, וככה מלמד צריך להתנהג, וילד שיכול יותר צריך לתבוע ממנו יותר. אבל אחרי צהריים אני אבא, אבא הוא תמיד נחמד!... יום אחד כנראה הוא קצת נחלש יותר בלימודים, ואבא שלו נתן לו מוסר בתקיפות. אחרי הצהריים שאל השר שלום, אבא מה אתה עכשיו?... רק אבא ולא מלמד?... כן. אז אבא, תבקש מהרבי'ה שלי בבוקר שלא יהיה כזה תקיף אתי...

הרי להקב"ה אנו מכנים אבינו מלכנו - וזה כל האלול וימים נוראים... אלול זה אבא, ודודי לי... אבל בראש השנה - אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם. **נותנים לנו שלשים יום שמדברים עם האבא שידבר עם המלך... ואבא שהוא המלך רוצה את זה! הוא נותן לנו את האבא קודם!... היש דבר יותר נחמד מזה!...**

אלול זה הרבה הרבה יותר ממעלות. הסוד הוא אחד, "שובו אלי" ואשובה אליכם.

שמירת סדרי הישיבה

היות ואת החלק השני כבר לא נספיק נסיים רק בדבר אחד... מספר המשגיח של ישיבת פוניבז' לצעירים מצויינים הג"ר אריה לייב שפירא שליט"א, כאשר מרן רה"י זיע"א היה בפוניבז' הקטנה, אלול היה בשבילו עבודה מיוחדת. היו בחורים שהיה פשוט אצלם שבאלול עושים תענית דיבור. ומספר הרב שפירא שהוא בתור בחור בשיעור אי קיבל את הדברים של הרה"י במלא הרצינות, והוא ניגש את הרה"י ואמר לו, הרה"י! אני רוצה באמת לקבל עלי משהו טוב, מה לקבל?... אמר לו הרה"י תסתכל מה כתוב בלוח המודעות ואת זה תקבל. הוא רץ מהר ללוח וראה שלא כתוב כלום. הוא חזר לרה"י כנראה שכבר הורידו את זה, לא ראיתי שם מה לקבל... אמר לו הרה"י, הלוח ריק?... לא, יש רק דף של השמירת סדרים. אמר לו הרה"י או, או, לזה התכוונתי! את זה תקבל!... תפילה בזמן, סדר בזמן, מוסר, סדר שלישי, שיש, שבת, מוצאי שבת, את זה תקבל ועם זה תצליח!!! וכך אומרים בשם מרן הרב שך זצ"ל שהקבלה הראשונה של בחור ישיבה צריכה להיות לשמור על סדרי הישיבה.

הקב"ה יעזור לנו ליהיה אלול טוב, ימים נוראים - מוצלחים, ושנה טובה, אמן!

לע"נ

מרת שרה יעקובוביץ ע"ה
בת הר"ר מנחם דוד ברוך הי"ד
נלב"ע יא' אלול תשע"ז
תנצב"ה

לע"נ

הגאון רבי יעקב משה ב"ר צבי קורלנדסקי זצ"ל
מייסד ומנהל תלמוד תורה יבנה'
נלב"ע ד' אלול תשנ"ד
תנצב"ה

שיחה מהגאון רבי זאב פהן שליט"א

פרשת כי תצא

הכנה למשפט של ר"ה, ריבוי זכויות ושינוי מהות האדם

את הדרגות העליונות בזה רק כשזוכה לקבל במתנה מהשי"ת, וכל אחד צריך לדרוש מעצמו לפי המדרגה שמתאימה לו להיות בגדר קדושים תהיו שזה להתעלות מעל הגשמיות ונטיות הגוף, אמנם א"א לקפוץ יותר מהמדרגה אבל א"א להעלים עין ולהיות מופקע ח"ו מאיזה מדרגה בקדושים תהיו.

דוד המלך בתהלים אמר "פלגי מים ירדו עיני על לא שמרו תורתך", ורבינו יונה מפרש שהכונה על לא שמרו עיני תורתך, שמירת העינים בקדושה הוא דבר שכולם מחוייבים בו, אמנם צריך הדרכה והכוונה שלא לעשות זה בצורה שאינה נכונה, שזה עצת היצה"ר, אבל כולנו מצויים בכך.

וכן "והלכת בדרכיו" זה מדה שמחייבת פעולות, אבל המעלה היא באדם עצמו כש"כ מה הוא רחום אף אתה רחום וכו', ואמנם זה מתבטא במעשים אבל זה הגדרה במהות האדם, הקב"ה ברא אותנו בצלם אלוקים שזה מחייב אותנו לידבק במדותיו של הקב"ה כש"כ בתומר דבורה שלא נכזב את הצורה. והסבא מקעלם היה אומר יש חיובים על האדם כאשר הוא אדם, שמציאותו בצלם אלוקים מחייבת אותו לנהוג במעלות האלו, שאין זה צווי על מעשים אלא על מהות האדם.

גם זכרון חסדיו הוא כן שזה מיוסד על המדה של הכרת הטוב, שבוה מכיר את החסדים שהקב"ה עושה עמו, כי מי שמרגיש שמגיע לו לא יראה את החסדים, וכש"כ בתהלים "הוא עשנו ולו אנחנו" והיינו שאנחנו שייכים אליו, אבל הכתיב הוא "ולא אנחנו", ופירש"י שזה להכיר שהאדם הוא "לא" דהיינו העדר מציאות, שכל המציאות שלנו הוא מתנה שקבלנו מהשי"ת, ולכן חיוב הכרת הטוב הוא בלי גבול, מה שאדם צריך להכיר טובה להקב"ה זה לא רק כמה שמקבל יותר מאחרים, אלא בכל המציאות שלו, ולכן זכרון חסדי השי"ת זה מדה במהות האדם של הכרת הטוב.

וכן הוא בתלמוד תורה, שעסק התורה זה לא בגדר מעשה של לימוד התורה בלבד, אלא זה דרגה במהות האדם, יש מציאות של עידנא דעסיק בה ועידנא דלא עסיק בה שהחילוק ביניהם הוא כחילוק שבין חי למי שאינו חי, כי עיקר המציאות שלנו בזמן שאנחנו עוסקים בתורה היא שונה וכמו שמבאר הנפח"ח, המציאות של חי הם חיינו זה בעידנא דעסיק בה, וזה המעלה העיקרית של כלל ישראל שעוסקים בתורה שבזמן שאדם עוסק בתורה הוא מציאות נעלה יותר מהזמן שאינו עוסק בה.

"חלק לעוה"ב" תלוי במהותו של האדם

והנה שנינו כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא ואלו שאין להם חלק לעוה"ב, ולכאורה הסיפא סותר לרישא. ופירש הרמב"ם בפיה"מ שאלו הפקיעו עצמם מהתואר ישראל. כל אלו שאין להם חלק לעוה"ב וכגון הכופר בעיקרי האמונה הוא מוציא את עצמו מהמציאות של כלל ישראל, והוא הפך את עצמו שאינו במציאות של נצח רח"ל. כל ישראל הם מציאות נצחית וזהו יש להם חלק לעוה"ב, ואלו יצאו מכלל מעלת ישראל. וכן מבואר ברמב"ם על המכנה שם לחבירו שאין לו חלק לעוה"ב כי הוא "בעל נפש גרוע" שאיבד את החוש של להרגיש בעלבון של חבירו. וכן המלבין פני חבירו בריבים שכל זה אינו בתורת עונש על מעשים אלא זה שינוי במהותו של האדם. אמנם בודאי שאפשר לחזור בתשובה על כך, ולתקן את נפשו הגרועה.

ביאור דברי הרמב"ן שכן סו"מ משפטו לפי מהותו

ובזה נבא לבאר מה שכתב הרמב"ן במשפט של בן סורר ומורה שנענש על שהוא מופקע מ"קדושים תהיו" ו"בו תדבק", ולא מספיק מה שעבר על האזהרה של "לא תאכלו על הדם", כיון שהיה פשוט לרמב"ן שהמשפט על שם סופו אינו על המעשה בלבד, אלא על מהותו של הבן סורר ומורה, שבמהותו

הרמב"ן בפרשת בן סורר ומורה מבאר שמה שהנער בתחילת גדלותו מתחייב מיתת ביי"ד הוא בגלל שלא מקיים "קדושים תהיו" ולא מקיים "ובו תדבקן", ולכאורה צ"ב שהרי הקדושה זה המדרגה העליונה בעבודת האדם, ובמסלת ישרים כ' שהקדושה תחלתה עבודה וסופה מתנה, ומדוע נתבע על חסרון קדושה ודבקות בה', וביאר המשגיח ז"ל שהתביעה עליו כיון שהוא "מופקע" ממעלות אלו,*

אמנם עדיין צ"ב מה הוצרך הרמב"ן להוסיף על מה שנתפרש בפסוק שהוא גונב וזולל וסובא ואזהרתו מ"לא תאכלו על הדם", (כדאיתא בסנהדרין סג:), שאכילה בצורה זו יש עליה לאו ומתרים בו מחמת הלאו הזה, ומדוע צריך להוסיף שהוא מופקע מ"קדושים תהיו" ומדבקות בהשי"ת.

המעלות העליונות הינם ציווי על מהות האדם

אמנם ביאור דבריו בהקדם מש"כ רבינו יונה (שער ג, יז) על המעלות העליונות שנצטוונו במצות עשה שבעבורם נברא האדם, והם מעלת הקדושה, ובחרת בחיים, שלמות הבטחון, זכרון חסדי השם והתבונן בהם, אהבת ה', ויראתו, והלכת בדרכיו. ומסיים רבינו יונה "ובעבור המעלות האלה נברא האדם שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו, ומה תקות הנברא אם לא ישים עמל נפשו ועיקר עסקו בדברים אשר נברא בעבורם". וצ"ב הרי כל התרי"ג מצוות נבראנו בעבורם, ומהיכן למד רבינו יונה לבאר חלוקה זו שיש מעלות מיוחדות שהאדם נברא בעבורם, אמנם המכוון בדבריו שיש חלק מצוויי התורה שהם צוויים מה על האדם "לעשות" ויש צוויים שהם מה על האדם "להיות", והיינו צווי על מהות האדם ומציאותו, והמעלות האלו הם צוויים על מהות האדם ולזה כ' רבינו יונה שהאדם נברא בעבורם, ולמד דבר זה ממש"כ "כל הנברא בשמי ולכבודי בראתיו", ובדברים אלו שאינם מעשים לבד של מצוות, אלא הם שינוי של מהות האדם, בהם מתקיים "לכבודי בראתיו".

"קדושים תהיו" זה לא צווי שמוגדר על מעשים, אלא כל אדם מצווה בכך כפי הדרגה המתאימה לו כמבואר ברמב"ן בפרשת קדושים, והמסילת ישרים כתב שתחילתו עבודה וסופו מתנה, כיון שיש בזה ריבוי מדרגות שא"א להשיג

* זה לבד לימוד חשוב שבבילינו שהיצה"ר מעורר לחשוב שבדור שלנו זה לא מתאים למדרגתנו, אבל השקר שבדבריו הוא היאוש שגורם לנו לבטל מעלינו את הכל. החומרא במשפט של בן סורר ומורה אינו על העדר שליומות המעלה של קדושים תהיו, אלא על מה שהוא מנותק ואין הוא מחייב את עצמו כלום מכך קדושים תהיו, ומכח ובו תדבקן. התורה דורשת מאתנו שלא נחשוב מתוך יאוש שזה לא שייך אלינו כי גם זה ח"ו יכול להיות בגדר הפקעה מהדבר, גם מהמעלות העליונות אנו צריכים לשאוף ולדרוש מעצמנו שייכות אליהם, שיש דברים שאני לא עושה בגלל קדושים תהיו, ובוה נרגיש שמציאותו של הקב"ה מחייבת אותנו, כל אחד לפי מדרגתו יכול להרגיש קרוב להשי"ת.

הטענה של היצה"ר בין כך אינך יכול להשיג מעלות הקדושה והנהגות של קדושה, כמו שהיה בדורות הראשונים, ובאמת בודאי היה לכלל ישראל מדרגה גבוהה בזה כשהיו אוכלין חולין בטהרה, אבל גם אנחנו לפי ערכנו שייכים לצווי הזה, לברר לעצמינו מה אני עושה ומה אני נמנע ומתרחק בגלל קדושים תהיו, היכן אני לא הולך ולאיזה דברים אני לא מתקרב ולא מכיר, בגלל קדושים תהיו.

הוא חייב מיתה ע"ש סופו, כיון שהוא רחוק מה' ומופקע מבנין האדם במדות טובות, שבמעשיו מגלה את המהות שלו שאין לו **שייכות** כלל לקדושים תהיו וכו' תדבק, ומה שאמרו בגמ' שאזהרתו מ"לא תאכלו על הדם" הוא רק בשביל אין עונשין אלא א"כ מזהירין, אבל אינו נענש על זה, אלא על ע"ש סופו שהוא רחוק במציאותו מהקב"ה.

המשפט בר"ה על המעשים ועל מהות האדם

והנה בגמ' בר"ה (ט"ז ב') למדו מהפסוק שנאמר על ישמעאל "באשר הוא שם" שהקב"ה דן את האדם רק כפי מעשיו באותה שעה, ולכן הקב"ה עשה נס להציל את ישמעאל, ורבינו חננאל שם מביא שהירושלמי דרש את זה מהפסוק שנאמר באיוב "אם זך וישר אתה", שלא כתוב זך וישר **היית** אלא **אתה**, ומה מוכח שזה תלוי בהנהגתו בשעה זו, ולכאורה הדברים מתמיהים כי בשלמא בבבלי אמרו שאין הקב"ה דן כפי העתיד אלא כפי עכשיו, אבל הירושלמי מפרש שהדין כפי ההוה ולא כפי העבר, וזהו פלא שהרי פשוט שבשעת הדין בעת תקיעת שופר אין האדם חוטא, אלא הדין הוא על כל המעשים שעשה מקודם, ומה הכונה שהדין כפי ההוה ולא כפי העבר.

אלא ביאור דברי הירושלמי שהמשפט של ר"ה הוא על ב' דברים אלו על מעשיו ועל מהותו, הדין הראשון הוא מה אנחנו, מה אנחנו בחובות הלבבות, באמונה שלנו, באהבת ה' ויראתו, בתלמוד תורה, ובמדות בין אדם לחבירו, והדין השני הוא מה מעשיו.

וזהו המכוון בפסוק המובא במשנה בר"ה "היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם", שזה נאמר על המשפט של ר"ה, ופירושו חז"ל "היוצר" הוא הקב"ה "יחד לבם" סוקר בסקירה אחת את לב באי עולם, "המבין אל כל מעשיהם", וכשנתבונן נראה שהחלק הראשון של הפסוק הוא על לב האדם **מה הוא**, מה הגדרתו ומהותו, כמה הוא שייך לתכלית הבריאה של "לכבודי בראתיו" שיש קידוש השם על ידו, או ח"ו להיפך, והחלק השני הוא "המבין אל כל מעשיהם", וכן מצינו במשפט של איוב שהיה במשפט של ר"ה שאמר עליו הקב"ה שהוא "איש תם וישר ירא וסר מרע", שזה הגדרה על מהותו של האדם, וזו היא ההנהגה במשפט של ר"ה, ולפי זה הקב"ה דן ושופט את מעשיו.

ועל זה אומר הירושלמי שנידון לפי אותה שעה שנאמר "אם זך וישר אתה", שהמשפט על מהות האדם האם הוא זך וישר זה נקבע לפי דרגתו באותה שעה.

מהות האדם מזכה למדה של רחמים במשפט

כולנו נעמוד במשפט בר"ה הקרוב, אמנם אין המשפט של כולם שוה, כי קודם המשפט הקב"ה קובע על כל אדם מה המדה של המשפט שיהיה לו, כמה רחמים יהיה במשפט שלו, וכמו שמבואר בגמ' שיש הנהגה של רחמים שבמדה שאדם מודד מורדין לו, וכ' בגמ' בר"ה מלך נכנס תחילה לדין כש"כ "לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל", ואמרו בגמ' שזה מקמיה דליפוש חרון אף, ומי שנכנס לדין מקודם הרי הוא זוכה שהמשפט שלו הוא ביותר רחמים, ואחד מהדברים שקובעים את המדה של המשפט הוא כפי מהות האדם, כמה הלב שלו קרוב להקב"ה, וכפי זה זוכה למדה יותר גדולה של רחמים, וזה המכוון בפסוק "היוצר יחד לבם" שזהו המשפט על הלב, ולפי זה נקבע סדר המשפט על המעשים, וזהו "המבין על כל מעשיהם".

אין לנו תקוה שנוכל לעמוד בדין רק ע"י שנוכח למדה של רחמים בדין, וזה נקבע לפי השינוי במהות האדם, כל תנודה ותוזה קטנה בשינוי מהות האדם שוקל כנגד ריבוי מעשים בשינוי סדר המשפט.

המשפט בר"ה גם על עוה"ב - וזה לפי מהות האדם

היצה"ר מכניס מחשבה שבר"ה צריך לזכות לצרכים של העולם הזה בלבד, וזה טעות כיון שהמשפט הוא על חיים ועל חיים טובים, "חיים" זה חיי

הנצח, וחיים טובים זה הצרכים שלנו בעוה"ז, וצריך לדאוג מהמשפט על החיים [דהיינו חיי נצח] שזה תלוי במהות של האדם.

קבלה ללמוד מוסר מביא לשינוי בלב האדם

והנה בודאי קל יותר לשלוט על המעשים מתיקון הלבבות, וצריך לזה הרבה השקעה והרבה סיעתא דשמיא שהאדם במהותו הפנימית יתעלה וכל שינוי במהות האדם דורש מאמץ גדול, ולכאורה יש לנו לחשוב איך אפשר בזמן כ"כ קצר לשנות את מהותנו, ואת לבנו, והתשובה לדבר הוא כש"כ רבינו יונה בשער שני על הפסוק "וילכו ויעשו", שכשיקבלו לעשות, התורה קוראת לזה **ויעשו**, אף שזה היה ארבעה ימים לפני הזמן של קיום המצוה, וכן הוא בכל החיים כאשר מקבל אדם על עצמו קבלה אמיתית לשנות את עצמו מתוך מה שילמדו אותו, זה נחשב לו כאילו הוא כבר השיג את המדרגה, וזהו מעלת נעשה ונשמע, שנחשב שמעשיו מרובין מחמתו, וכמו שביאר רבינו יונה שזכות המעשים יכול להיות יותר מהדיעה, כי מחייב את עצמו מהיום לעשות כפי מה שידע, וזה הצורה שאפשר לזכות בה.

המשגיח ז"ל היה אומר שאם אדם קובע לעצמו קביעות חזקה של לימוד מוסר זה נחשב קבלה שיוצא בה מאפלה לאור גדול, וכמובן שצריך להיות הסכמה חזקה שיש דבר שיחייב אותו לעמוד בקביעותו, כי גלוי לפני הקב"ה מהו עומק הקבלה שיש לנו בלבנו, בזה שאדם לומד מוסר במטרה להשתנות במהותו ובמעשיו, בלימוד ספרי המסלת ישרים ושערי תשובה וחובת הלבבות, לימוד בעיון שבונה אותו, זה מביא אותו לזכות גדולה שכל מה שיוולד מכח הקבלה נחשב לזכותו, וצריך שתהא קבלה חזקה שלא יסור ממנה בכל רוח קלה, וגם לא מספיק לקרא את ספרי המוסר אלא צריך ללמוד בעיון [בעיון בדברי רבינו יונה יש ללמוד הרבה מהחיוב של האדם בעבודתו, ומה השי"ת דורש מעמנו], ולהיות מקבל ומושפע ממה שהוא לומד, וצריך סיעתא דשמיא מיוחדת לכך, אנשים מוכנים לשנות את המעשים אבל קשה להם להסכים לשנות את המהות שלהם, ובה היצה"ר מתחזק כנגדנו ביותר, וא"כ יש לנו ללמוד מכך את חשיבות הדבר, ענין זה נוגע לכולנו, כי א"א לשנות בתיקון מדות ברגע אחד, אבל קבלה כזו לקבוע ללמוד מוסר זה מביא שינוי באדם.

תפלה כראוי משנה את האדם

עבודת התפלה זה ג"כ דבר שיכול להביא שינוי במהותו של האדם, להתפלל בצורה שכביכול הוא נפגש עם הקב"ה ג' פעמים ביום, כמעמד של לפני ה', וכל אחד במדרגתו יכול להשיג משהו במדרגה זו, כאשר עומדים להתפלל צריך לצייר לעצמנו שעומדים לפני השם, והיצה"ר יודע את התועלת שבוה ולכן מבלבל את מחשבתנו, עלינו לתאר לעצמנו שהשי"ת משגיח עלינו מקרוב ואנחנו עומדים אצלו, ואף שזה נעלם מאתנו לצייר את הקב"ה שהוא נעלם מכל, אבל יש לנו לצייר שהוא ית' שומע ורואה אותנו מקרוב, כשאומרים **אתה** זה ביטוי שאני עומד לפניו ית' שהוא משגיח עלי מקרוב ואני פונה אליו, ובהתייחסות זו זה מביא מהפכה בלבו של אדם, וגם במדרגות הנמוכות שלנו כבני אדם פשוטים אנו יכולים להשיג שייכות למציאות הזו, שאני קרוב אליו ית' והוא שומע את תפילתי מקרוב, [ויש לשים לב לומר את תיבות התפלה ברציפות, כי בהפסק מחשבה בין מילה למילה יכול לגרום הפסק הכונה].

וכן מה שדברנו בתחילת אלול לחזק את הכרת מציאות ה' בתוך חיינו כל זה מועיל לאדם לשנות את מהותו.

הקב"ה יזכנו לחיות בתשומת לב על מהותנו, ולהיות זך וישר בלבנו, שהלב שלנו יהא יותר קרוב להקב"ה, ולחפש את תיקון המדות, וגם להרבות בזכויות, ולזכות להמשך הפסוק "הנה עין ה' אל יראיו".

אורח חיים עבודת הזמן

ימים מיוחדים של שפע אלקי

מאימת אביו שלא יענשו קשה, ירחם עליו, מה שאין כן אם יראה כי אין לבן שום פחד, יתמלא עליו חימה וכעס יותר. וכן הדבר, אם האדם יכניע שכלו לצייר לפניו אימת הדין, ולהיות מלא פחד ורעדה, יפיק רצון מבעל הרחמים שישפוט אותו בשיעור מרובה של רחמים.

וכבר כתב המשנ"ב (ר"ס תפד) שעל ידי שהוא ירא וחרד מאימת הדין הוא נזכר לזכות. ובשפתי חיים (עמ' נה) האריך בזה. והיא היא עבודת הימים, וכמו שכתב רבינו יונה בספר היראה "משנכנס אלול עד מוצאי יום הכיפורים יאה חרד וירא מאימת הדין". אמנם עלינו לזכור שהחרדה הזו היא תוצאה של אהבת ה' אותנו, אין אלו ימים רעים ושחורים אלא אדרבה ימים טובים ושמים, יש בהם אהבה עצומה של הקב"ה לאפשר לאדם לזכות, ימים מיוחדים של שפע אלקי כלשוננו של השפתי חיים.

ימים נוראים - ביראת שמים

ימי הדין והמשפט מכונים "ימים נוראים". מה היא "נוראות" הימים? מבואר ברמב"ם בפירוש המשנה (ר"ה ד, ו) וזה לשונו, שהם (ראש השנה ויום הכיפורים) ימי עבודה והכנעה ופחד ומורא מהשם ויראה ממנו ומברך ומנוס אליו, ותשובה ותחנונים ובקשת כפרה וסליחה ע"כ. מבואר בדברי הרמב"ם שימים אלו מיוחדים ביראת שמים שלהם. ועל שם כך נקראים "ימים נוראים". וזהו תוקף קדושת יום ראש השנה, כפי שאומרים בפיוט "ונתנה תוקף קדושת היום, כי הוא נורא ואיום".

ויראת שמים שונה מכל שאר היראות שבעולם, הפחד מדברים מזיקים וקשים מוטבע בנפש האדם, הוא לא צריך לרכוש אותו, אך יראת שמים אינה בטבע, אלא תלויה בעבודת האדם, וכפי שאומרים חז"ל (ברכות לג:) "הכל בידי שמים, חוץ מיראת שמים". יראת שמים תלויה בבחירתו של האדם. שהנה, לפי דרך הטבע כל אדם היה צריך להיות מלא ביראת שמים, שהרי הקב"ה רואה הכל וידוע הכל ועל הכל יביא במשפט, וטבעו של אדם לפחד מדברים שיכולים לסכן אותו, כגון חולי או מלחמה רח"ל, וגם מעונשי שמים היה צריך להיות פחד. אמנם המציאות היא שאין יראת שמים באה בטבע, ותמה על כך ר' איצל פטרבורגר (שערי אור).

מבאר ר' איצל את טעם הדבר, אכן - אין זה מדרך הטבע שאין לנו יראת שמים טבעית, אלא שהקב"ה מנע הטבע הזה מהאדם, כדי שהנהגתו בדרך הטוב תהיה מתוך בחירה. אם אדם היה מפחד מהעונש על העבירה מצד הטבע, לא היתה לו בחירה כלל, ולכן הקב"ה שלל מאיתנו טבע זה. ואמנם על ידי עבודה יזכה האדם ליראת שמים, וזו עבודת הימים.

ויראת שמים היא יסוד התורה והמצוות, וכפי שכותב רבינו יונה (איגרת התשובה ב) "יראת אלקינו ישתבח שמו לעד, יסוד התורה ומקור כל המצוות והאזהרות והמוסרים, שנאמר "יראת ה' מקור חיים לסור ממוקשי מות", ומצוה נאה וחומה נשגבה וגדולה ובצורה עד שמים אשר לא תמוש כל היום מכל נפש האדם - יראת שמים".

והרמב"ם כתב (סה"מ מ"ד), צונו להאמין יראתו יתעלה ולהפחד ממנו ולא נהיה ככופרים ההולכים בקרי, אבל נירא ביאת ענשו בכל עת והוא אמרו יתעלה את ה' אלוף תירא. ומדברי הרמב"ם למדנו שיראת שמים היא לראות כל דבר במבט של השגחה, כל דבר שקרה מאת ה' בא, היפך המבט של הכופרים שכל מאורע תולים במקרה. וכן לפחד מהעונש, לזכור שעל כל כל עבירה יש גמול. שהכופרים בכך, עליהם כתב הרמב"ם את דבריו המפורסמים "אין להם חלק בתורת משה רבינו".

עומדים כעת לקראת יום הדין, לב מי לא יפחד לקראת המשפט, וכל אחד יודע נגיע לבבו ושעליו לשוב בתשובה. גדולי עולם פחדו ורעדו, אצל רבי ישראל סלנטר היו מתעלפים מרוב פחד, ומרן הגרי"ז אמר לבנו "כשאני נזכר כי בעוד שבועיים יחול ראש השנה, אין לי הנאה משום דבר" (זכרון שמואל עמ' תקעט). ואם לא מפחדים, ומתהלכים באדישות, הרי זה מוכיח על חוסר ביראת שמים. וזה גופא העבודה בימים אלו,

החיי אדם כותב (ח"ב קלח), באהבת הקדוש ברוך הוא את עמו ישראל, הרבה להיטיב אותו וצונו לשוב לפניו בכל עת שנחטא. התשובה היא טובה מיוחדת שנתן לנו הבורא, וכפי שכבר כותב רבינו יונה "מן הטובות אשר היטיב השם יתברך עם בראיו, כי הכין להם הדרך לעלות מתוך פחת מעשיהם ולנוס מפח פשעיהם". וממשיך החיי אדם, ואף שהתשובה טובה בכל עת, מכל מקום חודש אלול הוא מובחר ומוכן יותר שמקובל תשובתו משאר ימות השנה, לפי שימים אלו הם ימי רצון מעת שנבחרנו לעם.

ימי האלול הם זמן מיוחד לתשובה. ראשיתם לאחר חטא העגל, וכפי שכתוב בפרקי דרבי אליעזר, ומובא בטור (תקפא): תניא בפרקי ר"א, בר"ה אלול אמר הקב"ה למשה עלה אלי ההרה שאז עלה לקבל לוחות אחרונות, והעבירו שופר במחנה משה עלה להר שלא יטעו עוד אחר עבודת גילולים, והקב"ה נתעלה באותו שופר שנאמר עלה אלקים בתרועה וגו'. לכן התקינו חז"ל שיהיו תוקעין בר"ה אלול בכל שנה ושנה וכל החודש כדי להזהיר ישראל שיעשו תשובה שנאמר אם יתקע שופר בעיר וגו'.

ובתנא דבי אליהו (מובא במטה אפרים אלף המנן ס"ב) מוסיף עוד יותר, שלא רק תקיעת שופר היתה שם, אלא היו נוהגים בכל הימים שהיה משה בהר צום ותענית. ורואים מזה עד היכן הדברים מגיעים, אמנם בפעם הראשונה שעלה משה להר טעו וחטאו, אך עתה הרי כבר תקעו בשופר כדי למנוע טעות בשנית, ומה צריך עוד מלבד זאת? אך מתברר בזה כי לאחר שנפלו פעם אחת בחטא, שוב לא די בתיקון קל. יש צורך בעבודה רבה, צום ותענית במשך כל ימי שהותו של משה בהר - על מנת שלא יכשלו שוב.

והרא"ש (ר"ה סי' יד) כתב שבאשכנז נהגו לתקוע בכל ימות החודש, וכך אנו נוהגים. ונמצא, שתקיעת השופר שאנו תוקעים בכל יום אחרי תפילת שחרית, היא תקיעה שבאה לעורר אותנו שלא נכשל שנית בחטאים שנפלנו בהם בשנה החולפת. ולמדנו גם, שלא די בתזכורת גרידא, אלא יש צורך בעבודה רבה על מנת שלא ליפול שוב.

ימי רצון

בשפתי חיים (מועדים א עמ' יח) כותב, אלול זמן רצון - היינו שהם ימים מיוחדים של שפע אלוהי, שהשי"ת מחלק את שפעו הגדול, ונותן כח נשגב ועצום למעשינו לפעול את פעולתם הרוחנית ואת השפעתם, מה שלא היתה היכולת והאפשרות למעשינו לפעול בשאר ימות השנה.

ומביא (עמ' לה) מהזוהר הק' שכתב כי כל שער בשמים שנפתח שוב אינו נסגר, ונשאר פתוח לדורי דורות. ובאלול בזמנו של משה רבינו נפתחו השערים לבעלי התשובה, ומני אז ועד היום חוזרים הם ונפתחים מדי כל שנה ושנה בחודש אלול להשפעת רחמים.

וכפשוטו עניין הרצון של ימים אלו הוא שהקב"ה מתרצה בנו, אך במטה אפרים הביא מספר אור המאיר שנתן טעם לשבח למה נקראו ימי רצון, שהם ימי רצונו של הקב"ה - משום שאין לך אחד מישראל שלא יעורר לבו בקרבנו עתה בחודש אלול (כי אם גם בחודש הזה לא שב בידוע שיצא מהכלל ואין לו חלק בין ישראל ונפשו לא מוטרחה רח"ל), ולהיות שעתה זמן תשובה לכל אדם נמצא שנשלם בזה רצון הבורא ית'. כי לכיוון זה היתה עיקר הבריאה וימים יצרו רק לעובדו ית'. ולכן ימים אלו מר"ה אלול ואילך נקראים ימי רצון. ימים שעלו ברצונו ית' כי כך עלה ברצונו הקדום.

ההתעוררות ליראה מביאה רחמים

ועל ידי שאדם מתעורר ליראה ופחד מהדין, גורם שהקב"ה ידון אותו ברחמים. חז"ל אמרו (ע"ז ג): שהקב"ה מתיישב על כסא דין ואחר כך עובר לכסא רחמים. הקשה ר' איצל פטרבורגר (כוכבי אור נח), אם עתיד לעבור לכסא רחמים, מדוע מתיישב תחילה על כסא דין? אלא שבאמת יש גם דין - כמה רחמים יהיו במשפט של כל אחד ואחד. והדין הזה נקבע לפי הפחד והחרדה שיש לאדם מהמשפט. ומדמה את הדבר למי שיש לו נער ועשה מעשה שאינו הגון, אם יבוא אביו וימצא כי הנער נתמלא פחד וחרדה

להתבונן ולהתחזק ביראת שמים, ולהגביר את יראת הדין. וכאשר האדם ירא מהדין הרי זה זכות עבורו לזכות בדין, כפי שכותב המשנ"ב (ר"ס תקפד) שהירא וחרד מאימת הדין נזכר לזכות.

השופר מעורר לפחד הדין

וחז"ל תקנו דברים מיוחדים לעורר אותנו, **השופר מעורר חרדה**, התקיעה היא כמו הצפירה המיוחדת המושמעת בעת סכנה שנועדה להניע את לב התושבים, ובזמנם היו משתמשים בשופר בעת סכנה. ותקיעת השופר בחודש אלול מעוררת את הישנים, עורו משנתכם. על עמי הארץ כתב רבינו יונה (שע"ת א) שהם "ישנים שוכבים" - הם מתעלמים מהדין הקרב, והשופר בא לעורר, שלא נישן.

אמנם כבר כתב ר' ישראל סלנטר (איגרת ז) על תקופתו, שאמנם בעת שקבעו חז"ל את תקיעת השופר בחודש אלול היה די בכך כדי לעורר את הלבבות לשוב בתשובה, אכן בדורינו אשר משוקעים אנחנו במית וחזון בהבלי טרדת התבל, והלב מטומטם וקשה כצור החלמיש, אין ההתעוררות הקלה לפנינו עושה רושם באבן החזקה. ולפיכך **צריכים אנחנו לסיבות חזקות יותר שיעוררו אותנו - לימוד המוסר.**

והמוסר נדרש לאדם **כדי שיבין שהוא צריך לשוב בתשובה**, אדם יכול להרגיש שהוא בסדר גמור ואין לו ממה לשוב ועל מה להתחרט, אבל אם ילמד מוסר ויתבונן בעצמו, כיצד הוא מתפלל, כיצד הוא מברך, והאם אינו מבטל תורה, מידותיו כיצד הן - יווכח לדעת שיש לו הרבה עבודה. וכבר כתב רבינו יונה (שע"ת ב) "ויש אנשים רבים ימנע מהם אור התשובה, כי הם וקאים וטהורים בעיניהם, ולא יתעששו על תיקון מעשיהם, כי ידמו בנפשם שהם מתוקנים, והם חטאים לה' מאד".

יש הטועים להרגיש כי רק מי שעשה עבירות ב'קום ועשה' חוטא הוא. אך האמת היא כי גם מי שלא עשה את המוטל עליו, גם הוא חוטא! ומלבד המצוות המפורשות בתורה, לכל אחד יש תפקיד משמים כפי כוחותיו שניתנו לו, ומן השמים מצפים שיממש את האפשרויות שלו, ואם אינו עושה כן - יש עליו תביעה, רח"ל. ונמצא, שטעות היא להשוות את מצבו עם אחרים, לומר בלבבו "אם פלוני נוהג כך, גם עבורי זה טוב". וכי יודע אתה מה הם כוחותיו של האחר? מה נדרש ממנו? יתכן שממנו נדרש פחות, וממך יותר. ודברים שההוא לא יתבע עליהם, אתה כן.

כוכב ראש וחשבון הנפש

אנו רחוקים מאד מדרגתם של רבותינו בעלי המוסר. ואין אנו נתבעים "מדוע לא נתעלפנו". אך יש לנו את העבודה הראויה לנו שאנו מסוגלים אליה ונדרשים לעשות אותה. **אנחנו יכולים וצריכים לקחת רציניות בימי האלול.** להתרחק מאד משחוק וקלות ראש, חדשות ומוזיקה למיניהם, אשר הם גורמים את ההיפך מהעליה, וכמו שכתב המס"י שהטובע בשחוק והקלות ראש הוא כטובע בים הגדול, וכשיכור או שוטה שאי אפשר להנהיגם.

והנה במחזוריים של יום הכיפורים נדפסו רשימות ארוכות על סדר "אשמנו" עם פירוט של חטאים רבים. נראה שאין עבודת יום הכיפורים להקריא את כל הרשימות הארוכות, אך כעת בימי האלול הוא אכן זמן ראוי לעבור עליהן - ולראות היכן אני נמצא בכל אחת ואחת מהמצוות. ובפרט בעבירות שהורגל בהן האדם רח"ל ונעשו לו כהיתר, שעד שלא יתבונן וישים לב לדרכו הרעה לא יעלה על דעתו שהוא צריך לשוב בתשובה על זה.

וכן להתבונן בחומר החטא, כמה רחוקים אנחנו מלתפוס את חומרתו, שהרי כתב רבינו יונה "כי גם הפסד דינר או איסר קשה בעיני האדם, אך אם אבד עשרו בענין רע ויצא נקי מנכסיו, נפשו עליו תאבל ותכבד אנחתו ונפשו מרה לו. וכן על צרות רעות ורבות כאבו נצח, ויגון בלבבו יומם. ויותר מהמה ראוי שיצטער ויאנח מי שהמרה את השם יתברך, והשחית והתעב עלילה לפניו". לא קשה לנו לדמות בנפשנו את צערו של מי שיצא נקי מנכסיו, וכמה רחוקים אנו מלהצטער צער כזה - ועל אחת כמה וכמה יותר מכך - על חטא! וידוע המעשה על אדונינו הגר"א שהתעלף כאשר הסיט בטעות קליפות פרי בשבת, ולא שבה אליו רוחו עד שהוכיחו לו כי ראויות היו למאכל ואינן מוקצה. ב"ה אנחנו לומדים טוב ומתקדמים בעבודת ה', אך שומה עלינו לתת אל ליבנו מה מצבנו ולהוסיף עוד ועוד בתיקוננו.

וכל זאת מתוך הערכה למה שכבר השגנו, ולא בעצבות או עצבים, וכבר כתב רבינו יונה (שע"ת ב) כי קוצר הנפש מונע ממלאכת שמים. אלא אדרבה בשמחה גדולה על שזכינו ליראת ה', מצוה גדולה ונשגבה עד השמים.

פתחי לי אחותי

הפסוק בשיר השירים (ה, ב) אומר, אני ישנה ולבי ער, קול דודי דופק פתחי לי אחותי רעיתי יונתי תמתי, שראשי נמלא טל קווצותי רסיסי לילה. מבאר רבי חיים וולאז'נר זצ"ל במשל, יתומה אחת שהיתה בויה ושפלה מושלכת בחוצות ואין איש מאסף אותה הביתה, וריחם עליה איש אחד ואספה הביתה, ואחר כך חמל עליה יותר ולקחה לו לאשה. ולא היו ימים מועטים עד שמרדה בו וגרשה אותו מביתו החוצה, והוא עומד בחוץ ודופק על הפתח ומבקש ומתחנן לה ואומר, זכור נא הימים הראשונים כאשר ריחמתי עליך וכמה טובות שעשיתי לך, וכעת אני בעלך וקרובך עומד בחוץ והגשם שוטף עלי עתה פתחי נא לי.

ואומר הגר"ח, והנמשל מובן! **כמה טובות עשה עמנו הבורא**, יצר אותנו יש מאין, ונוצר נפשנו בכל רגע. ויש להוסיף כאן, כמה טובות וניסים עצומים גמל עמנו בשנה האחרונה! איך נישא פנינו בעוד שנים כשיספרו על הניסים המופלאים הללו, ולציידם יצינו כי אנשי אותו הדור לא השתנו במאומה, נשארו כמות שהיו... **והוא רוצה לשכון עמנו, להיות בתוך לבינו.** ואנו מגרשים אותו משם, על ידי שמכניסים דברים שלא מאפשרים לו להיות בלב - הבלי העולם, וכפי שכותב המלבי"ם שם "התרכבה ונדבקה באהבת החומר הסוכך בינה ובין הקודש, והוא הקיר המבדיל בינה ובין הרוחני", ובמסילת ישירים (פ"א) כתב שכל עניני החומרות הם מחיצה המפסקת בינו לבין קונו. וחשך אור השכל כלשוננו של החוה"ל (שער הבטחון פ"ו) "חשך אור שכלו וכבה נר תכונתו, בגבור אפלת תאותו עליו", הוא עסוק בהבלי העולם, בחדשות ובילוים ושאר שטויות, והקב"ה אינו יכול לשכון בלבנו.

ואומר לו הקב"ה, **פתחי לי אחותי רעיתי תמתי**, ביטויים כל כך עצומים של חיבה ואהבה, עשיתי עמך כל כך טוב ועתה גרשתי, תן לי להכנס. ולא את טובת עצמו הוא דורש, הקב"ה לא צריך טובות מאיתנו, **את טובתנו שלנו הוא מבקש**, פתח לי - לטובתך! **וזהו חודש אלול - פתחי לי אחותי!** אחרי שבמשך השנה גרשת אותי מליבך, עתה אני מבקש ממך לפתוח שוב, לקראת יום הדין. פתחו לי פתח כפתחו של מחט, קחו את עצמכם בידיים ברצינות. ולא זו בלבד, אלא כאשר תגיעו למקום שאין ידכם משגת - **אני אעזור לכם**, וכפי שכותב רבינו יונה (שע"ת א) "כי יעזור ה' לשבים כאשר אין יד טבעם משגת".

וממשיך הפסוק, "שראשי נמלא טל, קווצותי רסיסי לילה. מפרש רש"י, שראשי נמלא טל - **טעון ברכות ושילום שכר מעשים טובים** אם תשובי אלי. אך לאידך גיסא, קווצותי רסיסי לילה - אף בידי הרבה **קביצות מיני פורענות** ליפרע מעוובי וממנאצי. אם מקבלים את הקב"ה, מכניסים אותו חזרה ללב ע"י שחזורים בתשובה, מקבלים שפע של טוב. אבל אם חלילה מסרבים, אזי יכולים להיות "רסיסי לילה", דברים קשים וכואבים.

ומה היא עונה לו? פשטתי את כותנתי איככה אלבשנה. מפרש רש"י, כבר למדתי לעצמי דרכים אחרים לא אוכל לשוב אליך עוד. **התרגלתי בכר.** אני רגיל לבלות בליל שישי. ללכת לישון מאוחר. להקשיב לנייעס. איני יכול להשתנות.

האם גם אנו נהגה כאותה נערה? האם נהיה כפויי טובה ולא נכניס את הקב"ה הביתה? ומלבד זאת, כמה "רסיסי לילה" עברו עלינו בשנה החולפת. האין אנו מפחדים על השנה הבאה? כמה אויבים מבית ומחוץ אורבים עלינו! אלו סכנות מסתתרות! ולגבי ההרגלים - אמת שקשה לעזוב את ההרגל, אבל **הקב"ה עוזר!** דלתי תשובה פתוחות לפנינו, והקב"ה מחכה שנשוב אליו, והוא מסייע לנו בכך.

אם נשכיל לפתוח את הדלת, ישפיע עלינו הקב"ה הרבה טוב, ויקבע בראש השנה שנה טובה, שנת טל. וכעת הוא נותן לנו הזדמנות מיוחדת, הזדמנות להשתנות ולהכריע את עתידנו, עתיד משפחתנו ועתידו של כל העולם לטוב.

תפילה להסרת טמטום הלב

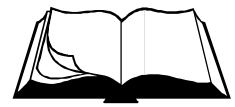
מרנא הגר"ס (איגרת יד) עומד ותמה, מה פשר התופעה המופלאה, כאשר יראי ה' ועובדי כראוי יראים מפני יום הדין, ואילו אלו שאינם עובדים כראוי, שלכאורה היו צריכים לפחד הרבה יותר - עומדים שאננים. מפרש הגר"ס את הסיבה לכך, בהיות שהללו חוטאים, מתעטפת עליהם רוח טומאה והיא אוטמת את הלב. יוצרת מחיצה של ברזל בינו לבין עבודת ה'.

והפתרון לכך אומר רבי ישראל, לשפוך את הלב לפני הקב"ה בעשרה, לבקש ולהתחנן לו שיעביר מעלינו את רוח הטומאה. ואם כן **ראוי בימים אלו להתחזק בתפילה לפני ה'**, שיערה עלינו רוח טהרה וישבור את המחיצה המפסקת.

מִי יֵרֵם הָיִם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

גליון 564

אלול תשפ"ה

שאלות המצוות וביאורי תפילה

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

סגירת חלון בשבת מפני הקור כשיש בחדר ציפור

◀ **שאלה:** ציפור נכנסה לבית כשהחלון פתוח, האם מותר לסגור את החלון מפני הקור או אסור לעשות כן מפני צידת הציפור?
תשובה: מכיוון שהבית גדול אין צידת הציפור נחשבת כצידה מן התורה, כי אי אפשר לתופסה בריצה אחת, ואין בסגירת החלון אלא צידה מדרבנן, והיות שאין כוונתו משום צידה, ואינו רוצה כלל צידת הציפור, הרי זה פסיק רישא דלא ניהא ליה באיסור דרבנן, ובמקום צער יש להקל (משנ"ב סי' שטי"ז סי"ק ה' בשם ה"חיי אדם").

להתיז ספרי על ראשו של ילד קטן בשבת

◀ **שאלה:** כינים המצערות ילד קטן, האם מותר בשבת להתיז ספרי קוטל כינים על ראשו?
תשובה: כינים הנמצאות על ראשו של ילד קטן וגורמות לו צער גדול מותר בשבת להתיז חומר קוטל כינים, מפני שבמקום צער גדול יש לסמוך על פטות הדין (משנ"ב סי' שטי"ז סי"ק ל"ח וסי"ק מ') שמותר להרוג כינים (ספר "ארחות שבת" ח"א פרק י"ד הערה מ"ח בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל).

הוצאת כינים מראשו או מאכל מזקנו בשבת

◀ **שאלה:** האם מותר להוציא בשבת כינים מראשו או מאכל מזקנו, או שמא יש בזה משום בורר פסולת מן האוכל, ואסור?
תשובה: מותר להוציא בשבת כינים מראשו מפני שניקוי של דבר שדרכו להתלכלך תמיד, ורגילים לנקותו שוב ושוב, אינו נחשב כמעשה ברירה אלא כפעולת ניקוי בלבד (הגר"ש אויערבאך זצ"ל, שש"כ פי"ג הע' ז'), כמו כן מותר להסיר שיירי מאכל מהזקן כיון שנחשב הדבר כפעולת ניקוי ולא כמעשה ברירה (הגר"ש אלישיב זצ"ל, "קובץ תשובות" ח"א סי' כ"ז).

לימון בכוס תה בשבת

◀ **שאלה:** האם מותר להכניס חתיכת לימון לתוך כוס תה או יש בו משום סחיטה או משקין שזבו?
תשובה: כתב המשנ"ב (סי' ש"כ סי"ק י"ד) כתבו האחרונים דמותר ליתן ענבים בשבת בתוך היין שיתבקעו ויוציאו יינם, כמו בשלג (משנ"ב שם סי"ק ל"ד).
לפי"ז כתב ה"חזון איש" (או"ח סי' נ"ב סי"ק י"ט) שמותר להכניס חתיכת לימון בכוס תה כיון שהמיץ היוצא מהלימון זב מאליו, ואף אין לאסרו משום 'משקין שזבו' הואיל והוא בטל בתוך המים, ע"י שם. אמנם מצד חשש ביטול יש להכניסו רק בכלי שלשי.

ערבוב חמאת בוטנים בשבת

◀ **שאלה:** חמאת בוטנים שהשמן צף למעלה, האם מותר לערבבה בשבת?
תשובה: עיסה שהוכנה היטב ונילושה לפני שבת וקצת מהמשקה נפרד ממנה וצף על גבה, ועירוב המשקה גורם לדילול, מותר לערבבה ואין זה בכלל מלאכת לישה, ולכן מה שמצוי בחמאת בוטנים השוהה זמן רב, השמן צף על גבה, מותר לחזור ולערבבה כל זמן שהוא עצמו עדיין מעובד ביחד. אבל אם המאכל עצמו נעשה פריך וע"י עירוב המשקה נוצר גיבול ודיבוק, אסור לערבבו ביד משום איסור לישה ("ארחות שבת" פרק ו' סעיף ז').

בישול בשר בסיר חלבי

◀ **שאלה:** בישל מאכל חלבי בסיר חלבי, ותוך עשרים וארבע שעות בטעות בישל באותו סיר מאכל בשרי, מה דין הסיר ומה דין המאכל?
תשובה:

א. היות שבישל בסיר גם בשר וגם חלב תוך מעט לעת, נטרף הסיר, אם הוא ממתכת חייב הגעלה, אם הוא חרס או סיר טפלון לא שייך להגעילו. אם היה מבשל את הבשר רק לאחר מעט לעת לא היה נטרף, אבל אסור להשתמש בו לא לבשר ולא לחלב, וצריך הגעלה, ובזה אפשר להקל ולהגעיל גם סיר טפלון (בעל "שבט הלוי" זצ"ל).

ב. לענין המאכל שבישל, אם בישל בשר בקר, הרי"ז איסור בשר וחלב מן התורה ואסור בהנאה, ואסור לתת את המאכל אפילו לגוי, ואם זה בשר עוף היות שאיסורו הוא רק מדרבנן, אסור לאוכלו ומותר בהנאה ואפשר לתת אותו לגוי (ע"י שו"ע יו"ד סי' פ"ז סעיף ג').

לע"נ

הרב גרשון מאיר בן ר' שלמה אינגבר ז"ל
נלב"ע ט"ז בניסן תשפ"ה

לע"נ

מרת גילה זהבה בת הג"ר מרדכי וינגרטן ע"ה
נלב"ע כ"ו בכסלו תשפ"ה

קנה עלייה לתורה ולא קיבלה

◀ **שאלה:** קנה עליית שלישי בשבת בבוקר, וכשהגיעו לשלישי קם אדם אחר ועלה לתורה (חשב שהוא זה שקנה), האם הקונה חייב לשלם?

יסוד השאלה הוא האם נחשב נדרי צדקה, שהרי אין זה מחיר השיווי של העלייה, אלא שנותנים עלייה למי שמתנדב תרומה לבית הכנסת, וא"כ האם נחשב כנדרי צדקה שחייב לשלם.

תשובה: יש כאן נדרי צדקה ביחד עם אומדנא שנותן רק אם יקבל עלייה, ואם בסוף לא קיבל עלייה אין כאן דעת לתת כלל (הגר"י סילמן שליט"א). וכעין זה כתב ה"ביאור הלכה" (סי' קל"ו): "אם אחד קנה עלייה אחת ונזכר הסגן שיש חיוב שצריך לקרותו יכול לחזור בו שמכירה בטעות הוא".

כמו כן עני המסתובב לאסוף צדקה והכניס ידו לכיס כדי לתת לו ועד שהוציא את הכסף העני כבר הלך, אין צריך לרדוף אחריו ולא צריך לתת כסף זה לצדקה, כי יש אומדנא שדעתו לתת תרומה לעני רק אם הוא עדיין נמצא לידו (הגר"י קרליץ זצ"ל בשם מרן ה"חזון איש" זצ"ל).

כיסוי חלות חמות בליל שבת

◀ **שאלה:** לפני סעודת שבת חימם את החלות ע"ג דוד המים, ואח"כ הניחם על השולחן, האם מותר לכסותם ע"י מפית החלות, כשהם עדיין חמות מאוד, או שמא יש בזה איסור משום הטמנה בדבר שאינו מוסיף הבל?

תשובה: אין בזה איסור הטמנה מכמה סיבות:

א. כל איסור הטמנה הוא דוקא בכלי ראשון אבל אם העבירו לכלי שני אין איסור הטמנה כלל (שו"ע סי' רנ"ז סעיף ה'), ולפי"ז בנד"ד כשהחלות מונחות על השולחן או על קרש החלות אין בזה איסור הטמנה כלל.

ב. איסור הטמנה הוא רק כשכוונתו לשמור על החום, אבל אם כוונתו לצורך דבר אחר, כגון לשמור מעכברים, מותר (שם סעיף ב', ומשנ"ב סי"ק י"ד), לפי"ז בנד"ד שכוונתו לצורך כבוד הקידוש או זכר למן, אין בו איסור הטמנה כלל.

ג. הטמנה היא רק כשטומן כלי עם אוכל בתוך דבר אחר, אבל אם טומן את האוכל עצמו הרי"ז כמו כיסוי סיר של אוכל שמותר אפילו כשמונח על האש, ואין זו צורת הטמנה, ולכן אם החלות אינן עטופות בניילון וכד' ומכסה רק במפה אין זו צורת הטמנה כלל.

ד. ובפרט אם המפה לא מכסה את החלה לגמרי, שהרי"ז הטמנה במקצת שמותר לדעת הרמ"א (סי' רנ"ג סעיף א'), ומשנ"ב סי"ק מ"ח).

אופניים או בהמה

◀ **שאלה:** הגר בכפר ובאמצע השבת צריך לנסוע משום פיקוח נפש במקום שאין עירוב, האם עדיף לנסוע על אופניים או ע"ג בהמה?

תשובה: מי שצריך לנסוע במקום שאין עירוב לצורך פיקוח נפש, עדיף שישע באופניים (לא חשמליות) מלרכוב ע"ג בהמה, כיון שברכיבה ע"ג בהמה יש איסור בכל תנועה שעושה בכל רגע (הגר"ש אויערבאך זצ"ל "שולחן שלמה" סי' ש"ה סי"ק ח'), והכוונה שכל רגע עובר על איסור שמשמש בבעלי חיים.

ובפרט אם רוכב על בהמתו, שלפעמים יש גם איסור דאורייתא משום שביתת בהמתו, שהבהמה נושאת את הרוכב והחפצים שלוקח עמו, אף שעל נשיאת הרוכב עצמו אין איסור מן התורה, כי חי נושא את עצמו, אבל אם יש לו חפצים בכיס, או איזה תיק, יש בזה משום שביתת בהמתו, כמבואר במשנ"ב (סי' ש"ח סי"ק קנ"ד).

חלב אם

◀ **שאלה:** נשפך חלב אם ע"ג כלי בשרי חם, האם חייב להגעיל?
תשובה: חלב אם הוא פרווה, ואין צורך להגעיל את הכלי.

עובד זר בבית ובשר במקפא

◀ **שאלה:** עובד זר הנשאר לבדו עם מטופל בלילה שאינו יכול לזוז ממקומו, מה הדין לגבי בשר הנמצא במקפא, האם יש לו דין של בשר שנתעלם מן העין?
תשובה:

- א. עובד זר הנמצא בבית ויש בשר במקפא או בכל מקום אחר, דין הבשר כדין בשר שנתעלם מן העין, אע"פ שיש אותו מטופל, כיון שהמטופל אינו יכול לזוז אינו מציל, ולכן חייב לעשות סימן על הבשר (חותם בתוך חותם) כדי לדעת שזה אותו בשר.
- ב. אבל יש עצה להתקין מצלמות בבית ולספר על כך לעובד הזר שידע להזהר.
- ג. כמו כן אפשר לעשות מנועל על המקפא או המקרר שיש בו בשר (הגר"י סילמן שליט"א).

הקדמת מעות על מוצר כדי להשאירו באותו מחיר

◀ **שאלה:** הנכנס לחנות לקנות חפץ, ארון או ספרים, ורוצה לשלם עבורם עכשיו אבל לקבל את המוצרים בעוד חודשיים, ובכך לשמור על מחירים אף שבינתיים המחיר יכול לעלות, האם יש בזה משום איסור רבית?
תשובה: יש בזה איסור רבית אבל מותר לעשות כן באופן שמתקיים אחד מהתנאים דלהלן:

- א. אם יש לבעל החנות מאותו מוצר בחנות, מותר (דהר"ז כאילו קנה את המוצר כבר עכשיו, אף שאין כאן מוצר מסוים ובינתיים בעל החנות מוכרו לאחרים).
- ב. אף שאין לבעל החנות אותו מוצר, אבל אפשר לקנות אותו מוצר באותו מחיר במקום אחר, הר"ז כאילו יש לו לבעל החנות אותו מוצר, ומותר.
- ג. אם מדובר על חפץ שאין לו מחיר קבוע, כגון שמזמין ארון והמחיר תלוי בגודל הארון או בסוג העץ ממנו עשוי הארון, אפילו יעלה המחיר בסוף, היות שלא ניכר ומוכרח על שינוי המחיר, הר"ז מותר.
- ד. כל זה אם נותן לו את הכסף בתורת קניה של החפץ, אבל אם אמר לו המוכר או הקונה שבינתיים מלווה את הכסף ע"מ שהמחיר ישאר אותו דבר כמו עכשיו, אסור שהר"ז נחשב כרבית (ספר "ברית פנחס").

בצק שנעשה ע"מ לחלקו

◀ **שאלה:** עושה בצק לחלות ואח"כ מחלקת ממנו למשפחה או לילדים, האם חייבת להפריש ממנו חלה?
תשובה:

- א. בצק שנעשה על דעת לחלקו לחלקים של פחות מכשיעור פטורה מחלה, וכל זה כאשר כל אחד מקבל פחות מכשיעור, אבל אם כל אחד מקבל כשיעור חלה, הכל חייב בחלה.
- ב. הפטור שאמרנו הוא כשעושה על מנת לחלק כשהוא עדיין בצק, אבל אם עשתה ע"מ לחלק לאחר האפייה, חייבת (שו"ע י"ד סי' שכ"ו סעיף ב', ש"ך סי' ה', ט"ז סי' ב').
- ג. ולכן אם עשתה חלות בביתה ובדעתה לחלק לבנותיה ולכלותיה לאחר האפייה, חייבת להפריש חלה ובברכה. גננת שעושה בצק בגן וכל ילדה לוקחת בצק לביתה ואופה שם, פטורה מחלה.
- ד. עשתה את הבצק על דעת לחלקו ולבסוף נמלכה בדעתה ולא חילקה, חייבת להפריש חלה בברכה כיון שלבסוף לא קיימה מחשבתה. וכן אם עשתה על דעת שלא לחלק ולבסוף נמלכה בדעתה וחילקה, חייבת להפריש בברכה (רמ"א סי' שכ"ו סעיף ד', "מנחת שלמה" סי' ס"ח, "משפטי ארץ" ה"ל חלה פרק ב' סעיף כ"ג).

אשה חרדית העובדת במשרד של חילונים

◀ **שאלה:** עשר נשים חרדיות העובדות במשרד שהמנהל חילוני ודלת הכניסה נעולה במשך היום, האם יש בזה איסור ייחוד?
תשובה:

- א. איתא ברמ"א (אה"ע סי' כ"ב סעיף ה'), אם יש פרוץ אסור אפילו יש עשר נשים, ע"י שם. לפ"ז יש בזה איסור ייחוד, ואפילו אם אפשר לפתוח את הדלת מבחוץ ע"י קוד, אם אין אדם עומד להיכנס כלל, נחשבת כדלת סגורה.
- ב. אפילו אם הבעלים של אותן נשים בעיר, כיון שהמנהל חילוני אין לסמוך על זה (שו"ע שם סעיף ח').
- ג. אם הבעלים של אותן נשים יודעים את הקוד בכניסה, אם כל יום אחד מהם יגיע ויכנס למשרד זה יועיל להציל מייחוד.
- ד. העצה היחידה היא שיתנו מראש עם המנהל החילוני שישאיר את דלת הכניסה פתוחה כל היום (וכידוע שהרבה מנהלים מבינים ומסכימים לכך).
- ה. כמוב"כ יש אפשרות להתקין מצלמות במשרד בתנאי שבעל המשרד החילוני לא שולט עליה, אלא רק אדם זר מבחוץ.

לעבור לרחוב אחר דרך חצר פרטית

◀ **שאלה:** כשיש מעבר בין חצרות המקצר את הדרך לרחוב השני, ורוב דיירי הבניין מסכימים לכך ורק שכן אחד מוחה ולא מסכים, האם מותר לעבור שם?

תשובה: היות שזו חצר פרטית של שותפים יש זכות לכל אחד מהשותפים לעכב, ואסור לעבור עד שכולם מסכימים (הגר"י סילמן שליט"א).

דמי שדכנות לשידוך שהתבטל

◀ **שאלה:** התבטל השידוך לפני החתונה, האם מגיע לשדכן דמי שדכנות, ומה הדין אם כבר קיבל כסף האם צריך להחזירו?

תשובה: כתב הרמ"א (שו"ע חו"מ סי' קפ"ה סעיף י') שיש הנהוגים לתת דמי שדכנות לאחר האירוסין, ויש הנהוגים לאחר החתונה, ע"י שם. לפי המנהג שנותנים את הכסף מיד באירוסין (וכן אנו נוהגים, ע"י "פתחי חושן" ח"ד סי' י"ד סעיף ט הערה י"ג) היות שכבר קיבל את הכסף, אם התבטלה החתונה בגלל שהתבררו דברים שלא ידעו מראש, הר"ז בגדר מקח טעות, ומחזירים את הכסף, אבל אם התבטלה החתונה משום שלא הסתדרו בהמשך, לא מחזירים את הכסף היות שהוא עשה את שלו.

במקום שנוהגים לתת דמי שדכנות לאחר החתונה, היות שעדיין לא הגיע זמן הפירעון לא מגיע לשדכן דמי השדכנות.

הזמנת פועל ללא תיווך

◀ **שאלה:** מתווך פועלים, שדרכו משכירים פועלים לניקוי הבית לפני פסח, האם מותר לשמור את המספר של הפועל ולצלצל אליו ישירות במשך השנה לעבודות אחרות?

תשובה: אם הפועל סיכם עם המתווך לכל ימות השנה, חייב להזמין את הפועל רק דרכו, אבל אם התיווך הוא רק לתקופת ימי הפסח, יכול בשאר ימות השנה לפנות אליו ישירות (הגר"י סילמן שליט"א).

רפואה לכאבים בכתף

◀ **שאלה:** מי שיש לו כאבים בכתף, מה עליו לעשות כדי שיחלפו?
תשובה: כתף אותיות 'תיכף', יקפיד על ההלכה "תיכף לנטילה ברכה" (רמ"א סי' קס"ו ומשנ"ב סי' ה"ו), ולא יעשה הפסק בין נטילת ידיים לברכת "המוציא" ובס"ד יחלפו הכאבים (הגר"י סילמן שליט"א).

ביאורי תפילה

"שמור וזכור בדיבור אחד"

◀ **שאלה:** מדוע בפזמון "לכה דודי" הפך המחבר (רבי שלמה אלקבץ זצ"ל) את הסדר והקדים "שמור" ל"זכור", למרות שבלוחות הראשונות היה כתוב "זכור" ובשניות "שמור"?
תשובה:

- א. ב"ליקוטי מהר"י"ח כתב משום שרצה המחבר לרמוז שמו "שלמה" בראשי החרוזים התחיל ב"שמור" לציון ש' משמו.
- ב. בספר "ברוך שאמר" (לבעל "תורה תמימה") תמה, הרי במקום להפוך סדר המילים יכול היה לכתוב "שבת קודש זכור ושמור בדיבור אחד או כיוצא בזה. ועל כן כתב לבאר כוונתו עפ"י הרמב"ן (פי' יתרו) ממדרשו של רבי נחוניא בן הקנה, שיש זכירה ביום ושמירה בלילה, ע"י שם, ולכן "שמור" לפני "זכור".
- ג. בשו"ת "משנה הלכות" (ח' ד' סי' ל"ב) כתב בשם חכם אחד ליישב שהמחבר בא לרמוז לנו ששניהם שווים, ולכן לא משנה באיזה סדר כותבים.
- ד. מובא בשם מרן הגר"י קמניצקי זצ"ל, היות שכתוב בתפילת שחרית של שבת: "וכתוב בהן שמירת שבת", הכוונה שבשתי הלוחות היה כתוב "שמור", ורק ה"קריאה" של "זכור", עכ"ד, ולפי' מיושב הסדר "שמור וזכור בדיבור אחד" דהעיקר הוא "שמור" (ויל"ע בדברי הרמב"ן פי' יתרו, דמשמע אדרבה הכתוב היה "זכור" והקרי ביה "שמור", ע"י שם).
- ה. יש לציון שבספר "סדר היום" (לרבי משה מכיר זצ"ל) כתב בנוסח "לכה דודי" "זכור ושמור בדיבור אחד", הקדים "זכור" ל"שמור".

חידה:

◀ ברכה קצרה מתחילה בברוך אתה... ואינה מסתיימת בברוך, ברכה ארוכה מסתיימת בברוך אתה... איזה ברכה שיש בה למעלה מ-60 מילים דינה כברכה קצרה, שמתחילה בברוך ואינה מסתיימת בברוך?

תשובה לחידה מגילון 563

◀ **חידה:** איך יתכן ביצה שאסורה באכילה, אם קילפו אותה מותרת באכילה, ואם אח"כ מלחו אותה נאסרת באכילה?

תשובה: ביצה שנולדה בליל יו"ט אסורה באכילה, ואפילו אם נתערבה באלף כולו אסורות, משום שיש לו מתירין שיכול לאלקה במוצאי יו"ט בהיתר ("שו"ע" ס' תק"ג ס"א ומשנ"ב ס' כ"ד), אבל אם קילפו אותן מותרות באכילה, דאין לו מתירין אחר יו"ט, כי ביצה קלופה שעבר עליה הלילה אסורה באכילה, ואם אח"כ מלחו אותן שוב נאסרו כי ביצה קלופה מלווה שעבר עליה הלילה מותרת באכילה (מהגר"ר זאב ברלין זצ"ל).

נודה מאד לכל מי
שיכול לסייע
בכיסוי
הוצאות ההדפסה.
להנצחות
לע"נ וכיו"ב,
בא לפנות למייל
mdh036194741
@gmail.com
או בטל'
0527129867

דברי השירה

ויזכר משה באומי כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תמס (זכרים לא)

מתורת מורינו רבי יהודה אריה הלוי דינר שליט"א

רב ביהכ"נ ידברי שירי ואזור מרכז ב"ב

נערך ע"י א.ח.ב. • ניתן לקבל הגליון במייל mdh036194741@gmail.com

פרשת כי תצא - הכנה לימים נוראים

הנלחמים ביצר הרע משמיא עוזרים

"כי תצא למלחמה על איביך..." (כ"א - י').

השל"ה (בתורה אור) מבאר בדרך רמז, שבמלחמת היצר הכתוב מדבר, וכמו שכתב החובות הלבבות שזה המלחמה הגדולה שיש לאדם, ומבאר שזה גם כן כוונת חז"ל במה שאמרו שלא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, דהיינו למלחמה נגד היצר הרע, ובמלחמת הרשות הכתוב מדבר, דהיינו שהרשות ביד האדם להילחם בו ולנצחו.

ומבאר עוד, שאם האדם מתחיל להילחם עמו, אז הקב"ה עוזרו [וכמש"כ בגמ' סוכה דף נ"ב ע"ב], וזהו שסיים הפסוק 'ונתנו ה' אלקיך בידך ושבינו שבינו', שהקב"ה עוזרו ומסרו את היצה"ר בידו של האדם, ע"ש עוד.

והנה אנו עומדים כעת בימי האלול שהם ימי ההכנה לראש השנה, וידועים דברי הזהר הקדוש כאן על הפסוק (כ"א - י') "ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים" שהכוונה לחודש אלול, שאלו הם ימים של הכנה לקראת ראש השנה, וא"כ כעת הוא זמן מלחמה גדול מאוד עם היצה"ר שמנסה להחליש את הבן אדם, ולהשכיח ממנו את חובתו.

וצריך לדעת שמי שרוצה לזכות להשפעות הגדולות של ימי הרחמים הבאים עלינו לטובה, עליו להתחיל להתכונן לזה כמה שיותר מוקדם.

וידוע המשל מהמגיד מדובנא, על עני שהיה צריך הלוואה של סכום כסף גדול, והוא בא לביתו של העשיר ודפק ושוב ושוב אך העשיר לא שמע, לאחר זמן רב העשיר יצא מביתו לבית הכנסת והוא רואה איך שהעני ממתין לו וכבר הוא עייף ומותש, העשיר הזמין אותו לביתו וביקש את משאלתו והעניק לו הלוואה גדולה ועוד תרומה הגונה, וכשהגיע העשיר לבית הכנסת ניגש אליו עני אחר וביקש גם הוא הלוואה ותרומה, נתן לו העשיר סכום כל שהוא של תרומה ושלחו, התפלא העני למה לחברו נתת הלוואה גדולה ועוד תרומה הגונה ואילו לו הסתפקת בסכום קטן, ענה לו העשיר שחברו העני הראשון הגיע אליו במיוחד וחיכה רק לו, א"כ מחובתו לעזור לו כפי יכולתו, אבל העני שניגש אליו בשעה שפגש אותו בבית הכנסת הרי הוא רק מקרה, ולכן לא מגיע לו משהו מיוחד, והנמשל שהאדם שמתכונן ומחכה לימי הרחמים והסליחות, אז הקב"ה נותן לו ומשפיע עליו שפע של ברכה והצלחה, אבל אדם שלא מתכונן ורק 'במקרה' נפגש בראש השנה... אזי אינו דומה כלל והוא ח"ו יפסיד, ולכן עלינו להתחזק כמה שיותר מוקדם ולהתכונן לקראת ראש השנה ויום כיפור, ואז נזכה לכל ההשפעות והרחמים לנו ולכל ישראל, אמן כן יהי רצון.

.....

תקנת חרם דרבנו גרשום

"כי תהיין לאיש שתי נשים" (כ"א - ט"ו).

השואל לחתם סופר (ח"ו תשו' נ"ב) הקשה, על דברי הט"ז (אר"ח תקפ"ח סק"ה ועוד) שאמר שדבר המפורש בתורה להיתר, לא רצו חכמים לגזור לאסור על זה, ולהכי לא אסרו מילה ביום השמיני כיון שהוא מפורש בתורה להיתר 'וביום השמיני - ואפילו בשבת', ומשא"כ לולב ושופר שלא מפורש בתורה שגם בשבת, שהרי אפשר להעמיד הקרא דאיירי בשאר שנים כשלא חל בשבת, ולכן גזרו חכמים בשבת על שופר ולולב [וכדברי הט"ז, כ"כ המאירי במגילה דף ד' ע"ב ע"ש]. ולפי דבריו יש להקשות על מה שגזרו והחרים רבנו גרשום לישא שתי נשים [ונפסק בשו"ע אהע"ז סי' א' סע' י'], שהרי דבר זה מפורש בתורה להיתר - כי

תהיין לאיש שתי נשים, ואיך גזר רבנו גרשום על דבר המפורש בתורה להיתר.

וכתב לו החתם סופר, שכוונת הט"ז שבתורת תקנה לא תקנו חכמים הלכה לאיסור בדבר שהוא מפורש בתורה להיתר, אך כמו שכל אחד יכול לאסור על עצמו בשבועה או בנדר דברים המפורשים בתורה להיתר, כך בכח החכמים בכל דור ודור לגזור ולהחרים את כל בני דורם על דברים שנראים להם, ובכה"ג לא איירי הט"ז, ע"ש.

ועוד יש ליישב, ע"פ דברי הגר"א בקול אליהו כאן, שמכוח כמה קושיות על הפסוקים מעמיד הפרשה, דאיירי שנשא אשה ראשונה ומיד לאחר כמה שבועות גירשה, ונשא אחרת, ונולד לשניה בן לאחר שבעה חודשים, ואח"כ נולד בן לראשונה לתשעה חודשים, שע"ז אמרה התורה לא יוכל לבכר את בן האהובה על פני בן השנואה הבכור, ומשום שהולכים אחרי זמן ההיריון ולא אחרי זמן הלידה, והרי הראשונה נתעברה בתחילה, ולכן בנה הוא הבכור, וע"ש בכל דבריו, ועכ"פ לפי דבריו לא איירי כאן הכא שהיה נשוי ב' נשים בבת אחת אלא בזה אחר זה, ולק"מ על הט"ז.

ובספר ילקוט הגרשוני כתב ליישב, שתקנת רבנו גרשום היתה רק עד סוף האלף החמישי, וכמש"כ שם בשו"ע אלא שאנו נוהגים בזה עד היום, [ועי' בשו"ת נוב"י אהע"ז קמא תשו' ע"ז, שהתקנה לא לגרש אשה בע"כ פשט בכלל ישראל והיא חמורה יותר מהתקנה לא לישא ב' נשים] וא"כ לא חשיב שתיקן נגד דבר המפורש בתורה להיתר, כיון שזה היתה תקנה רק לזמן מסוים.

ובספר פרדס יוסף כתב ליישב, דהבעל הטורים כתב כאן 'מרבם נשים מרבם כשפים (אבות פרק ב' משנה ז'), לומר לך כיון שיש לו ב' נשים האחת עושה בכשפיה כדי שישנא השניה, ומבאר הפרדס יוסף, דמה שכתבה התורה 'האחת אהובה והאחת שנואה' באה התורה לרמז שלקחת שתי נשים אינו ראוי לעשות כן, כיון שזה גורם שהאחת תהיה שנואה, וא"כ אדרבה מכאן מקור לתקנת רבנו גרשום שלא ליקח שתי נשים, כיון שזה גורם שהאחת תהיה שנואה.

.....

בן סורר ומורה סופו מר

"ואמרו אל זקני עירו בנינו זה סורר ומרה איננו שמע בקלנו זולל וסבא" (כ"א - כ'). לעיל (בפסוק י"ח) נכתב 'מורה' בכתב מלא עם ו"ו, ומשא"כ כאן נכתב 'מרה' בכתב חסר בלא ו"ו, וכתב הבעל הטורים, שנרמז כאן שמרה תהיה לו באחריותו, ולכן נכתב כאן בלא ו"ו מלשון מרה.

ובספר טעמא דקרא כתב בעוד אופן, שבדברי אביו ואמו לדיינים נכתב בכתב חסר, משום שדרך ההורים תמיד להקטין את חטא בניהם, ולכן נכתב כאן בכתב חסר שזה פחות חמור מכתב מלא, להורות שההורים מקטינים את החטא, ויש להוסיף בזה, שבפסוק בתהילים (ע"ח - ח') כתוב "ולא יהיו כאבותם דור סורר ומרה", ושם נכתב מרה בכתב חסר, ולהנ"ל י"ל שכוונת הפסוק שבני ישראל לא יהיו אפילו בדרגה פחותה של מורה בלא ו"ו.

ובספר חכמת שלמה לרבי שלמה הכהן מוילנא כתב שהאות ו"ו באה לרמז לו' דברים שצריך שיהיה להורים, ואם לאו אינו נעשה בן סורר ומורה, וכמבואר במשנה סנהדרין (דף ע"א ע"א) שיהיו שניהם רוצים, ושלא יהיה אחד מהם גידם או חירג או אילם או סומא או חרש.

.....

מידת הכרת הטוב יסוד בעבודת השם

"על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים בדרך בצאתכם ממצרים..." (כ"ג - ה').

הרמב"ן מבאר, שהרי אברהם אבינו הציל את לוט, ועמון ומואב הם היו צאצאים של לוט, וא"כ הם היו צריכים להכיר טובה לעם ישראל, וכיון שלא הכירו טובה לכן הקב"ה ציווה שלא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה'. והנה, הרי זה היה לאחר כמה דורות, ועם כל זה היה להם תביעה של הכרת הטוב, ורואים כמה חמור המידה של הכרת הטוב, שאפילו זמן רב יש חיוב של הכרת הטוב.

ובאור החיים הקדוש בפרשת עקב (ח' - ו"ח) כתב 'שצריך לתת לבו על טובתו כי מה' היתה לו, ודבר זה יעירנו תמיד להכיר בוראו והשגחתו עליו, ותחילת תחבולות יצר האדם היא להשכיחו דבר זה ודרך זה יכנס לאבדו, והיינו שהיצר הרע מכשיל את האדם ע"י שמשכיח ממנו שכל מה שיש לו זה רק מהקב"ה, וא"כ התפקיד שלנו זה להתחזק בדיעה שכל מה שיש לנו זה מהקב"ה, ויהיה לנו את המידה של הכרת הטוב לבר"ע.

ובספר החינוך (מצוה ל"ג) כתב הטעם במצות כיבוד אב שהוא משום הכרת הטוב, וכתב שמזה יבוא האדם להכיר בטובה הגדולה שהקב"ה עושה עמו, וזה לשונו - 'משרשי מצוה זו, שראוי לו לאדם שיכיר ויגמול חסד למי שעשה עמו טובה, ולא יהיה נבל ומתנכר וכפוי טובה...', ושיתן אל לבו כי האב והאם הם סיבת היותו בעולם, ועל כן באמת ראוי לו לעשות להם כל כבוד וכל תועלת שיוכל, כי הם הביאוהו לעולם, גם יגעו בו כמה יגיעות בקטנותו, וכשיקבע זאת המדה בנפשו יעלה ממנה להכיר טובת האל-ב"ה, שהוא סיבתו וסיבת כל אבותיו עד אדם הראשון, ושהוציאו לאור העולם וסיפק צרכו כל ימיו, והעמידו על מתכונתו ושלמות אבריו, ונתן בו נפש יודעת ומשכלת, שאלולי הנפש שחננו האל יהיה כסוס כפרד אין הבין, ויערוך במחשבתו כמה וכמה ראוי לו להיזהר בעבודתו ברוך הוא.

וכל בוקר הדבר הראשון שאומרים זה 'מודה אני לפניך...', כך יהודי מתחיל את היום - בהודאה להקב"ה, שזה היסוד של עבודת האדם שמכיר שהכל מהקב"ה ומודה לו על כך.

וידוע שפעם אחת בערוב ימיו של מרן הגראמ"מ שך זצ"ל, הוא אמר שברצונו ליסוע ללוויה של אישה מסוימת בחיפה, ובני הבית שחששו לבריאותו רצו למנוע ממנו את הנסיעה הזאת, והוא אמר להם שאם לא יהיה רכב ליסוע, הרי שהוא יסע באוטובוס ללוויה של אותה אישה, כיון שבבחרותו הוא ישב ולמד בבית הכנסת לבדו, ואותה אישה ראתה אותו והביאה לו אוכל כדי שיהיה לו במה להתקיים, ומרן הרב שך זצ"ל הכיר לה טובה על זה לאחר עשרות שנים אפילו בעת זקנותו וטרח ליסוע ללוויה.

ועל מרן הסטייפלר זצ"ל מסופר, שאף בזקנותו שכבר היה קשה עליו הכתיבה והוא הפסיק להשיב למכתבים שנשלחו אליו, היה יהודי אחד שאליו היה הסטייפלר משיב תמיד למכתביו, ומכיון שאותו יהודי עזר בשנים מוקדמות לסטייפלר למכור את ספרי הקהילות יעקב, ובאותם שנים היה הסטייפלר דחוק לפרנסתו וזה היה לו לעזר וסיוע, הכיר לו הסטייפלר טובה גם לאחר שנים רבות והתאמץ לענות למכתביו.

חומרת דיבור לשון הרע

"זכור את אשר עשה ה' אלקיך למרים בדרך בצאתכם ממצרים" (כ"ד - ט'). מרן החפץ חיים צוק"ל ביאר מדוע התורה הדגישה כאן שזה היה בדרך בצאתכם ממצרים, שבנוהג שבעולם אם אב נוסע עם בנו בדרך, ורואה האב שבנו אינו מתנהג כראוי, הרי הוא אינו מענישו בדרך אלא ממתין עד שחוזרים לביתם ושם מחנכו, אמנם כל זה כשעשה הבן מעשה שאינו חמור כל כך, ואפשר להמתין עד לבית, אבל במעשה חמור מיד האב יענישו ואפילו באמצע הדרך, וזה כוונת התורה שמרים נענשה מיד אפילו שזה היה בדרך, מפני שלשון הרע הוא חמור שבחמורות, ואי אפשר להמתין עליו, ואפילו בדרך היא נענשה. ועד כדי כך חמור לשון הרע, שהוא גרם לחורבן בית המקדש, וכמו שביאר החפץ חיים בהקדמה ששנאת חנם גרמה ללשון הרע, וזה היה העוון שגרם לחורבן בית המקדש, [ומפורש כן ברש"י בגיטין דף נ"ז ע"ב שיען לשון הרע גרם לחורבן בית המקדש].

ובספר מאיר עיני ישראל (ח"ב) מביא מהגאון רבי מנחם מנדל זקס זצ"ל ששמע מחמיו (מרן החפץ חיים צוק"ל), 'מי שמדבר לשון הרע מוכח

שאינו מצפה ומחכה לביאת משיח צדקנו, שאם היה מצפה ומחכה איך היה מדבר לשון הרע, שזה העיקר הגדול המעכב את הגאולה, והרי הם שני דברים שסותרים זה את זה, ע"כ, ה' ישמרנו ויצלנו מעוון המר הזה. ....

'איש ואשה זכו שכינה ביניהן'

"כי יקח איש אשה חדשה לא יצא בצבא ולא יעבר עליו לכל דבר נקי יהיה לביתו שנה אחת ושמח את אשתו אשר לקח" (כ"ד - ה').

בגמ' (סוטה (דף י"ז ע"א) דרשינן 'איש ואשה, זכו שכינה ביניהן, לא זכו אש אוכלתן, ומפרש שם רש"י, מפני שאצל האיש יש את האות י' ואצל האשה יש את האות ה', ואם הם זכו ללכת בדרך ישרה אז שכינה ביניהם, אבל אם לא זכו אז השכינה מסתלקת מהם ונשאר רק האותיות אש ואש, והיינו אש אוכלתן.

והגר"א ז"ל הוסיף בזה, שהרי שמו של הקב"ה, ד' אותיות הוי"ה, וא"כ עדיין חסר את האותיות ה"ו, וביאר הגר"א שאותיות אלו נמצאות בכתובה, דהמילה כתובה מתפרשת 'כתב - ו' ה', שהרי גזרו חז"ל (בבא קמא דף פ"ט ע"א) אסור לו לאדם שישא את אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה, והיינו טעמא דזה המשלים של שם הוי"ה הקדוש, ורק על ידי זה זוכים ששכינה ביניהם.

וסופי תיבות של המילים 'נקי יהיה לביתו שנה' זהו שם הוי"ה הקדוש, ובא לרמז שאימתי זוכים ששכינה ביניהם, בשעה שיהיה נקי לביתו, והיינו שהאיש דואג שהבית יהיה נקי מכל השפעות העולם הזה ויהיה הבית זך ונקי, [ועי' בעל הטורים].

לימוד התורה בכל עת ובכל זמן

"כי יקח איש אשה חדשה... ושמח את אשתו אשר לקח" (שם). ויש להקשות בפסוק זה שתי קושיות, א. לשון הפסוק 'כי יקח איש אשה חדשה', ומשמעות הפסוק שכבר היה לו אשה אחת, וכעת לוקח אשה חדשה, והרי לא איירי כאן דוקא בנשואין שניים. ב. עוד קשה דלשון 'כי יקח' הוא לשון עתיד, ומאיידך לשון סוף הפסוק 'ושמח את אשתו אשר לקח' הוא לשון עבר, וצ"ב.

ושמעתי על דרך הדרוש לבאר בזה, דהרי התורה נמשלה לאשה [כמו שמצינו בכמה מקומות עי' סנהדרין דף צ"ט ע"ב, וברכות דף נ"ז ע"א, ופסחים דף מ"ט ע"ב ועוד רבות], ובפיוט בחג השבועות אומרים על התורה 'תואר כלה מאוד נעלה', ולפי זה נמצא שכל אחד עוד קודם שנשא אשה כבר כביכול התחתן עם התורה הקדושה, וא"כ בשעה שנושא אשה היא כבר אשה השניה שלו, ופעמים רבות לאחר שאדם נושא אשה כבר רחיים בצוארו ויש לו טרדות שמפריעים לו משקיעות בתורה הקדושה, ועל זה באה התורה והזהירה - 'ושמח את אשתו אשר לקח' שהכוונה לאשה שלקח בעבר דהיינו התורה הקדושה, שעל ידי שאדם ילמד מתוך שמחה וחשק, זה יעזור לו להיות שקוע בתורה גם בזמנים שיש לו טרדות ועיסוקים שונים.

סיפור לחיזוק באמונה וביטחון

מעשה היה באברך בן תורה שהיה לו קול נעים וערב, והיה נוסע כל שנה לקראת הימים הנוראים לארה"ב ומשמש שם כחזן באחת הקהילות, והם היו משלמים לו סכום נאה שהיה עוזר לו לפרנסת בני ביתו, שנה אחת נולד לו בן במזל טוב והחליט שבאותה שנה יישאר עם משפחתו בארץ, ושלח במקומו את חברו, והנה לקראת שנה הבאה הוא התקשר לאותה קהילה, והוא מתפלא לשמוע שהם כבר סגרו עם חברו החזן המחליף שהוא שלח להם בשנה שעברה כי הם מאוד נהנו ממנו, וברגע הראשון הוא חשב להתקשר לאותו חבר ולצעוק עליו, אבל מיד הוא התחזק באמונה שהרי הכל בגזירת עליון, והחליט לא לעשות כלום ולוותר על מה שעשו לו, עבר כמה ימים הוא מקבל טלפון מקהילה אחרת בארה"ב ששמעו שיש לו קול יפה, והם ביקשו ממנו לבוא לשמש אצלם כחזן לימים נוראים, והיתה לו הצלחה מרובה והקהילה מאוד נהנתה ממנו והחליטו לסגור עמו שיהיה אצלם חזן קבוע, אך מלבד זאת לאותה קהילה היו מעלות שלא היו בקהילה הראשונה, תחילה הם היו יותר בני תורה, כך שהתפילות שם היו יותר במתינות ובהשתפכות הלב, מלבד זאת הם היו משלמים לו יותר מהמקום הראשון, וגם היו שם כמה גבירים גדולים שעזרו לו במהלך השנה לאיזה ארגון חסד שהוא ניהל בארץ, וביותר שהקהילה הראשונה שהיה נוסע אליה נאלצה מכמה סיבות להיסגר, ואם הוא היה ממשיך להיות שם חזן לא היה לו כלום, ובזכות שהחליט לוותר ולהבליג, זכה לכפל כפלים.

מעדני כת

משיעורי הגאון רבי נפתלי הכהן קופשיץ שליט"א

מהדורה מקוצרת מתוך

גליון 305 • שנה שביעית

עבור 'אוצר הפרשה'

פרשת כי תצא תשפ"ה

הגליון המלא מודפס בפנ"ע ניתן לקבלו גם במייל המסומן למטה

בענין פתח בשבת את הקדירה כשיש בה תפוח אדמה לא מבושל

דף מ"ג ב' דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל, וא"כ איך יכול לטלטל את הכלי כדי לכסות את החמץ שהוא דבר שאינו ניטל, ותרצו ב' תירוצים, חדא דאיכא לאוקמי כשצריך למקומו של הכלי, אי נמי הכא שרי משום דילמא אתי למיכליה.

ודבריהם צ"ב, דלכא' טילטול הכלי הרי אינו לצורך החמץ, אלא לצורך האדם כדי להשמר מחשש תקלה, ואדם הרי הוא דבר הניטל, ועי' בקוב"ש פסחים אות כ"ד שעמד בזה, והיה מקום לומר דזהו גופא כוונת התוס' במש"כ דהכא שרי משום דילמא אתי למיכליה, והיינו דזה טלטול לצורך האדם שהוא דבר המותר, אך זהו דוחק גדול, דלא משמע שהתוס' חזרו מעיקר הדבר דזה טלטול לצורך דבר שאינו ניטל, וכן מבואר להדיא בתוס' הרא"ש שכתב שהתירו טלטול מוקצה כדי שלא יבוא לאכלו.

ולכא'. היה נראה דמוכח מדבריהם, דכיון שסו"ס מטלטל את הכלי לצורך לכסות את החמץ, לא חשיב לצורך דבר הניטל, כי אם לצורך החמץ, ובאמת בסברא קשה להבין אמאי חשיב לצורך דבר האסור.

אולם כבר ביארו בדעת הרמב"ם דמדוקדק בדבריו שבכפיית הכלי הוא מקיים מצוות ביעור מדרבנן, שכתב בפ"ג הלכות חמץ ומצה ה"ח וז"ל ואם מצאו ביום טוב כופה עליו כלי עד לערב ומבערו, עכ"ל.

ולכא'. מה הוצרך הרמב"ם להוסיף דמבערו, הרי פשיטא דיבערו במוצאי יו"ט, ולכא' נראה דס"ל להרמב"ם דכפיית הכלי הוא תחלת הביעור, דביום טוב שאינו יכול לבערו מן העולם סגי בכפיית הכלי דלחשיב כביעור מדרבנן, וכן מדוקדק בגמ' פסחים שם, דלא אמרו דכופה עליו כלי משום היכר כמו שאמרו לגבי חמץ של עכו"ם עושה לו מחיצה, שאמרו דטעמו משום היכר, ומשמע דהא דכופה עליו כלי אינו משום היכר, אלא משום דהוי כביעור מדרבנן, והארכנו בזה במעדני קהן גליון 1, וא"כ יש לומר דלחכי חשיב טלטול הכלי לצורך החמץ, שהוא לצורך ביעורו, והחמץ הוא דבר שאינו ניטל, ולפ"ז ליכא ראי' מהתם לנידון דידן, דהכא שכל עיקר כוונתו אינו לצורך התפוח אדמה כי אם לצורך שלא יהיו בקדירה חשיב שפיר לצורך דבר המותר.

אך מדברי השו"ע בס"י תמ"ו סעי' ג' לכא' מוכח דגם היכא שמטלטל את החמץ רק כדי שלא יבוא לאוכלו חשיב טלטול לצורך דבר האסור, דבשו"ע שם כתב גגו של אינו יהודי שהיה סמוך לגגו של ישראל ונתגלגל החמץ מגגו של אינו יהודי לגגו של ישראל, הרי זה דוחפם בקנה ואם היה שבת או ביום טוב כופה עליו כלי דאסור לטלטלו ביום טוב ושבת, וכתב המ"ב שם ס"ק י"א דאסור לטלטלו אף על ידי דחיפה בקנה, דטלטול מן הצד שמי' טלטול, והרי טלטול מן הצד שרי רק לצורך דבר המותר, והתם הרי לצורך החמץ שהוא דבר האסור, וטלטול מן הצד שרי רק לצורך דבר המותר, והתם הרי אינו מחוייב בביעור החמץ דאין זה חמץ שלו, והא דחייב להוציאו מרשותו אינו אלא משום דאסור להשהות החמץ ברשותו דלמא אתי למיכל מינה כמש"כ המ"ב שם בסק"ט, ומבואר דאע"פ שמטלטל את החמץ לצורך האדם שהוא לא יבוא לאוכלו מ"מ חשיב טלטול לצורך.

נשאלתי באחד שהכניס לקדירה של הטושלנט בער"ש סמוך לשבת כמה חתיכות תפוח"א לא מבושלים, ואחד מבני הבית פתח בליל שבת את הקדירה, והבחין שחתיכות אלו עדיין לא מבושלות, האם יכול לכסות בחזרה את הקדירה, דהא מבואר בשו"ע סי' רנ"ד סעי' ד' דאם יש פירות חיים בתוך הקדירה אסור לכסות את הקדירה כיון שע"י כיסוי הקדירה הוא גורם שהפירות יתבשלו יותר מהר, וא"כ הכ"נ יהיה אסור לכסות את הקדירה כיון שע"י הכיסוי הוא ממחר את בישולם של החתיכות שלא התבשלו.

יבואר אם אסור להוציא משום אסור בורר

והנה לכא' היה יכול להוציא את החתיכות האלו מהקדירה, וכך יוכל לכסות את הקדירה, אך כיון שהם מעורבות בקדירה הרי זה בורר, אכן אם משום הא, הרי הוא יכול להוציאם עם חתיכות נוספות, וכמש"כ במ"ב בס"י שו"ע ס"ק ס"א בשם הט"ז דבכה"ג לא הוי בורר.

יבואר אם אסור להוציא משום אסור מוקצה

אך לכא' כיון שחתיכות אלו עדיין לא התבשלו הוו מוקצה, ואסור לטלטלם, אכן אם החתיכות האלו התבשלו כבר כשיעור של מאכל בן דרוסאי לא הוי מוקצה, דכיון שהם ראויות לאכילה בשעת הדחק לא הוו מוקצה, אכן יש לומר דכיון שאין הדרך לאוכלם בצורה זו, אין דעתו של אדם על כך, ואכתי הוי מוקצה.

אכן יכול לטלטל מן הצד, והיינו ע"י כף, וכמש"כ במ"ב בס"י שו"ע ס"ק קט"ו בשם הט"ז דגם היכא שכל עיקר כוונתו הוא לטלטל את המוקצה, מ"מ בטלטול מן הצד שרי, והחזו"א או"ח סי' מ"ז ס"ק י"ד פקפק בזה, אך בטעמא דקרא [בסוף הספר] ובדינים והנהגות [פ"ד אות כ'] כתבו דלמעשה החזו"א הורה להיתר, ואמר שמוותר להסיר את הפסולת מהשולחן ע"י מטלית, והגרח"ק שם [בטעמא דקרא] הוסיף דכמדומה שהחזו"א אמר שהמנהג הוא כדברי הט"ז.

ואע"פ שטלטול מן הצד מותר רק לצורך דבר המותר, מ"מ הכא חשיב לצורך דבר המותר, דהרי אין לו צורך בחתיכות אלו, אלא הוא צריך שהם לא יהיו בקדירה, ושפיר חשיב צורך דבר המותר.

יבואר אם טלטול הכלי לצורך לכסות החמץ חשיב צורך דבר המותר

אך יש לדון בזה, דהנה בפסחים דף ו' א' אית' אמר רב יהודה אמר רב המוצא חמץ בביתו ביום טוב כופה עליו את הכלי. ובתוס' שם הקשו דהא איכא למ"ד בשבת

בענין יושב על הפתח ולא מילאהו אך הצבי פוחד לצאת אם חשיב צידה

תחלה המקום פנוי מאין יושב, ואז הצבי אינו ניצוד, ונמצא כשהשני חוזר וממלא הפתח הוא צודו וחייב, אלא כדפי' עכ"ל, ותמה עליו המג"א וז"ל, ותימא, דאטו מי שיש לו תרגומות בתוך ביתו ונפתחה הפתח יהא אסור לסותמו, אלא ע"כ כיון שהוא ניצוד כבר שרי, ה"נ כן וכו' עכ"ל.

ובפשוטו דברי המג"א תמוהים, דמה מהני מה שהיה ניצוד שעה אחת, הא כיון שהלך נתבטלה הצידה, ולכא' יש לומר דכוונת המג"א דאע"פ שבשעה שהלך הראשון ופניה המקום לשני היה הפתח פתוח, מ"מ לא נתבטלה הצידה, דכיון שעדיין הראשון עמד שם סמוך לפתח אין הצבי יכול לצאת, כיון שאם יצא יניח ידו עליו ויחזירו לבית, ולהכי אכתי חשיב כניצוד.

וא"כ נלמוד מזה דהוא הדין בנידון הנ"ל היכא שמעיקרא לא מילא את כל הפתח, אך כיון שלא יצא הצבי כל זמן שהוא עומד שם יחשב צידה. אך יש לדחות די"ל

נשאלתי בהא דקיי"ל בשבת דף ק"ו ב' דאם נכנס צבי לבית וישב על הפתח ומילאהו באופן שאין מקום לצבי לצאת דחייב משום צידה, איך הדין אם ישב על הפתח ולא מילאהו ועדיין יש מקום לצבי לצאת, אך כיון שהוא עומד שם, הצבי לא יצא דרך פתח זה, האם חשיב צידה או לאו.

יב' מחלוקת המג"א והתוס' יו"ט בהא דאמר' דאע"פ שהלך הראשון השני פטור

והנה בגמ' שם אמר' דאם ישב הראשון על הפתח ומילאהו ובא השני וישב בצידו אף על פי שעמד הראשון והלך לו, הראשון חייב והשני פטור, וכן פסק בשו"ע בס"י שט"ז סעי' ו', ובמג"א שם ס"ק י"א הביא שבתוס' יו"ט כתב דכוונת הגמ' שהלך הראשון היינו שהלך לתוך הבית, דאלת"ה היאך אפשר שהשני ימלא מקומו של ראשון מבלי תת

* והעירי הגאון רבי נתן מאיר פד"ר שליט"א מדברי החזו"א בס"י מ"ז ס"ק ט"ו שביאר מש"כ התוס' בשבת דף קמ"ב ב' דבפסולת מועט אין בפסולת משום מוקצה דמתבטל, וז"ל ונראה דהא ביטול דפסולת המועט שלא יהא חשיב מוקצה, אינו בענין הביטול של תערובות וכו' אלא ענינו דאוכל המעוכב ע"י מוקצה מותר להפריש המוקצה מהאוכל ולא חשיב טלטול מוקצה אלא תיקון אוכל,

שערים מצוינים

מכתבי מורינו הגאון רבי יואל מקלב שליט"א

גליון 56 | פרשת כי-תצא

בדין תפיסת בעל חוב בחפצים ששומתן ידועה

דמאחר דאמרו בגמ' [שם כ"ח א'] דיחידאה הוא ש"מ דפליגי עליה רבנן ולא קי"ל כוותיה, וכ"מ ברבינו חננאל ובחי' הרשב"א שם, גם יעויין באמרי בינה [דיינים סי' ט'] דאינו איסור אלא עצה טובה, איברא דמ"מ יש לחוש לחילול ד' שמא יתפס ולא יקבלו את דבריו, ובודאי לכתחילה כדאי לילך אצל הקופאי ולהעמידו על טעותו ובדרך כלל מאמינים בפרט לבני תורה, אך כשא"א לעשות כן וכגון שעבר זמן או שנאבדה לו החשבונות וכיו"ב ובמקום פסידא, ובאופן שסבור שרוחק הדבר שיתפסוהו ולכשיתפסוהו יספר הדברים לאמותתם, בכה"ג יש לדון בזה אם יכול למיעבד דינא לנפשיה ולגבות את חובו.

**פלוגתא דרב יהודה ורב נחמן ב"ק
כ"ז ב' אם עביד איניש דינא
לנפשיה**

ויעויין בגמ' שם דפליגי רב יהודה ורב נחמן בדין זה, דאתמר רב יהודה אמר לא עביד איניש דינא לנפשיה, רב נחמן אמר עביד איניש דינא לנפשיה, היכא דאיכא פסידא כ"ע לא פליגי דעביד איניש דינא לנפשיה, כי פליגי היכא דליכא פסידא, רב יהודה אמר לא עביד איניש דינא לנפשיה דכיון דליכא פסידא ליזיל קמיה דיינא, ר"נ אמר עביד איניש דינא לנפשיה, דכיון דבדין עביד לא טרח ע"כ, וקי"ל כרב נחמן דאפי' בדליכא פסידא אם ימתין עד שיעמידנו בדין, אלא שאינו רוצה לטרוח ולהעמידנו בדין, אפ"ה כיון שברור לו שהדין עמו עביד איניש דינא לנפשיה, מיהו יעויין ברא"ש שם [פ"ג סי' ג'] והו"ד בב"י חו"מ סי' ד' דלא שרי כי אם היכא שיכול לברר בבי"ד ששלו הוא נוטל בדין, אבל בשאין יכול

לברר לא, [והעירו לבאר דגדר הדין דנעשה כשליח ביי"ד, וכדאיתא שם כ"ח א' דמה"ט פטור על הבושת, וממילא לא שייך זה אלא כשיכול לברר בבי"ד], וכיון שכן י"ל דבנד"ד שאין יכול לברר הטעות שנעשתה אסור, אכן יעויין בסמ"ע שם סק"ב שכ' דמותר לו לתפוס את שלו בסתר גם כשאין יכול לברר, מכיון שאם יתבענו בבי"ד יהא נאמן במיגו דלהד"ם, ואף שבלא תפיסתו לא יוכל לברר, מ"מ מאחר דלכשיתפוס יהא נאמן שרי ע"ש.

קופאי שגבה בטעות ממון על מוצר שלא נרכש אם יכול הלוקח לעשות דין לנפשו ולקחת מוצרים בשווי חובו

נשאלתי בדבר מי שהלך לקנות באחד מהצרכניות הגדולות, וכשעשה חשבון אצל הקופאי לשלם את קנייתו חזר בו מלקנות מוצר מסוים, וביקש מן הקופאי לבטל עיסקה זו, והסכים הקופאי לזה, אך כשהגיע לביתו ובדק את החשבונות, ראה שהקופאי שכח לזכות אותו וגבו ממנו גם על המוצר שביטל, והשאלה אם יכול לעשות דין לנפשו ולהבליע בקניה אחרת מוצרים בשווי הסכום שגבה ממנו בטעות, ושייכת שאלה זו בכל טעות שהיא לחובת הלוקח, ומתעצל הלוקח לילך אצל הממונים ולהוכיח את חובו, ופעמים אין לו אפשרות להוכיח זאת, וחושש שלא יאמינו לו והוא יודע בבירור שחייבים לו, [ופשוט שהנידון בזה כשברור בלי ספק שאירע טעות, ובדק היטב את החשבונות שלא זיכוהו לבסוף].

**בדינו של בן בג בג דלא יכנס
אדם לחצר חבירו ליטול את שלו
שלא ברשות**

והנה נראה דהדבר פשוט דלא שייך בזה מה שאמרו בגמ' ב"ק כ"ז ב' בן בג בג אומר אל תיכנס לחצר חברך ליטול את שלך שלא ברשות שמא תראה עליו גנב, דהא הכא יש רשות לכל אדם ליכנס לשם, ומה שנוטל בחובו הוא נוטל, וגם עיקר דינו של בן בג בג השמיטוהו הרמב"ם והטור והשו"ע, ועי' שער משפט סי' שמ"ח סק"א שעמד בזה, ויעוי'ש דמייית מסמ"ק סי' רס"א שכתב בשם רבינו יונה

דאסור לגנוב את שלו מאחרי הגנב שלא יראה כגנב עכ"ל, והוא ש"ס ערוך בר"פ המניח [כ"ז ב'] בן בג בג אומר וכו' וקיי"ל כוותיה [במאי דקאמר דשבור את שיניו ואמור לו שלי אני נוטל] לדידן דסבירא לן עביד אינש דינא לנפשיה אף במקום דליכא פסידא וע"ש, אך במקום דאיכא פסידא מותר אף ליכנס לחצר חבירו, כמו שכתבו התוס' ד"ה אלא והגהות אשרי שם סי' ג' יע"ש, ותמיהני מה שהשמיטו הרמב"ם והטור והמחבר דין זה עכ"ד, וע"ע בהג' מהרצ"ח ב"ק שם, ויש שכתבו

[ואפשר דמה שהזכיר כן על כל הנכסים, כוונתו דוקא לאותן ששומתן ידועה וכדלהלן וצ"ע], ומבואר דס"ל ששמעון יכול לפרוע מנכסי ראובן על כרחו של ראובן ובלא ביי"ד, אך מהר"ח שם חולק ע"ז וס"ל שיכול לטעון שאינו רוצה לפרעו מאלו הנכסים, ויכול לטעון שסובר לפייסו שימחול לו, או שקרוביו ואוהביו יראו דוחקו ויפרעו עבורו, או שלמענעם יעשה וימחול, ומטעם זה מחשיבים פורע חובו של חברו כמבריה ארי מנכסיו כדאמר בירושלמי עכ"ד ע"ש, ולכא' נראה דכשיתפוס המלוה חפצים המשועבדים לפרעון החוב וכדלהלן, היכא האומדנא היא שאם היה יודע הבע"ח בחובו היה מגבהו ממה שעומד לימכר, וכגון בנד"ד בחוב הבא מחמת טעות בחשבון המקח דלא שייך בזה חשש פיוס או שרוצה לפרוע מנכסים אחרים, אף מהר"ח או"ז יודה דיכול הבע"ח לירד לנכסי הלוה ולתפוס וק"ל.

בהנ"ל י"ל דאין יכול לתפוס כי אם מעות וכיו"ב שאין צריך שומת בית דין

ועי' בשו"ע אהע"ז סי' צ"ו סי"ג דאלמנה שקדמה ותפסה מעות לכתובתה ואינה רוצה לישבע לא מפקין מינה, ובאבני מילואים שם סק"ו כ' דאף דכתובה דינה בקרקע, מ"מ מהני תפיסה להכניס גם מטלטלין תחת השעבוד, וכל מה שנכנס תחת השעבוד יכול אדם לגבותן לעצמו, אלא דבמידי דצריך שומא לא מצי למיעבד דינא לנפשיה, כיון דצריך ביי"ד לשומא ולהורדת נכסים, ומשו"ה במטלטלין דבעינן שומא אף שתפסה לא הועילה אלא לשעבוד ולא לגביינא לכן מוציאין מידה, אבל תפסה מעות דאי"צ שומא, כיון שהועילה בתפיסתה שנכנסו תחת השעבוד, יכולה לגבותן לעצמה שיהיו נקנים לה גוף המעות עכ"ד, וכ"כ בחזו"א חו"מ סי' י' סק"א דכשתפסה מעות דלא מיחסר שומא, קנתה לה בקנין גמור בתורת גובינא, וכ' שם דאף אמנם דכתובת אשה בזיבורית, ויכול להוציא מידה המעות וליתן לה זיבורית, מ"מ נראה דכל שמעכב פרעונה עבדה דינא לנפשה ורשאת לגבות המעות שתפסה בתורת פרעון, ואין דינה בזיבורית אלא כשנותן לה, אבל הכא דכשיוציא מידה המעות לא יחזיר לה רשאת לזכות בהמעות בתורת פרעון, והוסיף שם דהרי מי שהבירח נכסיו ולא מצו ביי"ד לגבות אלא עידית מגבין לה מן העידית, וכשהיא תופסת לעולם דינו כמבריה, תדע דאפי' בבע"ח דכשיש לו מעות צריך ליתן לו מעות, אכתי יכול לומר לו מארנקי חדשה או מארנקי ישנה יהיבנא לך, וא"כ ישוב הדין דלא מהני תפיסה לעולם אף בבע"ח עכ"ד, ועולה מכל זה דמועיל תפיסה בבע"ח לזכות במעות בתורת פרעון.

י"ל עוד דגביית מוצרים שקבוע עליהם מחיר, יש לדונם כחפצים ששומתם ידועה שיכול בעל חוב לגבות

עוד יעויין בשו"ע חו"מ סי' פ"ז סי"ד דמי שחייב שבועה דרבנן אם קדם ותפס ולא רצה לישבע לא מפקין מינה, ובנתי"ה מ"מ שם חידושים סקי"ג מייתי מהא"ת דדוקא אם קדם ותפס מעות, אבל במטלטלין לא מהני תפיסה כמבואר באהע"ז סי' צ"ז סי"א, אם לא בפירות שיש להם שער ידוע, ועי' בתומים שם [אורים סק"ה] וז"ל ונראה דאם תפס פירות הקרקע ששערם ידוע ומכרם ותפס עבורו מעות ג"כ אין מוציאין, דבכה"ג לא שייך מאן שם לך, וכן מוכח מדברי הרא"ש פ' חזקת גבי רבה בר שרשום ע"ש עכ"ד, ואשר לזה י"ל בנד"ד דמאחר שכל מה שנמכר בצרכניה שומתו ידועה, חשיב כמעות שיכול ליטלן בגובינא ולזכות בהן עבור חובו, וכבר כתבנו דמסתבר דבזה אף מהר"ח או"ז דס"ל דאין יכול הבע"ח לירד לנכסי הלוה ולתפוס יודה דשפיר דמי, דבכאן האומדנא היא שאם היה יודע בחובו היה מגבהו ממה שעומד לימכר, ולא שייך בזה חשש פיוס או שרוצה לפרוע מנכסים אחרים ועיין.

ואף אמנם דבתומים [אורים שם סק"ד] כ' דמדברי הרא"ש בתשו' כלל ס"ד סי' א' משמע דאסור לכתחילה לתפוס, וכן מייתי ממהרש"ל דדוקא בדיעבד אבל לכתחילה אין יכול לתפוס שום דבר מחבירו אם לא בחפץ המבורר שהוא שלו, או בגונא דתיכף אחר תפיסתו בא לבי"ד ואומר שתפס ודונו דיני שכ' שם די"ל דשרי דלא שייך בזה עביד דינא לנפשיה כיון שמוסרו ליד ביי"ד וצ"ע עכ"ד, מ"מ לכא' נראה דהעיקר לדינא כהסמ"ע, דיעויין בש"ך שם שהסכים עם הסמ"ע, וכ' דכ"ה בתשו' הרא"ש וכפי הנראה שפי' להרא"ש באופן אחר, ועי' בנתי"ה מ"מ שם חידושים סק"א שהעתיק ג"כ להסמ"ע וכ"כ בשבות יעקב ח"א סי' קס"ז, ולדבריהם נמצא דבנד"ד שתופס בסתר ויהא נאמן במיגו דלהד"ם שפיר יכול לתפוס, וע"ע בקצוה"ח סי' צ"ז סק"ב דבתורת גביה שרי ע"ש.

יש לדון דכל מה דמצי למיעבד דינא לנפשיה הוא דוקא כשבא ליטול את שלו, אבל כשבא לגבות חפץ בחוב שחייבים לו גרע

ואכתי יש לדון בזה דעד כאן לא שרי אלא ליטול את שלו, אבל כשבא לגבות חפץ בחוב שחייבים לו [וכגון בנד"ד שבא לגבות מוצרים בשווי הסכום שנגבה ממנו בטעות] מבואר במרדכי ב"ק סי' ל' הו"ד בב"י [שם חו"מ סי' ד'] דלא שרי, דבודאי לא פליג רב נחמן אמתני' דב"מ קי"ג א' המלוה את חברו [פירש"י והגיע זמן ולא פרע לו] לא ימשכנו [אפי' בשוק] אלא בבי"ד וכו', והביא ראיה לזה מהא דאיתא בפ"ק דברכות ה' א' דרב הונא תקיפו ליה ארבע מאה דני דחמרא, ואמרו ליה רבנן דלעיין מר במיליה, ואמר להו אי איכא מאן דשמיע עלי מילתא לימא, אמרו ליה הכי שמיע לן דלא יהיב מר שבישא לאריסיה, אמר להו מי קא שביק לי מידי מיניה הא קא גניב ליה כוליה אמרו ליה היינו דאמרי אינשי בתר גנבא גנוב וטעמא טעים, ופירש"י דלא נתן לאריס את חלקו בזמורות הגפן, דכשם שחולקין ביין כך חולקים בזמורות ובקנים, וכ' המרדכי דהק' הר"ר קלונימוס דהלא מן הדין לקח דקי"ל עביד איניש דינא לנפשיה, וי"ל דהיינו דוקא אותו הדבר עצמו שנלקח לו לאדם מותר לו ליטלו בכל מקום שיכול להשיגו, דומיא דמילתיה דבן בג בג דאמר שלו הוא נוטל, אבל הכא לקח זמורות אחרים שלא גנב לו האריס עכ"ד, ומבואר בזה דלא עביד אינש דינא לנפשיה כי אם ליטול את שלו, אבל ליטול חפץ אחר אינו יכול לתפוס.

עוד יעויין במהרי"ק שורש קס"א שכ' דלא מיקרי עביד דינא לנפשיה, אלא היכא שעשה מעשה כעין דיין לגבות ממון בשביל ממון אחר, או להכות את חברו או להפסידו עד שישלם הממון, בכה"ג שייך למימר דעביד דינא לנפשיה, אבל בכה"ג שנוטל את שלו לא מיקרי אלא תופס, ובכה"ג כו"ע מודו שיכול לעשות, ומבואר דכשנוטל את שלו בלא הכאה ובלא נזק, לא שייך לפלוגתא דר"י ור"נ ולכו"ע שרי, וכ"כ בדרכי משה חו"מ סי' ד', והרמ"א שם כ' בשם המהרי"ק דתפיסה בעלמא שתפסו למשכון יכול לעשות בכל ענין, ויורד אח"כ עמו לדין, ועי' בסמ"ע שם סק"ד ע"ש.

בעל חוב הבא לגבות מה שמשועבד לפרעון חובו י"ל דחשיב כתופס את שלו

ויש לדון בבע"ח שתופס מן הלוה מה שמשועבד לפרעון חובו, וכגון מעות מן הלוה, אם חשיב כתופס את שלו ואם יכול לזכות בהמעות, ויעויין במהר"ח או"ז סי' רט"ז שכ' בשם אביו שיש כח ביד המלוה לגבות חובו מנכסי הלוה על כרחו של הלוה, ואם ראובן חייב לשמעון חוב ידוע ואמר ראובן לשמעון טול מנה וזכה בו ללוי שאני חייב לו, וקיבל שמעון המנה מיד ראובן בשתיקה ולאחר שקיבל אמר כי לעצמו זכה בו בעבור החוב שאתה חייב לי, זכה שמעון במנה וכו', שהרי נכסי ראובן לגבי שמעון ולוי כהפקר הם לפי החוב שחייב להם,

יש לדון אם יכול לגבות בחובו מוצרים שיש להם מבצע המוזל את מחירים מאחר שמטרת ההוזלה למשוך קונים

יש לדון אם יכול ליקח בחובו מוצרים שיש עליהם מבצע להוזל את מחירים, דמאחר שאין זה שווים האמיתי בשוק, ורק שמוזלים המחיר כדי למשוך קונים, א"כ יש מקום להסתפק דכשבא לעשות גוביינא לחובו אין יכול לגבותם במחיר זה וצריך שומא, ויתכן דכיון שמוכרים אותם במחיר זה לכל הבא לקנות שם, ואף הוא מן הקונים שהרי מבליע אותם בקנייתו, שפיר יכול לגבותם במחיר ההוזלה, דהאומדנא היא שהיה הלוח מגבהו במחיר זה שנמכרים עכשיו, וידידי הגר"י רייסנר שליט"א העירני דאטו מי שיש לו זיכוי מכח קניה אחרת, אין יכול לקנות בו מן המוצרים שעושים עליהם מבצעים ומוזלים במחירים, וה"נ לא שנא, אכן במקום שאין נותנים למי שבא לקנות באמצעות זיכוי מן המוצרים שבמבצע, פשוט דכמו כן זה שבא לגבות בחובו לא עדיף מיניה, עוד יש לעיין אם עושים מבצע שהקונה שנים מקבל את השלישי בחינם, ובקנייתו קונה אחד וגובה בחובו אחד, אם יכול לעשות דין לנפשו ליטול את מה שנותנים מכח המבצע, דשמא אינו אלא מתנה ולא שייך שיעשה דין לנפשו בזה, וגם אפשר שאין מצטרפין ליחשב כקניה אחת, ודומה כמי שקונה אחד ותיכף חוזר וקונה אחר, דאין נותנים לו את השלישי חנם וצ"ע.

אם יכול לשלוח את חברו שיקח מוצרים בערך חובו, ואם יכול חברו שאירע אצלו טעות לחובת המוכר, לשלם לו את חובו מדין שעבודא דרבי נתן

ויל"ע אם אינו חפץ לעשות הדין בעצמו, אם רשאי לשלוח את חברו שיעשה זאת עבורו ויקח מוצרים בערך חובו, ולכא' נראה דאין השליח רשאי להאמינו שהוא בע"ח בלא ראייה ועדים, אכן היכא שחבירו קנה את הקניה הראשונה בעבורו וידוע בחובו, שפיר יכול לעשות זאת עבורו, דאינו חב לאחרים כלל בתפיסתו, עוד יל"ע אם אירע שחבירו חייב למוכר, וכגון שטעה הקופאי לחובת המוכר, ולא חייב את הלוקח על מוצר שקנוהו, אם רשאי השני שיועד בחובו של הראשון וכן"ל, לסייעו לעשות דין לנפשו וליתן חובו לראשון מדין שעבודא דר' נתן וצ"ע.

ועי' בשבט הלוי ח"י סי' רס"א בדבר בעל חנות שחייב לועד הבית ועומד בסירובו לשלם, אם מותר ליקח ממנו מיני אוכל וכו' דרך קנין ולא לשלם אח"כ, ולמסור המחיר לועד הבית אשר הנ"ל חייב להם מכבר הימים, וכ' שם דאם יש לבעל החנות טענה יש להזמין לבי"ד לברר טענותיו, אבל אם אין לו שום טענה נגדית או אם אינו ציית דינא והתביעה ברורה למעלה מכל ספק לפי הנהוג ולפי החוק, וכבר הגיע זמן הפרעון והלה יש לו ומשתמט סתם לשלם חוב ברור, אז ודאי הדין שיש כפיית בי"ד כמבואר בחו"מ סי' צ"ז, ואם א"א לתופסו כרגיל גם הדרך הנ"ל מותר אם אין דרך אחר עכ"ד ע"ש.

מה שיש לדון בזמנינו שיש רשתות מזון שמקבלות בהקפה ומשלמות לחברה כפי מה שנרשם בקופה שנמכר מסחורתם, דלזה אין יכול לעשות דין לנפשו וליקח מוצרים אחרים כי אם את מה שנרשם בחשבונית בטעות

שוב העירו דכיום יש רשתות מזון שמכח היקף קנייתם מקבלים מחברות גדולות את הסחורה בהקפה, ומשלמים להם לפי מה שנרשם בקופה שנמכר מסחורתם, ואחריות הסחורה לענין גניבה ואבידה [ואמנם יתכן שהוא מוגבל באחוז מסויים, וכפי ההסכם שבין הצדדים], הוא על חשבון החברות שמספקות את הסחורה לרשת

המזון, ונמצא דבאופן הנ"ל כשלקח סחורה מחברה מסויימת וחזר בו והחזיר את הסחורה, והקופאי לא זיכה אותו על כך, הרי הרשת תשלם על אותה סחורה שלקח, וכשיקח סחורה אחרת במקומה בלא להודיע מפסיד את בעל הרשת, דכשהיה מודיעו היה מתקן זאת, או יתכן שיפסיד את בעלי הסחורה שלוקח במקום הראשונה, מאחר ומה שלוקח עכשיו לא יופיע ברשומות, ואשר על כן אין אפשרות כי אם ליקח את אותה סחורה שהחזיר או להודיע לממונים ברשתות ולקבל זיכוי ועיין.

קנה בזמן שיש מבצע על ששה מוצרים וטעה הקופאי ורשם שקנה רק חמש וחייבו יותר, אם צריך להודיע על הטעות עפ"י הנ"ל שיתכן שהחברה בעלת הסחורה מפסידה

ומה"ט נראה עוד במי שקנה בא' מרשתות המזון בעת שהיה מבצע שכשקונים ששה מוצרים ממוצר מסויים, משלמים פחות ממה שמשלמים כשקונים חמשה מוצרים מאותו מוצר, ואירע שקנה ששה כדי להשתתף במבצע, וכשבא לביתו הבחין בחשבונית שחייבוהו על חמש, וגבו ממנו יותר ממה שהיה צריך לשלם על שש, ושאל אם צריך להודיע להנהלת הרשת על הטעות, דמחמת הטירחא שבדבר העדיף למחול על מה שגבו ממנו יותר, והשבתי עפ"י הנ"ל דיתכן שמקפידים בכה"ג שלא למכור לו רק חמש, וגם יש בזה מצות השבת אבידה להודיעם, דאם מה שקנה הוא מן המוצרים הנקנים בהקפה, נמצא שישלמו לחברה רק על חמש ולא על שש ועיין.

אם יכול בזמן מבצע להצטרף עם קונה אחר כדי לקבל את ההוזלה

והעירני בני הרה"ג רא"ד שליט"א דיש לדון במה שמצוי כיום שעושים בחנויות מבצעים שמוזלים במחיר הסחורה לקונים הרבה, וכגון שכשקונים שתי מוצרים מקבלים את השלישי בחינם, ופעמים רואה את חברו שרוצה לקנות כמותו מוצר מסויים, והשאלה אם מותר לו להציע לחברו שהוא יקנה גם עבורו, ויקבל כפי המבצע שלוש ויחזור וימכור לו במחיר הזול, ובאופן זה יש לדון דחשיב כמי שנכנס לחנות חברו ולוקח ממנו לקוחות שבאו כבר לקנות אצלו, ויש ללמוד דין זה ממה שאמרו בב"ב דף כ"א ב' דאיתא שם דמרחיקים מצודת הדג מן הדג כמלא ריצת הדג, וכמה אמר רבה בר רב הונא עד פרסה, ופירש"י צייד שנתן עיניו בדג עד שהכיר חורו, מרחיקין שאר ציידין מצודתם משם, אלמא אע"ג דלא זכה ביה ולא מטא לידה מרחיקין משם, דא"ל קא פסקת לחיותי עכ"ל, ועי' תוס' קידושין דף נ"ט א' ד"ה עני שהבינו דהוא מדין עני המהפך בחררה, והקשו דא"כ מוכח דשייך דין זה אף בהפקר, ודלא כר"ת שם, וכ' דיוור לאומנותו שאני דקאמר ליה קא פסקת לחיותאי, עוד כ' וז"ל ועוד אומר רבינו מאיר אביו של ר"ת דמירי בדג מת שכן דרך הדייגים להשים במצודות דג מת, והדגים מתאספים שם סביב אותו הדג, וכיון שזה פירש מצודתו תחילה וע"י מעשה שעשה זה מתאספים שם סביב, ודאי אם היה חברו פורש הוה כאילו גוזל לו ויכול לומר לו תוכל לעשות כן במקום אחר עכ"ד, ועי' בזה בקצוה"ח סי' רע"ג סק"ד ובנתי"ה"מ שם סק"ג ובחת"ס חו"מ סי' ע"ט, ועי' מהרש"א על התוס' שם שכ' על דברי רבינו מאיר דאף שעדיין הדגים הפקר מ"מ כיון דע"י מעשה שעשה נתאספו לא דמי להפקר ואסור, ויש לדון עפ"י זה דה"נ בנד"ד כיון שהלקוחות נתאספו לחנות מכח מעשה שטרחו בו בעלי החנויות, יש לדון דאסור לזה ליקח מהם את הלוקח, ולהציע לו שימכור הוא לו מה שיקנה מהם במחיר הזול, אך יש לדון שיכול לעשות באופן אחר שיציע לחברו שהוא יקנה במבצע וימכור לו, דאף שהם טרחו להביאו לחנות, מ"מ לא נתחייב לקנות מהם ויכול לחזור בו ולהחליט שרוצה לקנות מחברו ועיין.

עיוני הפרשה

בהא דתנן כשאכל בן סורר מעשר שני בירושלים אינו נעשה בן סורר ומורה

היראים מצוה צ"ו [הובא בד"א ריש פ"ב ממע"ש ובצה"ל שם], ובחזו"א שביעית סי' י"ד סק"י כתב שלדעת הרמב"ם אין חיוב לאכלו, [ומ"מ כשאוכלו מקיים מצוה דאורייתא], ועי' בדרך אמונה פ"ב ממע"ש סק"א דאף לדעת הרמב"ם האוכל מע"ש בירושלים מברך אקב"ו לאכול מעשר שני, ובבה"ל שם ד"ה מע"ש כתב דברור שגם הרמב"ם מודה דאכילת מעשר שני הוא מ"ע דאורייתא, כמבואר בסנהדרין דף ע' א' [ולפמשנ"ת לכאן] אינו להדיא בסנהדרין שם דהוא דאורייתא, וע"ע להלן מה שהבאנו מס' טל תורה וצ"ע], ובירושלמי ריש פ' יוה"כ, וכ"כ רבינו בפ"ז מממרים הל' ב' היתה אכילת מצוה אפי' מדבריהם כו', כיצד כו', או שאכלו מעשר שני בירושלים, אפי' אכלו בתנחומי אבלים שהיא מצוה מדבריהם הרי זה פטור ע"כ, ומבואר דאכילת מעשר שני בירושלים היא מצוה דאורייתא ע"ש. ולזה צ"ב מ"ט אמרו גבי אכילת מע"ש דפטור משום דאכיל כי אורחיה, ואמאי לא אמר משום דהוי אכילת מצוה.

במה שפירש"י דמיירי בשגגה מעות מעשר שני וקנה בשר ויין

והנה בפירש"י [סנהדרין שם דף ע' ב'] כתב אכל מעשר שני, גנב ממעות מעשר שני וקנה בשר ויין ואכל, דאי גנב בשר ויין עצמו אפי' דחולין נמי לא, כדאמר עד שיקח בשר בזול ויאכל, ויין בזול וישתה, ולכאן צ"ב היאך מתחלל קדושת המע"ש על הבשר והיין והא אינו שלו, [והעירו דמתחלל בדרך מקח לאחר יאוש, כיון דאיכא יאוש ושינוי רשות], ועי' בערול"נ שפי' דגנב מעות וקנה בהם מעשר שני, ואף שמע"ש אין מוכרין אותו, מיירי בשעברו ומכרו לו, [ולזה היה ניחא מה שמקשים דמאחר דבעינן שיגנוב משל אביו, היאך חייב בגנב מעות מע"ש למ"ד מע"ש ממון גבוה, דלפי פירושו מיירי בשגגה מעות חולין וקנה בהם מע"ש], אולם רש"י לא פי' כן רק דמיירי שגגה מעות מע"ש ולזה ק' כנ"ל, וראיתי בטל תורה להגר"מ אריק שכ' דאה"נ דמאחר שאין המעות שלו אין בידו לחלל על הבשר והיין ואינו אכילת מצוה כלל, ולהכי אמרו בגמ' טעמא אחרינא דכיון דכי אורחיה דעכ"פ דרך מצותו הוא לחלל מעות על בשר וצאן לא מימשיך ע"ש, ולזה ניחא ג"כ כנ"ל מאי דקתני לה לבתר עיבור החודש, דמע"ש הוי רבואה טפי דלאו אכילת מצוה ממש היא, ומה"ט קתני בירושלים, לאשמועינן הא דאף שאין בה מצוה אפ"ה פטור עליה ועיין.

איתא בסנהדרין דף ע' א' אכל בחבורת מצוה אכל בעיבור החדש אכל מעשר שני בירושלים וכו' אינו נעשה בן סורר ומורה, והעירוני דלמה הזכיר התנא שאכלו בירושלים והא הו"מ למיתני סתמא דבכל ענין שיאכל אינו נעשה בסו"מ, בירושלים לפי שהיא אכילת מצוה וחוי' לירושלים משום אכילת עבירה, ומיהו לפי גי' הספרים דגרסי במתני' מע"ש והקדש שלא נפדו קתני מתני' דין מע"ש חוץ לירושלים, אכן לפמש"כ בתוס' ט"ז דלא גרסינן לה קשה כנ"ל, וי"ל דאכילתו בירושלים איצטריכא ליה דס"ד דלאו אכילת מצוה היא, דהנה אמרו בגמ' [שם דף ע' ב'] דהטעם דאין נעשה בסו"מ כשאכל בחבורת מצוה דכיון דבמצוה קא עסיק לא מימשיך, ואמרו שם דמה"ט כשאכל בעיבור החודש אע"ג דאין עולין לה אלא בפת וקטנית ואיהו אסיק בשר ויין ואכל, כיון דבמצוה קא עסיק לא מימשיך, ולענין אכילת מע"ש בירושלים קאמר התם דהטעם דכיון דכי אורחיה הוא קא אכיל ליה לא מימשיך, ופירש"י דכי אורחיה כדרך מצותו, ומשמע דלאו משום אכילת מצוה פטרינן ליה, רק מאחר שאכלו כדרך מצותו וצ"ע, ועיין לח"מ פ"ז מהל' ממרים הל' ב' שהק' כן על דברי הרמב"ם דמשמע מיניה דטעמא דמעשר שני משום דהוי דבר מצוה, דבגמ' לא משמע כן וכנ"ל, וביאר די"ל דאין הטעם משום דהוי דבר מצוה, כיון דאין המצוה לאכלו אלא לבעליו, אבל מי שאינו בעליו אין לו מצוה, וכ' שם דאולי משום דדמי למצוה כייל לה הרמב"ם בהדי הנך ע"ש.

ולכאן יש לדקדק דאין אכילתו במע"ש אכילת מצוה, מדנקיט לה לבתר עיבור החודש שפי' בגמ' דלרבואת קתני לה אף שאין עולין לה אלא בפת וקטנית, ואם נימא דאכילת מע"ש מצוה גמורה היא הו"ל למיתני קודם לעיבור החודש כי היכי דלהוי לא זו אף זו, ולזה י"ל דלהכי איצטריך למיתני בירושלים לאשמועינן דאפ"ה פטור כיון דכי אורחיה אכיל, אכן יעויין במאירי שכ' וכן הודיעו שאם אכל אכילה זו בחבורת מצוה אפי' מדברי סופרים כגון עיבור החודש וכו' וכל שכן מעשר שני בירושלים שהוא מצוה מן התורה ע"ש, ונראה מדבריו דמצות אכילת מעשר שני בכל מי שאוכלו ולא רק לבעליו, [ודלא כמש"כ בלח"מ הנ"ל], ואמנם הרמב"ם לא מנה אכילת מע"ש מצוה בפנ"ע, ובס' מגילת אסתר כתב שדעתו שנכלל בכלל מצות הפרשת מע"ש, אבל הרבה ראשונים מנאוה למצוה בפנ"ע, עי' ברמב"ן במ"ע א' שהוסיף על הרמב"ם בסה"מ והביא כן בשם הבה"ג וכן דעת

צב"א החלי

תשפ"ד

גליון 268

פרשת כי תצא

מעקה

פרק כב פסוק ח 'כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך, ולא תשים דמים בביתך כי יפל הנפל ממנו', ובב"ב [ו' ע"ב] 'אמר אביי שני בתים בשני צדי רחיד זה עושה מעקה לחצי גגו וזה עושה מעקה לחצי גגו, זה שלא כנגד זה ומעדיף כו', ופרש"י 'ומעדיף מושך המעקה יותר מחצי הגג כדי שיחיה במקלט כנגד סתירתו של זה ותוך כך לא יראה בחדאי לגגו של חבריו. והראשונים דנו שחרי יכול לראות באלכסון, ובש"מ בשם הראב"ד כי 'זתי' כיון שאין יכול לראות אלא ע"י עקבות הראש ושיעמוד על שפת גגו מתיירא שמא יפול ולא יחזקו עיניו להביט אל גג חברו, משמע שבאמת לא היה שם מעקה, וצ"ע שחרי יש חיוב של ועשית מעקה לגגך, ועי' חזו"א [חיומליקוטים ס"י י"ח] שכן 'וכן קשה בהא דאמר ר' ב"ק ג"א א' בבית שאין תוכו י' דפטר מן המעקה, וכן באן בו ד' על ד' דאמר סוכה ג' א' דפטר, וכן בית האירוסות ובית חבדק, ובמאי עסקין אי משתמשין על הגג למח פטור ואין משתמשין לעולם פטור, ונראה דכל ג' אינו בכלל המכשולות שאין חזקו מצינו כל כך שיעמוד על הגג זכור בטבעו להחזיר וגם הוא מנהגו של עולם וכמו שמוזר לעלות באלף] אלא שבגג בית דירה חדשה תורה מצוה מעקה ולהקפיד על סכנת הנפול, ובזה ידריכם לתנאי בית תוכו י' ודע"ד ושידור שם אדם, אבל המשתמש על הגג שאין תחתיו דירה לא חיבה תורה מעקה, והוי בכל פעם שעולה כעולה באלף. ועי"ש עוד [בס"ק ו'] 'ונראה דגזירותא של עליית אינן חייבין במעקה מן הדין, כיון ג' שאין תחתיו בית דירה וככבש, והדבר מפורש ברשב"א מו"ק י"א שכתב דלא איירי במעקה של מצוה שחרי מרפסת פטורה מן המעקה אלא שעושה לשמירה], ועפ"ז היה אפ"ל דאיירי כאן בגגים שאין תחתיהם בית דירה ועי"כ א"צ בהם מעקה, אבל חזקו להעמיד כן. וכן בבב"ב ס"א א' המוכר את הבית – לא מוכר 'ציעכו', ולא את הגג בזמן שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים; ר' יהודה אומר אם יש לו צורת פתח, אף על פי שאינו גבוה י' טפחים אינו מוכר. ואיך מותר כשאין לו מעקה גבוה עשרה טפחים [א.ה. 'יעוי' בקב"ש דכ' דיכול לומר לו דענין מצוה מעקה אינו נוגע לו, ואם ב"ד רוצים שיחזקוהו].

שמעתי מעשה שחיה חופה על גג של בית מלון, ורצה לחתן לשכור את מקום החופה, אבל באותו גג לא היה מעקה ודנו שאם שוכר את מקום החופה חרי שוכר חייב במעקה, ושמעתי שהגאון ר' יחזקאל ברטלר זצ"ל אמר ביעדירותו שישכור רק את מקום החופה וישיר ד' אמות סמוכות לשפת הגג ובזה אין מתחייב במעקה וחרי כתיב כי יפל הנפל ממנו וכאן מוכח מקום ששייך לו אי"א ליפול, (ואמרו שאמר שזה הפסק הראשון שפסק ועדיין לא חזר בו), וצ"ב למח צריך דוקא ד' אמות ולא סגי בפחות. והנה חיוב מעקה הוא בגג על בית וכמשי"כ החזו"א, וגם על אולם אפשר שפטור ממעקה, אבל באמת שהמעשה חזיה בגג של בית מלון וא"כ חשיב גג מועל דירה.

*

ממזר בחו"ל

פכ"ג ג' י"א יבא ממזר בקהל ד"י, וכי ספר יראים סימן ל' [דפוס ישן – קצח] 'בהוריות פ"א [ג' א'] אמרין אמר רב אסי בהוראה הלך אחר

יושבי ארץ ישראל, דכתיב ויעש שלמה את החג וכל ישראל עמו קהל גדול מלכא חמות עד נחל מיצרים, כיון דכתיב וכל ישראל עמו, למה לי למימר מלכא חמות עד נחל מיצרים אלא הא קמ"ל יושבי ארץ ישראל איקרו קהל'.

מעשה יש לשאול כל היכא דכתיב קהל בפניו דכא כרות שפכה עמוני ומואבי יהיו מותרין ביושבי חוץ לארץ דלא איקרו קהל, ושאר קהל לא ילפינן מניה, או שמא הכא דכתיב קהל הי' שאני, דקהל הי' במשמע כל שומרי מצות הי' בין בארץ בין בחו"ל, דקהל דהוראה ילפינן שייש לומר בהוראה הקפיד הכתוב ביושבי ארץ ישראל דאורא דא"י מחכים [ב"ב קנ"ח ב'].

והנה במשנה [קידושין לו ב'] תנן 'כל מצוה שהיא תלויה בארץ אינה נוחגת אלא בארץ, ושהיא תלויה בארץ – נוחגת בין בארץ בין בחו"ל' לארץ, חוץ מן הערלה וכלאים, וחרי ממוזר וזכרות שפכה ועמוני אינן תלויים בארץ, אך עדיין אפ"ל דאמנם האיסור אינו תלוי בארץ אבל מציאות של קהל אינה אלא בארץ.

ובקדושין [סט א'] דאושפזיכניה דרבי שמלאי ממוזר הוה, 'ואמר ליה אי אקדמתך טהרתניחו לבנך כו', דמנסיב ליה עצה, ואמר ליה זיל גנוב, ואיזדבן בעבד עברי כו', וחקי' בגמי' דבשני דר' שמלאי לא היה יוכל ולא היה עבד עברי, ולמה לא נתן לו עצה לילך לחו"ל.

אכן זו אינה עי"צ דאף אם אין איסור אבל מ"מ הבנים ממוזרים, וכמו ביבם שבא על יבמה ממוזרת שהבנים ממוזרים אף שהיה עשה דוחה ל"ת, ועי' באבנ"מ [ס"י קע"ד ד"ה עוד] בשם שער המלך.

ועי' יבמות [כ' ע"ב] גבי יבם פניו דכא 'ואם בעלו קניו ועי"ש דמוה"ת עשה דוחה ל"ת ורק גזירה אטו ביאה שניה, ואם בחו"ל אין איסור חרי אפשר לקיים שניהם בחו"ל.

אכן באמת י"ל שחיראים לא נסתפק כלל בד"ז אם ממזר מותר בחו"ל, וכונתו רק איך לפי הפסוק בקהל ד' ואף שבגמי' חוריות משמע שקהל חיינו בא"י.

עמוני ומואבי

א. פרק כ"ג ד' י"א יבא עמוני ומואבי בקהל הי' גם דור עשירי לא יבא להם בקהל הי' עד עולם, (ה) על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים בדרך ביצאתכם ממצרים ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור מפתור ארם נהרים לקללך".

צ"ב דהטעם דאשר שכר שייך רק במואב ולא בעמון, וא"כ סגי בטעם שלא קדמו אתכם וא"כ מה צריך להטעם דאשר שכר לגבי מואב, ועי' רמב"ן.

ב. והנה בבמדבר [פכ"ב פסוק ד'] כתיב 'ובלך בן צפור מלך למואב בעת החי'א, וברש"י 'בעת החי'א לא היה ראוי למלכות, מנסיכי מדין היה, וכיון שכות סיוח מנחשו עליהם לצורך שעה, וכ"ה במדרש, וכן בפי' מנחש [פרק ל"א פסוק ח'] 'ואת מלכי מדין חרגו על חלליהם את אי ואת רקם ואת צור ואת חור ואת רבע חמשת מלכי מדין, ובתרגום יונתן אי' שיעור היה בלק, וגמיצא שהיה ממלכי מדין.

והנה בגזיר [כ"ג ב'] שבשכר מ"ב קרבנות שהקריב בלק הרשע זכה ויצאה ממנו רות, וכן בסוטה [מ"א א'] רות בתו של עגלון בנו של בלק היתה.

והרי ביבמות [ע"ז ב'] אי' שבזמן שמואל ושאול דנו אם דוד כשר לבא בקהל שהרי בא מרות המואביה ודנו אם מואבי ולא מואבית, וכן בסוף מגילת רות שהגואל לא רצה לשאת את רות שטעה במואבי ולא מואבית, והרי רות באה מבלק שהיה מנסיכי מדין, וקו' זו הק' מהר"ט בח"י לקידושין דף ס"ז.

ג. ובפסקי תו' [סוף סוטה ס"ג נ"ז] כ' בלק היה מנסיכי מדין ובתו נשאת למואבי ורות בתו של עגלון בשכר שעמד מעל כסאו יצא ממנו רות, והיינו שהוק' לו קו' הנ"ל, וע"כ כ' שבתו של בלק נשאת למואבי, והרי באומות הלך אחר הזכר כמבואר בקדושין ס"ז א', אבל צ"ע ל' הגמ' בסוטה שעגלון היה בנו של בלק.

ד. אבל מהר"ט כ' צ"ל דהכא מידי באומות שנתערבו לאחר איסורן, אבל בלק בשעת גורח מואב היה ואף בבלל האיסור היה, ולטעמא דהרב קרא על דבר אשר לא קדמו טפי ראוי לעונש המלך שספק בידו לקדם יותר משיאר העם, ועוד דכתיב ואשר שכר עליו וכי' ומי שכר אלא בלק דכתיב עמי זכור נא מה יעץ בלק וכי'.

והנה בדבריו מבואר שבלק באמת לא היה מאומה של מואב, ומי"מ כיון שהיה עממם בעת הציוני נכלל באיסור, ומבואר בדבריו שב' הטעמים שנתנה תורה שייכי גם בבלק.

ה. אבל הי' אפ"ל דטעם ראשון ליכא ואפשר שאין דרכו של מלך ליצאת לקדם במים, וגם אפשר שבאותו זמן עדיין לא היה מלך, אלא הטעם הוא משום אשר שכר עליו.

ולפי' נמיצא שמואב יש ב' חלקים שיש חלק אחד של מואב שנאסרו משום שלא קדמו בלחם ובמים, ויש חלק שני שהוא בלק ונאענאו שחם נאסרו משום אשר שכר עליו את בלעם, ולפי' איש היטב שהוצרך הכתוב לב' הטעמים משום שיש ב' חלקים במואב.

ו. אבל צ"ע ביבמות [ע"ז ב'] אי"ל דואג האדומי עד שאתה משיאל עליו אם הגון הוא למלכות אם לאו, שאל עליו אם ראוי לבא בקהל אם לאו, מי"ט דקאתי מרות המואבית, אי"ל אבנר תנינא עמוני ולא עמונית, מואבי ולא מואבית, אלא מעתה ממוזר ולא ממוזרת, ממוזר כתיב, מום זר, מיצרי ולא מיצרית, שאני הכא דמפרש טעמא דקרא על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים, דרכו של איש לקדם ולא דרכה של אישה לקדם, היה להם לקדם אנשים לקראת אנשים, ונשים לקראת נשים, והנה ע"ש בריטב"א יחא דאמרינן הכא גבי רות המואבית ואשה אין דרכה לקדם, חדא מינייהו לרבותא נקט דאפילו לחם ומים אין דרכה של אישה לקדם וכ"ש שאין דרכה של אישה לשכור, וכן אמרו בירושלמי בפירוש ואין דרכה של אישה לשכור, וכן עיקר'.

אבל לכא' אי"כ מוא קאמר היה להם לקדם נשים לקראת נשים, וזה שייך רק להטעם שלא קדמו בלחם ובמים אבל לענין אשר שכר ל"ש טעם זה, ולהנ"ל שכל מה שנאסר בלק הוא משום שישכר ולא משום שלא קדמו בלחם ובמים, אי"כ לענין רות שבא בלק ל"ש הטענה היה לקדם נשים לקראת נשים, כיון שכל מה שנאסר בלק הוא רק משום שאשר שכר, וזה ל"ש בנשים.

*

השבת העבט

פרק כד פסוק יג "השב תשיב לו את העבט כבוא השמש ושכב בשלמתי וברכך ולך תהיה צדקה", ובבא מצינא [ק"יג א'] ימחזיר את חכר בלילה ואת המחרישה ביום.

יש לברר אם מצינא השבת עבטו הוא שיצריך המלוה לילך לבית הלוח, או שהלוח יכול לבא לבית המלוה ולבקש את העבטו, והנה [בדף קט"ז א'] רבי שמועון אומר עשירה ממשכנין אותה, ענייה אין ממשכנין אותה, שאתה חייב לחזיר לה ואתה משיאה שם רע בשכנותיה, ופרש"י משיאה שם רע שאתה יוצא ונכנס אצל שחרית וערבית, אבל ברש"י [סנהדרין כ"א א'] כ' משיאה שם רע שתכנס לביתך

שחרית וערבית, ומשמע שהלוח בא למלוה, אך יש גורסים שם לביתה, ולפי' הוא כד' רש"י בב"מ.

והנה מצינו בשו"ת מהר"ל ד"סקין [כתבם ס"י ל"ח] שגשאל אודות הסתי' בד' רש"י, ות"י שכשהמלוה מחזיר הלוח הרי הלוח בא לבית המלוה לקחת העבטו, וכשהמלוה רוצה ליקח שנית את העבטו המלוה בא לבית הלוח, ונמצא שמש"כ רש"י בב"מ שהוא בא לביתה היינו כשהוא בא ליטול את המושכין שנית, ומש"כ רש"י בסנהדרין שהוא באה לביתו היינו כשהמלוה מחזיר את המושכין הרי היא באה לביתו ליקח, וחל' בשכנותיה משמע שהוא בא אל ביתה, ולהנ"ל הכונה כשבא ליטול שנית את המושכין, וע' בשערי הגרי"ש כאן.

אבל אין מובן שהרי כסות יום מחזיר ביום כמבואר בדף ק"יז ב', ואירי שאין לו כסות יום אחרת, ואיך יוכל לילך לבית המלוה ליקח כסות יום כשאין לובש כסות יום.

*

מצינו מצוה לברך חוץ בברכת כהנים

כשהמלוה מחזיר את העבטו ללוח כתיב בתורה "ושכב בשלמתי וברכך" וא"י בספרי [דברים פ'רשת כי תצא פ'סקא רע"ז] 'וברכך, מלמד שהוא מצינו לברכך, וחובא באהבת חסד [פרק ח'] 'מצוה על הלוח שיברך את המלוה'.

עוד מצינו בס' כף החיים [ס"י ר"א ס"ק י"א] הביא מדרשות מהר"ש שנתרבה מדאורייתא שיצריך לברך ברכת האורח, וכן בתו' שאנץ [סוטה ל"ג א'] יוש אומר בפשוט שיצריך לברך בעל הבית דכתיב וברכת את, ואת רבויא הוא לרבות את בעל הבית'.

*

פרק כד פסוק יז 'לא תטה מושפט גר יתום ולא תחבל בגד אלמנה, (ח) וזכרת כי עבד היית במצרים ויפוך ה' אלקיך משום על כן אנכי מוצד לעשות את הדבר הזה', צ"ב הל' לעשות את הדבר הזה, והרי לא נאמר כאן לעשות, אלא נאמר לא לחטות מושפט ולא לחבל בגד אלמנה, וא"כ לכא' היה ראוי לומר על כן אנכי מוצד שלא לעשות את הדבר הזה.

*

פן יוסיף להכותו

פרק כ"ה ג' 'ארבעים יכנו לא יוסיף פן יוסיף להכות כו', והנה אם מוסיף על המלקות עובר על פן יוסיף, ומקשים שעובר גם על כל תוסף כמו כל מוסיף על מצוה שיש מנין למלקות שיצריך להלקות והוא מוסיף, ואף גם כמי שאמרוהו שיכול להלקות רק י"ח, מי"ז יש לו מנין כמה צריך להלקות, ואם מוסיף יעבור על כל תוסף.

ויש שתי' שכוין שיש איסור להוסיף משום כל יוסיף שוב הוי מעשה עבירה ולא חשיב הוספה על מצוה, ונמצא שלולא לאו דפן יוסיף אח"כ שהיה עובר על כל תוסף, אבל אחר שיש לאו דפן יוסיף והוי מעשה עבירה שוב אין עובר על כל תוסף.

וא' הבחורים ת"י שהרי בעינן מכות הראויות להשתלש כדתנן מכות כ"ב א, וכשמוסיף מכה אחת הרי אינה ראויה להשתלש ולא הוי דומיא דהמצינו עינמו, (חב' בנימין נגר ג"י).

ויש שתי' ע"פ [ח"י ר"ח הלוי הל' עדות] דמלקות בלא פסק ב"ד לא חשיב מלקות, וע"כ אין פטור של כאשר עשה במלקות לפי הרמב"ם, וא"כ אין כאן כל תוסף שאין זו צורת המצינו.

[א.ה. יל"ד דאה"ע דיעבור גם בכל תוסף, מי"מ נפ"מ בלאו זה לגבי מלקות].

הוצאות הדפסה לשבוע בין 80 ל130 ש"ח

עמק השבוע

פרשת כי תבא תשפ"ה וחידושים שאהיה

עיונים וביאורים במהות הימים בשבוע הבא
מאת הרב ג'ר' ראובן מלך שווארץ שליט"א
מחבר סדרת הספרים גית ראובן, עמקי ראובן, מנחת ראובן ומעיינת ראובן

הנחמה שבהפטרה קשורה להפרשה

דהדברים מתאימים מאד עם תאריכי השנה. תמיד קוראים השלש הפטרות ראשונות בחודש אב ותמיד קוראים הארבע הפטרות אחרונות בחודש אלול. וא"כ י"ל דבחודש אב, אף דכבר הוי אחרי תשעה באב, ולכך כבר עסקינן בנחמה, אבל כיון דעדיין הוי חודש אב, עדיין לא מגיעים לנחמה בפועל, ואח"כ בחודש אלול, בחינת אני לדודי ודודי לי, כבר מגיעים לנחמה בפועל. וא"ש.]

והנה יש שתי קבוצות קטנות בתוך הקבוצה של הארבע נחמות בפועל, ד"אנכי אנכי" רני עקרה ו"קומי אורי" הם הנחמות בפועל שהקב"ה מנחם כלל ישראל, ו"שוש אשיש" הוא מה שכלל ישראל עונים בחזרה. נמצא מכל הנ"ל שאף שיש שבע נחמות, אבל רק שלש מההפטרות הן נחמות בפועל.

וי"ל דהני ג' נחמות הן מכוונות היטב עם ג' בחינות המלכות, דהפטרות שופטים מדברת על נחמת מדינת המלך, נחמת ותיקן ירושלים עצמו, והפטרות כי תצא מדברת על הרחבת המלכות, מלך במלחמה, והפטרות כי תבא מדברת על ראי' על ידי אור ד' במקום אור הטבע, שזה האופן לראות דהכל נעשה ע"פ חשבון ד' והוי נחמה לעצם המלכות המאחד כל הלבבות. וא"ש.

וא"ש לומר דהג' נחמות הן כנגד ג' בחינות המלכות, דכמו דג' בחינות המלכות היו בפורענות, גם הנחמות שהן לתקן הפורעניות הן נחמות לנחם כל אחת מהבחינות שהיו בפורענות.

הנה יש להוסיף דלפי זה הנחמות בכל אחת מההפטרות קשורות לפרשת השבוע, דבהני ג' שבועות תמיד קוראים פרשת שופטים, פרשת כי תצא, ופרשת כי תבא, ונראה דהני ג' פרשיות מכוונות להג' בחינות הנ"ל, ד"שופטים ושופטים תתן לך בכל שעריך" הוא תיקון מלך במדינה, ו"כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ד' אלקיך בידך ושבת שבי" הוא תיקון מלך במלחמה, וכי תבא שמתחיל עם פרשת בכורים שהוא הראשית ומראה על השגחה פרטית בטבע הוא תיקון עצם המלכות. נמצא דהג' פרשיות והג' הפטרות מכוונים להדדי. והוא נפלא.

מלך יושב על כסאו, דזהו גופא הנידון בספר איוב, האם יש איחוד לכל, האם הכל הוי ע"פ רצון ד' והשגחתו, ואם יש מי שטוען שאין הכל ע"פ רצון ד' והשגחתו וחשבונותיו ח"ו, א"כ האי בחינה של המלכות היא בפורענות. ובאופן שיש חלק אחד עיקרי של התורה המדברת על כל אחד מהבחינות של המלכות בפורענות.

[והלימוד בהני ספרים צריך לעורר לדברים המצילים מן הפורעניות, ועיין בערוך השולחן על או"ח סימן רכ ס"ב דאיתא וז"ל הרוואה ירמיה או אחאב או איוב או ספר קינות ידאג מן הפורעניות, וירבה בתפלה ומעשים טובים וצדקה תציל ממות, וקל וחומר משארי פורעניות. עכ"ל.]

הנה לפ"ז נמצא שיש התייחסות לג' בחינות המלכות בפורענות בתקופת בין המצרים.

והנה עיין בתוס' במס' מגילה דף לא ע"ב שכתבו ע"פ הפסיקתא שאחרי ט' באב מפטירין בשבע הפטרות דנחמה. ועיין שם שבבואר שיש סדר מיוחד להני הפטרות, נחמו נחמו, ותאמרו ציון, עניה סוערה, אנכי אנכי, רני עקרה, קומי אורי, שוש אשיש. וכ"ה בשו"ע או"ח ס' תכ"ח סעיף ח'. ועיין במפרשים שביארו הסדר בזה. לדוגמא, עיין באבודרהם סדר הפרשיות וההפטרות דאיתא וז"ל ואומר במדרש על דרך צחות כי תקנו לומר בתחלת הפטרות הנחמות נחמו נחמו עמי כלומר שהקב"ה אמר לנביאים נחמו נחמו עמי, על זה משיבה כנסת ישראל ותאמרו ציון עזבני ה' כלומר איני מתפייסת מנחמת הנביאים וכו', עניה סוערה לא רוחמה כלומר הנביאים חוזרין ואומרים לפני הקב"ה הנה כנסת ישראל לא נתפייסה בתנחומין שלנו, על זה חוזר הקב"ה ואומר אנכי אנכי הוא מנחמכם, ואומר עוד רני עקרה לא ילדה, ואומר קומי אורי כי בא אורך, על זה משיבה כנסת ישראל שוש אשיש בה' כלומר עתה יש לי לשוש ולשמוח תגל נפשי באלהי כי הליבשיני בגדי ישע וגו'. עכ"ל.

הנה לפ"ז יש להעיר שיש שתי קבוצות בתוך הני שבע הפטרות, דבשלש הפטרות ראשונות משתדלים להגיע לנחמה, ובארבע הפטרות אחרונות יש ענין נחמה בפועל. [ויש להעיר

עיין בספר אפיקי מים חלק פסח ענין כ"א דאיתא (ע"פ מקור מפורש בחז"ל) וז"ל חזינו להדיא שיש ג' בחינות במלך, חדא מלך על כסאו שזהו עצם המלכות שמקבץ העם, וגם מלך במדינה דהיינו בחינת "ושפטנו מלכינו" שהיא הנהגת המלכות ונקרא כאן מלכות במדינה, ומלך במלחמה שיצא לפניו וילחם את מלחמותינו וכו', והשתא יש להתבונן בהנך תלתא פרקי של ה' מלך שנתקנו בקבלת שבת, דהנה תחילה אמרין ה' מלך תגל הארץ וגו' אש לפניו תלך ותלחט סביב צריו האירו ברקיו תבל ראתה ותחל הארץ הרים כדונג נמסו וגו' יבושו כל עובדי פסל וגו' הרי שמדבר על המלחמה עם הרשעים וגם ברש"י פירש שם שמדבר על נטילת המלוכה מעמלק ולמדים אנו שפרק זה הוא כנגד בחינת מלך במלחמה, ואח"כ יש עוד ה' מלך וכתבי בה ועוז מלך משפט אהב אתה כוננת מישרים משפט וצדקה בעקב אתה עשית וגו' ופרש"י פשרה ושימות שלום בין אנשים כוננת וכו' הרי שמזמור זה מדבר על בחינת מלך במשפט יעמיד ארץ שהוא המלכות של וינהיגנו, וה' מלך השלישי הוא ה' מלך גאות לבש וגו' נכון כסאך מאז וגו' הרי שמדבר בבחינת מלך יושב על כסאו שהוא גופה של מלכות שמתלבש בגאות. עכ"ל.

והנה עיין בשו"ע בהל' תשעה באב דמבואר שיש ג' ספרים שמותר ללמוד בהם בתשעה באב, איוב ירמי' ואיכה, ומבואר דהני ג' ספרים הם "ספרי פורעניות", וי"ל דהני ג' ספרים הם מכוונים היטב כנגד הני ג' בחינות של המלכות, דהיינו כל אחד מהספרים מדבר על בחינה אחת של המלכות כשהיא בפורענות כביכול. דספר ירמי' הוא כנגד מלך במלחמה, דהדברים הרעים שבו מדברים בעיקר על כוחות אחרות כגון מלך בבל ומלך מצרים וכיו"ב שבאים כנגד עם ד', וכשאומן כוחות גוברות זהו האי בחינה דמלכות בפורענות. וספר איכה הוא כנגד מלך במדינה, דמדינת המלכות היא ירושלים, וספר איכה מדבר על המדינה בלי העם, והמלך אינו יכול לשפוט את העם במדינת המלכות כיון שבני המדינה גלו והמדינה היא כאלמנה ונדה, וא"כ האי בחינה של המלכות היא בפורענות. וספר איוב הוא כנגד

התעוררות בענין השבעה דנחמתא

דבין המצרים יש להתעורר ולזכרה כל שבוע כששומעים ההפטרה.

להיות כזה אבילות שזה לוקח שבעה שבועות להתנחם ממנה. ואם ח"ו שוכחים האבילות

הנה עכ"פ פשוט דמהא דחז"ל תיקנו שבעה דנחמתא חזינו דהאבילות בבין המצרים צריכה

רמז ל"אלול" בפרשת כי תצא

בכל יום בירך שלא בכונה כראוי וכיוצא, ולבו ישים לדרך פעמיו, שאם לא הי' נזהר בכל הנ"ל בכוונתם, כמה אלפים ורבבות שמות הקדושים הוציא מפיו בלא כוונה, ר"ל מעונשו הגדול, כמבואר לעיל בשערים הקודמים וכו'. עכ"ל. הרי מבואר דהרמז לחודש אלול הוא בהא דכתיב בפרשת כי תצא "ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים".

[ועיין בספר יערות דבש ח"א דרוש ו' דאיתא וז"ל צריך בעל תשובה תמיד להיות דמעותיו על לחיו, בוכה ומבכה על ביטול מצות דאורייתא ודרבנן, ועיקר בימי אלול ותשרי, שהם ימי בכי וחרטה ותשובה על כל עונות, ועל חילול נשמתו הקדושה, בת איש כהן עליון שהיתה לזר, דא סטרא אחרא, את אביה כביכול, הוא אבינו שבשמים, מחללת (זוה"ק ח"ב צה ע"ב) כי ע"י עונות נתחלל שמו הגדול ית', וזהו המרומז בפסוק כי תצא למלחמה על אויבך, ופירשו במדרש (ספרי שם) במלחמת הרשות הכתוב מדבר, על אויבך כנגד אויבך, ולהבין נראה, כי אמרו חז"ל במשנה (אבות ג'ט"ו) הרשות נתונה ובטוב העולם נידון, והיינו כי הקב"ה נתן רשות ליציה"ר להסית ולהדיח, אפס יהיה לאדם הבחירה ורשות אם לבחור ברע או בטוב, ולא יהיה כאן דבר הכרחי, כי אילו היה כאן דבר מוכרח בשלילת הבחירה, לא היה ח"ו דין צדק ויושר לעשות לאדם עונש או לקצוב לו שכר בעמלו היותו מוכרח, אבל במה שהרשות בידי לעשות כרצונו ובחירתו, יש כאן משפט צדק להעניש לעובר, ולגמול טוב להעובד, ולזה כונתו הרשות נתונה ובטוב העולם נידון, כי עיי"כ הכל נידון בטוב וביושר ואמונה ואין עול. עכ"ל.]

הנה לכאורה צ"ב, למה הוי האי רמז בפרשת כי תצא שהיא הפרשה השני' שתמיד קוראים בחודש אלול, למה אין הרמז בפרשת שופטים שהיא הפרשה הראשונה שתמיד קוראים בחודש אלול. וצ"ע בזה.

יניח תפילין או לבטל מצות ציצית וכיוצא, אך פן ואולי עון עקיביו יסובנו ליום הדין ח"ו, והם מ"ע ול"ת הכתובים ומפורשים בתורתנו הקדושה ואדם דש בעקביו, ויש מהן שבין אדם למקום ומהן שבין אדם לחבירו, ונבאר תחלה אותן שבין אדם למקום, שיבין לאשורו כמה מאות ואלפים מ"ע מן התורה של ברכת המזון בירך שלא בכונה וכמה מ"ע של ק"ש קרא שלא בכונה וכמה מאות ואלפים תפילות התפלל שלא בכונה שדרשו רז"ל מפסוק "ולעבדו בכל לבבכם" (שם י"א) איזהו עבודה שהיא בלב הוי אומר זו תפלה, וכמה ברכת הנהנין וברכת המצות בירך שלא בכונה ועבר על עשה של "ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך" ול"ת ד"לא תסור" כו' זולת העונש החמור הנזכר בגמרא הקדושה (ברכות ל"ה) ובזה"ק בברכת הנהנין, על זה שנהנה בלא ברכה מעה"ז וגזל אביו ואמו וכנסת ישראל, ואף שביך אך לא כיון לבו בהם כראוי, כלא נחשב בעיני המקום ב"ה וב"ש, וגם אין הדעת סובלו, דהיינו אדם גם רעב ואין כח ולא שתה מים ויעף ואכל מאכלים אשר לא עמל בו ולא גדלו והתענג בדשן נפשו מהם תענוג גדול, ואף לא נתן הודאה ושבח כראוי להבורא ית"ש ויתעלה זכרו לעד על שיצר וברא כל אלה והכין לפניו מטבח, היסבלו השכל האנושי זאת, גם אם האדם צמא מאד ושתה אף רק מים שלא עמל בה ולא גדלה, ולא נתן בברכת שהכל ובברכה אחרונה הודאה ושבח גדול במוחשבתו להבורא ית"ש שיצר וברא אלו המים, ואף שאמר בפיו ובשפתיו נוסח תיבות בהמ"ז או הברכה, אך היה כמצות אנשים מלומדה רח"ל, בודאי אין הדעת אדם שהוא בר שכל קצת סובל זאת, ויעלה האדם על לבו, הברכה אחת היא לך שנעשה כמצות אנשים מלומדה והלא למאות ואלפים ברכת המזון בירך כל ימי חיותו, גם ברכת ההודאות, כברכת אשר יצר, כמה פעמים

עיין בספר יסוד ושורש העבודה שער המים פרק ראשון דאיתא וז"ל חדש אלול, התעוררות התשובה, הנה הראשונים וגם האחרונים בספריהם יועצין על אלול מפני ראש השנה ומאיימין על האדם כי גדול יום ה' כי קרוב ומי יכילנו, וז"ל הטור (סי' תקפ"א), תניא בפרקי ר"א, בר"ח אלול אמר הקב"ה למשה עלה אלי ההרה, שאז עלה לקבל לחות האחרונות והעבירו שופר במחנה משה עלה להר שלא יטעו עוד אחר ע"ז והקב"ה נתעלה באותו שופר, שנאמר (תהלים מ"ז) "עלה אלהים בתרועה" וגו', לכך התקינו חכמים שיהיו תוקעין בר"ח אלול בכל שנה ושנה וכל החדש, כדי להזהיר ישראל שיעשו תשובה, שנאמר (עמוס ג') "אם יתקע שופר בעיר" וגו' וכדי לערבב השטן, וכן נוהגים באשכנז לתקוע בכל בוקר וערב אחר התפלה, ויש מי שמרבים סליחות ותחנונים מר"ח אלול ואילך כו', ומסיים וכל המוסיף לבקש רחמים זכות הוא לו, עכ"ד הטור, והובא ג"כ בשו"ע, והרבה ספרים כתבו רמזים על התעוררות חדש אלול, ובז"ח (דף מ"ו ע"ד) ז"ל "ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים" דא היא ירחא דאלול כו', וז"ל האריז"ל ג"כ, ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים, דא היא ירחא דאלול כו', עכ"ל בקיצור, וז"ל האריז"ל ג"כ, ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים, את אביה זה הקב"ה, ואת אמה זו כנסת ישראל, יבכה האדם ויתחנן לפני ה', ירח ימים הוא חדש אלול שהמה ימי רחמים ורצון, וכבר פשט בכל תפוצות עם קדוש וישימה לחוק ולמשפט בישראל עם קדוש עד היום הזה, ולעורר לבבם בחדש זה לתורה ולתעודה ולהתמיד בלמוד ביותר ולהתענות תענית נדבה ולקום בחצות לילה להודות לה' ולטבול עצמו בכל יום במקוה טהרה בשחרית קודם תפלת שחרית ולהרבות בצדקה, והנה לעוררם אל הפועל אינו צריך, כי לא נחשדו ישראל עם קדוש לעבור על עשה ול"ת בפועל, דהיינו שלא

תפילות מיוחדות ל"אלול"

בשמעם את קריאת חודש אלול, גם אני בזכרוננו מימי ילדותי בלומדי בישיבת לומז'ה היו בימי אלול מתכנסים הנערים לפני תפילת מעריב במוצש"ק בחדר חשון ור' דוד טעביל מתלמידי

מקול הקורא קדוש אלול החרדה הלזו נשאה פריה להתקרב לעבודתו ית"ש, הגר"ס מתאונן על מצב הדור בזמנו, ואומר כי בזמנים עברו היתה ניכרת חרדת האלול עד שאחזה פלצות

עיין בספר אור יחזקאל אלול דאיתא וז"ל נורא הוא להתבונן ולידע להכיר חובת עבודת ההכנה בחודש אלול, הגר"ס ז"ל כותב באיגרתו י"ד מלפנים כאשר ידעתי כל איש אחזו פלצות

הגרי"ס ה' מדבר דברי התעוררות ומסיימים בתפילת השיבנו, וכולם היו פורצים בבכי מור מפחד יום הדין. והגרי"ס תובע אף על זמנו שבימים שעברו ה' ניכר עוד יותר פחד האלול, וכן יש לבאר שכל דור ודור שקדם היתה חרדת האלול חזקה יותר, ואף חז"ל הקדושים הרי תקנו בזמניהם תקיעת שופר וכל עבודת חודש האלול הרי שגם בזמניהם הוצרך חיזוק בימי אלול, מה נענה אנו שבזמנינו שהרי רק כאשר יוצאים לרחובה של עיר מיד מתפשטת הקרירות בנפשינו, עאכ"כ שחייבים אנו להתאמץ בעבודה להגביר את פחד האלול

עלינו, והכנה זו מוכרחת היא כנבאר שאף חז"ל הוצרכו לה על אף כל מצב גדלותם, הנה לפני כניסת עתה לשיבה שמעתי קול זמרה וכבר דומה כי השפיעה עלי קרירות מסוימת בעבודה וכו' הסיבות למיעוט פחד האלול, כותב הגרי"ס שם כי שנים הנה, גשמיית ורוחנית, ראשית כי מחמת ההרגל השולט על כל, ועוד סיבה רוחנית כי האדם בחטאו ממשיך עליו רוח הטומאה המעכר רוחו ומבלבל שכלו, ומי שעסק מעט בלימוד המוסרי ראה בחוש כי סיבה זו היא העיקרית אשר משום כך חרדת האלול כמעט נכבתה רחמ"ל, ועיי"ש

בסוף דבריו, אכן מה לעשות לכותל הברזל המפסיק היא רוח הטומאה המלפפת ומערכת רוח האדם, אחת היא אשר גם הנסיון וירונו לשפוף הנפש אל ד' ית"ש ועיי"ש, ולכן הייתי מייעץ לבני השיבה לבקש בעת תפילת אהבה רבה שהיא כולה בקשות רוחניות, לבקש באמת שיזכו ליראת שמים, כן בעת תפילת שמו"ע בברכת השיבנו לבקש שנזכה לרוחניות, [הגרי"ס שם כתב לשפוף את הנפש בעשרה, אנו אין בכוחנו לעשות מנינים לשם כך ולכן בעת התפילה יתכן וימצאו ציבור שיבקשו באמת להתעלות ברוחניות]. עכ"ל.

בענין קריאת "פרשת זכור" שבפרשת כי תצא

הנה בסוף פרשת כי תצא נמצא "פרשת זכור". וידוע שכשהשנה הבאה תהא שנה מעוברת אז יש מצדדים שצריך לכוון לצאת מצות קריאת פרשת זכור כשקוראים הפרשה בפרשת כי תצא, דאם לא כן י"ב חודש יעברו בין קריאת פרשת זכור בשנה הקודמת לקריאת פרשת זכור בשנה מעוברת (כיון דקוראים פרשת זכור באדר שני). והנה על פי החשבון דידן, השנה הבאה עלינו לטובה בעז"ה, שנת ה'תשפ"ו, לא תהא שנה מעוברת, וא"כ בשנה זו בודאי אין

צורך לכוון לצאת מצות קריאת פרשת זכור כשקוראים הפרשה בפרשת כי תצא. אבל אפשר דעדיין כדאי לכוון לצאת, דאפשר דעדיין הוי איזה סוג מצוה קיומית כל זמן שזכור מעשה עמלק בפה מתוך הכתב. וצ"ע היטב בזה למעשה. (הנה מי שרוצה לעשות כן, אפשר דצריך להודיע להבעל קורא שג"כ יכוון להוציא. וצ"ע בזה למעשה.) [הנה לגבי כל הנ"ל יש להדגיש דאף אם

בדרך כלל "כוונה בפועל לצאת" אינו לעיכובא, הכא שאני, דבדרך כלל יש סברא דכיון דעושה המצוה, בודאי עושה כן כדי לצאת המצוה, אבל הכא שאני, דהרי יש עוד סיבה למה עושה כן, משום חיוב קריאת התורה בעלמא, וא"כ אם אינו מכוון לצאת לכאורה אינו מקיים מצות קריאת פרשת זכור.] (הנה בכל הנ"ל אם יש בזה איזה חשש "בל תוסיף" אז יכוון "לצאת על תנאי דלית בזה משום בל תוסיף". וצ"ע בכ"ז.)

בי"ז אלול מתו מוציא דבת הארץ וראוי להתענות בו

עיין בשו"ע או"ח סימן תק"פ דאיתא ע"פ המבואר בפרק בתרא דמגילת תענית וז"ל אלו הימים שאירעו בהם צרות לאבותינו וראוי להתענות בהם וכו', בי"ז באלול מתו מוציא דבת הארץ. עכ"ל. הרי מבואר שראוי להתענות בי"ז אלול משום שאז מתו מוציא דבת הארץ. ועיי"ש במ"ב ס"ק ח' דאיתא בשם הבית יוסף וז"ל דבת הארץ, וקשה הא כתיב באבדו רשעים רנה, ואפשר דמסתמא שבו ולא זכו שיקובל תשובתם ולכן מתענים. עכ"ל. (ועיין בשו"ת אג"מ או"ח ח"ג סי' י"ד שהוסיף וז"ל כוונת הב"י אולי הוא שמצטערין על הא שלא נקל כל כך לשוב בתשובה שלימה שהרי אנשים גדולים כמוהם לא זכו שתתקבל תשובתם משום שלא היתה תשובתם שלימה ויש לנו לדאוג על עצמינו שנזכה לתשובה שלימה. עכ"ל.)

נענשו על ידם לפי ששמעו לקולם ונגזרה עליהם גזירה וצרה גדולה שימותו במדבר ועל כן מדרך התשובה קיבלו עליהם להתענות ביום זה לדורות כדי שישמרו ללבם העון הגדול ששמעו לקול הרשעים ולא יחזרו עוד לעשות כמעשה הרשעים. עכ"ל. ועיין בפנים יפות על במדבר פ"ד פל"ז דאיתא וז"ל עיין באו"ח סי' תק"פ ס"ב דתענית צדיקים בי"ז באלול שמתו בו המרגלים, נראה שהמתין להם ארבעים יום ממש מח' אב היינו עם אותו יום שבאו עד י"ז באלול הוא ארבעים יום, ועיין במג"א שם סק"ב שהקשה שרשעים היו, ואפשר שעשו תשובה, ולא משמע כן דהא כתיב עד מתי לעדה הרעה הזאת אשר המה מלינים, ופרש"י דקאי על המרגלים ואחז"ל אבות פ"ה מ"ח המחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה, ותו דאם עשו תשובה לא היו מתים במגפה הרעה שעל זה לא היה שבועת הש"י, אלא נראה דאדרבה דאף לאחר אמירת משה לישראל עדיין היו עומדין במרדן והדיחו את ישראל מאמונת ירושת הארץ, וז"ש עד מתי לעדה הרעה הזאת וגו', ומ"ש ותשובו

ותבכו לפני ה' בפ' דברים פ"א פמ"ה היינו שראו מיתת המרגלים במגפה רעה כפירש"י אז נתברר להם שכל דבריהם שקר, ואז שבו ובכו לפני ה' לכך קבעו אותו יום לתענית צדיקים. עכ"ל. ועיי"ש בדברים פ"א פמ"ו דאיתא וז"ל ותשובו בקדש ימים רבים כימים אשר ישבתם, פירוש י"ט שנים כימים אשר ישבתם בשאר מסעות, י"ל דהו"ל למימור כימים אשר נסעתם וישבתם, אלא הענין הוא שהיה נסיעתם במדבר במהירות בשעה אחת ממקום למקום, אבל כל הימים היה בישיבה באיזה מקום שכניה, תדע דהא פירש"י באחד עשר יום מחורב שהלכו שלשה ימים, היינו לפירוש השני שפירש"י בפסוק ראשון שבפרשה זו בחצירות, ד"א היה לכם ללמוד וכו' אבל לפירוש ראשון שפירש"י בחצירות מחלוקתו של קרר, והרי מחלוקת היה משך ג' ימים כדכתיב בקר ויודע וכתב וילוו כל עדת בני ישראל ממחרת וגו', וכתב ויהי ממחרת ויבא משה וגו', ע"כ שכל הנסיעות לא היה להם שום שהות, וכן משמע מדכתיב באתם עד הר האמורי, אף שהיה הר האמורי רחוק להם כל גבול אדום ועמון ומואב,

וז"ל וימותו האנשים מוציאי דבת הארץ רעה במגפה לפני ה', נראה מיד ביומו התחילו לשונם להשתרבב דאל"ה מ"ט חזרו בהם ישראל והאמינו ויתאבלו ויעפילו לעלות ההרה אלא מפני שראו מכת האנשים ההמה, והנה בשו"ע סי' תק"פ שמתו י"ז אלול, נמצא מן ח' אב עד י"ז אלול נתיסרו שהוא מכוון מ' יום כימים אשר תרו. עכ"ל).

תרו אותה ועד אותו זמן הסיתו את ישראל עד שמתו בי"ז באלול, אז שבו ישראל תשובה שלימה לה' שהכירו בשקורותם ע"ש, והנה כל אותן ארבעים יום עמדו במרדם ולא שמעו אל משה שאמר מחר פנו וסעו לכם המדברה, וזהו שהוכיח משה ותשבו בקדש ימים רבים כמנין הימים אשר ישבתם עד שמתו המרגלים. עכ"ל. (ועיין בחת"ס על במדבר פי"ד פל"ז דאיתא

ומה שפירש"י שהיו יכולין לילך דרך ארץ אדום הוא דחוק דמשמע הר האמורי ממש, אלא הענין הוא שאם לא היו חוטאים היו הולכים בנסיעה אחת ובשעה אחת את הר האמורי, כ"ז כתבנו לפירש"י אבל לולי דבריו ז"ל היה נראה ע"פ מ"ש בפ' שלח דמה שקבע תענית צדיקים בי"ז באלול שמתו בו המרגלים דהיינו שהמתין למרגלים מ' יום, כמספר הימים אשר

עוד מאורע שאירע בי"ז אלול

פורענות נוראה ואיומה לששה מליון אחינו בני ישראל הקדושים והטהורים הי"ד, התחילה ביום ו' י"ז אלול, עש"ק פר' כי תבוא שקוראים בה פסוקי התוכחה שכולם התקיימו אז באחב"י הי"ד, והדבר נורא ומבהיל. עכ"ל.

הדברים כיון שאז מתו המרגלים, ואף על גב דכתיב "באבוד רשעים רינה" ומדוע יום מיתתם הוא יום תענית. כתב הב"י דצער גדול הוא שהמרגלים מתו לפני שהספיקו לעשות תשובה עכ"ד, והנה מלחמת העולם השנייה, שהיה בה

עיין בספר דף על הדף על תענית דף כט ע"א דאיתא וז"ל נציג נא דבר נורא שהעירני עליו הרה"ח ר' אפרים מנלה שליט"א, דהנה בשו"ע (או"ח סי' תק"פ) אי' דיום י"ז באלול הוא יום תענית לדורות, ובב"י כתב ביאור

ספק אם מתענים בז' אלול או בי"ז אלול

שכתב דעכשיו רבים נוהגים שלא להתענות כ"א עד זמן מנחה גדולה ומתפללים תחלה מנחה וכ"כ בפמ"ג ועכ"פ נראה דבאדם חלוש בודאי יכול לסמוך להקל להתענות רק עד זמן מנחה גדולה ולהתפלל מנחה ותפלת ענוו ולאכול. עכ"ל.

הרי מבואר דמי שרגיל להתענות באלול א"צ להשלים התענית, וא"כ מצד הא שהוא מתענה באלול בודאי אין צריך להשלים התענית בז' אלול או בי"ז אלול, דהא יכול להתענות עד פלג המנחה (או עד מנחה) ואח"כ יאכל. אבל מצד התענית צדיקים דמתו מוציאי דבת הארץ, דהוא על צרה שעבר, בזה בודאי צריך להתענות עד הלילה כדי לקיים התענית. ובזה יש להסתפק כנ"ל, האם ראוי להתענות עד הלילה בז' אלול וי"ז אלול או האם סגי באחד מהם ואת"ל דסגי באחד מהם איזה יעדיף.

עד צאת הכוכבים אלא עד שיצא מבית הכנסת, הג"ה והיחיד מתפלל ענוו, וכן חתן יתפלל ענוו קודם שיכנס לחופה ואז יוכל לשתות מכוס של ברכה, אבל מי שמתענה מ"ז בתמוז עד תשעה באב צריך להשלים. עכ"ל. ועי' במ"ב ס"ק י"ג דאיתא וז"ל להשלים הטעם שמתענין על העבר על החורבן ולא אמרינן לצעורי קמכוין משא"כ ביו"ד ימי תשובה דמתענין על העתיד שיקרע גזר דינם אמרינן דלא קבלו אלא לצעורי וזהו טעם המתענין מ' יום לפני יום הכפורים דא"צ להשלים דהא הם מתענים ג"כ מפני התשובה. עכ"ל. ועי"ש במ"ב בס"ק י' דאיתא וז"ל עד שיצא מביהכ"נ ערבית ואפילו התפללו מבע"י דהיינו מפלג המנחה ולמעלה דהוא י"א שעות פחות רביע, ותפלת ערבית אין מעכב לזה אלא כיון שהגיע הזמן הזה די ובלבד שיתפלל מנחה תחלה (מג"א) ועיין במחצית השקל בסימן תקפ"א

הנה עיי"ש במשנה ברורה בס"ק ז' דאיתא וז"ל בי"ז באלול וכו' כפי גירסת הב"י בשם הקדמונים הוא שבעה באלול. עכ"ל. הרי שיש שתי שיטות אי הא יתענית היא בז' אלול או בי"ז אלול.

ויל"ע מהו ההנהגה הראוי' בכה"ג, האם סגי להתענות באחד מהימים או ראוי להתענות בשניהם. ועיי"ש במ"ב לעיל בס"ק ו' דאיתא לגבי י"ח אב שיש גורסין בי"ז ושראוי להחמיר בשניהם, אבל הכא המ"ב לא כתב דראוי להחמיר בשניהם. וצ"ע בזה למעשה.

הנה יש להדגיש דהאי ספק נוגע אף למי שמתענה בכל חודש אלול, דעיין בשו"ע או"ח סימן תקס"ב ס"ב דאיתא וז"ל יש אומרים שמי שרגיל להתענות עשרת ימי תשובה, כיון שאין רגילות לקבלם בתפלה, א"צ להתענות

גלין זה מוקדש

לע"נ הרב **ברוך שמואל זצ"ל** בן **בנימין זאב הכהן זצ"ל**

אותלחופות
עימוד שהופך טקסט ליצירה
otf74041@gmail.com | 05276-74041

הפצה כסופים ושיטות ספרים
י. בלוי
עד הבית

החלוקה הגדולה של ספרי המחבר
בתי כנסת, בתי מדרש, כוללים וישיבות, ואוצר הספרים
זכאים לקבל ספרים בחינם, וללא עלות משלוח
המלאי מוגביל! הזריז נשכר!

לפרטים ניתן לפנות למוקד ההזמנות של י. בלוי
bloy.co.il • 054-856-40-33 • bloyseforim@gmail.com
כמו"כ ניתן לרכוש את הספרים בתשלום סמלי

לפניות, הארות, ולהרשמה לקבלת הגיליון מידי שבוע במייל
ניתן לפנות בכתובת: emekhashavua@gmail.com
או להשאיר הודעה במספר: 516-581-3597 (001)
או בפקס: 1532-5326259
לתרומות והנצחות אפשר לפנות להנ"ל

תוספת שבת

העלו השבוע
לרפואת האברך
הצעיר חיים
בן עדינה
לרפוא"ש
בתושח"י

זמני הדלק"נ שבת פרשת כי תצא
ירושלים: 6:22 מוקדם: 6:12
בני ברק: 6:37 מוקדם: 6:27
מודיעין עילית: 6:31 מוקדם: 6:21
חיפה: 6:30 מוקדם: 6:20
טבריה: 6:27 מוקדם: 6:17

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

הערות בעניני שבת מסוף מסכת עבודה זרה - לרגל סיום מסכת עבודה זרה בדף היומי
מדברי הגאון הגדול רבי איתמר גרבוז שליט"א על טעם הקשר בין שבת לע"ז:

כל המצות, אלא רק דקיומה של מצות ציצית הוא שקול ככל המצות, אבל לא נאמר דביטול מצות ציצית הוא ככופר בכה"ת כולה, משא"כ לגבי שבת מלבד דשמירת החשיב כקיום כל התורה כולה, מצינו גם דהעדר שמירתה וביטולה הוא מיאון לשמור מצוות ותורות, וכל' הכתוב עד אנה 'מאנתם' לשמור מצותי ותורתי.

והחפץ חיים האריך בהקדמה למשנ"ב הל' שבת כי הרמ"ח מצוות שבתורה שהטיל השם יתברך על האדם לזכרם ולשמורם הוא נגד הרמ"ח אברים שבאדם, וכי היכי דבאברים יש שאין הנשמה תלויה בהם אף שההפסד הוא רב מאד אף על פי כן נקרא רק בשם בעל מום, ויש שעל ידי חסרונותיו אינו יכול לחיות על פני תבל, כן הוא בעניני מצוות השם יתברך, יש ענינים שהם נגד הראש והלב שהם עיקר חיות נפש הקדושה כמו אמונה בה' ובתורתו, וענין שמירת שבת דהוא גם כן יסוד האמונה, דאם יחסר לו ענינים ההם כבר נסתלק כל עיקר החיות מנפשו הקדושה, וכשהוא חי בעולם הזה הוא חי רק בנפש הבהמית

שלו ולא יהיה לו במה להקים בעת התחיה, ולכן המחלל שבת הוא מומר לכה"ת כיון דשבת שקולה כנגד כל המצות...

ולכן מוטל עלינו להתחזק בשמירת השבת בכל פרטיה ובלתימוד הלכותיה, והנה בהא דכתיב בקרא על שבת 'את שבתותי תשמורו, והנה בהא דכתיב בקרא על שבת 'את שבתותי תשמורו, עי' במשך חכמה (ויקרא כו ב) דקאי על שבת הארץ ועל שבת בראשית, ופירש דל' הכתוב 'שמירה' הוא על סייג, וזהו יש בשביעית ובשבת דיש בהם דין תוספת שביעית ותוספת שבת, וא"כ בודאי ראוי להתחזק לעשות שמירה וסייג לשבת, במה שהיה מעורר רבינו מרן ראש הישיבה הגרא"ל שטינמן זצוק"ל לפרוש ממלאכה לכה"פ חצי שעה קודם שקיעה"ח, ולהשתדל שלא לעשות מלאכות עד הרגעים האחרונים, שזהו ממש בבחינת שמירה וסייג לשבת קודש. (מדבריו בכנס 'זעקת השבת' תש"פ)

הרמב"ם בסוף הל' שבת כתב, השבת ועבודה זרה כל אחת משתינה שקולה כנגד שאר כל מצות התורה, והשבת היא האות שבין הקב"ה ובינינו לעולם, לפיכך כל העובר על שאר המצות הרי הוא בכלל רשעי ישראל, אבל המחלל שבת בפרהסיא הרי הוא כעובד ע"ז ושניהם כגוים לכל דבריהם עכ"ל, ומבואר ברמב"ם דיסוד הדין דמחלל שבת נעשה מומר לכה"ת הוא משום דשבת וע"ז שניהם מצות חמורות דשקולות כנגד כל המצות, [ודלא כטעם שכ' רש"י בחולין ה' דמחלל שבת כעובד ע"ז, דכופר במעשיו ומעיד שקר שלא שבת הקב"ה במעשה בראשית, אלא הטעם משום דשני המצות הללו שקולות כנגד כל המצות ולכן בשניהם הוי כמומר לכה"ת].

ומקור האי מילתא הוא בירושלמי ספ"ג דנדרים וז"ל בתורה ובנביאים ובכתובים מצינו שהשבת שקולה כנגד כל המצות שבתורה, בתורה דכתיב "עד אנה מאנתם לשמור מצותי ותורתי" וכתיב "ראו כי ה' נתן לכם את השבת", בנביאים דכתיב "וימרו בי הבנים בחוקתי לא הלכו וגו'" וכתיב "שבתותי

חיללו מאד וכו'" ומבואר דשבת שקולה כנגד כל המצות, ופירש הרמב"ם דלכן מחלל שבת הוי מומר לכל התורה כיון דשבת שקולה כנגד כל המצות, ובסוף פר' בהר כתיב (ויקרא כו ב) 'את שבתותי תשמורו, וכתב האוה"ח הק', 'צריך לדעת למה חזר הכתוב וצוה כאן על השבת, ונראה שנתכוין להסמיק מצות שבת למצוה שלפניה דכתיב לא תעשו לכם אלילים וגו' לומר כשם שע"ז שקולה ככל התורה גם מצות שבת שקולה ככל התורה כולה'.

ובאמת מצינו בגמ' (שבועות כט.) גם לגבי ציצית דשקולה מצות ציצית ככל המצות שבתורה, ולכא"צ"ב דא"כ ה"נ נימא דהמבטל מצות ציצית הרי הוא מומר לכל התורה כולה, אכן ביאר בזה הנצי"ב בהרחב דבר (שמות לא יז) בשם חתני הרב הג' מ' חיים הלוי (ואמנם הגר"ח היה חתן חתנו וקרי' ליה חתני), דלגבי ציצית לא נאמר שהמבטל עשיית ציצית הרי הוא כעובר על

בדיני כוס קידוש שלא תהיה פגומה, ואיך ניתן לתקנה, ובמעלת שיור מקידוש להבדלה.

יין נסך לבור יין היין מותר שכל טיפה שנופלת שם מתבטלת, והמג"א בס"ק ט' והמשנ"ב בס"ק כ"ז הביאו שלכתחילה יש להחמיר ולתקן היין ע"י הוספת יין או מים לכוס, ורק אח"כ להחזיר לבקבוק, (ולדעת החזו"א אין להחזיר יין לבקבוק שאינו

כתב השו"ע בסי' קפ"ב ס"ג שכוס קידוש והבדלה צריך שלא יהיה פגום, ובסעיף ה' כתב שכאשר החזיר יין של כוס פגום לקנקן, היין שבקנקן כשר לכוס של ברכה, 'דקמא קמא בטל', שמתבטל ביין שבבקבוק, ודין זה נלמד מסוגיית יין נסך (עב:) שכאשר שפך

טבול, ובאוצר ב"ד דמרן הגרנ"ק זצוק"ל אף הקפידו להטביל מראש את כל הבקבוקים) והטעם הביא התהילה לדוד שאין מבטלים איסור לכתחילה, אבל ששופך מעט יין לכוס הוי רק תיקון הפגימה עצמה ולא ביטולה, אמנם בישועות יעקב אסר בשבת לתקן הפגימה בכוס משום מתקן כלי, וכדברי המג"א (בסי' שכ"ג ס"ק י"ד) שאסור בשבת לבטל איסור בהיתר, ובתורת חיים הקשה עליו מהשו"ע בסי' קסח ב' שהתיר לחבר שני חצאי לחמים שיראו כלחם שלם, ולא חששו לאיסור תיקון, ובפרט שבשעת הדחק פסק השו"ע בסעיף ז' שניתן גם לקדש על כוס יין פגום. ומרן הגרש"ז אורבך זצוק"ל תי' קושיית הישועות יעקב (עיין שש"כ פרק מ"ז הערה עה) שסבר כשיטות שלא מועיל לתקן יין פגום בתוספת מעט יין, אבל לדעת השו"ע בסעיף ו' שמועיל תיקון יין אין בעיה גם לתקנו בשבת. וכן פסק בערוך השולחן ס"ח.

ולכאורה כשמחזיר יין מקידוש ליל שבת לבקבוק שבו מבדיל זוכה למעלת 'נוחלי עוה"ב', וז"ל הגמ' בפסחים (קיג.) אמר רבי

מקור מהגמ' לאכול בשבת מאכל 'מיוחד' לכבוד שבת.

שהעכו"ם אלוהות של זה לא כאלוהות של זה, ומאכלו של זה לא כמאכלו של זה, והם אומרים, אין אומה כשרה כזו ומתגייירין שם, שנאמר שם יזבחו זבחי צדק, עכ"ל. רואים שתגרי עכו"ם שבאו לירושלים התפעלו לראות שלישראל יש 'מאכל אחד', ומהו? וביאר שהכוונה למאכל המיוחד שאוכלים בשבת לכבוד שבת, (קוגל, טשולנט). וכבר הבאנו בעלון פר' ואתחנן (374) את דברי מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א שיש להמנע מלאכול טשולנט ביום חול כשאנו סעודת מצוה, והביא הרבה מקורות שצריך 'מאכל' מיוחד לשבת, יש"ש בגיטין לח: רמב"ן ויקרא כג ב', תיקוני זוהר מח, ועוד (ע"ש).

זהירות ממחללי שבת שיגעו ביין שהוי כיון נסך.

ובפרט למכור יין לחילוני הקל עפ"י דברי הש"ך (קנא ו) שאין במומר איסור לסייעו ושעדיף לפחות שיהיה לו יין כשר, שאל"כ ישיג יין מגוי...

והגה"ג הגר"מ שטרנבוך שליט"א בתשובות והנהגות (א' תעג) התיר למכור לו יין, שכל האיסור בשתיית יינו הוא לנו, אבל לו עצמו אין איסור בשתיית היין, וכמו שלא מצאנו שאסור להאכיל עם הארץ תרומה אפי' שאנו פוסלים 'לנו' תרומה במגעו, וכן הביא בשם מרן הסטיפלר זצ"ל ראייה מגמ' חולין פז. שרבי מזג יין לצדוקי, משמע שכמו שלגוי מותר במגע עצמו גם לחילוני. (מועדים וזמנים ח' סי' מו ד') ולגבי מיץ ענבים מפוסטר רוב הפוסקים הכריעו שאינו נחשב כמבושל (קובץ תשובות א', עה, מנח"ש א' כה, משנה הלכות יב לד).

מתי מצוה להדליק נרות חנוכה בשבת עצמה? (להלכה ולא למעשה..)

שזה פחות חילולי שבת מלברוח, ושבת הותרה מפני פיקו"נ. ב' שגזרו שלא ידליקו חנוכה בער"ש, שלכאו' מחוייב למסור נפשו ולהדליק אבל יש לו אפשרות להדליק בליל שבת, וזה רק לדעה של"א שזמן החנוכה בער"ש ולא בשבת. (עלון ללמוד ולקיים גליון רצ)

לכתחילה יש להחמיר שיינו יין נסך, (בית יוסף יו"ד קיט סק"י) ויש להזהר באולמות שלא יגעו מחללי שבת ביין אבל בדיעבד ובפרט בהפסד מרובה הקילו. (שו"ת חלקת יעקב מח, שבט הלוי ב' נג, משנה הלכות ה' קה) אמנם בשו"ת בנין ציון (ח"ב כג) הביא שבדיעבד מחללי שבת בזמנינו דינם כתינוקות שנשבו (ע"ש).

הגר"ר מאיר שמואלביץ שליט"א מר"י מיר הביא ב' אופנים מתי מצוה להדליק נרות חנוכה בשבת עצמה: א' 'בשעת השמד' שגזרו מיתה למדליק נר חנוכה במוצ"ש חנוכה, ולשיטות שגם במ"ע מחוייב למסור נפשו, ממילא יהיה מחוייב למסור נפשו על מצוות ההדלקה במוצ"ש ומדין 'וחי בהם' מותר לו להדליק בשבת,

זר ה תדרה

לע"נ רעייתי מרת זיוה בת ר' אליעזר הכהן ע"ה
נלב"ע כ"ו בסיון תש"פ

© מאת הרב ישעיה'ו גלינסקי שליט"א בן לא"מ הרב יעקב יצחק זצ"ל

ובחנוני - חידות לפרשת כי תצא - אבות פ"ב - ה' דנחמא

אָבינו מִלְכֵּנוּ הַחַיִּיזְרֵנוּ בְּתַשׁוּבָה שְׁלָמָה לְפָנֶיךָ! הַשִּׁיבֵנוּ הָשֵׁם אֱלֹהֵי וְנִשׁוּבָה חֲדָשׁ יָמֵינוּ בְּקֶדֶם.

כן אמר להם הקב"ה לישראל: בני, מה אני מבקש מכם, אלא שתהיו אוהבים זה את זה ומכבדים זה את זה. [תנא דבי אליהו רבה כח]
ארחות חיים לרבינו הרא"ש אות לז: "למד פרשיותיך עם הציבור שנים מקרא ואחד תרגום ופרוש רש"י ז"ל ותדקדק בו כאשר תוכל"

1. שלוש מילים רצופות בפרשה שהם שם פרק במסכת סנהדרין. [כא, יח]
2. אירוע בפרשה - שהוא דבר היתר, האסור בחרם דרבינו גרשון. [כא, טו]
3. מי נשא אשת יפת תואר? ומי היתה בתו? [חינוך תקל"ב]
4. שבעה פסוקים רצופים שיש בהם אותה מילה, הנקראת אחרת מהכתיב. [כב-כג, כד, כה, כו, כז, כח, כט]
5. מצוה המכניסה יראה ופחד בלב האנשים. [חינוך תקל"ה]
6. מילה הפותחת פסוק בפרשה - הוסף אות ותקבל את המילה שפותחת את הפסוק הבא. [כג-יג, יד]
7. במי אין איסור להלין נבלתו על העץ? [כא, כג רש"י; מנחת חינוך תקלז, ג ועיין רמבן]
8. פסוק מפסוקי דזמרה של שבת המובא בחינוך במצות השבת אבידה. [תהלים יט; חינוך תקלח]
9. היכן איסור בל תוסיף - ולא בהקשר להוספה במצוה? [כה, ג]
10. אירוע שכתוב בפרשה, שגרם ללוט לפרוש מאברהם. [כה, א רש"י]
11. פעולה שעוברים עליה בשני לאוין. ומתי עוברים עליה בשלושה לאוין? [כג, א רש"י ושפתי חכמים]
12. בגד - שהוא משל. [כב, יז רש"י ועיין רמבן]
13. מילה הנאמרת בתפילת שבת שחרית - נאסר בפרשתנו לעשות זאת אחריו. [ובמקהלות רבבות - כד, כ]
14. פעולה - שנחשבת כאילו עבר על עשרת הדברות. [כב, יד בעל הטורים]
15. היכי תמצי שכח עומר בשדה - ואין בו דין שכחה? [כד, יט רש"י]
16. היכן רש"י מזכיר שראה בירושלמי? [כד, כא רש"י]
17. היכן בפרשה - מי שחייב לחבירו כלום? ועל איזה עבירה העובר עליה לא יהיה לו כלום? [כד, י רש"י ושפתי חכמים; כה, יג רש"י]
18. היכי תמצי שמת בעלה ואין לה ילדים - ופטורה מחליצה ויבום? [כה, ו רש"י]
19. מי הם השניים שחייבים לדבר בלשון הקודש? [כה, ח רש"י]
20. מי עבר על האיסור שהוזהרנו על עמוני ומואבי? [כג, ז; שמואל ב' יג]
21. מילה בפרשה - שבמקום אחד פירש רש"י שהוא לשון ארוג, ובמקום אחר - לשון שזור. [כב, יא שפתי חכמים; נדה סא; ויקרא יט, יט רש"י]
22. מנין שעבירה גוררת עבירה?
ומנין שמצוה גוררת מצוה? [כב, יד רש"י; כב, ח רש"י]
23. מנין שמגלגלים זכות על ידי זכאי? [כב, ח רש"י]
24. היכן מצאנו - הקדש לשון גנאי? [כב, ט]
25. היכן מזומן פוטר ממצוה? [כב, ו רש"י]

26. דין משותף בין כהן לזקן. [כב, א רש"י ושפתי חכמים]
27. ברש"י אחד - שש פעמים המילה 'בן', וארבע פעמים המילה 'בת'. [כד, ה רש"י בסופו]
28. מצוה בפרשה שהעומד במקום עשיית המצוה צריך לומר צמד מילים. [כה, י רש"י]
29. חבלה - ואינה פצע. [כד, יז; כד, ו]
30. היכי תמצי נושא אישה ויוצא לצבא? [כד, ה רש"י]
31. על מה כתב האור החיים הקדוש 'ושבעים פנים לתורה'? [כג, כד אור החיים]
32. מי היה צמא ולכן היה עייף? [כה, יח רש"י ועיין כלי יקר כג, ה]
33. מה שרמזה האתון בדבריה לבלעם - קשור ללא תעשה בפרשתנו. [כג, כב רש"י; במדבר כב, כח רש"י]
34. מדוע החודש נקרא ירח? [כא, יג אבן עזרא]
35. היכן הביא הרמב"ן מילה בערבית? והיכן הביא רש"י מילה בפרסית? [כא, יד רש"י ורמב"ן]
36. איך קוראים לחצי מנה? [כא, יח רש"י ושפתי חכמים]
37. מילה שכל אותיותיה כפולות - והוא שמו של הנוטל פי שניים. [כא, יז בעל הטורים]
38. בפרשתנו - נדחים, ובפרשת משפטים ובתהילים - תועה. [כב, א; שמות כג, ד; תהילים קיט, קעז]
39. למה אין להביא מחיר כלב לבית המקדש? [כג, יט רמב"ן וכלי יקר]
40. היכן רש"י פירש כבית שמאי ולא כבית הלל? [כג, יט רש"י ושפתי חכמים]
41. מי לא יוצא בצבא למלחמה - אבל יוצא לספק מים ומזון ולתקן את הדרכים? [כד, ה רש"י]
42. מי נצטווה לא לאכול אכילה גסה? [כג, כה רש"י]
43. אישה קונה את עצמה בגט או במיתת הבעל. על מי כתוב בפרשה שודאי יקרה לה אחד מן השניים? [כג, ד רש"י; קידושין ב.]
44. על מי כתב רש"י 'טועה הוא'? [כד, ה רש"י]
45. רכב - ואינו כלי תחבורה. [כד, ו רש"י]
46. על איזה מילה כתב האבן עזרא 'ואין רע לו'? [כב, ח אבן עזרא]
47. אלו שני טעמים על לא תעשה כתב החינוך - שאחר שכתבם מצאתיו ברמב"ם? [חינוך תקמב]
48. השבת אבידה גורם לרפאות מצרעת את המאבד - מדוע? [כב, ב בעל הטורים]
49. איזו מצוה נצטוו בפרשה כדי שיהודי לא יקרא אל ה'? [כד, טו]
50. היכן כתוב בתנ"ך 'הרחמים והסליחות'? [דניאל ט, ט]
51. בסליחות ל-ה', ובפרשתנו למשיב את העבוט. [כד, יג; דניאל ט, ז]
52. מה שמתיר מלאכה ביום טוב - הוא דבר שאין ממשכנין. [כד, ו רש"י; מגילה ז:]

שנה טובה! כתיבה וחתימה טובה!

לרפואה שלימה ולישועה לר"ר ישעיהו בן צביה שיחי, ולמרת תמר בת גולדה זהבה תחי, ולמרת מרים בת בלומה תחי בתושח"י

לע"נ רבינו ר' יוסף חיים ב"ר אליהו מבגדאד בעל 'הבן איש חי', נלב"ע י"ג באלול תרס"ט

לע"נ ראש ישיבת תפוח הרה"ג ר' נחום בן אפרים לסמן זצ"ל, נלב"ע י"ב באלול תשכ"ט

ולע"נ ר"מ בשיבת תפוח הרה"ג ר' יצחק בן ר' אשר זיסמן זצ"ל, נלב"ע י"ג באלול תש"פ

לע"נ חברי מזכה הרבים ר' מרדכי יוסף בן ר' אליהו זיידל טובל, נלב"ע י"ג בטבת תשפ"ד ללא זש"ק. ואחיו הק' ר' משה יצחק הי"ד.

אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה העומדים בין בים ובין פיגושה המקום ירחם עליהם
ויצאם מצרה לרחוקה ומאפלה לאורה ומשעבוד לגאולה השתא בעגלא ובזמן קריב ונאמר אמן:

© להערות ולשליחת חידות [ת"ק]: 03-6166107 | ניתן להשיג: 053-3182722 | להוריד מ'דרשו' dirshu.co.il

לקבלת הגליון במייל: 9960316@gmail.com בשורת הנושא יש לרשום 'גליון'.

השבוע במעונו של רשכבה"ג רבינו מרן הגר"ד לנדו שליט"א:

בחזוותא דאורייתא עם הגרב"ד דיסקין בסיום התעצות במעונו, האדמו"ר מסדיגורא מזמין למעמד הכרת מורי הוראה בחסידות, נושא דברים במעמד, בשמחת בית סטריקוב עם האדמו"ר ממחנבוקא, בריקוד בשמחה, ת"ת החינוך מו"ע במבחן במעונו, נושא דברים במעמד חיזוק לתלמידי ישיבת אחינו פ"ת, בחלוקת גמרות לבני הישיבה, מחזק את תלמיד הישיבה אסיר עולם התורה הבה"ח תומר ספיבי.

1. הגרמ"א פינקוס מזמין את רבינו מרן רה"י הגרב"ד פוברסקי שליט"א למעמד חנוכת הבית בקהילתו שמענה תפילתי. | 2. מרן פוסק הדור הגר"י זילברשטיין שליט"א בשיעור במעונו לילדי ת"ת אהל תורה. | 3. בפתיחת הזמן בישיבת סלבודקה מרן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א בשיעורו. | 4. כינוס רבני 'מרכז הטהרה' בראשות מרן המשגיח הגה"צ ר"ד סגל שליט"א. | 5. במעונו של מרן הגר"א לוי שליט"א מעמד הכרת הגר"י גינזבורג לכהן בישיבתו שכן שכיר. | 6. הגה"ג ר"ד כהן שליט"א בפילפול דאורייתא עם תלמידי ישיבת עץ חיים באבוב לאחר שיעור בישיבה. | 7. הגה"ג ר"י אזרחי שליט"א במשא חיזוק בכולל נר ישראל רכסים. | הגה"ג ר"ש שטינמן שליט"א מקבל את הספר 'הושיב את העבודה' ע"י ראשי מכון 'תורת הקרבנות'.

יומא טבא לרבנן

הופיע ויצא לאור במהדורה חדשה ומאירת עיניים
ב' כרכים של הספר

רבד הזהב

על פרשיות התורה והמועדים

אסופות מאמרים ופנינים יקרים
משיעוריו של רבינו ראש הישיבה הגאון
רבי ברוך דב דיסקין שליט"א
ראש ישיבת ארחות תורה

ובסופו חילופי מכתבים עם מרן גאון ישראלי
רבי דוב לנדו שליט"א

מחיר הספר מסובסד 50 ש"ח לסט

מחיר מיוחד בחודש זה 40 ש"ח לסט

התשלום דרך עמדות נדרים פלוס עבור ספר "רביד הזהב" / או דרך המערכת הטלפונית 03-7630585 שלוחה 9534
או דרך מכשירי קהילות מס' קופה 64446 ע"ש רביד הזהב / או בטלפון מס' 0732757000 והקלידו את מספר הקופה.
לפרטים והזמנת כמויות 055-6777-668 או במייל m0556777668@gmail.com

ניתן להשיג ברשת יפה נוף ובחנויות הספרים המובחרות.

הפצה: "יפה נוף" ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות

• ירושלים: מכלי ישראל יו"ר / ידעיה פית ברנדיס // עומת בר איזן // נבעת שואל 28 // בית ון הפסטה 50 // בית הדפוס 32 // נהי עקב: פנו 1 פית פרס • חדש
בית דרכי אש 5 ברויה (מכל שטיבלך המרכז) • מורעין עילית-קריית ספר: אבני נזר 36 // שרי תמר 1 // רבי משה'ד 1 • ברנפליד: רבי יהודה הנשיא 20 • בית
שמש: חפציבה-בן איש חי 28 // חזן איש יו"ר / רמה 44-נחל שורק 20 מכל שמש מורדון • בני ברק: רבי יעקב אבא 50 // אהרונביץ' מכל מרכז רימנים // ברנמורא 3 //
רבי עקיבא 42 // עזרה 45 // פרס קץ המכבים 63 פרס קץ • אשדוד: ענק הספרים - וסי בן הכפא 50 רבעי ז' • סתח תקוה: קהילות יעקב 4 בני הדד // ההסתדרות
2 פית חושביד • אכנה: רבי יהודה הנשיא 90 • כזה: הרב אלישיב 8 שכונת בני איזן (אחיסטך) • קרית גת: הארמון מחב"ד פית תמצות שוכם (בני קרעטשניץ) •
רכסים: סביון 39 (בנה ביתר) • נתיבות הארץ 86 • אוסקי: חפץ חיים מכל בית הכנסת אנהל משה • חדש טבריה: שפע חיים 4

YEFE.CO.IL // 1-599-581-581 משלוחים בכל רחבי הארץ